

Sveriges politik för global utveckling

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas regeringens proposition 2002/03:122 Gemensamt ansvar – Sveriges politik för global utveckling, utvecklingspropositionen, samt följdmotioner och motioner väckta under de allmänna motionstiderna 2002/03 och 2003/04. Propositionen har fokus på fattiga människor och länder. Förslaget lägger grunden för en sammanhållen och samstämd svensk politik för global utveckling som kan bidra till att FN:s millennieutvecklingsmål kan uppfyllas.

Mål, perspektiv och huvuddrag för politiken

I utvecklingspropositionen anges ett samlat *mål* för politiken för global utveckling samt ett mål för utvecklingssamarbetet. Det senare ersätter de mål som tidigare har funnits för internationellt utvecklingssamarbete. Det senare målet kommer också att omfatta samarbetet med Central- och Östeuropa eftersom detta slås samman med det internationella utvecklingssamarbetet. Dessutom anges två *perspektiv* som skall vara vägledande vid prioriteringar och utformning av den svenska politiken. Slutligen anges också ett antal *huvuddrag* som anger vad politiken genomgående skall främja och inriktas på, både vad gäller åtgärder och stöd i enskilda länder och den politik som förs på global nivå.

Utskottet delar regeringens syn att målet för den samlade politiken för global utveckling skall vara att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Vid sidan av detta mål, som gäller för alla politikområden, skall målet för Sveriges internationella utvecklingssamarbete vara att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor.

Politiken skall präglas av ett rättighetsperspektiv, vilket innebär att människors rättigheter skall utgöra grund för de åtgärder som vidtas för en rättvis och hållbar utveckling. Demokrati, jämställdhet och barnets rättigheter lyfts särskilt fram. Vidare skall politiken också präglas av de fattigas perspektiv, vilket innebär att fattiga människors behov, intressen och förutsättningar skall vara utgångspunkt i strävandena mot en rättvis och hållbar utveckling.

De åtta olika huvuddragen anger inriktningen för politiken för global utveckling liksom för utvecklingssamarbetet. De är uttryck för värderingar som skall genomsyra politiken inom alla relevanta politikområden inklusive utvecklingssamarbetet. Utskottet grupperar huvuddragen enligt följande:

De grundläggande värdena enligt utskottet är demokrati och god samhällsstyrning, respekt för de mänskliga rättigheterna och jämställdhet mellan kvinnor och män. Hållbar utveckling omfattar tre huvuddrag, nämligen hållbart nyttjande av naturresurserna och omsorg om miljön, ekonomisk tillväxt samt social utveckling och trygghet. Övriga huvuddrag är konflikthantering och säkerhet samt globala gemensamma nyttigheter.

Utskottet menar att den svenska politiken skall bidra till uppfyllandet av millennieutvecklingsmålen. Det övergripande målet är att avskaffa fattigdom och hunger i världen. Ett delmål är att till 2015 halvera den andel av världens befolkning som drabbats.

Politikområden och deras samstämmighet

Utskottet gör en genomgång av alla de politikområden som propositionen redovisar och ställer sig i allt väsentligt bakom regeringens förslag. När det gäller frågan om krigsmaterielexporten inom utrikes- och säkerhetspolitiken gör utskottet ett tillkännagivande med innebörden att den av regeringen tillsatta utredningen om översyn av riktlinjerna för krigsmaterielexporten också skall beakta de aspekter som ryms inom en samstämd politik för en global utveckling. Inom handels- och jordbrukspolitiken stryker utskottet under frihandelns betydelse men också de särskilda förutsättningar som utvecklingsländerna har att ta hänsyn till när de formar sin politik. Inom näringspolitiken pekar utskottet särskilt på frågorna om företagens ansvar. Utskottet anser slutligen också att konsumentpolitiken kan spela en viktig roll inom ramen för en politik för global utveckling.

Internationellt utvecklingssamarbete

Utskottet anser att Sverige skall fortsätta att bedriva ett effektivt utvecklingssamarbete med tyngdpunkt på de fattigaste länderna. Från år 2004 kommer politikområde 9 Samarbetet med Central- och Östeuropa och politikområde 8 Internationellt utvecklingssamarbete att slås samman och omfattas av samma mål. Särdragen för samarbetet med Central- och Östeuropa kommer att beaktas på samma sätt som särdragen för varje region och land, nämligen genom skrivningar om mål och villkor i regleringsbrev, landstrategier och andra planeringsinstrument. Även fortsättningsvis kommer vid den ekonomiska redovisningen icke OECD/DAC-klassat stöd att särredovisas.

Utskottet är positivt till att ländersamarbetet görs mer flexibelt, samtidigt som insatserna koncentreras till färre områden. Det bilaterala samarbetet som omfattar flera olika insatsområden i ett och samma land bör, av praktiska skäl, vara begränsat till färre länder än som hittills varit fallet. Avsnittet om

utvecklingsamarbete berör i övrigt traditionellt utvecklingsamarbete. Utskottet ansluter sig till propositionens förslag, men berör därutöver några områden – teman samt länder – som tagits upp i motioner från den allmänna motionstiden. Utskottet har härvid ägnat särskild uppmärksamhet åt sexuell och reproduktiv hälsa, hiv/aids samt de funktionshindrades situation.

I anslutning till behandlingen av motioner om Världsbanken gör utskottet ett tillkännagivande om att regeringen med regelbundna intervall i en skrivelse bör redovisa de svenska prioriteringarna för riksdagen vad avser Världsbanken, IMF och de regionala utvecklingsbankerna.

I anslutning till regeringens förslag om att målsättningen att avsätta 1 % av Sveriges BNI till internationellt utvecklingsamarbete ligger fast upprepar utskottet föregående års ställningstagande att en höjning av biståndet till denna nivå bör genomföras under mandatperioden förutsatt att det statsfinansiella läget så medger. Dessutom är ambitionen att inom denna volym minst 0,25 % av BNI skall nå de minst utvecklade länderna år 2010.

Aktörer, förvaltning och resultatuppföljning

Utskottet ansluter sig i allt väsentligt till regeringens förslag, men tillför som viktiga aktörer för utvecklingspolitikens genomförande också parlamenten och partierna. I detta sammanhang stryker utskottet under det partinära stödets betydelse.

Ett antal motionsyrkanden från allmänna motionstiden behandlas också under detta avsnitt oavsett om propositionen berört de aktuella frågeställningarna.

När det gäller uppföljningen välkomnar utskottet regeringens förslag till årlig resultatskrivelse med några preciseringar, som bland annat berör tidpunkten för skrivelsen samt dess karaktär och innehåll. Utskottet gör, efter en jämförelse med hur den samstämda miljö- respektive jämställdhetspolitiken tidigare introducerats, ett tillkännagivande vad avser koordineringsfrågorna. Det är angeläget att regeringen klargör var koordineringsansvaret skall ligga och att den säkerställer att uppkomna målkonflikter kan avdömas på politisk nivå. För att nå framgång med den nya utvecklingspolitiken menar utskottet att det behövs en sammanhållande, samordnande och pådrivande funktion. Utskottet pekar också på betydelsen av att respektive politikområde får operativa mål, under målet rättvis och hållbar global utveckling, samt strategier för att underlätta genomslag för den nya samstämda politiken. Utskottet hävdar också kompetensutvecklingens betydelse i detta sammanhang.

Slutligen välkomnar utskottet inrättandet av ett medborgarforum samt en självständig funktion för utvärdering av det internationella utvecklingsarbetet.

Utskottet gör således i detta betänkande tre tillkännagivanden grundade på motionsyrkanden samt tillstyrker i övrigt regeringens förslag. Samtliga övriga motionsyrkanden avstyrks.

I ärendet finns 41 reservationer och 14 särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Mål, perspektiv och huvuddrag för politiken.....	1
Politikråden och deras samstämmighet.....	2
Internationellt utvecklingssamarbete.....	2
Aktörer, förvaltning och resultatuppföljning.....	3
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	10
Redogörelse för ärendet.....	18
A. Inriktningen av politiken för global utveckling och internationellt utvecklingssamarbete.....	19
Utgångspunkter.....	19
Propositionen.....	19
Motionerna.....	20
Utskottets överväganden.....	20
Mål och perspektiv.....	21
Mål för politiken för global utveckling.....	21
Propositionen.....	21
Motionerna.....	21
Utskottets överväganden.....	22
Mål för svenskt utvecklingssamarbete.....	24
Propositionen.....	24
Motionerna.....	24
Utskottets överväganden.....	26
Perspektiven.....	28
Propositionen.....	28
Motionerna.....	29
Utskottets överväganden.....	29
Huvuddrag/inriktning.....	30
Propositionen.....	30
Utskottets överväganden.....	30
Grundläggande värden.....	31
Demokrati och god samhällsstyrning.....	31
Propositionen.....	31
Motionerna.....	31
Utskottets överväganden.....	32
Respekten för de mänskliga rättigheterna.....	33
Propositionen.....	33
Motionerna.....	34
Utskottets överväganden.....	34
Jämställdhet.....	36
Propositionen.....	36
Motionerna.....	37
Utskottets överväganden.....	37
Hållbar utveckling.....	39
Hållbart nyttjande av naturresurserna och omsorg om miljön.....	39
Propositionen.....	39
Motionerna.....	40

Utskottets överväganden.....	40
Ekonomisk tillväxt.....	41
Propositionen.....	41
Motionerna.....	42
Utskottets överväganden.....	42
Social utveckling och trygghet.....	43
Propositionen.....	43
Utskottets överväganden.....	44
Övriga huvuddrag.....	45
Konflikthantering och säkerhet.....	45
Propositionen.....	45
Motionerna.....	45
Utskottets överväganden.....	46
Globala gemensamma nyttigheter.....	47
Propositionen.....	47
Motionerna.....	48
Utskottets överväganden.....	48
Samverkan mellan huvuddragen.....	49
Propositionen.....	49
Motionerna.....	49
Utskottets överväganden.....	50
B. Politikområden och deras samstämmighet.....	51
Olika politikområden.....	51
1. Utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiken.....	51
Propositionen.....	51
Motionerna.....	52
Utskottets överväganden.....	54
2. Ekonomisk politik och handelspolitik.....	60
Propositionen.....	60
Motionerna.....	62
Utskottets överväganden.....	64
3. Näringspolitiken.....	69
Propositionen.....	69
Motionerna.....	70
Utskottets överväganden.....	72
4. Miljöpolitiken.....	77
Propositionen.....	77
Motionerna.....	77
Utskottets överväganden.....	78
5. Jordbruks- och fiskeripolitiken.....	83
Propositionen.....	83
Motionerna.....	83
Utskottets överväganden.....	85
6. Politiken för social omsorg och folkhälsa.....	89
Propositionen.....	89
Motionerna.....	89
Utskottets överväganden.....	93
7. Kultur- och utbildningspolitiken.....	98
Propositionen.....	98
Motionerna.....	99

Utskottets överväganden.....	99
8. Rättsliga frågor, migrations- och konsumentpolitiken.....	101
Propositionen.....	101
Motionerna.....	102
Utskottets överväganden.....	103
Samstämmighet i svensk politik och i EU:s politik.....	105
Propositionen.....	105
Motionerna.....	106
Utskottets överväganden.....	107
C. Internationellt utvecklingssamarbete.....	109
Propositionen.....	109
Utvecklingssamarbetets utformning.....	110
1. Samarbetsländer och planeringsinstrument.....	110
Propositionen.....	110
Motionerna.....	110
Utskottets överväganden.....	111
2. Demokrati, mänskliga rättigheter och god samhällsstyrning.....	113
Propositionen.....	113
Motionerna.....	113
Utskottets överväganden.....	116
Demokrati och god samhällsstyrning.....	116
Mänskliga rättigheter.....	117
3. Jämställdhet.....	118
Propositionen.....	118
Motionerna.....	118
Utskottets överväganden.....	119
4. Bundet och obundet bistånd.....	121
Propositionen.....	121
Motionerna.....	121
Utskottets överväganden.....	122
5. Skuldavskrivningar.....	123
Propositionen.....	123
Motionerna.....	123
Utskottets överväganden.....	125
6. Jordbruk.....	126
Propositionen.....	126
Motionerna.....	126
Utskottets överväganden.....	127
7. Sexuell och reproduktiv hälsa.....	127
Propositionen.....	127
Motionerna.....	128
Utskottets överväganden.....	129
8. Hiv/aids.....	130
Propositionen.....	130
Motionerna.....	130
Utskottets överväganden.....	133
9. Funktionshinderades situation.....	137
Propositionen.....	137
Motionerna.....	137
Utskottets överväganden.....	138

10. Kultur och utbildning.....	139
Propositionen.....	139
Motionerna.....	139
Utskottets överväganden.....	140
11. Övriga bilaterala insatser.....	141
Propositionen.....	141
Motionerna.....	141
Utskottets överväganden.....	142
Samarbetet med länder och regioner.....	143
12. Svenskt samarbete med Central- och Östeuropa.....	143
Propositionen.....	143
Motionerna.....	143
Utskottets överväganden.....	146
13. Sveriges samarbete med övriga länder.....	148
Propositionen.....	148
Motionerna.....	148
Utskottets överväganden.....	150
Det multilaterala samarbetet.....	153
14. EU:s utvecklingssamarbete.....	153
Propositionen.....	153
Motionerna.....	153
Utskottets överväganden.....	155
15. Samarbetet med FN, Världsbanken och andra internationella organisationer.....	156
Propositionen.....	156
Motionerna.....	156
Utskottets överväganden.....	159
Gemensamma åtaganden att öka volymen.....	161
Propositionen.....	161
Motionerna.....	162
Utskottets överväganden.....	162
D. Aktörer, förvaltning och resultatuppföljning.....	163
1. Aktörer.....	163
Propositionen.....	163
Enskilda organisationer.....	163
Motionerna.....	164
Utskottets överväganden.....	166
Näringsliv och fackföreningar.....	168
Propositionen.....	168
Utskottets överväganden.....	168
Offentliga aktörer.....	168
Propositionen.....	168
Motionerna.....	169
Utskottets överväganden.....	170
2 Förvaltning och uppföljning.....	172
Propositionen.....	172
Motionerna.....	173
Utskottets överväganden.....	177
Vissa genomförandefrågor.....	177
Resultatuppföljning m.m.....	178

Reservationer.....	182
1. Mål för svenskt utvecklingssamarbete, punkt 3 (m).....	182
2. Mål för svenskt utvecklingssamarbete, punkt 3 (fp).....	183
3. Perspektiven i politiken, punkt 4 (fp).....	184
4. Perspektiven i politiken, punkt 4 (v).....	185
5. Respekten för de mänskliga rättigheterna, punkt 7 (m).....	186
6. Ekonomisk tillväxt, punkt 10 (m, fp).....	186
7. Samspelet mellan huvuddragen, punkt 13 (m).....	187
8. Utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiken, punkt 14 (v).....	188
9. Utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiken, punkt 14 (mp).....	190
10. Ekonomisk politik och handelspolitik, punkt 15 (m).....	192
11. Ekonomisk politik och handelspolitik, punkt 15 (kd).....	193
12. Ekonomisk politik och handelspolitik, punkt 15 (v).....	194
13. Ekonomisk politik och handelspolitik, punkt 15 (mp).....	196
14. Näringspolitiken, punkt 16 (v, mp).....	200
15. Jordbruks- och fiskeripolitiken, punkt 18 (m, fp).....	201
16. Jordbruks- och fiskeripolitiken, punkt 18 (mp).....	202
17. Politiken för social omsorg och folkhälsa, punkt 19 (m, kd).....	204
18. Samstämmighet i svensk politik och i EU:s politik, punkt 22 (v).....	206
19. Samarbetsländer och planeringsinstrument, punkt 23 (m).....	207
20. Samarbetsländer och planeringsinstrument, punkt 23 (kd).....	208
21. Samarbetsländer och planeringsinstrument, punkt 23 (c).....	208
22. Demokrati och god samhällsstyrning, punkt 24 (fp).....	209
23. Demokrati och god samhällsstyrning, punkt 24 (kd).....	210
24. Jämställdhet, punkt 25 (kd).....	211
25. Jämställdhet, punkt 25 (c).....	212
26. Bundet och obundet bistånd, punkt 26 (c).....	212
27. Skuldavskrivningar, punkt 27 (m).....	213
28. Skuldavskrivningar, punkt 27 (fp).....	214
29. Skuldavskrivningar, punkt 27 (kd).....	215
30. Skuldavskrivningar, punkt 27 (c).....	216
31. Skuldavskrivningar, punkt 27 (mp).....	217
32. Bistånd till sexuell och reproduktiv hälsa, punkt 29 (m).....	218
33. Bistånd till insatser mot hiv/aids, punkt 30 (m, kd).....	218
34. Samarbetet med Central- och Östeuropa, punkt 34 (m).....	221
35. Samarbetet med Central- och Östeuropa, punkt 34 (fp).....	222
36. Samarbetet med Central- och Östeuropa, punkt 34 (kd).....	222
37. Samarbetet med övriga länder, punkt 35 (fp).....	223
38. Samarbetet med FN, Världsbanken och andra internationella organisationer, punkt 38 (c).....	224
39. Åtaganden om biståndsvolymen, punkt 39 (m).....	226
40. Utvärderingsansvar samt koordinering av politiken för global utveckling, punkt 43 (v).....	227
41. Utvärderingsansvar samt koordinering av politiken för global utveckling, punkt 43 (c).....	228
Särskilda yttranden.....	230
1. Mål för politiken för global utveckling, punkt 2 (m).....	230
2. Mål för politiken för global utveckling, punkt 2 (kd).....	231
3. Respekten för de mänskliga rättigheterna, punkt 7 (v, mp).....	231
4. Jämställdhet, punkt 8 (v).....	233

5. Konflikthantering och säkerhet, punkt 11 (v).....	233
6. Näringspolitiken, punkt 16 (kd).....	233
7. Näringspolitiken, punkt 16 (mp).....	234
8. Miljöpolitiken, punkt 17 (kd).....	235
9. Politiken för social omsorg och folkhälsa, punkt 19 (kd).....	236
10. Skuldavskrivningar, punkt 27 (v).....	237
11. Samarbetet med övriga länder, punkt 35 (v).....	238
12. Samarbetet med övriga länder, punkt 35 (v).....	238
13. Åtaganden om biståndsvolymen, punkt 39 (fp, kd, c).....	239
14. Utvärderingsansvar samt koordinering av politiken för global utveckling, punkt 43 (fp).....	240
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	241
Propositionen.....	241
Följdmotioner.....	241
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2002.....	256
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003.....	271
<i>Bilaga 2</i>	
Offentlig utfrågning om global utveckling.....	288
<i>Bilaga 3</i>	
Millenniemålen.....	353

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Inriktningen av politiken för global utveckling och internationellt utvecklingssamarbete

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:U11 yrkande 11 och 2003/04:U248 yrkande 11.

2. Mål för politiken för global utveckling

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om mål för politiken för global utveckling. Därmed bifaller riksdagen proposition 2002/03:122 punkt 1 i denna del och avslår motionerna 2002/03:U274, 2002/03:U295 yrkande 5, 2003/04:U11 yrkande 12, 2003/04:U246 yrkande 2, 2003/04:U248 yrkande 12 och 2003/04:U261 yrkande 1.

3. Mål för svenskt utvecklingssamarbete

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om mål för det internationella utvecklingssamarbete samt beslutar att nuvarande mål för det svenska utvecklingssamarbete skall upphöra att gälla. Därmed bifaller riksdagen proposition 2002/03:122 punkt 4 och avslår motionerna 2002/03:U260 yrkande 6, 2002/03:U284 yrkandena 1 och 2, 2002/03:U294 yrkande 2, 2002/03:U295 yrkande 1, 2002/03:U313 yrkande 1, 2002/03:U315, 2002/03:U322 yrkande 9, 2003/04:U6 yrkande 28, 2003/04:U10 yrkande 1, 2003/04:U11 yrkande 1, 2003/04:U248 yrkande 1, 2003/04:U316 yrkandena 1 och 2 och 2003/04:U348 yrkandena 1 och 23.

Reservation 1 (m)

Reservation 2 (fp)

4. Perspektiven i politiken

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om perspektiv för politiken för global utveckling. Därmed bifaller riksdagen proposition 2002/03:122 punkt 1 i denna del och avslår motionerna 2002/03:U228 yrkande 7, 2003/04:U7 yrkande 1, 2003/04:U10 yrkande 3 och 2003/04:U12 yrkande 1.

Reservation 3 (fp)

Reservation 4 (v)

5. Huvuddragen i politiken

Riksdagen godkänner med de preciseringar utskottet gjort vad regeringen föreslår om riktlinjer för politiken för global utveckling och det internationella utvecklingssamarbetet. Därmed bifaller riksdagen proposition 2002/03:122 punkterna 2 och 5.

6. **Demokrati och god samhällsstyrning**

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U201 yrkandena 2, 7 och 8, 2002/03:U261 yrkande 4, 2002/03:U263 yrkande 11, 2003/04:U9 yrkandena 8–11, 2003/04:U10 yrkande 2, 2003/04:U220 yrkande 1 och 2003/04:U227.

7. **Respekten för de mänskliga rättigheterna**

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U228 yrkande 8, 2002/03:U262 yrkande 3, 2002/03:U294 yrkande 5, 2002/03:U322 yrkande 20, 2003/04:U6 yrkandena 1 och 3 och 2003/04:U9 yrkande 5.

Reservation 5 (m)

8. **Jämställdhet**

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U260 yrkandena 1 och 5, 2002/03:U294 yrkande 16, 2003/04:U5 yrkande 4, 2003/04:U9 yrkande 15, 2003/04:U10 yrkande 11, 2003/04:U285 yrkande 8 och 2003/04:U349 yrkandena 6 och 8.

9. **Nyttjandet av naturresurserna och omsorgen om miljön**

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U313 yrkande 9, 2003/04:U9 yrkande 14, 2003/04:U12 yrkande 10 och 2003/04:U254 yrkande 3.

10. **Ekonomisk tillväxt**

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U284 yrkande 14, 2002/03:U295 yrkande 14, 2002/03:U322 yrkande 3 och 2003/04:U12 yrkande 4.

Reservation 6 (m, fp)

11. **Konflikthantering och säkerhet**

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U212 yrkande 8, 2002/03:U260 yrkande 3, 2003/04:U6 yrkandena 26 och 27, 2003/04:U7 yrkande 3 och 2003/04:U285 yrkande 1.

12. **Globala gemensamma nyttigheter**

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:U6 yrkande 8 och 2003/04:U254 yrkande 8.

13. **Samspelet mellan huvudragen**

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U201 yrkande 1, 2002/03:U295 yrkandena 2 och 16, 2002/03:U322 yrkande 10, 2003/04:U11 yrkande 2 och 2003/04:U248 yrkande 2.

Reservation 7 (m)

14. Utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiken

Riksdagen ger som sin mening regeringen till känna vad utskottet anfört. Därmed bifaller riksdagen delvis motion 2003/04:U3 yrkande 3 och avslår motionerna 2002/03:U235 yrkande 3, 2002/03:U290 yrkandena 1 och 2, 2003/04:U6 yrkandena 2 och 14, 2003/04:U7 yrkandena 2, 4 och 5, 2003/04:U10 yrkande 25, 2003/04:U11 yrkandena 3 och 4, 2003/04:U12 yrkandena 21 och 22, 2003/04:U261 yrkande 2 och 2003/04:Fö267 yrkande 1.

Reservation 8 (v)

Reservation 9 (mp)

15. Ekonomisk politik och handelspolitik

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U262 yrkandena 5 och 8, 2002/03:U313 yrkande 19, 2003/04:U3 yrkande 1, 2003/04:U6 yrkandena 10 och 22, 2003/04:U7 yrkandena 7, 8, 14–16 och 18, 2003/04:U9 yrkande 20, 2003/04:U11 yrkande 8, 2003/04:U12 yrkandena 13, 16, 17, 19 och 20, 2003/04:U248 yrkande 8, 2003/04:U270, 2003/04:U348 yrkande 14 och 2003/04:U351 yrkande 2.

Reservation 10 (m)

Reservation 11 (kd)

Reservation 12 (v)

Reservation 13 (mp)

16. Näringspolitiken

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U284 yrkandena 16, 17 och 19, 2002/03:U296 yrkande 11, 2003/04:U6 yrkandena 9 och 11–13, 2003/04:U9 yrkande 12, 2003/04:U213 yrkande 4, 2003/04:U253 yrkande 2, 2003/04:U255 yrkande 7, 2003/04:U283, 2003/04:U296, 2003/04:U348 yrkandena 13, 15 och 16, 2003/04:U352 yrkande 8, 2003/04:MJ411 yrkande 6 och 2003/04:N334 yrkande 2.

Reservation 14 (v, mp)

17. Miljöpolitiken

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:U6 yrkandena 6 och 7, 2003/04:U12 yrkande 2, 2003/04:U249 yrkande 6, 2003/04:U254 yrkande 9 och 2003/04:U348 yrkande 22.

18. Jordbruks- och fiskeripolitiken

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U290 yrkande 4, 2002/03:U313 yrkandena 2 och 20, 2002/03:MJ428 yrkande 43, 2003/04:U7 yrkande 17, 2003/04:U9 yrkandena 16, 17 och 19, 2003/04:U10 yrkande 5, 2003/04:U12 yrkande 18, 2003/04:U261 yrkandena 4 och 5 och 2003/04:U271 yrkandena 1–4.

Reservation 15 (m, fp)

Reservation 16 (mp)

19. Politiken för social omsorg och folkhälsa

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U244, 2002/03:U260 yrkande 4, 2002/03:U284 yrkande 23, 2002/03:U290 yrkandena 7 och 14, 2002/03:U295 yrkandena 6 och 21, 2002/03:U313 yrkandena 12–15, 2002/03:So455 yrkande 2, 2003/04:U2 yrkande 2, 2003/04:U5 yrkande 3, 2003/04:U6 yrkandena 16 och 17, 2003/04:U7 yrkande 6, 2003/04:U9 yrkandena 25 och 26, 2003/04:U10 yrkande 12, 2003/04:U11 yrkande 6, 2003/04:U245 yrkandena 3, 4, 6, 7, 15 och 18, 2003/04:U248 yrkande 6, 2003/04:U251 yrkandena 1, 2, 4, 6 och 8, 2003/04:U261 yrkande 8, 2003/04:U305, 2003/04:U312 yrkandena 1, 4 och 5, 2003/04:U348 yrkandena 19 och 20 och 2003/04:So645 yrkande 5.

Reservation 17 (m, kd)

20. Kultur- och utbildningspolitiken

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U260 yrkande 2, 2003/04:U10 yrkandena 22 och 23 och 2003/04:U11 yrkande 7.

21. Rättsliga frågor, migrationspolitiken och konsumentpolitiken

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U284 yrkande 15, 2002/03:U294 yrkandena 14 och 20, 2002/03:U296 yrkande 9, 2002/03:U313 yrkande 26, 2003/04:U10 yrkande 18 och 2003/04:U213 yrkande 2.

22. Samstämmighet i svensk politik och i EU:s politik

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U262 yrkande 7, 2002/03:U294 yrkande 22, 2003/04:U6 yrkandena 20 och 21, 2003/04:U7 yrkandena 11 och 12, 2003/04:U9 yrkande 32, 2003/04:U10 yrkande 6, 2003/04:U12 yrkande 3 och 2003/04:U348 yrkandena 6 och 32.

Reservation 18 (v)

23. Samarbetsländer och planeringsinstrument

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U295 yrkandena 8 och 15, 2003/04:U6 yrkande 30, 2003/04:U9 yrkande 29, 2003/04:U10 yrkande 4, 2003/04:U12 yrkande 8 och 2003/04:U348 yrkande 3.

Reservation 19 (m)

Reservation 20 (kd)

Reservation 21 (c)

24. Demokrati och god samhällsstyrning

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:L249 yrkande 22, 2002/03:U224 yrkande 2, 2002/03:U228 yrkandena 11 och 14, 2002/03:U284 yrkandena 7, 10 och 11, 2002/03:U290 yrkandena 6 och 12, 2002/03:U294 yrkande 4, 2002/03:U295 yrkande 9, 2002/03:U298 yrkande 1, 2002/03:U320, 2003/04:K418 yrkande 6, 2003/04:U4, 2003/04:U10

yrkandena 14, 15 och 21, 2003/04:U213 yrkande 3, 2003/04:U241, 2003/04:U282 yrkandena 10 och 13, 2003/04:U337 yrkande 1 och 2003/04:U348 yrkandena 8, 10 och 11.

Reservation 22 (fp)

Reservation 23 (kd)

25. Jämställdhet

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U284 yrkande 8, 2002/03:U294 yrkande 15, 2002/03:U313 yrkande 22, 2002/03:U328 yrkande 15, 2002/03:A242 yrkande 11, 2003/04:U6 yrkande 5, 2003/04:U9 yrkande 13, 2003/04:U260, 2003/04:U348 yrkande 9, 2003/04:Sf403 yrkande 33 och 2003/04:A371 yrkande 9.

Reservation 24 (kd)

Reservation 25 (c)

26. Bundet och obundet bistånd

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:U3 yrkande 2, 2003/04:U6 yrkande 31, 2003/04:U9 yrkande 33 och 2003/04:U10 yrkande 24.

Reservation 26 (c)

27. Skuldavskrivningar

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U263 yrkande 9, 2002/03:U313 yrkande 21, 2003/04:U6 yrkande 15, 2003/04:U7 yrkandena 19–22, 2003/04:U9 yrkande 23, 2003/04:U10 yrkande 17, 2003/04:U11 yrkande 9, 2003/04:U12 yrkandena 11 och 12, 2003/04:U248 yrkande 9, 2003/04:U261 yrkande 3 och 2003/04:U308 yrkandena 2–5.

Reservation 27 (m)

Reservation 28 (fp)

Reservation 29 (kd)

Reservation 30 (c)

Reservation 31 (mp)

28. Bistånd till jordbrukssektorn

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U290 yrkande 16, 2003/04:U9 yrkandena 18 och 30, 2003/04:U261 yrkande 6 och 2003/04:U271 yrkande 5.

29. Bistånd till sexuell och reproduktiv hälsa

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U235 yrkande 4, 2002/03:U294 yrkande 17, 2002/03:U314, 2003/04:U2 yrkande 1, 2003/04:U5 yrkandena 1 och 2, 2003/04:U10 yrkande 13, 2003/04:U232 och 2003/04:U276 yrkande 4.

Reservation 32 (m)

30. Bistånd till insatser mot hiv/aids

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U284 yrkande 24, 2002/03:U290 yrkande 8, 2002/03:U294 yrkande 18, 2002/03:U295 yrkandena 17–20, 2002/03:U313 yrkande 11, 2002/03:U327 yrkandena 3–6, 8 och 9, 2003/04:U6 yrkande 18, 2003/04:U9 yrkande 24, 2003/04:U11 yrkande 5, 2003/04:U228 yrkandena 1 och 2, 2003/04:U245 yrkandena 1, 2, 8–14, 16 och 17, 2003/04:U246 yrkande 3, 2003/04:U248 yrkandena 5 och 7, 2003/04:U251 yrkandena 3, 5, 9 och 10, 2003/04:U261 yrkande 9, 2003/04:U295, 2003/04:U300 yrkandena 1 och 2, 2003/04:U312 yrkande 3 och 2003/04:U348 yrkande 21.

Reservation 33 (m, kd)

31. Bistånd till funktionshindrade

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U284 yrkande 29, 2003/04:U6 yrkande 19, 2003/04:U8, 2003/04:U9 yrkande 6, 2003/04:U10 yrkande 16, 2003/04:U316 yrkande 3 och 2003/04:U348 yrkande 27.

32. Bistånd till kultur och utbildning

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Kr371 yrkande 1, 2003/04:U297, 2003/04:U348 yrkande 18 och 2003/04:Kr391 yrkande 1.

33. Övriga bilaterala insatser

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U220, 2002/03:U284 yrkande 20, 2002/03:U296 yrkande 7, 2003/04:U212 yrkandena 1 och 2, 2003/04:U310 och 2003/04:U312 yrkande 16.

34. Samarbetet med Central- och Östeuropa

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om det internationella utvecklingssamarbetet och sammanslagningen av samarbetet med Central- och Östeuropa och det allmänna internationella utvecklingssamarbetet. Därmed bifaller riksdagen proposition 2002/03:122 punkt 3 och avslår motionerna 2002/03:U230, 2002/03:U237 yrkandena 6, 8–11, 13–16 och 18, 2002/03:U240 yrkandena 6–8, 2002/03:U246, 2002/03:U294 yrkandena 6 och 21, 2002/03:U316, 2002/03:U323 yrkande 28, 2003/04:U6 yrkande 29, 2003/04:U10 yrkande 26, 2003/04:U11 yrkande 16, 2003/04:U220 yrkandena 3 och 4 och 2003/04:U249 yrkande 4.

Reservation 34 (m)

Reservation 35 (fp)

Reservation 36 (kd)

35. Samarbetet med övriga länder

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U209, 2002/03:U257 yrkande 3, 2002/03:U266 yrkande 3, 2002/03:U273 yrkandena 7–9, 2002/03:U284 yrkande 9, 2002/03:U290 yrkande 3, 2002/03:U294 yrkande 7, 2002/03:U297 yrkandena 3 och 4, 2002/03:U304 yrkandena 4 och 5, 2002/03:U328 yrkande 18, 2003/04:U10 yrkande 20, 2003/04:U206, 2003/04:U217 yrkande 2, 2003/04:U225 yrkande 3, 2003/04:U244 yrkandena 2 och 3, 2003/04:U263, 2003/04:U267 yrkandena 3 och 5 och 2003/04:U348 yrkande 12.

Reservation 37 (fp)

36. EU:s utvecklingssamarbete

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U228 yrkande 22, 2002/03:U281 yrkandena 3 och 4, 2002/03:U313 yrkande 30, 2003/04:K416 yrkande 38, 2003/04:U9 yrkande 31, 2003/04:U10 yrkande 9, 2003/04:U249 yrkande 5 och 2003/04:U282 yrkande 22.

37. Skrivelse om Världsbanken m.m.

Riksdagen ger som sin mening regeringen till känna vad utskottet anför. Därmed bifaller riksdagen delvis motion 2003/04:U284.

38. Samarbetet med FN, Världsbanken och andra internationella organisationer

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U284 yrkande 6, 2002/03:U298 yrkande 5, 2002/03:U308, 2003/04:Fi251 yrkande 5, 2003/04:U6 yrkande 24, 2003/04:U7 yrkandena 23–25, 2003/04:U9 yrkandena 21 och 22, 2003/04:U12 yrkandena 14, 15 och 23, 2003/04:U223, 2003/04:U308 yrkandena 1, 7, 10–14, 19 och 20, 2003/04:U315 yrkandena 1–3, 2003/04:U330 yrkandena 1–4, 2003/04:U352 yrkande 6 och 2003/04:N340 yrkandena 1 och 20.

Reservation 38 (c)

39. Åtaganden om biståndsvolymen

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:U10 yrkande 8, 2003/04:U11 yrkande 15, 2003/04:U12 yrkande 24 och 2003/04:U248 yrkande 15.

Reservation 39 (m)

40. Enskilda organisationer

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U207 yrkande 1, 2002/03:U284 yrkandena 5 och 28, 2002/03:U290 yrkande 11, 2002/03:U294 yrkande 3, 2002/03:U295 yrkande 12, 2002/03:U313 yrkande 28, 2003/04:U6 yrkande 25, 2003/04:U9 yrkande 28, 2003/04:U10 yrkandena 10 och 19, 2003/04:U11 yrkande 13, 2003/04:U12 yrkande 7, 2003/04:U248 yrkande 13 och 2003/04:U348 yrkandena 7 och 25.

41. Offentliga aktörer

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U284 yrkandena 12 och 13, 2002/03:U290 yrkande 13, 2002/03:U294 yrkande 8, 2002/03:U313 yrkande 27, 2003/04:U1, 2003/04:U6 yrkande 4, 2003/04:U12 yrkande 9, 2003/04:U261 yrkande 10 och 2003/04:U322 yrkande 1.

42. Resultatuppföljning och resultatskrivelse

Riksdagen godkänner med de preciseringar som utskottet gjort vad regeringen föreslår om att genomförandet av politiken för global utveckling årligen redovisas till riksdagen i form av en resultatskrivelse. Därmed bifaller riksdagen proposition 2002/03:122 punkt 6, bifaller delvis motionerna 2003/04:U3 yrkande 4 och 2003/04:U9 yrkandena 2 och 4 och avslår motionerna 2003/04:U12 yrkande 5 och 2003/04:U348 yrkande 4.

43. Utvärderingsansvar samt koordinering av politiken för global utveckling

Riksdagen tillkännager vad utskottet anfört om koordinering av politiken för global utveckling samt godkänner vad regeringen föreslår om en självständig utvärderingsfunktion. Därmed bifaller riksdagen proposition 2002/03:122 punkt 7 och avslår motionerna 2002/03:U256 yrkandena 1 och 2, 2002/03:U284 yrkandena 3 och 4, 2002/03:U295 yrkande 13, 2002/03:U322 yrkandena 11 och 12, 2003/04:U6 yrkandena 23 och 32–36, 2003/04:U7 yrkandena 9, 10, 13 och 26–28, 2003/04:U9 yrkandena 1, 3, 7 och 27, 2003/04:U10 yrkande 7, 2003/04:U11 yrkandena 10 och 14, 2003/04:U12 yrkande 6, 2003/04:U213 yrkande 1, 2003/04:U248 yrkandena 10 och 14, 2003/04:U318 yrkandena 1 och 2, 2003/04:U322 yrkande 2 och 2003/04:U348 yrkande 5.

Reservation 40 (v)

Reservation 41 (c)

Stockholm den 2 december 2003

På utrikesutskottets vägnar

Gunilla Carlsson i Tyresö

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Berndt Ekholm (s), Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Birgitta Ahlqvist (s), Holger Gustafsson (kd), Lars Ohly (v), Göran Lindblad (m), Anders Sundström (s), Cecilia Wigström (fp), Agne Hansson (c), Kenneth G Forslund (s), Ewa Björling (m), Lotta N Hedström (mp), Anita Johansson (s), Birgitta Ohlsson (fp) och Kaj Nordquist (s).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Genom beslut den 9 december 1999 tillkallade regeringen en parlamentarisk kommitté (Kommittén om Sveriges politik för global utveckling – Globkom) med uppdrag att utreda Sveriges politik för global utveckling. Kommittén lämnade sitt betänkande En rättvisare värld utan fattigdom, SOU 2001:96, i slutet av 2001 varefter en omfattande remissbehandling ägde rum.

Utskottet behandlar i detta betänkande regeringens proposition 2002/03:122 Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling, de motioner som väckts med anledning av propositionen samt de motioner som väckts under allmänna motionstiden 2002 respektive 2003 med inriktning på en politik för global utveckling.

Utskottet har den 22 oktober besökts av biståndsministern med medarbetare och därvid erhållit en föredragning samt beretts möjlighet att ställa frågor med anledning av budgetpropositionen (2003/04:1) och utvecklingspropositionen (2002/03:122). Den 31 oktober anordnade utskottet en offentlig utfrågning med anledning av utvecklingspropositionen. I utfrågningen deltog bl.a. ett stort antal av Globkoms remissinstanser, varav representanter för tio olika intresseområden särskilt ombetts att kommentera propositionen. Även representanter för Utrikesdepartementet deltog i utfrågningen.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen presenterar regeringen Sveriges politik för global utveckling, vars mål föreslås vara att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Detta mål föreslås gälla för samtliga politikområden. Handels-, jordbruks-, miljö-, säkerhets-, migrationspolitiken och den ekonomiska politiken är exempel på områden där åtgärder skall utformas på ett sätt som främjar global utveckling. Propositionen har fokus på fattiga människor och länder. Förslaget lägger grunden för en sammanhållen och samstämmig politik för att bidra till en rättvis och hållbar utveckling i världen. Politiken skall bidra till att FN:s millennieutvecklingsmål uppfylls.

Målet för det svenska utvecklingssamarbetet skall vara att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor. Utvecklingssamarbetet är ett instrument bland många inom den samlade politiken för global utveckling och dess mål är en del av det övergripande målet om en rättvis och hållbar global utveckling.

A. Inriktningen av politiken för global utveckling och internationellt utvecklingssamarbete

Utgångspunkter

Propositionen

Propositionen presenterar ett samlat synsätt på de funktioner som olika politikområden har för en rättvis och hållbar global utveckling och lägger grunden för en sammanhållen svensk politik för global utveckling. Den skall anpassas till de nya förutsättningar som globaliseringen och den globala dagordningen för hållbar utveckling och fattigdomsbekämpning medför. Synen på utveckling behöver breddas och ett nytt ramverk skapas för en mer samlad politik. Utveckling beror inte på någon enstaka faktor. Den sker när en rad faktorer samverkar på ett positivt sätt.

Politiken omfattar alla departement och verksamheter inom en rad politikområden. Olika politikområden måste samverka med varandra för att en samlad politik för global utveckling skall kunna åstadkommas och detta gäller såväl nationellt, som i EU och FN. Stärkt samstämmighet krävs också mellan olika aktörer för att den samlade politik som förs av t.ex. Sverige och EU skall bli utvecklingsfrämjande. Mer samverkan behövs mellan olika delar av samhället. De fattiga ländernas ansträngningar skall även fortsättningsvis stödjas genom internationellt utvecklingssamarbete.

Det grundläggande motivet för Sveriges politik för global utveckling är solidaritet med människor i andra länder. Motiven återspeglar grundläggande värderingar som präglat utvecklingen av det svenska samhället och som också kommit till uttryck i FN-stadgan och i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Övertygelsen om varje människas rätt till ett värdigt liv utgör grunden för den solidaritet med fattiga, förtryckta och utsatta människor som är en viktig del i svensk inrikes- och utrikespolitik sedan många år.

Solidariteten stärks av insikten om att säkerhet, rättvisa och hållbar utveckling inte är några exklusiva nationella angelägenheter. Världens länder är i dag sammanflätade med varandra som aldrig tidigare. Samtidens och framtidens stora frågor berör alla människor. Detta gäller inte minst fattigdom och orättvisor. Även ansvaret måste delas och varje land har ett ansvar när det gäller att skapa gynnsamma förutsättningar för utveckling i sitt eget land. Utan en utvecklingsfrämjande nationell politik sker inga framsteg. Samtidigt måste rikare länder ta ett ansvar för att stödja och komplettera ansträngningarna i de fattiga länderna genom en utvecklingsfrämjande samlad politik och genom internationellt utvecklingssamarbete.

Motionerna

I motion 2003/04:U11 (m) yrkande 11 liksom i motion 2003/04:U248 (m) yrkande 11 framhåller motionärerna att utvecklingspolitiken behöver en nystart så att fattigdomsutrotningen kan påbörjas på allvar. Global utveckling innebär mycket mer än att forma en ny biståndspolitik; i stället måste det handla om att anlägga ett globalt perspektiv på utveckling i sin helhet.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar inledningsvis att propositionens inriktning och fokus ligger på fattiga människor och länder, vilket innebär utvecklingsländerna och de s.k. transitionsländerna.

Med den nya utvecklingspropositionen föreslås att Sverige får en sammanhållen politik för global utveckling för samtliga politikområden. Handels-, jordbruks-, miljö-, säkerhets-, migrationspolitiken och den ekonomiska politiken är exempel på områden där åtgärder skall utformas på ett sätt som främjar global utveckling. Det svenska utvecklingssamarbetet blir ett politikområde bland flera andra och till stor del med uppgift att komplettera övriga politikområden.

Utskottet välkomnar regeringens förslag till en ny sammanhållen svensk politik för global utveckling, som sätter i fokus de människor som inte fått del av det välstånd som globaliseringen bidragit till. Fattiga människor och länder, inte minst de allra fattigaste, måste ges makt och större möjligheter att dra nytta av de fördelar som det ökade globala utbytet innebär. I dag framstår dessutom sambanden mellan fred, demokrati, fattigdomsminskning och utveckling allt tydligare. Därför är också säkerhetspolitiken en viktig del av politiken för global utveckling.

Utskottet anser att regeringens proposition är ett uttryck för en hög ambition och att Sveriges internationella engagemang förstärks. Förslagen i proposition innebär att Sverige blir ett av de första länderna i världen med en sammanhållen politik för global utveckling.

Utskottet menar att fattigdomen har många dimensioner och att fattigdomsbekämpning därför måste spänna över samtliga relevanta politikområden och omfatta flera samverkande nivåer i samhället samt involvera en mängd olika aktörer. Ett mål för utvecklingssamarbetet koncentrerat på fattigdomsbekämpning utgör ett effektivare styrmedel än de tidigare delmålen för utvecklingssamarbetet.

Merparten utvecklingsländer har i dag utformat nationella strategier för fattigdomsbekämpning, vilka bör utgöra grunden för allt internationellt samarbete. Sverige skall verka internationellt för att främja samordningen mellan olika aktörer i förhållande till enskilda utvecklingsländer och regionala sammanslutningar och för att stärka utvecklingsländernas röst i olika internationella forum.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionen väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2003/04:U11 (m) yrkande 11 och 2003/04:U248 (m) yrkande 11.

Mål och perspektiv

Mål för politiken för global utveckling

Propositionen

Det som tidigare var en huvuduppgift för biståndet skall vara en uppgift för alla politikområden, med ett gemensamt övergripande mål. Med den nya utvecklingspropositionen får Sverige en sammanhållen politik för alla delar av regeringens verksamhet.

Propositionen föreslår en politik för global utveckling vars mål föreslås vara att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Sverige vill stödja fattiga länder i deras egna processer och bl.a. genom att se till att det som görs i ett sammanhang stämmer med svenskt agerande i ett annat. Grundsynen är att all utveckling skapas av människor i deras egna samhällen. Detta föreslås göras genom att se till att det som görs i ett sammanhang stämmer med svenskt agerande i ett annat. Handel, jordbruk, miljö, säkerhet och migration är exempel på områden vars verksamheter måste vara inriktade mot samma mål.

Propositionen lägger grunden för en sammanhållen och samstämmig politik för att bidra till en rättvis och hållbar utveckling i världen, och är ett av Sveriges bidrag för att uppnå FN:s millenniemål – att halvera fattigdomen till 2015. Handels-, jordbruks-, miljö-, säkerhets-, migrationspolitiken och den ekonomiska politiken är exempel på områden där åtgärder skall utformas på ett sätt som främjar global utveckling. Den föreslagna politiken skall också bidra till att millennieutvecklingsmålen uppfylls. För att lyckas i ett sådant arbete krävs också nära samverkan med aktörer i det svenska samhället, såsom näringsliv, universitet och forskarsamhället, folkrörelser och organisationer, institut och myndigheter.

Motionerna

I motion 2002/03:U274 (v) konstateras att huvudorsaken till svälten i världen fortfarande är fattigdom, men att krig, torka och översvämningar bidrar. De allvarliga konsekvenserna av svälten beror på världssamfundets bristande engagemang och passivitet. Motionärerna anser att Sverige bör gå i spetsen för fattigdomsbekämpning och bekämpning av världssvälten och med stort engagemang medverka till att utveckla strategier och handlingsprogram i syfte att uppnå målet att halvera världssvälten till 2015.

I motion 2002/03:U295 (m) yrkande 5 konstateras att bistånd i ökad utsträckning måste fokuseras på åtgärder som verkligen utrotar fattigdom. Motionärerna menar att det krävs en snabb ekonomisk tillväxt som kommer

hela befolkningar till del med ett bistånd som är resultatinjuktat. Motionärerna framhåller att det behöver utvecklas en dynamisk marknadsekonomi där företagsamhet och arbetsvilja står i centrum och att millenniemålen kan vara vägledande i detta arbete.

I motion 2003/04:U11 (m) yrkande 12 framhålls svårigheterna med att ge bistånd som verkligen främjar utveckling. Alltför ofta ges bistånd med utgångspunkt från givarlandets perspektiv och inte sällan framstår själva givandet som viktigare än det planerade resultatet. Motionärerna menar att arbete med bistånd vad gäller strategi och ledning i högre utsträckning måste vara mer framåtsyftande och i linje med FN:s millenniemål.

I motion 2003/04:U248 (m) yrkande 12 krävs att målet för Sveriges politik för global utveckling uttryckligen skall vara FN:s millenniemål, med tillägget att främja mänskliga rättigheter och demokrati.

I motion 2003/04:U246 (m) yrkande 2 krävs att Sverige och EU skall verka för att respekt för mänskliga rättigheter och demokrati uttryckligen inbegrips i FN:s millenniemål.

I motion 2003/04:U261 (kd) yrkande 1 framhålls att Sverige bör stödja UNDP:s presenterade ”millenniekontrakt” med syfte att huvudsakligen inrikta fattigdomsbekämpningen på de högprioriterade länderna och för att nå millenniemålen för de minst utvecklade länderna.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att den sammanhållna svenska politiken för global utveckling som redovisas i regeringens proposition bygger på ett samlat synsätt på de uppgifter som olika politikområden har för en rättvis och hållbar global utveckling och på ökad samverkan med andra länder och aktörer. Den svenska politiken skall på detta sätt bidra till att uppfylla FN:s millenniedeklaration, och det är ett av Sveriges bidrag för att uppnå FN:s millenniemål – att halvera fattigdomen till 2015. Utskottet ser millennieutvecklingsmålen som en konkretisering – om än ej fullständig – av det övergripande målet om en rättvis och hållbar utveckling.

I dag finns en dagordning för global utveckling överenskommen av alla världens länder. Den bygger på samlade erfarenheter som kommer till uttryck i slutsatserna från de världs- och FN-konferenser som särskilt under 1990-talet behandlade många av de frågor som är relevanta för fattigdomsbekämpning och global utveckling. Dagordningen representeras främst av FN:s millenniedeklaration som antogs år 2000 och innehåller åtaganden om fred, säkerhet och avrustning, utveckling och fattigdomsbekämpning, miljöhänsyn, mänskliga rättigheter, demokrati och god samhällsstyrning, skydd för särskilt utsatta samt Afrikas speciella behov. Ur denna deklaration har hämtats mer konkreta målsättningar, de s.k. millennieutvecklingsmålen. Till dessa har kommit ”utvecklingsdagordningen” från Världshandelsorganisationens (WTO) ministerkonferens i Doha 2001 samt resultaten från den internationella

konferensen om finansiering för utveckling i Monterrey 2002 och FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg 2002. Sammantaget utgör dessa överenskommelser ett gemensamt globalt ramverk för utveckling.

Millennieutvecklingsmålen innefattar åtta tidsbundna mål. De skall ses som etappmål på vägen mot målet att helt avskaffa fattigdomen. Det första och mest centrala slår fast att extrem fattigdom och hunger skall avskaffas och att en halvering av andelen människor som lever i extrem fattigdom och som lider av hunger skall åstadkommas under perioden 1990–2015. De andra målen rör barns och ungas rätt till grundläggande utbildning, jämställdhet och kvinnors ställning, mödra- och spädbarnsdödlighet, hiv/aids, malaria och andra sjukdomar, miljömässig hållbarhet samt globalt utvecklingssamarbete. Målen kompletteras med delmål och indikatorer på målpuppfyllelse.

Utskottet menar att genom att biståndet är tydligt fattigdomsinriktat kommer de minst utvecklade länderna att prioriteras vid implementeringen av millenniemålen.

Konferensen om finansiering för utveckling i Monterrey 2002 innebar ett genombrott för en helhetssyn på utveckling. Utvecklingsländerna åtog sig att skapa gynnsamma inhemska villkor för utveckling, inklusive god samhällsstyrning, sund makroekonomisk politik och bekämpning av korruption. De rika länderna åtog sig att öka effektiviteten i och volymen på utvecklingssamarbetet och att främja andra resursflöden genom bl.a. investeringar och handel.

FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg slog fast hållbar utveckling med dess tre dimensioner – den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. Ett antal nya globala åtaganden inom områdena vatten och sanitet, hälsa, kemikalier, jordbruk och livsmedelsförsörjning, energi, biologisk mångfald och hållbara produktions- och konsumtionsmönster gjordes. Vikten av näringslivets medverkan och företagens utvidgade ansvar underströks. Tillsammans bildar dessa överenskommelser och millennieutvecklingsmålen en gemensam värdegrund och dagordning i arbetet för global utveckling.

Utskottet delar slutligen propositionens förslag om att i målformuleringen sätta fokus på rättvis och hållbar utveckling samt att därmed inte tynga det övergripande målet med preciserade tillägg.

Med vad som ovan anförts tillstyrker utskottet proposition 2002/03:122 yrkande 1 i berörd del och avstyrker motionerna 2002/03:U274 (v), 2002/03:U295 (m) yrkande 5, 2003/04:U11 (m) yrkande 12, 2003/04:U246 (m) yrkande 2, 2003/04:U248 (m) yrkande 12 samt 2003/04:U261 (kd) yrkande 1.

Mål för svenskt utvecklingsamarbete

Propositionen

Sverige står bakom det internationella målet att mellan 1990 och 2015 halvera andelen fattiga människor i världen. På lång sikt är målet att helt avskaffa fattigdomen och för att uppnå detta mål skall Sverige i samverkan och samarbete med andra länder bidra till att främja fattiga människors möjligheter att förbättra sin egen situation och därmed ta sig ur fattigdomen.

Målet för det svenska utvecklingsarbetet skall vara att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor. Denna formulering avser att lyfta fram fattiga kvinnor, män, flickor och pojkar som aktiva subjekt snarare än passiva objekt. Utvecklingsarbetet är ett stöd och komplement till ansträngningar som görs av fattiga människor och länder för att ta sig ur sin fattigdom. Utvecklingsarbetet är ett instrument bland många inom den samlade politiken för global utveckling och dess mål är en del av det övergripande målet om en rättvis och hållbar global utveckling.

De sex biståndspolitiska delmål som hittills gällt för Sveriges utvecklingsamarbete har medfört att det övergripande målet om fattigdomsbekämpning har fallit i bakgrunden och i realiteten inte utgjort vare sig fokus eller mål för verksamheten. Även OECD/DAC har i en översyn av Sveriges utvecklingsamarbete konstaterat att fattigdomsminskning inte utgjort fokus för svenskstödta projekt och program, trots att detta egentligen varit det övergripande målet.

Motionerna

I motion *2002/03:U260 (c) yrkande 6* framhålls vikten av insatser på alla nivåer för att öka kvinnors deltagande i samhället samt att samarbetet i världen måste få en mycket tydlig inriktning på kvinnor. Det svenska biståndet måste inriktas på stöd till kvinnor och en större del av de resurser som går till internationellt utvecklingsamarbete måste oavkortat gå till insatser som förbättrar för kvinnor. Sveriges roll som föregångsland när det gäller kvinnors roll i samhället skall fortsätta och det sjätte biståndsmålet måste finnas kvar.

I motion *2002/03:U284 (kd)* framhålls att det övergripande målet för Sveriges internationella utvecklingsamarbete är att höja de fattigas levnadsnivå. Motionärerna menar i *yrkande 1* att främjandet av mänskliga rättigheter och en demokratisk samhällsutveckling också måste vara en övergripande målsättning eftersom det inte är enbart det materiella välståndet som räknas utan även människors värdighet och möjlighet att leva i frihet. I *yrkande 2* framhålls att även säkerhetsfrämjande och konfliktförebyggande insatser måste inkluderas i de övergripande biståndspolitiska målen.

I motion *2002/03:U294 (fp) yrkande 2* framhålls att stöd till uppbyggande av demokratiska institutioner, som fria medier, fackföreningar, lokalt självstyre, parlament, rättsväsende och politiska regelsystem, bör ha hög prioritet, liksom

ett allmänt idé- och kunskapsutbyte om demokratin som styrelseform och förhållningssätt. Motionärerna menar att biståndsdialogen måste vara ett kraftfullt instrument för att främja demokrati och mänskliga rättigheter och demokratimålet bör göras till det överordnade målet för svenskt utvecklings-samarbete.

I motion 2002/03:U295 (m) konstateras att svensk biståndsverksamhet finns i över hundra länder och att den finns en tendens att försöka göra allting överallt. Motionärerna menar i *yrkande 1* att det finns all anledning att medvetet koncentrera det svenska biståndssamarbetet till de länder där vi mest effektivt kan bidra till att utrota fattigdomen och att en snabb utrotning av fattigdomen skall vara ett övergripande mål för svenskt bistånd.

I motion 2002/03:U313 (c) *yrkande 1* framhålls att utvecklings- och biståndspolitiken måste ges en sådan inriktning att människor i mottagarländerna ges långsiktiga förutsättningar att lösa fattigdomsproblemen. Motionärerna anser att mottagarländerna själva måste ta ansvar för att forma sin framtid. Bistånd och andra utvecklingsinsatser får inte omgärdas av detaljstyrning utan skall ha tydliga ramar och uppföljningsmekanismer.

I motion 2002/03:U322 (m) *yrkande 9* konstateras att det prioriterade globala målet måste vara att utrota fattigdomen samt att öka och sprida välståndet till alla. Det är inte rimligt att många u-länder skall ha en förödande låg levnadsstandard, särskilt som historien visar att länder kan gå från fattigdom till relativt välstånd på 20–30 år. Motionärerna anser att svenskt bistånd som övergripande mål skall främja en uthållig och snabb tillväxt med snabb fattigdomsutrotning.

I motion 2003/04:U6 (kd) *yrkande 28* konstateras att regeringens förslag till mål för Sveriges utvecklingssamarbete kan feltolkas och i stället borde beskrivas som ”*En förbättring av den fattiga människans levnadsvillkor*” och dessutom präglas av ett mer långsiktigt tidsperspektiv.

I motion 2003/04:U10 (fp) *yrkande 1* konstateras att ekonomisk tillväxt inte automatiskt leder till demokrati, men att den kan främja demokrati och öppenhet. Enbart ekonomisk tillväxt kan inte ersätta eller ursäka brist på demokrati. Motionärerna menar att det blir svårare både att bekämpa fattigdomen i tredje världen och att realisera ett liberalt individperspektiv om man inte fokuserar på att skapa en utveckling inriktad på demokrati. Därför bör demokratisk utveckling vara det överordnade målet för svenskt utvecklings-samarbete.

I motion 2003/04:U11 (m) *yrkande 1* framhålls att det övergripande målet för biståndet måste vara att främja en snabb utrotning av fattigdomen.

I motion 2003/04:U248 (m) *yrkande 1* understryks att biståndet skall främja en snabb utrotning av fattigdomen som övergripande mål.

I motion 2003/04:U316 (mp) *yrkande 1* krävs att definitionen av fattigdom i biståndssammanhang, i enlighet med Globkoms förslag, även skall omfatta fattigdom som brist på makt, möjligheter och säkerhet och vikten av att in-

kludera marginaliserade och diskriminerade grupper i utvecklingssamarbetet. Motionärerna menar att för att detta skall bli verklighet krävs att det finns nödvändiga instrument och resurser för att dessa principer skall kunna konkretiseras och operationaliseras (*yrkande 2*).

I motion 2003/04:U348 (*kd*) konstateras att den utbredda fattigdomen är oacceptabel. Självklart främst för dem som drabbas av den, men den är också ett globalt problem för världen i stort genom det hot som den utgör för den allmänna tillväxten, välfärden, miljön och säkerheten. I *yrkande 1* kräver motionärerna att de övergripande målen för det internationella biståndet måste inkludera främjandet av mänskliga rättigheter, demokratisk samhällsutveckling och fattigdomsbekämpning. I *yrkande 23* framhålls vidare att det framtida biståndet måste vara än mer anpassat för säkerhetsfrämjande och konfliktförebyggande åtgärder än vad som är fallet i dag. Motionärerna kräver att de säkerhetsfrämjande och konfliktförebyggande insatserna måste inkluderas i de övergripande biståndspolitiska målen samt att de också måste förstärkas och effektiviseras.

I motion 2002/03:U315 (*s*) framhålls att FN:s barnkonvention omfattar de flesta av världens länder och barn. Trots detta utsätts barn för grymhet och orättvis behandling i många länder. Motionärerna menar att det behövs en sammanhållen policy för barnfrågor för att utveckla ett systematiskt barn- och barnrättsperspektiv i det internationella utvecklingssamarbetet. Sverige har ett ansvar till följd av barnkonventionen att använda sitt bistånd i barnens tjänst och för att vända denna utveckling och för att lättare följa upp hur biståndet kommer barnen till del krävs införandet av ytterligare ett biståndsmål där barnen sätts i fokus och ges jämbördig prioritet med andra existerande biståndsmål.

Utskottets överväganden

Utskottet ansluter sig till propositionens förslag att till det övergripande målet om en rättvis och hållbar global utveckling föga ett kompletterande mål för svenskt internationellt utvecklingssamarbete: att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor.

Utskottet menar att propositionens formulering av målet är det bästa komplementet till det övergripande målet för politiken för global utveckling och att även OECD/DAC har efterlyst en koncentration på fattigdomsmålet. Denna koncentration görs möjlig genom att slopa de sex tidigare delmålen. Genom de olika huvuddragen kommer syftet med flertalet av de tidigare målen att tillgodoses.

Fattigdomsmålet syftar till att bidra till att fattigdomen utrotas. Arbetet för demokratiutvecklingen bidrar till det övergripande fattigdomsmålet genom att lyfta fram den politiska dimensionen av fattigdom och de politiska respektive offentliga systemens förmåga och vilja att stärka fattiga människors rättigheter och möjligheter. Att till formuleringen av fattigdomsmålet knyta kompletterande mål medför enbart att den eftersträlvade koncentrationen går förlorad.

Genom EU-medlemskapet är Sverige även delaktigt i EU:s utvecklingssamarbete, både i dess normativa och dess operativa del. Sverige har bl.a. fått gehör för att fattigdomsbekämpning skall vara ett övergripande mål i utvecklingssamarbetet och att biståndet skall koncentreras till de sektorer där EU har en komparativ fördel. I sin policydeklaration från november 2000 fastslog EU att fattigdomsbekämpning skall vara ett övergripande mål för EU:s utvecklingssamarbete.

Utskottet menar att utveckling aldrig kan skapas utifrån. Utveckling skapas av människor i det egna samhället och därför måste politiken i större utsträckning utgå från fattiga människors verklighet, deras erfarenheter och prioriteringar. För att bidra till att nå målen om en rättvis och hållbar global utveckling och för att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor måste alla delar av svensk politik sträva åt samma håll. Arbetet måste t.ex. bedrivas för få till stånd rättvisa handelsregler som ökar fattiga länders möjlighet att delta i världshandeln på lika villkor.

Utskottet menar att Sverige skall stödja fattiga länder i deras egna processer att skapa förutsättningar för att långsiktigt lösa sina fattigdomsproblem. Detta sker bäst genom att man ser till att svenskt agerande i ett sammanhang stämmer med det som görs i ett annat. Handel, jordbruk, miljö, säkerhet och migration är exempel på områden som måste arbeta för samma mål. För att lyckas i ett sådant arbete krävs också nära samverkan med aktörer i det svenska samhället, såsom näringsliv, universitet och forskarsamhället, folk-rörelser och organisationer, institut och myndigheter. Utskottet menar att en avsikt med utvecklingssamarbetet är att på ett tydligt sätt lyfta fram fattiga kvinnor, män och barn som aktiva subjekt. De fattigas perspektiv på utveckling skall vara vägledande för Sveriges globala politik i sin helhet. Utvecklingssamarbetet skall vara ett stöd och ett komplement till de utvecklingsansattningar som görs av fattiga människor i fattiga länder. Utskottet menar att samarbetsländernas egna fattigdomsstrategier skall vara utgångspunkten för utvecklingssamarbetet och en fortlöpande dialog skall föras för att få fattiga människors aktiva medverkan i analys, prioriteringar och beslutsprocesser av utvecklingsansattningarna.

I propositionen framhålls att fattigdomen har många dimensioner och att detta blir tydligt när fattiga människor själva beskriver sin situation. Förutom bristen på inkomst och materiella resurser tar sig fattigdomen uttryck i bl.a. undernäring, bristande hälso- och sjukvård, arbetslöshet, barnarbete och riskfyllda arbetsförhållanden till svårlöner. I detta sammanhang är de funktionshindrade de fattigaste av de fattiga och ofta den mest utsatta gruppen. Rättsövergrepp och våld bidrar till osäkerhet och otrygghet som ytterligare fördjupar fattigdomen. Den breda fattigdomsdefinitionen sätter bristen på makt, möjligheter och säkerhet i fokus. Utskottet menar att det är positivt att Sveriges politik för global utveckling är utformad för att svara mot denna

mångdimensionella syn på fattigdom. Den sammantagna politikens mål, perspektiv och huvuddrag, liksom målet för utvecklingssamarbetet som bl.a. är styrande för Sidas verksamhet, avspeglar detta breda synsätt.

Utskottet anser att fattigdomsbekämpning och utveckling i hög grad måste drivas av samarbetsländerna själva, av deras parlament, regeringar, myndigheter, näringsliv och organisationer och inte minst av de individer och grupper som försöker ta sig ur fattigdomen. Utvecklingssamarbete kan stödja den nationella politiken, men inte ersätta den.

Den samlade politiska viljan hos världens länder att prioritera global utveckling framför andra mer kortsiktiga nationella intressen är avgörande. Det internationella utvecklingssamarbetet har fortsatt stor betydelse och millennieutvecklingsmålens uppfyllande är också ett uttryck för att fattigdomsmålet för utvecklingssamarbetet uppfylls. Utskottet konstaterar att regeringen har gett Sida i uppdrag att bidra med underlag till det internationella samfundets redovisning av resultat mot millennieutvecklingsmålen och medverka i den vidareutveckling som pågår av målen för att bl.a. fastställa indikatorer för måluppfyllelsen. Sida har av regeringen även getts i uppdrag att rapportera hur man arbetar för att bidra till förverkligandet av millennieutvecklingsmålen.

Med vad som ovan anförts tillstyrker utskottet proposition 2002/03:122 yrkande 4 och avstyrker motionerna 2002/03:U260 (c) yrkande 6, 2002/03:U284 (kd) yrkandena 1 och 2, 2002/03:U294 (fp) yrkande 2, 2002/03:U295 (m) yrkande 1, 2002/03:U313 (c) yrkande 1, 2002/03:U315 (s), 2002/03:U322 (m) yrkande 9, 2003/04:U6 (kd) yrkande 28, 2003/04:U10 (fp) yrkande 1, 2003/04:U11 (m) yrkande 1, 2003/04:U248 (m) yrkande 1, 2003/04:U316 yrkande 1 och 2 samt 2003/04:U348 (kd) yrkandena 1 och 23.

I konsekvens med dessa ställningstaganden föreslår utskottet att riksdagen beslutar att nuvarande mål för det svenska utvecklingssamarbetet, beslutade genom proposition 1962:100, Statsutskottets utlåtande nr 135 år 1962, proposition 1977/78:135, utrikesutskottets betänkande 1978/79:1, proposition 1987/88:100 bil. 5, utrikesutskottets betänkande 1987/88:20, proposition. 1995/96:153 samt betänkande. 1995/96:UU18, skall upphöra att gälla.

Perspektiven

Propositionen

Politiken skall präglas av ett rättighetsperspektiv. Det innebär att människors rättigheter skall utgöra grund för de åtgärder som vidtas för en rättvis och hållbar utveckling. Detta perspektiv utgår från att människor är aktörer med vilja att utvecklas, inte mottagare eller offer. Politiken utgår från varje människas rätt till ett värdigt liv, utan fattigdom. Demokrati, jämställdhet mellan kvinnor och män och barnrättsperspektivet lyfts särskilt fram.

Politiken skall också präglas av de fattigas perspektiv på utveckling. Det innebär att fattiga människors behov, intressen och förutsättningar skall vara en utgångspunkt i strävandena mot en rättvis och hållbar utveckling. Politiken skall i större utsträckning utgå från fattiga människors verklighet, deras erfarenheter och prioriteringar.

Motionerna

I motion 2002/03:U228 (fp) yrkande 7 krävs att svenskt bistånd skall genomföras av ett rättighetsperspektiv.

I motion 2003/04:U7 (v) yrkande 1 krävs att ett jämställdhetsperspektiv av samma dignitet som fattigdomsbekämpningen och kampen för mänskliga rättigheter måste ingå i den svenska utvecklingspolitiken.

I motion 2003/04:U10 (fp) yrkande 3 framhålls att ett rättighetsperspektiv med fokus på demokrati och respekt för mänskliga rättigheter bör vara centralt för det svenska utvecklingssamarbetet.

I motion 2003/04:U12 (mp) yrkande 1 krävs att miljö- och hållbarhetsperspektivet måste integreras i all politik. Motionärerna menar att de mål och slutsatser som världssamfundet enats om i Johannesburgsprotokollet för att hushålla med resurser och globala nyttigheter måste tydliggöras bättre i enskilda delar av all politik för att nå full effekt.

Utskottets överväganden

Utskottet delar regeringens uppfattning att politiken för global utveckling skall präglas av dels ett rättighetsperspektiv, dels de fattigas perspektiv. Detta innebär att människors lika värde och rättigheter skall utgöra grunden för de åtgärder som skall vidtas liksom att de fattigas behov, intressen och förutsättningar skall vara en utgångspunkt i strävandena mot ett uppfyllande av det övergripande målet för politiken.

Rättighetsperspektivet inkluderar både demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet. Även barnens rättigheter är del av det övergripande rättighetsperspektivet. Utskottet ser fördelar med propositionens förslag att formulera två perspektiv som kan sägas vara inkluderande till sin karaktär genom att de även omfattar delperspektiv.

Med vad som ovan anförts tillstyrker utskottet proposition 2002/03:122 yrkande 1 i berörd del och avstyrker motionerna 2002/03:U228 (fp) yrkande 7, 2003/04:U7 (v) yrkande 1, 2003/04:U10 (fp) yrkande 3 och 2003/04:U12 (mp) yrkande 1.

Huvuddrag/inriktning

Propositionen

Erfarenheter visar att några enkla lösningar inte finns när det gäller utveckling. Varje samhälle måste ta makten över sin egen framtid med egen vilja och förmåga. Omvärlden kan stödja och hjälpa, undanröja hinder och verka för ett effektivt och rättvist samarbete på global nivå.

Det finns exempel på såväl misslyckade som framgångsrika utvecklingsmodeller. Utifrån dessa erfarenheter och med stöd i aktuell forskning har åtta huvuddrag för en rättvis och hållbar global utveckling identifierats: respekt för de mänskliga rättigheterna, demokrati och god samhällsstyrning, jämställdhet, hållbart nyttjande av naturresurserna och omsorg om miljön, ekonomisk tillväxt och social utveckling och trygghet, konflikthantering och säkerhet samt globala gemensamma nyttigheter. Dessa faktorer är ömsesidigt förstärkande. De är uttryck för värderingar som skall genomsyra Sveriges politik för global utveckling. Huvuddragen anger vad politiken genomgående skall främja och inriktas på, både vad gäller åtgärder och stöd i enskilda länder och den politik som förs på global nivå.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar först att propositionens förslag till huvuddrag för politiken för global utveckling också skall prägla inriktningen av utvecklingssamarbetet. Utskottet behandlar i detta avsnitt huvuddragen med denna utgångspunkt. Utskottet delar propositionens förslag till huvuddrag/ inriktning.

Utskottet ser dock ett värde i att gruppera dem enligt följande:

- *grundläggande värden* är demokrati och god samhällsstyrning, respekt för de mänskliga rättigheterna och jämställdhet mellan kvinnor och män;
- *hållbar utveckling* omfattar hållbart nyttjande av naturresurserna och omsorg om miljön, ekonomisk tillväxt samt social utveckling och trygghet;
- *övriga huvuddrag* är konflikthantering och säkerhet samt globala gemensamma nyttigheter.

Utskottet vill understryka att huvuddragen tillsammans med perspektiven och målen skall styra och genomsyra alla politikområden, även i propositionen ej nämnda, när politiken för global utveckling utformas och genomförs.

Med de preciseringar av grupperingen av huvuddragen som utskottet ovan föreslagit tillstryks proposition 2002/03:122 *yrkandena 2 och 5*.

Grundläggande värden

Demokrati och god samhällsstyrning

Propositionen

I arbetet för att avskaffa fattigdomen måste alla kunna delta, höras och respekteras. Detta kan bara åstadkommas med ett demokratiskt styrelseskick och demokratins form måste utgå från varje samhälles specifika förutsättningar men grundas på gemensamma värderingar om alla människors lika rätt och värde. Den kräver ett väl fungerande rättsväsende grundat på rättsstatens principer. Demokrati kräver fria val, fungerande politiska partier, oberoende medier och aktiva enskilda organisationer som får verka fritt. En demokratisk kultur, där medborgare har kunskap om sina rättigheter och möjlighet att utnyttja dem, är en förutsättning och i den demokratiska kulturen ingår även jämställdhet, tolerans och respekt för alla individer och grupper. Politiskt ansvar bör kunna utkrävas av dem som har makt. Utbildning och tillgång till information är en förutsättning. En fungerande demokrati kräver också maktfördelning mellan demokratins institutioner.

Motionerna

I motion 2002/03:U201 (m) yrkande 2 konstateras att varje lands regering bär det fulla ansvaret för landets institutionella utveckling och för att så goda förutsättningar som möjligt för välbefinnande skapas. I motionens yrkande 7 framhålls vikten av att utveckla en bistånds- och utrikespolitik inriktad på att sprida respekt för demokrati och mänskliga rättigheter för att öka välbefinnandet i världen och i yrkande 8 att utveckla en bistånds- och utrikespolitik inriktad på att sprida respekt för demokrati och mänskliga rättigheter för att stoppa kriget i världens fattiga regioner.

I motion 2002/03:U261 (fp) yrkande 4 framhålls att politiska partier och alla typer av frivilligorganisationer måste agera för att tillsammans åstadkomma konkreta och snabba förbättringar för alla utsatta grupper inte bara i fattiga länder utan också i rika länder. De demokratiska staterna kan inte föra fram argument till förmån för mänskliga rättigheter, demokrati och bekämpning av fattigdom enbart för den fattiga delen av världen utan dessa principer måste även gälla för de egna länderna.

I motion 2002/03:U263 (mp) yrkande 1 framhålls att ekonomisk och politisk makt måste demokratiseras genom att omfattande decentralisering och självtillitsstrategiers stöds.

I motion 2003/04:U9 (c) yrkande 8 framhålls att en väl fungerande parlamentarisk demokrati är en grundförutsättning för en fungerande rättsstat med respekt för de mänskliga rättigheterna och ett samhälle fritt från korruption och maktmissbruk. I yrkande 9 framhålls att genom stöd till arbetet för demokrati är det också viktigt att stimulera och stödja uppbyggandet av det civila samhället, bl.a. genom stöd till folkrörelser, trossamfund och andra

enskilda organisationer. I *yrkande 10* framhålls vikten av att aktivt stödja framväxten av en mångfald av fria och oberoende medier. I *yrkande 11* framhålls att kooperation är ett viktigt sätt för resurssvaga människor att under demokratiska former få en starkare ställning på marknaden och att Sveriges gedigna erfarenhet av kooperationen som utvecklingskraft bör ställas till samarbetsländernas förfogande i högre grad än vad som redan sker.

I motion 2003/04:U10 (*fp*) konstateras att stöd till den demokratiska oppositionen i repressiva stater i kombination med ett starkt externt tryck mot förtryckande regimer i många fall har visat sig vara positivt för den demokratiska utvecklingen i det enskilda landet. I *yrkande 2* konstateras att det blir svårare både att bekämpa fattigdomen i tredje världen och att realisera ett liberalt individperspektiv om man inte fokuserar på en utveckling inriktad på demokrati.

I motion 2003/04:U220 (*c*) *yrkande 1* framhålls att demokrati inte ännu är ett självklart begrepp och kommer heller inte att uppnås om inte försvaret för de demokratiska värderingarna hela tiden hålls vid liv. Motionärerna understryker behovet av att demokrater från hela världen samarbetar för demokratins fördjupning och att nya former för samarbete utvecklas.

I motion 2003/04:U227 (*s*) framhåller motionären att i Sverige har folkbildningen betytt mycket och att det sedan länge finns en organisation inom folkbildning och studieförbund för detta som fungerar bra och är enkel att använda. Denna kunskap kan användas för att lära känna och lära mer om andra länder, men också för att delge andra länder ett sätt att bygga och utveckla sina egna samhällen på en djupare demokratisk bas.

Utskottets överväganden

Utskottet menar att demokrati och god samhällsstyrning utgör ett grundläggande huvuddrag i politiken för en rättvis och hållbar global utveckling. Betydelsen av demokrati och god samhällsstyrning har inte lyfts fram tillräckligt i tidigare utvecklingsansträngningar. Demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet är grundläggande förutsättningar för en rättvis och hållbar global utveckling och de kan sägas vara både mål och medel.

Utskottet menar att politiken för global utveckling skall präglas av ett rättighetsperspektiv där människors rättigheter utgör grunden för de åtgärder som skall vidtas för en rättvis och hållbar utveckling. I rättighetsperspektivet ingår såväl mänskliga rättigheter, som demokrati och jämställdhet. De förstärker och kompletterar varandra men är samtidigt varandras förutsättningar.

I arbetet för att avskaffa fattigdomen måste alla kunna delta, höras och respekteras och detta kan bara åstadkommas med ett demokratiskt styrelseskick. Demokratins form måste utgå från varje samhälles specifika förutsättningar men grundas på gemensamma värderingar om alla människors lika rätt och värde. Detta kräver ett väl fungerande rättsväsende grundat på rättsstatens principer. Demokrati kräver fria val, fungerande politiska partier,

oberoende medier och aktiva enskilda organisationer som får verka fritt. En demokratisk kultur, där medborgare har kunskap om sina rättigheter och möjlighet att utnyttja dem, är en förutsättning för all utveckling och i den demokratiska kulturen ingår även jämställdhet, tolerans och respekt för alla individer och grupper. Politiskt ansvar måste kunna utkrävas av dem som har makt och en fungerande demokrati kräver också maktfördelning mellan demokratins institutioner.

God samhällsstyrning och god förvaltning är en viktig del av demokratin. Det handlar om fördelning av samhällets resurser, individers likhet inför lagen och metoder för att stävja maktmissbruk. I en demokrati skall motsättningar kunna hanteras på ett fredligt sätt och förändringar kunna ske utan att den övergripande stabiliteten och sammanhållningen i samhället hotas. Alla samhällen behöver spelregler som skapar ansvarstagande och kompromissvilja hos olika intressegrupper och varje samhälle har att i demokratiska former ta ställning till frågor om t.ex. decentralisering och självtillit. I detta arbete är parlamenten och parlamentarikerna viktiga, liksom den roll de förtroendevalda spelar på lokal nivå. Demokratins principer och former gäller lika för rika och fattiga länder och en väl fungerande demokrati förutsätter bl.a. ett fungerande civilt samhälle med aktiva enskilda organisationer och en mångfald av organisationer som bidrar till den pluralism som är viktig för en demokratisk samhällsutveckling.

Demokratin är således ett fundament för att ge stöd till det övergripande målet om rättvis och hållbar global utveckling samt det kompletterande fattigdomsmålet för utvecklingssamarbetet. I demokratins funktion inryms de politiska partiernas betydelse, parlamentens roll, det civila samhällets många aktörer, folkbildningen, Kooperationen och den fackliga verksamheten. Vidare inryms de fria och oberoende medierna, decentraliseringens värde och det folkliga deltagandet samt betydelsen av god samhällsstyrning.

Demokratin är grunden för att ge alla samhällets aktörer inklusive enskilda individer makt och inflytande.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U201 (m) yrkandena 2, 7 och 8, 2002/03:U261 (fp) yrkande 4, 2002/03:U263 (mp) yrkande 11, 2003/04:U9 (c) yrkandena 8–11, 2003/04:U10 (fp) yrkande 2, 2003/04:U220 (c) yrkande 1 samt 2003/04:U227 (s).

Respekten för de mänskliga rättigheterna

Propositionen

De mänskliga rättigheterna utgår från principen om allas lika värde och rättigheter. De bygger på idén om individers rättigheter och staters skyldigheter. De hanterar en ojämn maktrelation till förmån för den svagare parten. Därmed anges en lägsta nivå för vad som bör gälla i ett samhälle för att det skall uppfylla visionen om ett värdigt liv för alla. Den ökade förståelsen för att fattig-

dom inkluderar också brist på möjligheter och trygghet har satt fokus på respekten för mänskliga rättigheter som en utgångspunkt för ett lands utveckling. Länder som kränker mänskliga rättigheter har ibland försvarat sitt handlande genom att hänvisa till lokala traditioner, religiösa påbud eller låg utbildningsnivå. Alla sådana argument är ohållbara. Mänskliga rättigheter gäller alla människor i hela världen utan åtskillnad. Ökade kunskaper om mänskliga rättigheter kan stärka deltagande och demokrati och därmed vara ett viktigt element i strävan mot toleranta, jämställda och rättvisa samhällen.

Motionerna

I motion 2002/03:U228 (fp) yrkande 8 framhålls att det är nödvändigt att skilja mellan de absoluta, civila och politiska rättigheterna och de sociala, ekonomiska och kulturella rättigheterna.

I motion 2002/03:U294 (fp) yrkande 5 krävs att regeringen i en särskild rapport – eller på annat lämpligt sätt varje år för riksdagen redovisar läget beträffande demokrati och mänskliga rättigheter i svenska mottagarländer. Motionärerna menar att med tanke på demokratimålets betydelse är det rimligt att denna information regelbundet och på ett lättillgängligt sätt ställs till riksdagens förfogande och därmed också kan bli föremål för diskussion.

I motion 2002/03:U322 (m) yrkande 20 framförs kravet på att noggranna rapporter om läget för mänskliga rättigheter och demokrati i Sveriges samarbetsländer redovisas i god tid före beslut om avtal om bilateralt biståndssamarbete.

I motion 2003/04:U6 (kd) yrkande 1 krävs en tydlig svensk linje i förhållande till diktaturer och stater präglade av etniska konflikter, diskriminering, korruption och förakt för de mänskliga rättigheterna och i yrkande 3, att den nationella suveräniteten i ökad grad bör stå tillbaka för individers rättigheter och trygghet.

I motion 2003/04:U9 (c) yrkande 5 konstateras att propositionen lyfter fram den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna. Motionärerna menar att Sverige bör fortsätta rättighetsarbetet genom att också lyfta fram och stärka utvecklingen av de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna.

I motion 2002/03:U262 (kd) yrkande 3 framhålls att arbetsrätten är ett område som kräver internationellt samarbete, men med hänsyn till utvecklingsländernas villkor. Tillämpningen av arbetsrätten får inte innebära att negativa sanktioner riktas mot u-länderna utan Sverige måste verka för att stärka den internationella arbetsrätten genom positiva instrument.

Utskottets överväganden

Utskottet menar att politiken för global utveckling skall präglas av ett rättighetsperspektiv och i detta perspektiv ingår, utöver demokrati och jämställdhet, mänskliga rättigheter. De mänskliga rättigheterna är universella, odelbara, ömsesidigt beroende och relaterar till varandra. Ett liv i värdighet

förutsätter att alla mänskliga rättigheter respekteras, inklusive ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Regeringens syn på mänskliga rättigheter ges även i regeringens skrivelse till riksdagen, 2003/04:20 Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik, där det tydligt framgår att de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna likställs med de medborgerliga och politiska rättigheterna. I regeringens skrivelse 2001/02:186 Ett barnrättsperspektiv i internationellt utvecklingssamarbete redogörs för de erfarenheter som vunnits i samband med svenska och internationella ansträngningar för att i utvecklingssamarbetet skapa förutsättningar för att förverkliga de rättigheter som varje barn har enligt FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen (bet. 2002/03:UU4 Barn i ett internationellt perspektiv).

Under år 2003 har en arbetsgrupp inrättats under FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna för att överväga förslag till ett tilläggsprotokoll till konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Sverige kommer att aktivt delta i detta arbete och kommer att verka för att dessa rättigheter på ett mer effektivt sätt kommer att drivas i övriga delar av FN-systemet, inklusive utvecklingssamarbetet.

Utskottet menar att arbetsrätten är en viktig del av de mänskliga rättigheterna och att den effektivt kan omsättas i handling genom att tillämpningen av Internationella arbetsorganisationens (ILO) grundläggande konventioner om arbetsrättsliga förhållanden främjas. Detta ger utsatta människor verktyg att förbättra sin situation och i dessa konventioner betonas bl.a. föreningsfrihet, erkännande av rätten till kollektiva förhandlingar samt avskaffande av alla former av tvångsarbete och barnarbete. Utskottet anser att arbetsrätten är ett område som kräver internationellt samarbete men med hänsyn till utvecklingsländernas villkor. En förstärkning av den internationella arbetsrätten genom positiva instrument eller noggrannare kontroll av hur länder tillämpar arbetsrätten är önskvärd.

Utskottet konstaterar vidare att nära kopplat till de definitioner av fattigdom som ovan nämnts finns de kränkningar av mänskliga rättigheter som människor med funktionsnedsättningar upplever. Det finns sociala, fysiska, ekonomiska, normativa och kulturella hinder som begränsar människor med funktionsnedsättningar att åtnjuta sina rättigheter.

Utskottet är av den bestämda uppfattningen att förtryck, diskriminering eller bestraffning av människor på grund av deras sexuella läggning strider mot de mänskliga rättigheterna. Skydd för privatliv och personlig säkerhet samt förbud mot diskriminering på grund av bl.a. kön, social härkomst eller ställning i övrigt finns stadgat i bl.a. FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. De principer och värderingar som ligger till grund för dessa internationella instrument genomsyrar också det svenska utvecklingssamarbetet. Inom svenskt biståndssamarbete accepteras inte argument som hänvisar till kulturell, religiös eller liknande specifika förhållanden för att rättfärdiga kränkningar av mänskliga rättigheter.

Utskottet ser således propositionens förslag om respekt för de mänskliga rättigheterna som en självklar värdegrund för en politik för global utveckling och vill liksom för demokratifrågorna markera att dessa rättigheter representerar såväl mål som medel.

Redovisningen av läget för demokrati och mänskliga rättigheter i olika samarbetsländer har under årens lopp på olika sätt redovisats till riksdagen. Utskottet utgår från att regeringen regelbundet för riksdagen redogör för utvecklingen på ett sådant sätt att en bedömning av läget i samarbetsländerna blir möjlig att göra.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U228 (fp) yrkande 8, 2002/03:U294 (fp) yrkande 5, 2002/03:U262 (kd) yrkande 3, 2002/03:U322 (m) yrkande 20, 2003/04:U6 (kd) yrkandena 1 och 3 samt 2003/04:U9 (c) yrkande 5.

Jämställdhet

Propositionen

I propositionen framhålls att jämställdhet ytterst handlar om att alla människor måste ses och behandlas som likvärdiga och med samma rättigheter. Könsdiskriminering är en av orsakerna till fattigdom och utgör ett grundläggande hinder för en rättvis och hållbar global utveckling. Diskriminering måste därför synliggöras och motarbetas. Män och kvinnor har olika förutsättningar på grund av de ekonomiska och sociala roller de tilldelats. Politiken för global utveckling måste utgå från att kvinnor och flickor i motsvarande mån som män och pojkar är drivkrafter i utvecklingen. Hänsyn måste också tas till att kvinnor och män ofta drabbas av och upplever händelser, processer och problem på olika sätt och att deras förutsättningar och strategier kan variera. Könskonsekvensanalyser kan användas för att synliggöra detta.

Kvinnors deltagande och inflytande måste säkerställas på ett helt annat sätt än vad som hittills har varit fallet och deras rättigheter och intressen måste beaktas på samma villkor som mäns. Föreställningar om kvinnor och barn som underordnade männen och rättslösa och därmed lovliga offer för våld och utnyttjande, måste motverkas. Detta kan påverka prioriteringar och val av insatser på utvecklingsområdet. Analyser och insatser måste göras inom varje specifikt område, såsom könsbaserad diskriminering, våld mot kvinnor och flickor samt sexuella och reproduktiva rättigheter inklusive tillgång till preventivmedel. Också män, och samhället som helhet, gynnas av ökad jämställdhet. Det bör därför säkerställas att män tillsammans med kvinnor blir aktörer i arbetet för ett jämställt samhälle.

Motionerna

I motion 2002/03:U260 (c) yrkande 1 framhålls att det i arbetet med fattigdomsbekämpningen behövs riktade insatser för kvinnor och ett mycket tydligt perspektiv på kvinnors situation i alla konkreta handlingar och sammanhang för att uppfylla millenniemålet om halverad fattigdom år 2015. I motionens yrkande 5 framhålls vikten av kvinnors deltagande på alla beslutsnivåer, vilket är absolut nödvändigt för god samhällsstyrning och hållbar utveckling. Det är också viktigt att hänsyn tas till konventionen om de mänskliga rättigheterna och att konventionen om avskaffande av allt slags diskriminering av kvinnor, CEDAW, implementeras. Även i motion 2003/04:U349 (s) yrkande 6 krävs att Sverige skall arbeta för att en uppföljningsmekanism inrättas angående FN-resolution 1325 enligt mönster från CEDAW-konventionen.

Motionärerna bakom motion 2002/03:U294 (fp) menar att jämställdhetsperspektivet i ökad utsträckning bör genomsyra svenskt utvecklingssamarbete (yrkande 16).

I motion 2003/04:U5 (s) yrkande 4 krävs att en genusanalys skall vara vägledande för att uppfylla målet om att Sverige skall bidra till en global rättvis och hållbar utveckling.

I motion 2003/04:U9 (c) yrkande 15 krävs att jämställdhetsperspektivet och kvinnoperspektivet beaktas i högre grad än vad som nu sker vid utformningen av miljöaspekterna i utvecklingspolitiken.

I motion 2003/04:U10 (fp) yrkande 11 framhålls vikten av att förbättra kvinnors rättigheter i alla länder. Motionärerna menar att kvinnor i många samhällen betraktas som andra klassens medborgare och förvägras politisk och ekonomisk makt. Mänskliga rättigheter är också kvinnors rättigheter och utvecklingspolitiken inom detta område måste ta avstamp i kvinnors egna behov och förutsättningar för att skapa utveckling. Individperspektivet måste även tillåtas att genomsyra jämställdhetsområdet.

I motion 2003/04:U285 (c, m, fp, kd, v, mp) yrkande 8 liksom i motion 2003/04:U349 (s) yrkande 8 krävs att Sverige i utvecklingssamarbetet och i arbetet med millenniemålen skall tala klarspråk om mäns våld mot och diskriminering av kvinnor.

Utskottets överväganden

Inledningsvis vill utskottet framhålla betydelsen av att förstärka det praktiska arbetet med att konsekvent införliva en könsmedvetenhet och ett jämställdhetsperspektiv i den internationella verksamheten och i utvecklingssamarbetet. I syfte att åstadkomma systematik och kontinuitet i alla myndigheters arbete skall handlingsplaner utarbetas. Genus- och könskonsekvensanalyser skall genomföras och mål och indikatorer identifieras inom alla politikområden och dessa skall vara vägledande för verksamheten. Det är då viktigt att analyserna tydliggör kvinnors och mäns, flickors och pojcars olika villkor, intressen, förutsättningar och behov.

Utskottet framhåller att kvinnor och flickor bör tillförsäkras samma rättigheter som män och pojkar. Diskriminering av kvinnor och flickor såväl i samhället som i familjen hindrar att de erkänns som fullvärdiga medborgare med lika rättigheter som män och pojkar. Kvinnor och flickor tillhör ofta de fattigaste människorna.

Kvinnors och flickors deltagande och intressen skall säkerställas i alla delar av politiken. Det praktiska arbetet med att införliva ett jämställdhetsperspektiv i arbetet och att tillämpa befintlig kunskap och information bör intensifieras och metodutvecklingen på området bör stärkas.

Utskottet konstaterar att Sverige förstärker sina insatser för integrering av ett jämställdhetsperspektiv i arbetet med Agenda 21 och uppföljningen av resultatet från världstoppmötet i Johannesburg 2002. En handlingsplan föreligger för arbetet fram till 2006. Ett jämställdhetsperspektiv skall förstärkas i det praktiska arbetet med att ta fram bl.a. promemorior, instruktioner och underlag.

Arbetet med att uppfylla intentionerna i FN:s millenniedeklaration och millennieutvecklingsmålen innebär dels ökade satsningar på stöd riktade till kvinnor och flickor, dels förbättrad biståndseffektivitet så att stödet når de fattiga och mest behövande. I detta sammanhang förstärks arbetet med kompetens- och metodutveckling vad gäller könskonsekvens- och genusanalyser. Utskottet menar att Sverige antagit en roll som pådrivare internationellt i genderfrågor. I arbetet med millenniemålen måste genderperspektivet ständigt beaktas och samtidigt måste mansrollen, det manliga våldet och inte minst männens ansvar när det gäller spridningen av hiv/aids uppmärksammas. Män utövar våld mot barn, mot kvinnor och mot andra män och det är viktigt att en ny politik för global utveckling även fokuserar på denna realitet.

Sverige bör arbeta för att genderperspektivet blir en obligatorisk del i alla landrapporter och temarapporter. En uppföljningsmekanism krävs för resolution 1325, enligt mönster från CEDAW-konventionen, vilket skulle kunna öppna för bättre bevakning och rapportering, liksom för möjligheten att utse speciella rapportörer och ta hänsyn till enskilda klagomål.

En process som syftar till att förstärka samordningen och organiseringen av det jämställdhetspolitiska arbetet i UD och Regeringskansliet samt att stärka kompetens- och metodutveckling vad gäller arbetet mot diskriminering av kvinnor och flickor i internationella sammanhang inklusive i utvecklings-samarbetet har påbörjats under hösten.

FN rankar Sverige som ett av världens mest jämställda länder. Jämställdhet mellan könen är både rätt och klokt. Satsningar på flickors utbildning och hälsa är en av de viktigaste investeringarna ett samhälle kan göra. När kvinnor och män har möjlighet att delta på lika villkor blir utvecklingen starkare. Politiken skall både främja och präglas av ett jämställdhetsperspektiv i såväl hela den övergripande politiken för global utveckling som utvecklings-samarbetet. Jämställdhetspolitiken har bäring på alla politikområden och varje

departement och myndighet har ansvar för främjandet av jämställdhet inom ramen för arbetet för en hållbar och rättvis global utveckling inom sina politikområden. Jämställdhet utgör en av grundförutsättningarna för en rättvis och hållbar global utveckling.

Den föreslagna politiken gör således tydligt att jämställdhet mellan kvinnor och män, flickor och pojkar är en central komponent i rättighetsperspektivet och i de fattigas perspektiv och sloandet av det tidigare särskilda delmålet innebär att jämställdhetsarbetet ändå behåller samma tyngd som tidigare.

Utrikesutskottet har genom en inom utskottet vald arbetsgrupp – Projektgruppen Jämställdhet inom utvecklingssamarbetet – sedan februari 2003 valt att inleda en avgränsad uppföljning och utvärdering av riksdagens tidigare beslut om jämställdhet som mål i utvecklingssamarbetet. Projektgruppens arbete har kunnat tjäna som kunskapsunderlag inför utskottets behandling av, och ställningstagande till, regeringens proposition 2002/03:122. Projektgruppens verksamhet har främst varit inriktad på att bidra till en sammanställning och analys av redan genomförda utvärderingar av jämställdhetsmålet inom utvecklingssamarbetet. Projektgruppen avser inom kort att avge en slutrapport om sitt arbete.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U260 (c) yrkandena 1 och 5, 2002/03:U294 (fp) yrkande 16, 2003/04:U5 (s) yrkande 4, 2003/04:U9 (c) yrkande 15, 2003/04:U10 (fp) yrkande 11, 2003/04:U285 (c, m, fp, kd, v, mp) yrkande 8 samt 2003/04:U349 (s) yrkandena 6 och 8.

Hållbar utveckling

Hållbart nyttjande av naturresurserna och omsorg om miljön

Propositionen

I propositionen understryks att en av de största utmaningarna i strävan att uppnå en hållbar global utveckling är att bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och negativ påverkan på miljö, naturresurser och människors hälsa. I många av dagens utvecklingsländer leder industriella processer till att människors livsmiljöer försämras. I städerna hotas miljö och hälsa genom utsläpp från trafik och industrier och genom bristfälliga vatten- och avloppssystem. Överkonsumtion i såväl rika som fattiga länder och medföljande inskränkningar i miljöutrymmet sker inte sällan på bekostnad av fattiga människors resurser och behov. Gifter sprids, den biologiska mångfalden utarmas och klimatet förändras.

Sveriges politik för global utveckling innebär att miljömässig hållbarhet bör beaktas i tillväxt- och utvecklingsstrategier, såväl nationellt som internationellt. Genom att vara drivande i arbetet för hållbara produktions- och konsumtionsmönster kan Sverige bidra till en utveckling av ny teknik och nya

ekonomiska och politiska styrmedel. Länder som Sverige samarbetar med bör själva ta ett långsiktigt nationellt ansvar och säkerställa att hållbarhetsperspektivet tydliggörs i lagstiftning och i strategier. Sveriges uppgift är att stödja och komplettera dessa ansträngningar.

Motionerna

I motion *2002/03:U313 (c)* konstateras att FN:s toppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg 2002 för första gången definierade hållbar utveckling som grunden för den globala utvecklingen. Det sätter fokus på fattigdomsbekämpning, förbättrad hälsa och miljöansvar. Motionärerna kräver i *yrkande 9* att det är angeläget att Sverige i sin biståndspolitik prioriterar frågor som rör hållbar utveckling.

I motion *2003/04:U9 (c)* *yrkande 14* framhålls att millenniemålets sjunde mål är att säkra en miljövänlig och hållbar utveckling. Motionärerna menar att för att nå detta mål är det av mycket stor betydelse att uppnå de övriga målen och det krävs förslag om hur lokalbefolkningen skall engageras i arbetet för en hållbar utveckling.

I motion *2003/04:U12 (mp)* *yrkande 10* krävs att Sverige, i ett globalt perspektiv, accepterar sitt eget ansvar på civil och institutionell nivå för att åtgärda ohållbara produktions- och konsumtionsmönster i Sverige.

I motion *2003/04:U254 (kd)* *yrkande 3* framhålls att utan omsorg om miljön är det i dag svårt att upprätthålla ett starkt globalt varumärke. Företag som är verksamma på den internationella marknaden har i allt högre utsträckning kommit att föra med sig kunskap, tekniska lösningar och interna miljökrav till utvecklingsländer som tidigare ofta helt saknat miljöregler. Motionärerna menar att det är mycket viktigt att man stimulerar företag och kommuner att ta miljövänliga initiativ och beslut och att den etiska dimensionen därför bör betonas i det fortsatta arbetet mot uthållig utveckling och tillväxt.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att Sverige i det internationella och nationella arbetet, och i enlighet med Johannesburgsdeklarationen, understrukit vikten av en integrerad syn på den hållbara utvecklingens tre dimensioner: den sociala, den ekonomiska och den miljömässiga. Hållbart nyttjande av naturresurserna och omsorg om miljön skall genomsyra Sveriges politik för global utveckling. Därmed skapas också förutsättningar för att bidra till arbetet med att uppnå FN:s samtliga millenniemål. Utskottet delar regeringens uppfattning om vikten av att bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och negativ påverkan på miljön, naturresurserna och människans hälsa.

Utskottet anser att Sverige skall fortsätta att vara drivande såväl internationellt som nationellt när det gäller hållbara konsumtions- och produktionsmönster. Internationellt har Sverige bidragit till att den s.k. Marrakech-processen för hållbar konsumtion och produktion har kommit i gång i och med

det internationella mötet i Marocko, i juni 2003. Regeringen har i skrivelsen 2002/03:29 Johannesburg – FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling redogjort för pågående insatser i syfte att nå de mål som ingår i genomförandepLANEN från Johannesburg samt pekat på utmaningar som väntar i framtiden. Det sammansatta utrikes-, miljö- och jordbruksutskottet har i betänkande 2002/03:UMJU1 behandlat skrivelsen.

Utskottet ser ett hållbart nyttjande av naturresurserna och omsorgen om miljön också som ett etiskt förhållningssätt. Det blir ingen hållbar utveckling om inte denna inställning starkt får prägla politiken för global utveckling.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U313 (c) yrkande 9, 2003/04:U9 (c) yrkande 14, 2003/04:U12 (mp) yrkande 10 samt 2003/04:U254 (kd) yrkande 3.

Ekonomisk tillväxt

Positionen

För att främja tillväxt är ett stabilt makroekonomiskt ramverk med sunda statsfinanser och låg inflation centralt. God samhällsstyrning och fungerande institutioner är nödvändiga för sparande och investeringar, liksom öppenhet för handel, investeringar och företagande samt en hållbar skuldsättning. Genom att skapa möjligheter för hela befolkningen, inte minst de fattiga, att fullt ut bidra till den ekonomiska utvecklingen blir tillväxten ett effektivt verktyg i kampen mot fattigdom. Ofta är den informella sektorn avgörande för en stor del av de fattigas försörjning. Kvinnor arbetar i högre utsträckning än män i den informella sektorn. Hur den skall kunna integreras i den formella sektorn är en viktig utmaning i den ekonomiska politiken.

Ekonomisk tillväxt är nödvändigt, men inte tillräckligt för en rättvis och hållbar utveckling. Väststånd och utveckling kan inte mätas enbart i ekonomiska termer och ekonomisk tillväxt måste vara hållbar och kombineras med satsningar på rättvisa och välfärd för att leda till utveckling. I många fattiga länder hindrar stora inkomstskillnader en snabb och effektiv fattigdomsbekämpning. Ett system för att omfördela resurser och därmed makt krävs för att tillväxten skall komma alla till del. En relativt jämn inkomstfördelning förstärker tillväxten.

Staten kan utöver det institutionella ramverket också genom investeringar, enskilt eller i samarbete med näringslivet, bidra till tillväxten genom att stärka den inhemska resursbasen. God infrastruktur har stor betydelse för utveckling, både inom länder och regionalt, liksom stöd till utvecklingsländer och fattiga människor att bedriva ett jordbruk som är miljömässigt hållbart.

Motionerna

I motion 2002/03:U284 (kd) yrkande 14 hävdas att en förutsättning för att minska fattigdomen är att en bred ekonomisk tillväxt uppnås i utvecklingsländerna. Insatser måste göras för att skapa näringslivsutveckling och tillväxt. Resurser måste skapas i och av samarbetsländerna själva genom en framsynt ekonomisk politik som leder till en utveckling av framför allt det lokala näringslivet. Genom olika insatser och aktiviteter kan näringslivsutveckling och tillväxt skapas i de allra fattigaste länderna. Motionärerna anser att stöd bör ges till bl.a. en stabil, öppen och icke-diskriminerande handels- och investeringspolitik i EU och i samarbetsländerna och att det krävs starkare insatser för att öka utvecklingsländernas tillträde till både de globala och de regionala marknaderna och för att stödja de lokala och inhemska företagens möjligheter att konkurrera.

I motion 2002/03:U295 (m) yrkande 14 framhålls vikten av att i ökad utsträckning fokusera på tillväxt som ett viktigt instrument för att verkligen utrota fattigdom. För detta krävs en snabb ekonomisk tillväxt som kommer hela befolkningar till del.

I motion 2002/03:U322 (m) yrkande 3 framhålls att trots att det globala välståndet ökar lever över en miljard människor på mindre än 1,3 dollar per dag. Förekomsten av undernäring och sjukdomar är stor. De länder med lägst välstånd är de som nu lever under socialism och isolationism. Motionärerna menar att många länder i Afrika nästan helt saknar handel och investeringar från omvärlden och att endast frihandel, tillsammans med de marknadsekonomiska institutionerna, äganderätt och rättsstat, kan generera en uthållig tillväxt som skapar välstånd till en bred befolkning.

I motion 2003/04:U12 (mp) yrkande 4 framhålls vikten av att regeringen tar initiativ till en problematisering av tillväxtbegreppet så att alla delar av Regeringskansliet opererar med samma typ av definitioner vad gäller ekonomisk tillväxt i förhållande till utveckling, miljö och hushållning av naturresurser.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att ekonomisk tillväxt är avgörande för att det skall vara möjligt för utvecklings- och transitionsländerna att ta sig ur den situation som framkallats av fattigdomen. Ekonomisk tillväxt är en integrerad del i hållbarhetsbegreppet. Välstånd och utveckling kan inte enbart mätas i ekonomiska termer. Ekonomisk tillväxt måste vara hållbar och kombineras med satsningar på rättvisa och social välfärd för att leda till utveckling. I många fattiga länder hindrar stora inkomstskillnader en snabb och effektiv fattigdomsbekämpning. Ett system för att omfördela resurser och därmed makt krävs för att tillväxten skall komma alla till del. Utskottet menar att en relativt jämn inkomstfördelning förstärker tillväxten. En sådan omfördelning kan också minska riskerna för konflikter och olika sociala motsättningar i ett samhälle. Utskottet konsta-

terar att ofta är den informella sektorn avgörande för en stor del av de fattigas försörjning. Hur den skall kunna integreras i den formella sektorn är en viktig utmaning för den ekonomiska politiken.

Ett ömsesidigt handelsutbyte med omvärlden är nödvändigt för tillväxt och detta är särskilt viktigt för utvecklingsländer som globalt sett är små ekonomier. En öppen handel, både export och import, behövs för en snabbare utveckling, ökad resursmobilisering, näringslivsutveckling och arbetstillfällen.

Tillväxt bör främjas genom insatser för ett stabilt makroekonomiskt ramverk med sunda och transparenta statsfinanser, låg inflation, tillgång till kreditfinansiering på rimliga villkor, ej ohållbar skuldsättning samt öppenhet för handel och investeringar. Utskottet tar på annan plats upp frågan om skuldskrivningar.

Därtill vill utskottet stryka under vikten av en fungerande social marknadsekonomi med innebörden att rättsstaten och välfärdsstaten samverkar. Vidare understryks landsbygdens roll för en hållbar tillväxt i utvecklingsländerna. Utskottet vill också återigen stryka under betydelsen av fungerande institutioner, ett öppet samhälle och god samhällsstyrning, där korruption på alla sätt motverkas.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U284 (kd) yrkande 14, 2002/03:U295 (m) yrkande 14, 2002/03:U322 (m) yrkande 3 samt 2003/04:U12 (mp) yrkande 4.

Social utveckling och trygghet

Propositionen

I propositionen understryks att för många människor innebär förändringarna nya möjligheter genom utbildning, bättre bostäder och hälsa, högre avkastning i jordbruket eller bättre avlönat arbete i framväxande moderna sektorer av ekonomin. Men förändringarna kan också innebära försämrad livsmedels säkerhet, arbetslöshet, ohälsa och en försämrad miljö.

En politik för social utveckling och trygghet stärker människor i deras kamp mot fattigdom. Den måste omfatta alla, bygga på ett brett och aktivt deltagande av det civila samhället i beslutsprocesser och utgå från förutsättningar som råder i varje enskilt samhälle. Friska, välutbildade och trygga individer har förutsättningar att ta till vara de möjligheter som står till buds för att försörja sig och förbättra sina livsvillkor. En positiv och jämlik hälsoutveckling är av strategisk betydelse för ekonomisk tillväxt och minskad fattigdom. Särskild uppmärksamhet bör ägnas kvinnor och barn samt grupper med särskilda behov såsom äldre och funktionshindrade människor. Social utveckling på landsbygden såväl som i städerna förutsätter att människor har möjlighet att tillsammans bygga upp och förvalta sitt sociala kapital. Gemensamma

normer och värderingar, liksom förtroendefulla och ömsesidiga sociala relationer, är en viktig grund för samarbete, trygghet och säkerhet, och därmed för utveckling. Hiv/aids, väpnade konflikter, demografiska förändringar och utarmade naturresurser är förhållanden som frestar på traditionella sociala nätverk och ökar människors sårbarhet.

Hållbar utveckling, socialt, ekonomiskt och miljömässigt, skapas och upprätthålls av människor som är friska, har tillgång till information och kunskap, samhällsservice och försörjningsmöjligheter, och som aktivt kan delta i beslutsprocesser som rör olika delar av samhällslivet.

Det krävs en politisk vilja att omsätta ekonomisk tillväxt i social utveckling genom en rättvis fördelningspolitik och genom fungerande och demokratiska institutioner och regelverk. Bestående klyftor är inte bara orättvisa utan också ekonomiskt ineffektiva och i längden även farliga. När inte alla får del av utvecklingens resultat och när förändringar utgör ett hot mot enskilda växer motståndet också mot sunda reformer.

Utskottets överväganden

Utskottet menar att främjandet av social utveckling och trygghet bygger på en syn som utgår från att människor är aktörer med egna motiv och resurser och egen kunskap, kapacitet och vilja till förändring. Social utveckling på landsbygden såväl som i städerna förutsätter att människor har möjlighet att tillsammans bygga upp och förvalta sitt sociala kapital. Hiv/aids, väpnade konflikter, demografiska förändringar och utarmade naturresurser är förhållanden som frestar på traditionella sociala nätverk och ökar människors sårbarhet. Städernas fattiga områden är sårbara vad gäller naturkatastrofer, ökade kostnader för boende, mat och transporter, arbetslöshet och svårigheter med att upprätthålla fungerande sociala nätverk. I växande grad behöver de informella systemen för social trygghet och omsorg kompletteras med en formell politik som gör tryggheten tillgänglig för alla.

Utskottet menar vidare att social utveckling utgör en del av en rättvis fördelningspolitik. Liksom propositionen anser utskottet att bestående klyftor är inte bara orättvisa utan också ekonomiskt ineffektiva och i längden även farliga. När inte alla får del av utvecklingens resultat och när förändringar utgör ett hot mot enskilda växer motståndet också mot sunda reformer, t.ex. inom det ekonomiska området. Sverige stöder uppbyggnaden av sociala trygghetssystem som både kan stärka människors egen kapacitet och inflytande och ge stöd och skydd i utsatta situationer.

Utskottet vill betona att social utveckling är en integrerad del av begreppet hållbar utveckling. Miljöfrågor, ekonomi och sociala frågor är en sammanhållen helhet i en hållbar utveckling. Denna helhet är en viktig del av de samlade huvuddrag som måste präglade politiken för global utveckling.

Utskottet delar regeringens bedömning av innehållet i huvuddraget social utveckling och trygghet.

Övriga huvuddrag

Konflikthantering och säkerhet

Propositionen

Väpnade konflikter utgör det allvarligaste hindret för utveckling i många fattiga länder. Runtom i världen pågår otaliga konflikter som, vid sidan av mänskliga förluster och skador, innebär en tillbakagång i livsvillkoren för befolkningen och undergräver förutsättningarna för framtida ekonomisk utveckling. Fattigdom till följd av krig, i kombination med tillgänglighet till vapen, utgör dessutom en grogrund för terrorism och uppblussandet av nya konflikter.

Säkerhetspolitik handlar i dag i ökad utsträckning om att minska fattigdom och klyftor, undanröja förtryck och motsättningar mellan olika befolkningsgrupper, vid sidan av att trygga den nationella territoriella säkerheten och därför är förebyggande av väpnade konflikter och konflikthantering viktiga delar av politiken för global utveckling.

Betydelsen och behoven av tidiga, förebyggande insatser har ökat och det är viktigt att verka för att de instrument som finns inom internationella organisationer och forum utnyttjas på bästa sätt för att förebygga kriser och hantera konflikter. Det gäller de instrument som finns inom EU, inklusive inom ramen för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik, liksom inom FN, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) och andra organisationer.

Motionerna

I motion 2002/03:U212 (c) yrkande 8 reses krav på kvinnors roll i det freds- och konfliktläkande arbetet och motionärerna kräver ökat svenskt engagemang och tekniska stöd till FN:s arbete för en ökad införlivning av genusperspektiv inom detta område.

I motion 2002/03:U260 (c) yrkande 3 begärs att kvinnor får större möjlighet att delta i konfliktförebyggande arbete världen över och även delta i besluten om freds- och uppbyggnadsarbete.

I motion 2003/04:U6 (kd) yrkande 26 framhålls att bekämpningen av hiv/aids är intimt förknippad med konflikt- och säkerhetspolitiska aspekter för många länder. FN:s säkerhetsråd har vid flera tillfällen betonat de säkerhetspolitiska aspekterna av spridningen av hiv/aids. Situationen tydliggör att utvecklings- och hälsoarbetet tillsammans med biståndet utgör viktiga delar i det konfliktförebyggande arbetet. I yrkande 27 konstateras att det konfliktförebyggande biståndet riktat till riskzoner och till fredsuppbyggande insatser i efterkrigsområden behöver förstärkas och bli bättre. Det internationella samfundet behöver förbättra sitt varningssystem för att upptäcka potentiella konflikter och kunna sätta in förebyggande insatser. Motionärerna betonar vikten av

bistånd inriktat på förståelse och försoning mellan tidigare stridande folkgrupper och att det behövs ytterligare integrering mellan de fredsbevarande insatserna och den fredsuppbyggande verksamheten.

I motion 2003/04:U7 (v) *yrkande 3* konstateras att militära upprustningar ofta leder till konflikter som i grunden står i motsättning till arbetet att uppnå FN:s utvecklingsmål och främjandet av de mänskliga rättigheterna. Motionärerna kräver att Sverige tar på sig en ledande roll i nedrustningsarbetet, bl.a. för stöd till arbetet med att nå millenniemålen.

I motion 2003/04:U285 (c, m, fp, kd, v, mp) framhålls att FN:s säkerhetsråd år 2000 antog resolution 1325 som bl.a. handlar om att öka kvinnors roll vid förebyggande av konflikter. Resolutionen är ett viktigt steg mot att se kvinnor som en stark resurs i all krishantering i stället för som offer. Den föregicks av ett omfattande opinionsarbete, inte minst genom de kvinnokonferenser som hållits under de två senaste decennierna. I *yrkande 1* krävs att Sverige i EU och i allt bilateralt och multilateralt samarbete arbetar för att FN:s resolution 1325 skall implementeras i allt FN-arbete och i enskilda länder.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att propositionen lyfter fram konflikthantering och säkerhet som ett av huvuddragen i inriktningen för Sveriges politik för global utveckling. Utskottet konstaterar vidare att nedrustning är en av hörnstenarna i den svenska utrikespolitiken och att ett fullständigt avskaffande av massförstörelsevapen är ett prioriterat mål för Sverige. Sverige har aktivt arbetet för nedrustning och icke-spridning såväl inom EU som globalt inom FN. Under våren 2003 inleddes på svenskt initiativ en diskussion inom EU om hur Europeiska unionen skulle kunna fördjupa och stärka sin gemensamma politik avseende massförstörelsevapen. Sverige verkar för att EU:s handlingsplan med konkreta åtgärder för nedrustning och icke-spridning genomförs i praktiken.

Sverige arbetar också aktivt för att genomföra FN:s handlingsprogram mot illegala handel med lätta vapen. Bl.a. handlar det om att stärka regler för exportkontroll. Sverige prioriterar vidare frågor som har direkt koppling till konsolidering av fred och utveckling, bl.a. stöd till avväpning av f.d. soldater, inklusive barnsoldater och återintegrering av soldater i samhället.

Väpnade konflikter inom och mellan stater präglar bl.a. stora delar av Afrika och utgör ett stort utvecklingshinder för hela regionen. Detta ställer krav på både konfliktförebyggande och på akut konflikthantering i samverkan mellan FN, EU och afrikanska organisationer. Sverige vill långsiktigt stödja afrikanska regionala och subregionala organisationers förmåga att förebygga och hantera konflikter och inom ramen för utvecklingssamarbetet fortsätter Sverige att bidra till att stävja orsakerna till konflikter, inte enbart i Afrika.

Utskottet framhåller i betänkande 2002/03:UU5 Internationella freds- och hjälpinsatser:

Det förtjänar att framhållas, menar utskottet, att det inom Regeringskansliet pågår en inventering och systematisering av det svenska stödet för fredsfrämjande och konflikthantering. Detta arbete kan förväntas ge ett fördjupat underlag för att uppnå bättre samstämmighet mellan tillgängliga resurser och regeringens samlade prioriteringar. I arbetet ingår att försöka stärka rutiner för uppföljning av de svenska freds- och hjälpinsatserna.

Utskottet har inhämtat att Sverige även deltar i en arbetsgrupp som inrättats av FN för att närmare studera och analysera förhållandet mellan nedrustning och utveckling med en helhetssyn på konfliktfrågor, säkerhet och utveckling. På motsvarande sätt har, under senare år, inom det internationella utvecklings-samarbetet säkerhetsbegreppet vidgats från att handla om staters säkerhet till att alltmer sätta individen i fokus.

Utskottet vill betona värdet av att konflikthantering och säkerhet nu blir ett huvuddrag för politiken för global utveckling och en viktig inriktning för utvecklings-samarbetet. Utskottet menar att detta huvuddrag innefattar alla skeden i konflikthantering, dvs. förebyggande insatser, konflikt-dämpande och konfliktlösande insatser samt uppföljningsåtgärder som försoningsinsatser, alla lika viktiga för att skapa varaktig fred och säkerhet. Utskottet vill samtidigt understryka den betydelse kvinnors deltagande har för ett framgångsrikt arbete med konflikthantering och understryker vikten av att öka svenska kvinnors deltagande i fredsbevarande operationer. Utskottet sluter därmed upp kring vikten av att FN:s resolution 1325 implementeras. Utskottet vill också peka på hur utsatta de funktionshindrade är i konfliktsituationer. Arbetet för att förhindra konflikter är särskilt viktigt för denna grupp. Även insatser för att förhindra spridningen av smittsamma sjukdomar har en konfliktförebyggande roll.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U212 (c) yrkande 8, 2002/03:U260 (c) yrkande 3, 2003/04:U6 (kd) yrkandena 26 och 27, 2003/04:U7 (v) yrkande 3 samt 2003/04:U285 (c, m, fp, kd, v, mp) yrkande 1.

Globala gemensamma nyttigheter

Propositionen

I propositionen konstateras att under de senaste decennierna av internationell samverkan och debatt i utvecklingsfrågor har en långtgående samsyn uppnåtts om utformningen av en politik för rättvis och hållbar utveckling. Mycket av det som krävs för utveckling råar länderna själva över men globaliseringen gör också att behovet av normer och regelverk för ordnad samverkan mellan länder och folk växer.

Ett växande antal frågor kräver åtgärder bortom nationella gränser. Kunskap, resurser och praktiska lösningar för dessa problem måste mobiliseras genom gemensamt ansvarstagande och en ny typ av samarbete mellan länder, regio-

ner och sakområden. En god miljö, finansiell stabilitet, begränsningar av smittsamma sjukdomar och frånvaro av internationell terrorism är exempel på gränsöverskridande frågor.

Det finns ett stort antal globala gemensamma nyttigheter som i dag inte tillgodoses i tillräcklig utsträckning för att nå målet om en rättvis och hållbar global utveckling. Diskussionen om hur det internationella samfundet kan samarbeta bättre kring de gränsöverskridande globala frågorna ligger högt på den internationella dagordningen.

Motionerna

I motion 2003/04:U6 (kd) yrkande 8 framhålls vikten av ett utökat stöd för produktionen av globala nyttigheter. Motionärerna föreslår att resurserna koncentreras på ett prioriterat urval av globala gemensamma nyttigheter.

I motion 2003/04:U254 (kd) yrkande 8 framhålls att det krävs ett utökat stöd för produktionen av ”globala gemensamma nyttigheter”. Insatserna för att skapa bättre fungerande internationella regelverk och standarder för dessa nyttigheter måste ökas och det är på främst miljö- och hälsoområdena som det globala och regionala samarbetet är av stor vikt i detta avseende.

Utskottets överväganden

Utskottet välkomnar att globala gemensamma nyttigheter nu görs till ett huvuddrag för politiken för global utveckling. Detta begrepp rymmer viktiga element, som delvis ännu inte formulerats, för den framtida utvecklingspolitiken.

Utskottet menar att Sverige bör fortsätta att vara drivande och ha en hög profil i samarbetet om de globala gränsöverskridande frågorna. Den internationella arbetsgrupp som Sverige och Frankrike har etablerat – the International Task Force on Global Public Goods – innebär ett viktigt steg i arbetet med att söka bättre lösningar på globala problem. Parallellt med den internationella arbetsgruppens arbete kommer en inventering att göras av hur olika departement och myndigheter arbetar med globala gemensamma nyttigheter. Bägge processerna kommer att resultera i rekommendationer avseende framtida prioriteringar. Utskottet vill i detta sammanhang särskilt uppmärksamma miljöfrågorna, hälsofrågorna – inte minst smittsamma sjukdomar – och frågan om finansiell stabilitet.

Utskottet konstaterar vidare att global samverkan på miljöområdet och samarbete för att nå en hållbar utveckling för hela världen måste prioriteras och delar de synpunkter som miljö- och jordbruksutskottet anfört i sitt betänkande 2001/02: MJU16 där det framhålls att grunden för den svenska strategin för hållbar utveckling är det demokratiska styrelseskicket med dess värderingar: ”Genom demokratin skapas regler och institutioner som främjar resurssnåla konsumtions- och produktionsmönster. Demokratins institutioner ger oss de redskap vi behöver för att värna de kollektiva nyttigheter – bl.a. miljö – som

utgör grunden för en hållbar och progressiv samhällsutveckling. En utmaning inför 2000-talet är att stärka ett demokratiskt samarbete kring hållbarhet inte bara nationellt utan också på den internationella nivån. Världssamfundet har ett ansvar för att värna kunskapsutveckling, miljö och hälsa. Handel och kapitalflöden måste utformas på ett sätt som ger incitament för ett mer långsiktigt agerande bland marknadens aktörer. En global ekonomi bör gå hand i hand med en global hållbarhetsstrategi.”

Utskottet förutsätter att när regeringen avslutat sitt analysarbete kommer detta att redovisas för riksdagen.

Utskottet konstaterar avslutningsvis att Interparlamentariska unionen vid sitt senaste möte har fokuserat på begreppet globala allmänna nyttigheter (Global Public Goods) och genom en gemensamt antagen resolution uttalat sig för att världens länder gemensamt skall utarbeta en dagordning för hur man skall hantera allmänna nyttigheter på ett ansvarsfullt sätt, inte minst vad gäller finansieringen.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2003/04:U6 (kd) yrkande 8 och 2003/04:U254 (kd) yrkande 8.

Samverkan mellan huvuddragen

Propositionen

Propositionen pekar på ett antal huvuddrag för en politik för global utveckling. Politiken skall främja och präglas av respekt för de mänskliga rättigheterna, demokrati och god samhällsstyrning, jämställdhet mellan kvinnor och män, hållbart nyttjande av naturresurserna och omsorg om miljön, ekonomisk tillväxt och social utveckling och trygghet. Dessa faktorer är ömsesidigt förstärkande. Den skall därutöver inriktas på områden där nya krav ställs på helhetssyn och samverkan, konflikthantering och globala gemensamma nyttigheter.

Motionerna

I motion 2002/03:U201 (m) yrkande 1 framhålls att de länder som lyckats bryta fattigdomen har ett gemensamt drag och det är en stegvis utveckling mot marknadsekonomi, äganderätt, rättsstat och demokrati. Motionären menar att utvecklingen har kommit stegvis och att det är viktigt att stödja denna process där den ena faktorn drivit på den andra och framsteg inom ekonomin har drivit på demokratiseringen. Motionärerna menar att socialism, kommunism, planekonomi, diktatur, förtryck och politiserade rättsväsenden ofelbart har visat sig leda till fördjupad fattigdom.

I motion 2002/03:U295 (m) yrkande 2 konstateras att förutsättningen för att Afrika skall lyckas i sin utveckling är densamma som gäller i resten av världen. Motionärerna menar att det inte finns någon egen afrikansk väg utan det är endast marknadsekonomi byggd på faktorer som fri företagsamhet och frihandel i kombination med utbildning för alla inom ramen för ett rättssamhälle, respekt för de mänskliga rättigheterna och demokrati som ger resultat. I yrkande 16 framhålls vikten av att skapa en koherent politik för att utveckla en dynamisk marknadsekonomi där företagsamhet och arbetsvilja står i centrum och där utbildning, sparande och ansvarstagande premieras.

I motion 2002/03:U322 (m), yrkande 10 hävdas att de centrala villkoren för svenskt bistånd skall vara stöd till rättsstaten, respekt för de mänskliga rättigheterna och utvecklingen av demokrati och marknadsekonomi.

Motionärerna bakom motion 2003/04:U11 (m) menar i yrkande 2 att endast marknadsekonomi, fri företagsamhet och frihandel i kombination med utbildning för alla inom ramen för ett rättssamhälle grundat på demokrati och respekt för mänskliga rättigheter kan ge välstånd till en bred befolkning och är centrala målsättningar i samarbetet med biståndsländerna.

I motion 2003/04:U248 (m) yrkande 2 hävdas att rättsstaten, respekt för mänskliga rättigheter, demokrati och marknadsekonomi är centrala målsättningar i samarbetet med biståndsländerna.

Utskottets överväganden

Utskottet delar propositionens syn att de olika huvuddragen är ömsesidigt förstärkande. Därutöver samverkar de olika huvuddragen som riktlinjer för den samlade politiken och bidrar till att skapa sammanhang och helhet. Mänskliga rättigheter och jämställdhet ingår också som element i de andra huvuddragen. De tre huvuddragen som formar hållbar utveckling är en förutsättning för att de grundläggande värdena skall få genomslag. I stort sett alla huvuddrag samverkar med varandra i olika hög grad. Utskottet menar att mål och huvuddrag är en del av samma helhet när de får genomslag som riktlinjer för politiken inom de olika politikområdena. Utskottet konstaterar vidare att om målen för politiken för global utveckling och utvecklingssamarbetet skall kunna nås måste hänsyn tas till alla huvuddrag och deras inbördes samverkan.

Politiken för global utveckling syftar således till att forma ett rättssamhälle grundat på demokrati och respekt för mänskliga rättigheter samt präglad av de övriga huvuddrag som en sammanhållen politik bygger på och vilken inkluderar en socialt inriktad marknadsekonomi.

I diskussionen om koherens och eventuella målkonflikter i politiken för global utveckling är det av central betydelse att understryka de grundläggande normer rörande mänskliga rättigheter som slås fast bl.a. i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. Dessa normer är absoluta, och främjandet av dessa är en hörnsten i Sveriges politik för global utveckling.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U201 (m) yrkande 1, 2002/03:U295 (m) yrkandena 2 och 16, 2002/03:U322 (m) yrkande 10, 2003/04:U11 (m) yrkande 2 samt 2003/04:U248 (m) yrkande 2.

B. Politikområden och deras samstämmighet

I föreliggande avsnitt redovisas propositionens och motionernas förslag, samt utskottets överväganden, vad gäller olika politikområden. Några politikområden har i utskottets behandling slagits samman. Vidare redovisas i avsnittet dels propositionens, dels motionernas förslag vad gäller samstämmighet i svensk politik och i EU:s politik, jämte utskottets överväganden i denna del.

De olika politikområdena behandlas här främst utifrån hur svensk politik utformas men även utformningen av politiken på EU-nivå respektive multinationell nivå berörs liksom hur utvecklingsländerna formar sin politik. Gränsdragningen mot utvecklingssamarbetet – biståndet – är inte möjlig att göra distinkt. Ett antal motionsyrkanden som hör till olika politikområden har i vissa fall behandlats under avsnittet Internationellt utvecklingssamarbete.

Olika politikområden

1. Utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik

Propositionen

Konfliktfrågor har i ökad utsträckning kopplats till orättvisor, ojämlikhet, förtryck och motsättningar mellan olika befolkningsgrupper. Insikten har vuxit om att säkerhet förutsätter demokrati, respekt för de mänskliga rättigheterna, jämställdhet, ekonomisk och social utveckling, rättvis fördelning, miljöhänsyn och förstärkt internationellt samarbete. Internationell terrorism och spridning av lätta vapen och massförstörelsevapen fortsätter att vara allvarliga säkerhetspolitiska hot. Fred och säkerhet är en förutsättning för utveckling och för att värna folkrätten, inklusive mänskliga rättigheter.

Handeln med människor är enligt FN den snabbast växande verksamheten inom den organiserade brottsligheten. Denna verksamhet är starkt kopplad till andra former av internationell brottslighet som t.ex. narkotika- och vapenhandel. I den omfattande illegala narkotikahandeln ligger fattigdom ofta bakom rekryteringen till illegala organisationer. Det finns en tydlig koppling mellan narkotikahandel, terroristgrupper och organiserad brottslighet.

Fattigdom, förtryck och diskriminering har säkerhetspolitiska konsekvenser och det internationella utvecklingssamarbetet bidrar till att stärka säkerheten både i närområdet och globalt.

Fredsfrämjande insatser har utvecklats till en av det svenska försvarets huvuduppgifter. Förutom militära och diplomatiska inslag kan de inkludera räddningsinsatser, minröjningsverksamhet, försonings- och förtroendeskapande åtgärder, återuppbyggnad och institutionella insatser för att bygga upp en fungerande demokratisk rättsstat som kan garantera de mänskliga rättigheterna. I stort handlar det om att främja utveckling genom att förbättra trygghet och säkerhet. Regeringen framför det angelägna i en utökad och effektiviserad samverkan mellan olika politikområden i hanteringen av kriser och väpnade konflikter.

Anskaffning av försvarsmateriel måste också ske i ansvarsfulla, öppna och förtroendeingivande former. Ett viktigt ramverk för detta finns i Sveriges restriktiva lagstiftning om exportkontroll och EU:s uppförandekod för handel med vapen. Sverige bör fortsatt vara drivande i en internationell dialog om konflikter, säkerhet och utveckling, som bl.a. syftar till att stärka internationella kontrollregimer och åstadkomma avtal om icke-spridning, nedrustning och rustningsbegränsning.

Motionerna

I motion 2003/04:U261 (kd) yrkande 2 krävs att regeringen inom ramen för EU skall uppmuntra till en fördjupad dialog med Afrikanska unionen (AU) vad gäller kraven på en modell för etiskt ledarskap i Afrika. Till skillnad från OAU – som endast innehöll begränsade bestämmelser om de mänskliga rättigheterna, fäster AU större vikt vid skyddet av de mänskliga rättigheterna. Stadgan uttrycker medlemsstaternas beslutsamhet att främja och skydda de mänskliga rättigheterna och folkens rättigheter, att förstärka och förankra de demokratiska institutionerna och rättssamhället.

I motion 2002/03:U290 (kd) yrkande 1 konstateras att trots en viss skeptisk inställning till den nya afrikanska samarbetsunionen, AU, så kan unionen bli en god dialogpartner till omvärlden och underlätta handelssamarbetet. I yrkande 2 konstateras att den stora kris som hiv/aids-epidemin lett till uppmärksammats av AU, och i denna fråga bör effektiv samordning eftersträvas. Motionärerna anser att Sverige skall uppmuntra EU:s organ till en fördjupad dialog med AU på lika villkor vad gäller bl.a. handelsfrågor, hiv/aids-insatser och konfliktlösning.

I motion 2002/03:U235 (fp) yrkande 3 krävs att Sverige verkar för att kvinnors rätt till fri abort och god sexuell och reproduktiv hälsa blir ett prioriterat politiskt mål i svensk utrikespolitik.

I motion 2003/04:U3 (s) yrkande 3 begärs att utredningen om reglerna för svensk krigsmaterielproduktion och export skall behandla frågan om mänskliga rättigheter och fattigdomsbekämpning.

I motion 2003/04:U6 (kd) yrkande 2 framhålls vikten av att utrikespolitiken generellt bör styras av etiska ledarkoder. Dessutom krävs i motionens yrkande 14 att Sveriges handelsrelationer med utvecklingsländerna måste vara mer

samstämmiga och bättre samordnade med de mål som är uppsatta för den svenska utvecklingspolitiken än vad som är fallet i dag. Tydlighet saknas vad gäller problematiken kring militär rustning i utvecklingsländer och den svenska vapenexporten till fattiga länder. Den svenska vapenexporten bör därför alltid utvärderas i förhållande till utvecklingsmålen.

Även i motion 2003/04:U7 (v) yrkande 2 krävs att nya regler för den svenska krigsmaterielexporten måste utarbetas och vara så utformade att de inte står i motsättning till den svenska utvecklingspolitiken. I yrkande 4 krävs att svensk export av krigsmateriel till länder med stor fattigdom bör föregås av en problematiserande granskning av risker för att krigsmaterielexport inte försvårar kampen för mänskliga rättigheter och fattigdomsbekämpning och i yrkande 5 krävs att svensk krigsmaterielexport inte skall tillåtas om det försvårar främjandet av mänskliga rättigheter och fattigdomsbekämpning.

I motion 2003/04:U10 (fp) yrkande 25 konstateras att under senare år har krigsherrar och soldater tagit makten i ett antal länder som också plundrats och där befolkningen terroriserats och fördrivits. Motionärerna anser att blockeringar som skulle kunna försvåra ett snabbt svenskt agerande med militära inslag i akuta situationer måste undvikas och att insatser av militär karaktär inte skall finansieras ur biståndsanslaget utan att resurser för sådana insatser får tas fram på annat sätt.

I motion 2003/04:U11 (m) yrkande 3 framhålls att FN nu skall inrikta sitt arbete på stöd till fredsarbetet i Afrika och omedelbart prioritera fredsfrämjande insatser samt att FN och EU skall stödja utvecklingen av en afrikansk freds- och säkerhetsordning och i yrkande 4 understryks att det finns ett mycket starkt samband mellan fred, demokrati, fattigdomsminskning och utveckling. Själva förutsättningen för detta samband är att det råder stabilitet och säkerhet. Sverige och EU måste ta sitt ansvar och i större utsträckning bidra till att Afrikas krigsdrabbade länder kan ges förutsättningar för en fredlig utveckling, och Sverige bör därför kraftigt stärka resurserna för fredsfrämjande insatser i Afrika.

Även i motion 2003/04:U12 (mp) yrkande 21 krävs att Sverige bör inta en ledande roll för nedrustning eftersom militär upprustning leder till konflikter och i grunden står i motsatsställning till inte bara världsfreden, utan även arbetet med att uppnå FN:s utvecklingsmål och främjandet av de mänskliga rättigheterna. Vidare krävs i yrkande 22 att svensk export av vapen till länder med stor fattigdom måste föregås av en problematiserande granskning av risker för export till dessa länder vad gäller främjande av de mänskliga rättigheterna och bekämpning av fattigdom utifrån de fattiga människornas situation. Finns det en risk för att svensk vapenexport försvårar främjandet av de mänskliga rättigheterna och fattigdomsbekämpningen skall export inte tillåtas.

I motion 2003/04:Fö267 (mp, v) framhålls att humanitär minröjning omfattar, utöver minröjning, även upplysning och utbildningsinsatser, kartläggning av problemet samt omhändertagande och återanpassning av minoffer. Sidas

utbetalningar till stöd för humanitär minröjning minskade betydligt under 2002 och motionärerna kräver i *yrkande 1* att Sverige och Sida inte minskar utan snarare ökar sitt stöd till humanitär ammunitions- och minröjningsverksamhet.

Utskottets överväganden

Utskottet vill inledningsvis hänvisa till den i februari i år avgivna utrikespolitiska deklarationen som tydligt uppmärksammade sambanden mellan utvecklingspolitiken och säkerhets- och försvarspolitiken. I deklarationen klargjorde utrikesminister Anna Lindh att ”säkerhet i dagens värld måste skapas globalt och gemensamt, och innebära frihet och trygghet för alla./.../ Säkerhet förutsätter mänskliga rättigheter, folkrätt och demokrati.” (prot. 2002/03:56).

Utskottet konstaterar, med hänvisning till sammansatta utrikes- och försvarsutskottet (bet. 2001/02:UFöU1), att fred och säkerhet för vårt eget land är ett övergripande mål för den svenska säkerhets- och försvarspolitiken. Därtill kommer även som ett grundläggande mål att solidariskt bidra till en fredlig utveckling i omvärlden. Sveriges säkerhetspolitik syftar ytterst till att bevara vårt lands fred och självständighet. Vårt säkerhetspolitiska mål är att i alla lägen, och i former som vi själva väljer, trygga en handlingsfrihet att, såsom enskild nation och i samverkan, kunna utveckla vårt samhälle. Det är utskottets mening att denna politik fungerar väl i förhållande till målet för politiken för global utveckling som är att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling.

Utskottet konstaterar vidare, och med instämmande i tidigare gjorda uttalanden i betänkande 2001/02:UU4 (s. 12 f.), att de nya säkerhetspolitiska hoten måste mötas med delvis nya medel. Detta kräver i sin tur en utveckling vad gäller det internationella samfundets instrument och organisation, både globalt och regionalt. Utskottet uttalade även i nämnda betänkande att globaliseringen inte i sig innebär ett hot, utan snarare erbjuder möjligheter, för länder som är beredda att bedriva en utvecklings- och tillväxtfrämjande politik, att bl.a. bekämpa fattigdomen. Världssamfundet har därvid en viktig uppgift att stödja denna utveckling bl.a. genom att bidra till ett effektivt globalt styrsystem av samverkande internationella organisationer.

Utskottet menar, i likhet med tidigare gjorda uttalanden i t.ex. betänkandena 2001/02:UU11 (s. 8) och 2002/03:UMJU1 (s. 15), att globaliseringen i grunden är en positiv process som, om den utvecklas rätt, kan hjälpa oss att förverkliga målen om en rättvisare och tryggare värld. Den hjälper oss därvidlag också att genomföra målet om en hållbar global utveckling. Den nya synen på säkerhet (”det bredare säkerhetsbegreppet”) omfattar också hot som inte är militära. I dag ses bl.a. frågor som miljöhot, ökande fattigdom, befolkningstillväxt, resursknapphet, internationell terrorism och okontrollerad vapenspridning som relevanta i ett säkerhetspolitiskt sammanhang. Den i propositionen föreslagna politiken för global utveckling ger i denna del viktiga verktyg för säkerhetspolitiken. Säkerhets- och försvarspolitiken och

politiken för global utveckling är i denna mening reversibla storheter. Utskottet framhåller vidare att säkerhet och trygghet i vår framtid inte kan uppnås utan att man angriper orsakerna till de globala sociala orättvisorna.

Hälsofrågorna har under de senaste åren intagit en alltmer central plats på den internationella dagordningen. Det gäller inte minst insatser som främjar sexuell och reproduktiv hälsa, särskilt åtgärder mot hiv/aids. Utskottet kan konstatera att stora åsiktsskillnader finns i frågor som rör demokrati och mänskliga rättigheter, inte minst kvinnors rättigheter. Särskilt kontroversiella är frågor som rör sexuella och reproduktiva rättigheter, inklusive rätten till abort, preventivmedel och sexualupplysning samt homo- och bisexuellas och transpersoners rättigheter. Det är dock utskottets uppfattning att Sverige skall fortsätta att vara en stark röst i dessa frågor.

Hot mot vår säkerhet kan bäst avvärras i gemenskap och samverkan med andra länder. Internationellt samarbete blir allt viktigare för att motverka såväl direkta konfliktrisker som de hot som följer av den globala utvecklingen och de moderna samhällenas sårbarhet. Utskottet finner det självklart att svenska biståndsmedel endast används i enlighet med OECD/DAC:s definition för utvecklingssamarbete, vilket innebär att insatser av militär karaktär inte finansieras ur biståndsanslagen.

Den svenska politiken innebär således ett starkt stöd för det internationella samfundets arbete för demokrati och mänskliga rättigheter också i odemokratiska stater och stater präglade av etniska konflikter, diskriminering, korrup­tion och bristande respekt för de mänskliga rättigheterna. Det är utskottets uppfattning att politiken bör vägledas av de mål, perspektiv och huvuddrag som gäller för en samlad politik för global utveckling.

Nedrustning

Enligt utskottets uppfattning är hoten om spridning och användning av massförstörelsevapen ett globalt problem som kräver åtgärder inom flera områden och sektorer. De internationella avtal om rustningskontroll som finns inom området är av stor betydelse. Att avtalen fortlöpande stärks och att genomförande och efterlevnad kontrolleras och verifieras är mycket viktigt. De internationella exportkontrollregimer som kompletterar avtalen och vilkas arbete syftar till att kontrollera handeln med vissa nyckelkomponenter är också betydelsefulla.

Utskottet vill betona att Sverige sedan många år har spelat en framträdande roll i de multilaterala förhandlingarna om rustningsbegränsning och nedrustning. Utskottet anser att det är viktigt att Sverige även fortsättningsvis på olika sätt bidrar till detta arbete och noterar med tillfredsställelse att regeringen i regeringsförklaringen tydligt lyft fram nedrustningsfrågorna genom att klargöra att ”kampen för nedrustning fortsätter med kraft. Kärnvapenländerna måste förmås att ta sitt ansvar.”

Utskottet välkomnar regeringens fortsatta ansträngningar att arbeta för nedrustning och icke-spridning av massförstörelsevapen såväl globalt inom t.ex. FN som inom Europeiska unionen. Utskottet konstaterar att det under våren 2003, på svenskt initiativ, inleddes en diskussion inom EU om hur unionen skulle kunna fördjupa och stärka sin gemensamma politik avseende massförstörelsevapen. Sverige verkar för att den handlingsplan med konkreta åtgärder för nedrustning och icke-spridning av massförstörelsevapen som antogs vid Europeiska rådets möte i Thessaloniki i juni 2003 genomförs i praktiken. Sverige deltar också, enligt vad utskottet inhämtat, fr.o.m. hösten 2003 i en arbetsgrupp som inrättats av FN för att närmare studera och analysera förhållandet mellan nedrustning och utveckling. Som ett led i regeringens aktiva engagemang för nedrustningsfrågorna har initiativ tagits till en internationell oberoende kommission under ledning av Hans Blix. Syftet med kommissionen är att belysa, studera och utreda frågor rörande bl.a. kärnvapen samt att bidra till att skapa nytt politiskt fokus och ge nya impulser till det internationella arbetet för nedrustning och icke-spridning av massförstörelsevapen. Kärnvapenedrustningsfrågorna drivs också sedan länge av Sverige tillsammans med sex andra länder i den s.k. Ny Agenda-koalitionen. Sverige arbetar även aktivt för att genomföra FN:s handlingsprogram som antogs vid 2001 års FN-konferens om illegal handel med lätta vapen. Detta arbete har utskottets stöd.

Utskottet ser också positivt på det arbete som görs inom ramen för Interparlamentariska unionen. Det är enligt utskottets mening angeläget att lyfta fram de folkvalda parlamentariskernas roll i arbetet för rustningsbegränsning och nedrustning. Direkt folkvalda parlamentariker skall vara representativa för väljarna och har därigenom en särskild legitimitet. Det parlamentariska uppdraget lämpar sig väl för opinionsbildning samt kunskaps- och informations-spridning och erbjuder möjligheter att föra vidare medborgarnas synpunkter, idéer och förslag till ansvariga på lokal, regional, nationell och internationell nivå. Fred och nedrustning har ett starkt stöd bland medborgare i hela världen. Folkvalda parlamentariker har därför en central roll i genomförandet och uppföljningen av redan beslutade åtaganden av världssamfundet. Deltagandet av direktvalda parlamentariker stärker legitimiteten och handlingskraften i hela implementeringsprocessen. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att Interparlamentariska unionen vid sin session i Chile år 2003 antog en resolution om massförstörelsevapen.¹

Fredsfrämjande insatser

Utskottet ser anledning att fästa uppmärksamhet på det självklara ställningstagandet om ett starkt samband mellan fred, demokrati, fattigdomsminskning och utveckling. FN:s och omvärldens agerande för att hindra krig och konflikter i bl.a. Afrika är en förutsättning för ländernas utveckling. Kopplingen mellan fred och utveckling har nyligen kommit till uttryck i EU:s anförande

¹*Importance of the non-proliferation of nuclear, chemical and biological weapons of mass destruction and of missiles, including the prevention of their use by terrorists* (Resolution adopted unanimously by the 108th Conference, Santiago de Chile, 2003).

inför debatten i FN:s generalförsamling om konfliktorsaker och främjande av fred och hållbar utveckling i Afrika. Utskottet konstaterar att FN mycket nära följer Afrikas konflikter och att generalsekreterare Kofi Annan kraftfullt driver processer som rör dessa. Generalsekreterarens särskilda representanter för olika situationer i Afrika främjar ett brett och samlat perspektiv på de olika konflikterna i regionen. Utskottet vill också fästa uppmärksamhet på att säkerhetsrådets ökade intresse för konflikthantering i Afrika kan utläsas genom ett ökat antal fredsbevarande insatser. En afrikansk freds- och säkerhetsordning håller dessutom på att växa fram. Inom African Union (AU) sker nu ett arbete i syfte att skapa ett Peace and Security Council. Den fredsbevarande operation i Burundi som African Union bidragit med är värdefull. Också på en subregional nivå håller en afrikansk säkerhetsstruktur på att växa fram. ECOWAS har t.ex. spelat en roll i det fredsfrämjande arbetet i Elfenbenskusten och i Liberia. FN och EU stöder starkt denna utveckling både politiskt och finansiellt, bl.a. genom kapacitetsstöd till de afrikanska regionala och subregionala organisationerna. Den dialog som EU regelbundet för med Afrika är ytterligare en komponent i ansträngningarna att främja fred och säkerhet i Afrika.

Utskottet kan även konstatera att en ökad andel av de svenska resurserna för fredsfrämjande insatser används för insatser i Afrika. Sedan juni 2003 deltar Sverige med ett flygfältsförband i MONUC och under sommaren deltog Sverige med väpnad trupp i EU:s snabbinsatsstyrka i nordöstra DR Kongo. Därutöver deltar Sverige med militärobservatörer eller civilpoliser i samtliga FN-missioner i Afrika.

När det gäller bl.a. fredsfrämjande insatser och minröjning vill utskottet dessutom framhålla att utskottet vid flertalet tidigare tillfällen har behandlat frågor kring konfliktförebyggande och krishantering. Fredsfrämjande verksamhet och att aktivt kunna delta i utformningen av EU:s konfliktförebyggande arbete är profilfrågor för Sverige i det internationella samarbetet. Utskottet ser mycket positivt på att arbetet med att förebygga och hantera väpnade konflikter har fått ökad nationell och internationell uppmärksamhet. Utskottet anser att behoven som finns inom detta område behöver uppmärksammas och att det både nationellt och internationellt vore värdefullt med en vilja och beredskap att förstärka de resurser som avsätts för konfliktförebyggande och krishantering. Det gäller även resurserna för forskningsinsatser om såväl utrikes- och säkerhetspolitik som freds- och konfliktkunskap. För svensk del kan vidare konstateras att tillräckliga och realistiska resurser måste avsättas för denna verksamhet för att Sverige med trovärdighet skall kunna genomdriva och delta i fredsfrämjande aktiviteter. Utskottet har i betänkande 2003/04:UU1 tagit ställning till anslaget 5:2 Fredsfrämjande verksamhet inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan.

Utskottet konstaterar att antipersonella minor och oexploderad ammunition är ett mycket allvarligt problem som bidrar till mänskligt lidande och hinder för utveckling. Sverige spelar en aktiv och viktig roll i arbetet att långsiktigt

minska minornas förödelse i mindrabbade länder. Stöd till humanitär minhantering är en viktig fråga för det svenska utvecklingssamarbetet, och det svenska stödet till humanitär minröjning och till röjning av ammunition som inte har exploderat är omfattande. Utskottet noterar med tillfredsställelse att regeringen utarbetat en samlad svensk syn på minhantering. Utskottet ser gärna att denna vidareutvecklas.

Utskottet konstaterar att Sverige i enlighet med svensk politik på minområdet numera i hög grad stöder mindrabbade länders egen kapacitet att hantera minproblemen, vilket i många fall på kort sikt är mindre kostsamt än de högteknologiska lösningar som tidigare finansierats. Att stödja uppbyggnad av den lokala kapaciteten och lokalt ägande är ytterst viktigt om minproblemet skall kunna få en fungerande och långsiktig lösning. Det är enligt utskottets mening inte alltid fruktbart att enbart fokusera diskussionen på exakta utbetalningsnivåer för att få en bild av Sveriges åtaganden på det humanitära minområdet. Utskottet förutsätter dock att det samlade svenska engagemanget för humanitär minröjning ävenledes i framtiden ligger på en fortsatt hög ambitionsnivå där kvalitet och långsiktighet bör vara vägledande principer för svenska insatser.

Export av krigsmateriel

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att regeringen genom kommittédirektiv 2003:80 tillsatt den utredning om krigsmateriellagstiftningen som utskottet i flera år efterfrågat (se t.ex. bet. 2002/03:UU9). Regeringen har givit en särskild utredare i uppdrag att utreda förutsättningarna för den framtida svenska exportkontrollen och ramarna kring den. Utredaren skall, enligt direktiven, bl.a. undersöka huruvida man bör tillåta vapenexport till länder som underlåter att rapportera till FN:s vapenregister, liksom förutsättningarna för ett demokratikriterium. Enligt kommittédirektivet bör även en översyn i övrigt av gällande riktlinjer företas. Det står vidare utredaren fritt att ta upp andra frågor som aktualiseras under utredningsarbetet och som har bäring på de frågeställningar som anges i kommittédirektivet.

Utskottet konstaterar att huvudregeln vad gäller riktlinjerna för svensk krigsmaterielexport är att en helhetsbedömning skall göras som omfattar flera relevanta faktorer. I underlaget för denna helhetsbedömning ingår vid behov en redovisning av den politiska situationen i mottagarlandet, bl.a. styrelseskick men också situationen vad gäller pressfrihet, yttrandefrihet, den politiska oppositionens ställning och andra faktorer. Riktlinjerna framhåller den särskilda vikt som vid bedömningen av varje utförelsefall skall fästas vid respekten för de mänskliga rättigheterna i mottagarlandet. Utförelsetillstånd för nya leveranser bör enligt riktlinjerna inte lämnas om det avser en stat där omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer.

Även internationellt, i den europeiska uppförandekoden, intar kriteriet om mänskliga rättigheter och hållbar utveckling en framträdande plats. Uppförandekodens åttonde kriterium handlar om "[v]apenexportens förenlighet med

mottagarlandets tekniska och ekonomiska förmåga, med beaktande av det önskvärda i att stater får sitt legitima behov beträffande säkerhet och försvar täckt med minsta möjliga användning av mänskliga och ekonomiska resurser till krigsmateriel". Enligt kriteriet kommer "[m]edlemsstaterna, mot bakgrund av informationen från relevanta källor såsom FN:s utvecklingsprogram, Världsbanken, Internationella valutafonden samt OECD-rapporter, att beakta huruvida den tilltänkta exporten allvarligt skulle hindra den hållbara utvecklingen i mottagarlandet. De kommer i detta sammanhang att beakta mottagarlandets relativa nivå på militära och sociala utgifter och även ta hänsyn till eventuellt bistånd från EU eller bilateralt bistånd." (Se regeringens skrivelse 2002/03:114, bilaga 4.)

Med lagen (1992:1300) om krigsmateriel säkerställs att varje utförelse prövas individuellt. Varje ärende prövas således med utgångspunkt i de av regeringen fastlagda riktlinjerna som riksdagen ställt sig bakom och med utgångspunkt i den uppförandekod för vapenexport som Europeiska unionen, som en politisk avsiktsförklaring, enats om år 1998.

Riktlinjerna är till sin karaktär ett balansinstrument där också faktorer som talar för export vägs in (exempelvis försvarets behov och Sveriges trovärdighet som leverantör). Inget av kriterierna, förutom de tre s.k. ovillkorliga hindren, har en direkt förbudseffekt. De tre typer av ovillkorliga hinder som riktlinjerna anger och som, om de föreligger, omöjliggör export är: beslut av FN:s säkerhetsråd, internationella överenskommelser som Sverige biträtt (t.ex. EU-sanktioner) samt de neutralrättsliga reglerna i Haagkonventionerna.

Den vikt som tillmäts de fastlagda riktlinjerna att export inte bör beviljas om det avser stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat måste kunna balanseras mot den vikt som tillmäts ett långtgående internationellt försvarsindustriellt samarbete för att trygga den svenska materielförsörjningen. I balansen mellan olika riktlinjer för krigsmaterielexporten måste, enligt utskottets mening och i likhet med ett likalydande ställningstagande i betänkande 2002/03:UU9 (s. 10), nationens eget intresse ha förtur.

Mot bakgrund av det nu liggande förslaget till en sammanhållen politik för global utveckling, främst inriktad på utvecklingsländer, vill utskottet framhålla att också svensk politik vad avser svensk exportkontroll och export av krigsmateriel måste ske samstämt med målet för politiken för global utveckling att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Detta inkluderar rättvise- och fattigdomsperspektivet samt de huvuddrag som är kopplade till politiken, bl.a. om demokrati, mänskliga rättigheter och omsorg om miljön. Det är enligt utskottets mening angeläget att svensk vapenexport inte motverkar arbetet för att nå målet om en rättvis och hållbar global utveckling, ej heller målet för utvecklingssamarbetet att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor.

Det är, enligt utskottets mening, också angeläget att i arbetet med den internationella uppförandekoden verka för, vilket utskottet inhämtat att regeringen gör, att en samsyn uppnås mellan EU-länderna avseende hur mänskliga rät-

tigheter och utvecklingsfrågor i mottagarländerna kan uppmärksammas vid export av krigsmateriel. Utskottet anser att det också finns ett värde i att verka för att EU:s uppförandekod vidareutvecklas.

Utskottet välkomnar att regeringen, i enlighet med de mycket tydliga uttalanden utskottet tidigare gjort i flera betänkanden (t.ex. bet. 2000/01:UU14, s. 21, 2001/02:UU11, s. 17 och 2002/03:UU9, s. 11), tillser att utredaren vad avser riktlinjerna noga överväger frågan om ett särskilt demokratikriterium, som ett komplement till kriteriet om mänskliga rättigheter.

Utskottet anser det dessutom angeläget att regeringen också tillser att utredaren när det gäller de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport noga överväger hur fattigdoms- och utvecklingsaspekterna i mottagarlandet samt övriga aspekter som ryms inom en samstämd politik för en global utveckling vad avser mål, perspektiv och huvuddrag kan införas i riktlinjerna. I samband med den i direktiven (2003:80) omtalade undersökningen av möjligheterna att integrera uppförandekodens kriterier med de nationella, svenska riktlinjerna bör regeringen särskilt tillse att utredaren prövar frågan om den hållbara utvecklingen i mottagarlandet med de specificeringar som ges i uppförandekodens åttonde kriterium bör införlivas i de svenska riktlinjerna och, om så befinns lämpligt, lämnar förslag om hur så bör ske. Detta bör ges regeringen till känna. Därmed tillstyrker utskottet delvis motion 2003/04:U3 (s) yrkande 3. Utskottet noterar också att motionerna 2003/04:U6 (kd) yrkande 14 och 2003/04:U7 (v) yrkandena 2 och 5 delvis ligger i linje med vad utskottet anfört.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U235 (fp) yrkande 3, 2002/03:U 290 (kd) yrkandena 1 och 2, 2003/04:U6 (kd) yrkandena 2 och 14, 2003/04:U7 (v) yrkandena 2, 4 och 5, 2003/04:U10 (fp) yrkande 25, 2003/04:U11 (m) yrkandena 3 och 4, 2003/04:U12 (mp) yrkandena 21 och 22, 2003/04:U261 yrkande 2, 2003/04:U341 (kd) yrkande 3 samt 2003/04:Fö267 (mp, v) yrkande 1.

2. Ekonomisk politik och handelspolitik

Propositionen

Ekonomiska politiken

För alla länder, inklusive de fattiga länderna, är det – enligt propositionen – avgörande att regeringen själv tar ansvar för att formulera och genomföra en sund ekonomisk politik.

De fattigaste länderna måste vidare integreras bättre i det internationella finansiella systemet. Regeringen anser att insatserna för finansiell stabilitet bör öka och utvecklas, bl.a. genom en ökning av den privata sektorns medverkan vid förebyggande och lösning av finansiella kriser. Regeringen redovisar att

den avser att stödja inrättandet av en internationell konkursmekanism. Vidare bör Sverige verka för att fattiga länders inflytande ökar och att deras intressen bättre tas till vara i det internationella finansiella systemet. Ett ökat inflytande för de fattigare länderna i de organ, framför allt IMF, som fattar beslut i frågor som rör det internationella finansiella systemet är en viktig del i en sådan integrationsprocess.

Handelspolitiken

Regeringen menar att en fri och öppen handel med överenskomna spelregler är ett kraftfullt instrument för att åstadkomma utveckling och sprida ekonomiska framsteg. En öppen handel kan betyda mycket för fattiga människor, inte minst för kvinnor som ofta arbetar i exportrelaterade sektorer. Handels-satsningar kan därför med fördel ingå i en bredare utvecklingsstrategi som också främjar hälsa och utbildning, fysisk infrastruktur och kompetenta institutioner inom ett stabilt makroekonomiskt ramverk. Handeln kan bidra till att effektivisera ekonomin och till finansiering av andra viktiga insatser.

Enligt regeringen har många utvecklingsländer inte förmått dra fördel av den ökande världshandeln. En viktig orsak till detta har varit att uppfattningen om att utveckling bäst främjas genom betydande handelsbegränsningar länge var rådande. Under de senaste årtiondena har insikten växt om att tullar, subventioner och andra handelshinder hämmar, snarare än främjar, utveckling. De utvecklingsländer som fört en mer öppen ekonomisk politik har ofta haft högre ekonomisk tillväxt. Dessutom har hinder för handel, såväl av import som av export, visat sig vara en grogrund för korruption. Ofta har handelshinder gynnat redan välbeställda grupper, samtidigt som fattiga människor berövats möjligheter att öka sin inkomst genom handel. I länder med friare handel, där möjligheterna till inkomster och produktiv sysselsättning är mer rättvist fördelade, har samhällsstyrningen förbättrats. Kvarvarande gränshinder och andra handelshinder bör avlägsnas för att främja hållbar tillväxt i utvecklingsländerna. Det gäller också olika hinder på OECD-ländernas marknader. Många av de utvecklingsländer som i dag har övergått till en mer öppen handel skulle, enligt propositionen, få en än mer gynnsam utveckling om det inte vore för OECD-ländernas handelspolitik, inte minst på jordbruks- och textilområdet. Genom WTO kan långsiktiga globala resultat på det handelspolitiska området nås. Svensk politik syftar till att gynna fattiga människor och ett hållbart miljönyttjande. Enligt regeringen är de nya WTO-förhandlingarnas särskilda fokus på utvecklingsaspekterna ett framsteg. Hänsyn bör tas till utvecklingsländernas förutsättningar och utvecklingsintressen så att dessa kan integreras i världsekonomin.

För jordbruksprodukter och industrivaror är en viktig målsättning att åstadkomma en nedmontering av existerande handelshinder, handelsstörande subventioner och exportstöd. Sverige eftersträvar också att WTO:s regelverk utvecklas i syfte att stödja god samhällsstyrning och korruptionsbekämpning.

Därutöver verkar regeringen för att WTO:s bestämmelser om positiv särbehandling för utvecklingsländer blir mer handelsfrämjande och anpassade efter utvecklingsländernas behov.

Också i andra sammanhang, utanför WTO, kan mycket göras för att främja kopplingen mellan handel och utveckling. Sverige verkar för betydande marknadsöppningar gentemot utvecklingsländer såväl inom ramen för regionala förhandlingar som via EU:s ensidiga tullförmåner för utvecklingsländer. I första hand måste utvecklingsländernas tillträde till OECD-ländernas marknader öka. Men även mellan utvecklingsländer finns stora potentiella vinster av friare handel. Här kan en stärkt regional ekonomisk integration betyda mycket.

Enligt regeringen är det internationella utbudet av handelsrelaterade biståndsinsatser relativt litet. Regeringen verkar därför för ökade resurser, förbättrad samordning och höjd kvalitet i de samlade internationella insatserna. Målsättningen är att höja det internationella givarsamfundets kapacitet att tillhandahålla ett långsiktigt och effektivt handelsrelaterat stöd. Sverige bör stärka det handelsrelaterade utvecklingssamarbetet.

Motionerna

I motion 2002/03:U262 (kd) hävdar motionärerna att frihandel är bästa sättet att gynna utveckling i fattiga länder. I motionens *yrkande 5* krävs att uländerna får hjälp med att integreras i världshandelssystemet och öka det handelsrelaterade utvecklingssamarbetet. I motionens *yrkande 8* framhålls vikten av stöd till utvecklingsländerna för att de skall kunna öka öppenheten och stabiliteten på de egna finansmarknaderna.

I motion 2002/03:U313 (c) *yrkande 19* konstateras att ökat stöd till handel är ett sätt att minska fattigdomen. Motionärerna menar att det är viktigt att ge stöd till utvecklingsländerna med kunskap och kompetens vid WTO-förhandlingarna liksom att skapa förståelse för utvecklingsländernas berättigade krav samt att strategiskt arbeta för en förändrad attityd inom EU.

I motion 2003/04:U3 (s) *yrkande 1* framhålls att målkonflikter kan uppstå mellan målet om en total avreglering av alla världens marknader och enskilda länders behov av att kunna garantera livsmedelssäkerhet för sin befolkning och att få till stånd positiva utvecklingsprocesser. När en sådan risk föreligger måste fattiga länder tillåtas att skydda sitt jordbruk genom tullar och subsidier. Sverige bör vid intressekonflikter mellan WTO-reglerna och FN:s konventioner om de mänskliga rättigheterna prioritera rättighetsperspektivet och verka för en demokratisering av WTO:s strukturer.

I motion 2003/04:U6 (kd) *yrkande 10* framhålls att fattiga länder behöver speciella villkor på handelsområdet för att inte helt marginaliseras. Sverige bör verka för att utveckla ett subventionerat och delvis asymmetriskt handelssystem som en motvikt till de negativa effekter som en total nedmontering av handelshinder kan förorsaka fattiga länder. I *yrkande 22* framhålls att den

europiska handels- och jordbrukspolitiken måste göras förenlig med internationell solidaritet, och Sverige bör aktivt verka för att stärka det handelsrelaterade utvecklingssamarbetet och demontera EU:s handelshinder.

I motion 2003/04:U7 (v) anser motionärerna att WTO-avtalen och deras genomförande inte får stå i konflikt med eller motverka främjandet av de mänskliga rättigheterna. Främjandet av de mänskliga rättigheterna skall ges företräde i händelse av normkonflikter. Vidare krävs i motionens *yrkande 7* att TRIPS-avtalet bör omarbetas så att det inte längre står i strid med rätten till mat och hälsa samt, i *yrkande 8*, att det inte skall vara möjligt att ta patent på någon form av liv. I *yrkande 14* begärs att handelspolitiken kontinuerligt utvärderas och analyseras samt att ett utrymme står öppet för omprövningar av den svenska politiska strategin från 1999. I *yrkande 15* kräver motionärerna att en öppenhet måste finnas för omprövningar av den svenska politiken, särskilt när det gäller de WTO-avtal som går bortom handel med varor, dvs. GATS (General Agreement on Trade in Service), TRIPS och TRIMS (Trade-Related Investment Measures). Vidare framhålls i *yrkande 16* att om förhandlingar om ett investeringsavtal i WTO skall inledas bör detta analyseras noga och öppenhet finnas för en omprövning av den svenska inställningen. Vidare krävs i *yrkande 18* att handelsrelaterad kapacitetsuppbyggnad bör vara en nära och integrerad del i allt annat utvecklingssamarbete så att en helhetssyn på fattigdomsbekämpningen säkerställs.

I motion 2003/04:U9 (c) *yrkande 20* krävs att i framtida handelspolitiska överenskommelser måste Sverige driva att utvecklingsländernas behov sätts i fokus och att en översyn av de handelspolitiska strategierna genomförs så snart som möjligt.

I motion 2003/04:U11 (m) *yrkande 8* framhåller motionärerna att avvecklingen av tullar och andra handelshinder är viktig för u-länderna därför att det dels ger tillträde till EU:s och andra i-länders marknader, dels möjliggör handel och ekonomiskt samarbete mellan u-länder. Motionärerna anser att Sverige genom EU bör driva frågan om avskaffandet av tullar och handelshinder gentemot u-länderna i WTO, och därigenom lägga en långsiktig grund för sunda handelsförhållanden som i sig är en viktig utgångspunkt för snabb och långsiktig välbefinningsökning.

I motion 2003/04:U12 (mp) krävs att Sverige skall verka för en reell demokratisering av WTO-processen och för att stärka de fattiga ländernas förhandlingskapacitet (*yrkande 16*). Vidare kräver motionärerna i *yrkande 17* att Sverige skall motverka att det fattas beslut i WTO om att börja förhandla investeringsavtal eftersom detta inte självklart medför fördelar, utan tvärtom kan försvåra regleringar av utländska investeringar som annars skulle verka för att uppfylla målen i Millenniedeklarationen. I motionens *yrkande 19* krävs att Sverige skall verka för att WTO-avtalen och deras genomförande inte strider mot målsättningarna i internationella miljöavtal eller konventionerna om de mänskliga rättigheterna och att de senare skall ges företräde i händelse

av normkonflikter. I *yrkande 20* krävs att Sverige skall verka för att TRIPS-avtalet skall omarbetas så att det inte längre står i strid med rätten till mat och hälsa samt att det inte skall vara möjligt att ta patent på någon form av liv.

I motion 2003/04:U248 (*m*) *yrkande 8* krävs att Sverige måste värna om frihandeln genom att inom EU och WTO arbeta för att avskaffa tullar och handelshinder.

Motionärerna bakom motion 2003/04:U270 (*fp*) lyfter fram betydelsen av ökad frihandel och minskad EU-protektionism för att åstadkomma global utveckling. I dag råder en växande insikt om att fortsatt globalisering och ökad frihandel är avgörande för välbefindandet i de flesta länder i världen. Om tillväxten i u-länderna skall kunna öka och om människorna där skall kunna ta sig ur den fattigdom de lever i, är interna reformer och framför allt ökade handelsmöjligheter helt avgörande.

I motion 2003/04:U348 (*kd*) *yrkande 14* framhålls att en total nedmontering av handelshindren kan motverka utvecklingen i fattiga länder och i förlängningen drabba ländernas inhemska livsmedelsförsörjning. Motionärerna menar att tydliga nationella regler för utländska investeringar är mycket viktigt ur såväl ett utvecklingsperspektiv som ett investerarperspektiv och Sverige bör verka för att stärka det handelsrelaterade utvecklingssamarbetet genom att bl.a. demontera många av EU:s existerande handelshinder.

I motion 2003/04:U351 (*kd*) *yrkande 2* framhålls att trots att frihandeln rymmer stora möjligheter för de fattigaste länderna så står dessa i praktiken nästan helt utanför den globala ekonomin. Denna utveckling måste brytas, och handelsreformer är en viktig del i detta arbete, även om huvuduppgiften är att öka u-ländernas produktions- och exportkapacitet. Sveriges handelspolitik drivs numera tillsammans med de övriga EU-länderna, och Sverige måste inom EU verka för en mer renodlad frihandelslinje så att u-länder, i takt med sin egen förmåga, skall tillåtas att gradvis öppna sina marknader. Motionärerna anser därför att utvecklingsländer skall tillåtas att gradvis öppna sina marknader i takt med sin egen förmåga att hantera en öppen marknad.

Utskottets överväganden

Ekonomiska politiken

Utskottet vill inledningsvis tydligt framhålla att det för alla länder, inklusive de fattiga länderna, är avgörande att regeringen själv tar ansvar för att formulera och genomföra en sund ekonomisk politik. Det är en viktig förutsättning för möjligheterna att uppnå målen för politiken för global utveckling.

Vidare delar utskottet regeringens uppfattning att de fattigaste länderna måste integreras bättre i det internationella finansiella systemet och att insatser för finansiell stabilitet bör öka och utvecklas, bl.a. genom en ökning av den privata sektorns medverkan vid förebyggande och lösning av finansiella kriser. Utskottet stöder därför regeringens avsikt att stödja inrättandet av en interna-

tionell konkursmekanism. Vidare bör Sverige verka för att fattiga länders inflytande ökar och att deras intressen bättre tas till vara i det internationella finansiella systemet. Ett ökat inflytande för de fattigare länderna i de organ, framför allt IMF, som fattar beslut i frågor som rör det internationella finansiella systemet är en viktig del i en sådan integrationsprocess.

Handelspolitiken

Utskottet vill med hänvisning till tidigare ställningstaganden gjorda av riksdagen (bl.a. i bet. 1998/99:UU12, 2001/02:UU4, 2001/02:NU15, 2002/03:NU5 och 2002/03:UMJU1), framhålla att en fri och öppen handel med överenskomna spelregler är ett kraftfullt instrument för att åstadkomma utveckling och sprida ekonomiska framsteg. Det är ett i högsta grad svenskt intresse att värna om frihandel och förespråka dess principer. En framsynt handelspolitik har goda förutsättningar att verka stödjande för möjligheterna att uppnå målet för politiken för global utveckling.

Det är utskottets uppfattning att frihandel gynnar ett lands och hela världens utveckling. Ensidiga handelsliberaliseringar från olika länders sida kan befrämja tillväxt och välfärd på lång sikt. Övergångsvis kan dock problem uppkomma, och det finns, särskilt på jordbruksområdet, anledning att uppmärksamma de effekter som kan påverka u-länderna. Det råder även bred enighet om att friare handel över nationsgränserna generellt leder till högre sysselsättning och ökat välstånd. Betydelsen av utrikeshandel och internationella investeringar för ekonomisk utveckling är också väl dokumenterad. Utskottet instämmer i tidigare ställningstaganden som framhållit att internationell handel, liksom andra former av samarbete över gränserna, har positiva effekter för demokrati och mänskliga rättigheter samt bidrar till att befrämja person- och kunskapsutbyte mellan länder.

Enligt utskottets mening medför nedmontering av handelshinder möjligheter till ökad handel mellan i-länderna och u-länderna, men även mellan u-länderna själva. Sverige driver därför en långtgående frihandelsvänlig linje inom EU med syfte att eliminera handelshinder för u-ländernas export till i-länder. Utskottet vill starkt markera det angelägna i att den industrialiserade världen inte låter tid gå förlorad när det handlar om att avveckla sina handelshinder och att regeringen driver denna linje inom EU. Utvecklingsländerna bör ges möjlighet att gradvis öppna sina marknader samtidigt som handelshinder elimineras i snabbare takt vad gäller u-ländernas export till i-landsmarknaderna. Utskottet anser att det finns utrymme att föra en generös politik vad gäller tidsgränser för u-ländernas implementering av avtal och övergångsregler. Utskottet noterar i detta sammanhang att utvecklingsländerna inte är en enhetlig grupp med lika förutsättningar. Många har en styrka att bygga vidare på, medan andra är svaga och behöver betydligt större hänsynstaganden och mer stöd. Utskottet anser det angeläget att också handels-

hindren utvecklingsländerna emellan uppmärksammas och att ansträngningar görs för att få utvecklingsländerna att öka handelsutbytet sinsemellan, bl.a. genom att dessa handelshinder avvecklas.

Det finns, enligt utskottets uppfattning, anledning att konstatera att den omstrukturering som handelsöppningar ger upphov till även kan förorsaka svårigheter för delar av ett lands befolkning och ekonomi. Ett centralt inslag i svensk politik måste därför vara att ge utvecklingsländerna möjlighet att reformera sin handelspolitik i en takt och i en sådan ordning att processen ingår som en del i landets övergripande utvecklingsstrategi. Det finns anledning att ge u-länder längre övergångsperioder än i-länder för att införa specifika åtgärderna. Ett särskilt problem i sammanhanget är de minskade statsintäkter som följer av sänkta tullintäkter. Såväl svenskt bistånd som de multilaterala organen ger därför stöd till u-länder att utveckla sitt skatteuppbördssystem för att kompensera minskade tullintäkter.

Utskottet konstaterar att det av mandatet för WTO-förhandlingarna, som antogs i Doha hösten 2001, framgår att utvecklingsländernas marknadstillträde, särskilt till i-ländernas marknader, skall öka och att interna handelsstörande stöd skall reduceras samt att alla former av exportstöd skall fasas ut. Avsikten med mandatet är främst att åstadkomma öppna och rättvisa spelregler för världshandeln på jordbruksområdet med u-ländernas intressen i centrum. Denna politik har utskottets stöd.

Frihandel kan inte åstadkommas till vilket pris som helst. Hänsyn måste naturligtvis tas till andra viktiga samhällseliga mål som inte har direkt med handel att göra men som också är viktiga för att nå rättvisa och utveckling. Åtgärder som behövs för att bevara miljö-, natur- och kulturvärden, en levande landsbygd med öppna landskap och för att bevara en biologisk mångfald har en given plats inte bara i Sverige och EU, utan i stora delar av världen. Utskottet anser att sådana värden skall kunna främjas utan att det uppfattas som handelsstörande stöd.

Inom WTO åtnjuter utvecklingsländerna positiv särbehandling, s.k. *Special and Differential Treatment* (SDT). Enligt vad utskottet inhämtat verkar regeringen för att SDT skall bidra till att utvecklingsländerna integreras i den internationella handeln utifrån ländernas egna förutsättningar och för att öka deras möjligheter att dra fördel av WTO:s regelverk.

Det handelsrelaterade utvecklingssamarbetet har hög prioritet i svensk politik. Även det samlade internationella handelsrelaterade biståndet bör öka och effektiviseras. Handelsrelaterat stöd är viktigt för att förbättra utvecklingsländernas fördelar av WTO:s regelsystem, liksom för att öka förtroendet för WTO och för i-länders utvecklingssträvanden samt för att stärka deras förmåga att driva sina egna intressen, och utskottet stöder initiativ som syftar till att förbättra och förstärka fattiga länders förhandlingskapacitet. Sverige är en av de främsta givarna i världen av handelsrelaterat tekniskt bistånd och verkar aktivt för en samordning mellan olika givare som syftar till att leverera sam-

ordnat och efterfrågestyrt handelsrelaterat tekniskt bistånd och till att integrera handelsfrågorna i ländernas egna strategier för fattigdomsreduktion. Dessa ansträngningar har utskottets stöd.

Utvecklingsarbetet bör dock inte enbart omfatta stöd till själva beslutsprocesserna utan också till handeln i sig. Det gäller att säkerställa att utvecklingsländerna verkligen kan få fördelar av WTO-avtalen och i-ländernas liberaliseringar genom att stärka deras exportkapacitet och underlätta import till EU och till Sverige. Utskottet delar därför regeringens uppfattning om värdet i en översyn av formerna för importfrämjande. Utskottet noterar att regeringen nyligen låtit utreda (Ds 2003:48) förutsättningarna för att etablera en svensk kontaktfunktion vid Kommerskollegium med syfte att bistå företag och företagare i u-länder som vill exportera till Sverige och EU. Utskottet ställer sig positivt till insatser som syftar till att hjälpa konkurrenskraftiga företagare i u-länderna, som trots sänkta tullar, inte kommer in på EU-marknaden till följd av ett ibland omfattande och svåröverskådligt regelverk.

Utskottet anser, mot bakgrund av sammanbrottet vid ministermötet i Cancún, att det är centralt att snarast möjligt återuppta Dohaförhandlingarna och anser att det kan ske på basis av det utkast till ministerdeklaration som förelåg i Cancún. Utskottets uppfattning är att det framför allt är utvecklingsländerna som förlorar mest om förhandlingar uteblir och inte förs framåt. Arbetet med att förbättra den inre och yttre öppenheten, inklusive deltagandet i och förberedelserna inför ministerkonferenserna i WTO, har pågått sedan brister framkom vid mötet i Seattle. Dohadeklarationens artikel 10 bekräftar medlemmarnas gemensamma ansvar för att garantera intern öppenhet och deltagande av samtliga medlemsländer. Detta avsnitt i Dohadeklarationen kan ses som anpassning i riktning mot att tillmötesgå legitima krav på insyn och deltagande. Det råder en allmän enighet bland WTO:s medlemmar om vikten av en öppen beslutsprocess även om det kan ifrågasättas om principerna nödvändigtvis behöver låsas fast i formella och detaljerade regler. Utskottet vill samtidigt understryka betydelsen av att slutförhandlingar kan föras på ett förberett, förankrat och effektivt sätt.

Eftersom hållbar utveckling redan i dag är ett uttalat mål för WTO anser utskottet att handelssystemet och WTO måste engageras och ge sitt bidrag till det globala arbetet med hållbar utveckling. Detta är nödvändigt för att förtroendet för organisationen skall upprätthållas och för att förståelsen för fördelarna med en öppen handel skall kunna öka. Vad gäller relationen mellan WTO-avtal och andra internationella avtal vill utskottet gärna uppmärksamma att EU-länderna vid toppmötet i Johannesburg fick igenom kravet på att internationella miljöavtal inte skall underordnas WTO:s handelsavtal utan att avtalen skall vara ömsesidigt stödjande. Enligt utskottets mening inkluderar det att åtaganden i ingångna konventioner på miljöområdet och det sociala området inte kan åsidosättas. En hållbar utveckling är redan i dag ett uttalat mål för WTO. Regelverket inom WTO liksom multilaterala konventioner på miljöområdet och det sociala området är viktiga delar av det internationella

regelverk som Sverige och EU har att leva upp till. Dessa regler får inte spelas ut mot varandra, utan bör i samverkan användas för att stärka miljöhänsynen, skyddet för de mänskliga rättigheterna och frihandeln i världen. Utskottet anser det angeläget att framtidens handelsregler utformas på ett sätt som bidrar till en bättre miljö och respekt för de mänskliga rättigheterna.

Utskottet har inhämtat att det inte finns några förhandlingar inom WTO om förhållandet mellan handelsregelverket och de mänskliga rättigheterna. Det bör i stället starkt understrykas att de grundläggande normer rörande mänskliga rättigheter som slås fast i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna är absoluta. Att främja dessa utgör en hörnsten i Sveriges politik för global utveckling. Något motsatsförhållande i detta avseende kan utskottet inte se. Handelspolitiken är ett viktigt instrument i främjandet av de mänskliga rättigheterna. För att främja det positiva sambandet mellan handel och mänskliga rättigheter skall Sverige fortsätta driva att ett forum för dialog inrättas mellan WTO och ILO.

TRIPS-avtalet syftar till ett mer enhetligt globalt skydd för immaterialrätt, vilket är viktigt för att öka incitamenten för uppfinningar och forskning. Möjligheten att få patenträttigheter kan positivt bidra till att kostsamma satsningar och investeringar i forskningen om t.ex. nya läkemedel kommer till stånd. Ett mer enhetligt globalt immaterialrättssystem leder även till ökad teknologiöverföring, vilket främjar handel och utländska direktinvesteringar i utvecklingsländerna. Även om kostnaderna för att genomföra TRIPS-avtalet på nationell nivå kan vara höga, kan ett effektivt immaterialrättsskydd också ge betydande vinster. Exempel finns på länder där utländska direktinvesteringar ökat sedan ett effektivt immaterialrättsligt skydd införts. Utskottet skulle välkomna fler studier på området.

När det gäller småbönders traditionella rättigheter att fritt använda utsäde bör, enligt svensk uppfattning, TRIPS-avtalet rimligen tolkas så att ett undantag från växtförädlarskydd eller från patentskydd bör tillåtas. Utskottet vill understryka vikten av att denna tolkning tillämpas.

Gränserna för patent när det gäller biologiskt material i allmänhet förtydligas genom genomförandet av EG:s direktiv 98/44/EG om rättsligt skydd för biotekniska uppfinningar. Utskottet har inhämtat att regeringen inom kort avser att återkomma till riksdagen med förslag till genomförande av direktivet. Möjligheterna till patent på biotekniska uppfinningar är mycket viktiga för innovationer och utveckling på bioteknikområdet. Biotekniksektorn är en viktig framtidssektor i svensk ekonomi. Samtidigt är det bl.a. av etiska skäl nödvändigt med tydliga gränser för patent på detta område. Utskottet kan förutse att genomförandet av direktivet kan komma att innebära viktiga förtydliganden i den svenska lagstiftningen. När det gäller patent i ett globalt perspektiv bör TRIPS-avtalet anses vara tillräckligt flexibelt för att tillgodose utvecklingsländernas intressen när det gäller möjligheten till patent på biologiskt material. Det är enligt utskottets mening av stor vikt att internationella avtal inte motverkar forskning som kan bidra till viktiga läkemedel.

I förhållande till de minst utvecklade länderna har TRIPS-avtalets bestämmelser om stöd till teknologiöverföring och tekniskt bistånd en viktig funktion. I-länderna har åtagit sig att stödja teknologiöverföring till dessa länder. I februari 2003 beslutade TRIPS-rådet att åtgärder för att stimulera teknologiöverföring skall rapporteras i särskild ordning.

Utskottet anser att GATS har en utformning som gör det möjligt för utvecklingsländerna att ansluta sig på ett sätt som överensstämmer med deras förmåga och möjligheter. I många u-länder utgör den privata tjänstesektorn en betydande andel av bruttonationalprodukten och flera u-länder har därför intressen i de pågående GATS-förhandlingarna.

Avslutningsvis menar utskottet att det finns anledning att särskilt betona vikten av att en fungerande ekonomisk politik och handelspolitik i utvecklingsländerna bl.a. förutsätter institutioner på rätts- och bankområdena, liksom en av öppenhet och rättssäkerhet präglad offentlig förvaltning samt infrastruktur och tullsystem. Till detta kan Sveriges och EU:s utvecklingssamarbete bidra, vilket utskottet ser som angeläget.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U262 (kd) yrkandena 5 och 8, 2002/03:U313 (c) yrkande 19, 2003/04:U3 (s) yrkande 1, 2003/04:U6 (kd) yrkandena 10 och 22, 2003/04:U7 (v) yrkandena 7, 8, 14–16 och 18, 2003/04:U9 (c) yrkande 20, 2003/04:U11 (m) yrkande 8, 2003/04:U12 (mp) yrkandena 16, 17, 19 och 20, 2003/04:U248 (m) yrkande 8, 2003/04:U270 (fp), 2003/04:U348 (kd) yrkande 14 samt 2003/04:U351 (kd) yrkande 2.

3. Näringspolitiken

Propositionen

I propositionen framhålls att mycket kan göras för att förbättra företagsklimatet i utvecklingsländerna och därmed ekonomiernas möjlighet att växa. Det handlar om att utforma lagar och regelverk på ett sätt som främjar investeringar och företagande. Det gäller också att ha fungerande institutioner på rätts- och bankområdena. Den offentliga förvaltningen bör präglas av öppenhet och rättssäkerhet. Marknader måste fungera och upphandlingar ske i korrekta former. Detta gynnar både utvecklingen av det inhemska näringslivet och förutsättningarna för investeringar från utlandet.

Genom globaliseringen överstiger i dag de privata kapitalflödena många gånger det totala internationella utvecklingssamarbetet. Privata investeringar från de rika länderna är mycket betydelsefulla för sysselsättning, teknologiöverföring, kunskapsuppbyggnad och tillväxt i många fattiga länder. Investeringar görs dessutom i ökande grad regionalt och mellan utvecklingsländer. De länder som förmår hantera och dra nytta av dessa investeringsflöden har stora möjligheter att utvecklas.

Såväl det inhemska näringslivets som de internationella investeringarnas bidrag till fattigdomsbekämpning förstärks när företag tar sitt sociala ansvar, bl.a. genom att de grundläggande mänskliga rättigheterna i arbetslivet respekteras.

En positiv utveckling av utvecklingsländerna gynnar inte bara dessa länder utan även företag i Sverige. I propositionen framhålls att utvecklingen av informationstekniken är ett av de områden där intressen mellan politiken för global utveckling och näringspolitiken sammanfaller. Det är angeläget att utvecklingsländer kan utnyttja den potential som informationsteknik har för ekonomisk och social utveckling och för förverkligandet av millennieutvecklingsmålen. Informationsteknik är viktig för att skapa en global kunskapsbaserad ekonomi, påskynda ekonomisk tillväxt och främja demokratisering.

Motionerna

I motion 2003/04:U213 (*fp*) yrkande 4 framhålls vikten av att EU och FN engagerar sig i frågor om bekämpning av korruption. I alla förhandlingar med EU:s medlemsstater eller inför upprättande av avtal om kommersiellt, politiskt, vetenskapligt och kulturellt samarbete kan undersökningar av ekonomiska kontrollsystem utgöra avgörande förberedande moment.

Ett samarbete mellan biståndet och näringslivet kan, enligt motion 2002/03:U284 (*kd*), bidra till att skapa en högre utväxling och större effektivitet och mottagarnytta. Inom Sida borde det därför kunna upprättas ett forum där svenska multinationella företag i samarbete med Sida skulle kunna diskutera och arbeta fram konkreta handlingsplaner för hur svenska företag kan verka för mänskliga rättigheter i samband med investeringar i utvecklingsländer (*yrkande 16*). I *yrkande 17* skulle en avsättning av medel för riskdelning med svenska företag vara ett viktigt sätt att stödja den privata sektorns utveckling i samarbetsländerna. I motion 2002/03:U284 (*kd*) yrkande 19 liksom i motion 2003/04:U348 (*kd*) yrkande 16 konstateras att den teknologiska utvecklingen har spelat en avgörande roll för den industrialiserade världens tillväxt och välfärd. Motionärerna kräver att den moderna informations- och kommunikationstekniken i högre grad än hittills integreras i utvecklingsstrategier och utvecklingsprogram.

Även i motionerna 2002/03:U296 (*kd*) yrkande 11 samt 2003/04:U352 (*kd*) yrkande 8 framhålls att internationella företag, som medverkar i utvecklings- och biståndsprojekt, skall utarbeta en etisk kod för sina verksamheter.

I motion 2003/04:U6 (*kd*) yrkande 11, framhålls att företag bör uppmanas av myndigheter att utarbeta etiska koder för sin verksamhet. Det är viktigt att sådan koder blir så konkreta som möjligt för att bli realiserbara. Motionärerna menar att i första hand bör företagen fokusera på den egna verksamheten och där driva detta arbete men det finns ofta möjligheter för det samlade näringslivet i ett land att driva kraven på denna utveckling eftersom det är särskilt verkningsfullt om gemensamma principer för ett land eller region kan utarbetas.

I motion 2003/04:U6 (kd) yrkande 9 föreslås att Sverige bör ingå partnerskap med företag för att utarbeta strategier i syfte att öka IT-investeringarna i utvecklingssyfte. I motionens yrkande 12 krävs att den statsstödda exportkreditgivningen skall förenas med villkor om skydd av mänskliga rättigheter och förstärkt miljöhänsyn.

I motion 2003/04:U9 (c) yrkande 12 framhålls att i många länder är kvinnor de huvudsakliga livsmedelsproducenterna. Motionärerna konstaterar att ekonomiska reformprogram ofta bortser från kvinnor och deras roll i arbetet mot fattigdom och för utveckling. Det finns goda exempel på lokala system med kreditgivning åt kvinnor, och Sverige bör ge ökat stöd till lokala projekt för kreditförsörjning till kvinnor.

I motion 2003/04:U255 (kd) menar motionärerna att klyftan mellan kvinnors och mäns tillgång till mark, krediter och produktionsmedel måste minskas (yrkande 7).

I motion 2003/04:U283 (s) framhålls att grundläggande för en rättvis och hållbar global utveckling är fungerande demokratiska institutioner, som har folklig förankring och reglerar olika aktörers agerande. Motionären menar att Sverige borde vara ett gott föredöme och verka pådrivande inom både FN och EU för att skapa internationellt bindande regelverk för transnationella företag. En verkningsfull åtgärd skulle vara att offentlig kredit- och garantigivning från Exportkreditnämnden och Svensk Exportkredit enbart accepteras för bolag som lever upp till en rad grundläggande regler för exempelvis arbetsrätt, miljö och mänskliga rättigheter.

I motion 2003/04:U6 (kd) yrkande 13 hävdas att en obligatorisk rapportering om sociala och miljömässiga hänsynstaganden bör ingå i de svenska multinationella företagens årliga rapporter.

I motion 2003/04:U253 (v) yrkande 2 konstateras att sedan världstoppmötet om mänskliga rättigheter har FN:s underkommission för främjande och skyddande av mänskliga rättigheter antagit normer för företags agerande i fråga om mänskliga rättigheter. Att arbeta vidare inom FN med internationellt bindande regler för att hålla företag ansvariga vad gäller brott mot såväl mänskliga rättigheter som internationella miljökonventioner är ett naturligt nästa steg. Motionärerna menar att Sverige nu bör visa att man menar allvar med sitt åtagande att aktivt verka för att världstoppmötets överenskommelser genomförs och ta initiativ och verka pådrivande till fortsatt arbete inom FN för att utarbeta ett internationellt regelverk för företags ansvar.

I motion 2003/04:U296 (s) framhålls att Sverige bör stödja demokratiska rörelser. Det kan handla om utbildningsinsatser, bistånd eller politiskt stöd men också att stödja tillgången till information. Sverige bör därför i anslutning till ambassader/konsulat tillhandahålla Internetuppkopplingar för dem som så önskar och på så sätt bidra till att kunskap och information blir tillgängliga dels för demokratiaktivister, dels för en bredare allmänhet.

I motion 2003/04:U348 (kd) yrkande 13 framhålls att utvecklings- och biståndspolitiken måste genomföras i bättre samordning mellan de ekonomiska, handels- och miljöpolitiska områdena. Det internationella biståndet måste ses som en komponent i en sammanhållen global utrikespolitik till stöd för de fattiga ländernas utveckling och uppbyggnad och stärka insatser för ökad näringslivsutveckling och tillväxt i de allra fattigaste länderna. I yrkande 15 framhålls att ett av många problem för utvecklingsländernas utveckling och tillväxt är bristen på kapital. Även om Sverige på olika sätt bidrar till exportfinansiering och riskkapital är omfattningen av de olika stödformerna blygsam i relation till Sveriges totala export. Att avsätta ökade medel för riskdelning med svenska företag vore ett viktigt sätt att stödja den privata sektorns utveckling i mottagarländerna.

I motion 2003/04:MJ411 (v) yrkande 6 framhålls att det på handelsområdet är EU-kommissionen som företräder EU-länderna, vilket gör att Sverige inte längre har en egen röst i de förhandlingarna. Det bör därför vara en viktig prioritering av det svenska miljöarbetet inom EU att verka för att EU driver en mer rättvis och miljöinriktad handelspolitik. Motionärerna anser att EU skall verka för en stark internationell reglering av transnationella företag. För att värna enskilda staters möjlighet att ställa krav på företag behövs ett internationellt regelverk med möjlighet att hålla transnationella företag ansvariga för brott mot mänskliga rättigheter och annan internationell rätt.

I motion 2003/04:N334 (mp) konstateras att i dagens globaliserade värld får stora transnationella företag alltmer makt. FN uppskattar att stora företag utgör 51 av världens 100 största ekonomiska enheter. Demokratiska institutioner riskerar att i jämförelse med dessa bolag få allt mindre att säga till om, då företagen allt lättare kan flytta sin verksamhet mellan länder. I yrkande 2 framhålls att Sverige skall verka pådrivande internationellt och genom EU för att inom FN utarbeta ett internationellt bindande regelverk för transnationella företag.

Utskottets överväganden

Utskottet vill inledningsvis starkt betona näringspolitikens betydelse för politiken för global utveckling samt den hållbara ekonomiska tillväxtens betydelse som grund för denna politik. Detta är lika viktigt för både u-länder och i-länder. Utskottet har under avsnittet Ekonomisk tillväxt ytterligare utvecklat vad som i sin tur kan skapa denna tillväxt. Utskottet delar regeringens bedömning att mycket kan göras för att förbättra företagsklimatet i utvecklingsländerna och därmed öka ekonomiernas möjlighet att växa. Lagar och regelverk måste utformas på ett sätt som främjar investeringar och företagande. Dessutom behövs fungerande institutioner på rätts- och bankområdena, liksom en offentlig förvaltning som präglas av öppenhet och rättssäkerhet. För att underlätta näringsverksamhet behöver ländernas förvaltningar utvecklas, t.ex. avseende budgetprocesser, effektiviserat skatteuttag, förenklade regelverk och minskad byråkrati. Till detta kan bl.a. svenskt utvecklingssamarbete

bidra. Produktivitetsfrämjande åtgärder inom privat sektor är ett viktigt bidrag för att öka den formella sektorns andel av ekonomin. I den mån utvecklingsländerna lyckas i denna del gynnas både utvecklingen av det inhemska näringslivet och förutsättningarna för investeringar från utlandet. Det senare kan ha en mycket stor betydelse för ländernas utveckling.

Ett fungerande näringsliv i utvecklingsländerna skapar värdefulla sysselsättningsstillfällen i u-ländernas formella ekonomier. Det bidrar också till att sysselsättningsstillfällen skapas i i-länderna genom de nya avsättningsmarknader som växer fram i u-länderna. Investeringar i u-länderna är därför gynnsamma också för i-länderna eftersom en positiv utveckling av utvecklingsländerna inte bara gynnar dessa länder utan även företag i Sverige och andra länder.

Utskottet konstaterar att många fattiga står helt utanför den formella finansiella sektorn och saknar möjligheter att få låna i vanliga banker. Mikrokrediter öppnar nya möjligheter för dem och har visat sig kunna göra stor skillnad för män och kvinnor som lever i fattigdom. Erfarenheterna visar, enligt t.ex. Sida, att kvinnor i många fall är de bästa låntagarna, eftersom de dels är bättre på att betala tillbaka sina lån, dels investerar i familjens och barnens behov i högre grad än männen. Utskottet ser därför mycket positivt på mikrokrediter och anser det angeläget att det internationella arbetet med att utveckla nya metoder på detta område går vidare.

Näringsliv och fackföreningsrörelse har en central roll i förverkligandet av målet för utvecklingspolitiken att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Det är därför viktigt att näringslivet upprätthåller kunskap och kompetens på utvecklingsområdet. Enskilda företags, såväl privata som statliga, roll i näringspolitiken kan inte underskattas.

Ett ökat antal företag har på frivillig basis börjat arbeta med sociala och miljömässiga frågor samt människorättsfrågor, vilket utskottet, i likhet med sammansatta utrikes-, miljö- och jordbruksutskottet (bet. 2002/03:UMJU1, s. 19 f.) finner positivt. Statliga företag har ett särskilt ansvar att föregå med gott exempel.

Utskottet kan konstatera att flera olika och viktiga initiativ har tagits inom olika forum. Tre viktiga sådana är FN:s *Global Compact*, OECD:s riktlinjer för multinationella företag och det i Sverige initierade *Globalt ansvar*.

Global Compact är ett FN-initiativ som lanserades av FN:s generalsekretär Kofi Annan år 1999. Syftet är att främja ett ansvarskännande företagande så att näringslivet kan vara delaktigt i lösningarna när det gäller globaliseringens utmaningar. Initiativet bygger på nio principer inom områden som mänskliga rättigheter, arbetslivet och miljön. Individuella företag tar själva initiativ till att bli medlemmar i nätverket, som bl.a. diskuterar policyfrågor och driver projekt. *Global compact* är inte baserat på regelverk och kontroll-

mekanismer utan vilar på ansvarskännande, öppenhet, företagens egna intressen och samhällets initiativ. Sekretariatet finansieras genom frivilliga bidrag från medlemsländerna, varav Sverige är den största bidragsgivaren.

OECD:s riktlinjer för multinationella företag utgör gemensamma rekommendationer till företag från 36 regeringar. Genom den senaste revideringen år 2000 breddades riktlinjerna för företagen, och de omfattar nu bl.a. respekt för mänskliga rättigheter, respekt för de anställdas fackliga rättigheter, skydd för miljö, hälsa och säkerhet, strävan att överföra teknik och kunskaper till värdlandet m.m.

Globalt ansvar (Swedish Partnership for Global Responsibility) initierades av regeringen i början av år 2002 i syfte att stimulera svenska företag att tillämpa de riktlinjer och principer för multinationella företag avseende mänskliga rättigheter, grundläggande arbetsvillkor, bekämpning av korruption och en bättre miljö som utvecklats inom FN:s *Global Compact* och OECD. Avsikten är att svenska företag skall bli ambassadörer för mänskliga rättigheter, grundläggande ekonomiska och sociala villkor, en bättre miljö samt korruptionsbekämpning m.m.

Även inom EU pågår ett arbete kring frågor som rör företags utvidgade sociala ansvar och uppförandekoder. Utskottet har inhämtat att Sverige deltar aktivt i detta arbete och välkomnar ansträngningarna att samarbeta inom EU kring dessa frågor. Enligt vad utskottet kunnat inhämta verkar regeringen för tillsättandet av en internationell arbetsgrupp för att diskutera hur frågorna skall föras vidare på global nivå. Regeringen har bl.a. inom ramen för 2003 års vårsession i FN:s kommission för hållbar utveckling drivit denna fråga. Utskottet värdesätter detta arbete.

Utskottet anser vidare att information och öppenhet om hur företagen arbetar med dessa frågor har stor betydelse. Genom *Global Reporting Initiative* (GRI) finns möjligheter att utarbeta riktlinjer för en enhetlig struktur för rapportering kring företags sociala och miljömässiga ansvar. Utskottet har inhämtat att ett arbete kring dessa frågor pågår inom ramen för *Globalt ansvar*.

Utskottet vill i detta sammanhang även påpeka att det i *årsredovisningslagen* (1995:1554) redan finns krav på större företag att i förvaltningsberättelsen redovisa verksamhetens miljöpåverkan inom landet. Utskottet har inhämtat att regeringen avser att göra en uppföljning av vilka effekter lagstiftningen har haft och i det sammanhanget även ta upp andra frågeställningar rörande hållbarhetsredovisning. Utskottet kan se anledning att åtminstone undersöka möjligheten att genom lagstiftning få svenska företag att också rapportera om sådan miljöpåverkan utanför vårt lands gränser. Det får dock ankomma på regeringen att i den mån frågan aktualiseras i nämnda uppföljning återkomma till behovet av en sådan lagstiftning.

Utskottet ser, i likhet med näringsutskottet (bet. 2002/03:NU5, s. 44), positivt på Exportkreditnämndens (EKN:s) reviderade miljöpolicy, vilken i sin nya lydelse har tillämpats från den 1 juli 2002. Även sociala aspekter ingår i mil-

jöpolicy, t.ex. sådana som rör folkomflyttningar vid stora vattenkraftsprojekt. EKN har också utvecklat regler och system för att bekämpa korruption i de affärer där EKN ställer ut en garanti. En samlad översyn av EKN:s miljöarbete planeras till år 2004, vilken kan ge utrymme för att ytterligare utveckla regelverket.

När det gäller frågan om att all offentlig kredit- och garantigivning bör villkoras så att endast företag som uppfyller grundläggande regler för mänskliga rättigheter, arbetsrätt och miljö kan åtnjuta sådana krediter, vill utskottet erinra om att EKN har att informera sina kunder om OECD:s riktlinjer och om initiativet *Globalt ansvar*.

Utskottet vill särskilt framhålla att en eventuell diskussion om nya bindande regler bör föras på internationell nivå, så att inte enbart de svenska företagens konkurrenskraft påverkas. Utskottet ser dock positivt på initiativ som markerar företagens ansvar för att de ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensionerna av en hållbar global utveckling inte motverkas. Det finns anledning att i detta sammanhang särskilt markera att demokrati och mänskliga rättigheter – tillsammans med en sund ekonomisk politik – krävs i alla världens länder för en hållbar global utveckling. Utskottet förutsätter att regeringen aktivt kommer att driva frågorna om företagsansvarighet.

I anslutning till vad som ovan anförts om företagens ansvar vill utskottet lyfta fram korruptionens negativa påverkan på ett gott näringslivsklimat och för samhällsklimatet i stort. Det är utskottets uppfattning att betydande kraft måste ägnas åt att motverka korruption på alla nivåer. Utskottet välkomnar också, i detta sammanhang, Sveriges engagemang för att inrätta globala instrument som ett förbud inom OECD mot bestickning av utländska tjänstemän och den nyligen färdigförhandlade FN-konventionen mot korruption.

Utskottet vill framhålla Kooperationens betydelse för möjligheterna att uppnå rättvisa och hållbar global utveckling i världen. Kooperativa företagsformer kan bidra till fattigdomsbekämpning och ökad rättvisa genom deras möjlighet att kombinera ekonomisk tillväxt med demokrati och socialt ansvarstagande.

Utrikesutskottet betonade tidigt (yttr. 1995/96:UU6y) betydelsen av utvecklingen på telekommunikationsområdet och IT-området i övrigt samt påpekade vilken betydelse detta hade bl.a. för utvecklingen mot demokrati i vår omvärld. Utrikesutskottet framhöll också det naturliga i att IT-frågorna beaktades inom ramen för det utvecklingsbistånd som Sverige lämnar.

Utvecklingen av informations- och kommunikationsteknik, vanligen förkortat ICT (Information and Communication Technology), erbjuder unika möjligheter till kunskap och information. Väl fungerande infrastruktur och tillgång till telefoni- och datatjänster framhålls alltmer som avgörande faktorer för ekonomisk, social och kulturell utveckling. En alldeles för stor del av världens befolkning har emellertid inte tillgång till denna teknik. Utvecklingen och

användningen av IT är ojämn, både mellan och inom länder. Globaliseringen riskerar därmed att bidra till en ökning av en ”digital klyfta” som kan riskera att leda till en ökning även av andra klyftor.

Utskottet konstaterar att informations- och kommunikationsteknik har stor potential bl.a. i och för arbetet med att uppfylla millennieutvecklingsmålen och kan utnyttjas inom många olika samhällssektorer i kampen mot fattigdomen. Tekniken i sig löser inga politiska eller sociala problem, och är snarare ett redskap än ett mål i utvecklingsarbetet. Utskottet menar att arbetet med att främja u-ländernas utbyggnad av och tillgång till IT bör förstärkas och att de hinder som finns för denna utveckling måste angripas. I december 2003 kommer första delen av Världstoppmötet om informationssamhället (WSIS-na) att äga rum i Genève. Enligt vad utskottet inhämtat skall mötet få ett tydligt u-landsperspektiv utifrån en vision om att omvandla den digitala klyftan till digitala möjligheter. Utskottet konstaterar att t.ex. Sida integrerar IT som en naturlig och viktig del av utvecklingssamarbetet och aktivt deltar i internationellt samarbete om IT i biståndet samt samverkar med andra biståndsgivare och med institutioner och företag i Sverige och i samarbetsländerna.

Svenska utlandsmyndigheter varierar kraftigt i storlek. Möjligheterna att i en större omfattning tillhandahålla Internetuppkopplingar till en bredare allmänhet i landet i fråga kan därför se olika ut för olika utlandsmyndigheter. Uppgiften att tillhandahålla Internetuppkopplingar torde inte heller höra till den svenska utrikesförvaltningens huvuduppgifter. Det hindrar inte, menar utskottet, att det får ankomma på respektive utlandsmyndighet att avgöra i vad mån sådant stöd kan ges inom ramen för de ekonomiska och lagmässiga förutsättningar som utlandsmyndigheterna verkar under.

Internationellt har även parlamentariker engagerats i informations- och kommunikationsteknikfrågorna. Vid Interparlamentariska unionens höstsession i Genève hösten 2003 antogs t.ex. en resolution om informations- och kommunikationsteknikens betydelse för god samhällsstyrning, parlamentariska demokratin och globaliseringen.² Detta arbete har utskottets stöd.

Avslutningsvis finner utskottet anledning att tydliggöra att målet om rättvisa och hållbar global utveckling förutsätter förutsägbara spelregler som främjar internationella handels- och investeringsflöden. Samtidigt kan tydliga regler aldrig kompensera ett ogynnsamt nationellt investerings- och företagsklimat. Det är därför välkommet att Sverige verkar för att det internationella samarbetet skall sätta god samhällsstyrning i fokus.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U284 (kd) yrkandena 16, 17 och 19, 2002/03:U296 (kd) yrkande 11, 2003/04:U6 (kd) yrkandena 9,

²*The Contribution of New Information and Communication Technologies to Good Governance, the Improvement of Parliamentary Democracy and the Management of Globalisation* (Resolution adopted unanimously by the 109th IPU Assembly, Geneva, 3 October 2003).

11–13, 2003/04:U9 (c) yrkande 12, 2003/04:U213 (fp) yrkande 4, 2003/04:U253 (v) yrkande 2, 2003/04:U255 (kd) yrkande 7, 2003/04:U283 (s), 2003/04:U296 (s), 2003/04:U348 (kd) yrkandena 13, 15 och 16, 2003/04:U352 (kd) yrkande 8, 2003/04:MJ411 (v) yrkande 6 och 2003/04:N334 (mp) yrkande 2.

4. Miljöpolitiken

Propositionen

Ur ett globalt utvecklingsperspektiv är det av stor betydelse att alla länder, även de fattigaste, kan delta i det multilaterala miljösamarbetet, vilket Sverige skall verka för. Deras perspektiv kan bidra till att utveckla nya synsätt och lösningar på globala problem.

I propositionen framhålls att ett grundläggande spänningsfält i politiken för global utveckling handlar om möjligheten att förena ekonomisk och social utveckling med miljömässig hållbarhet. Många har ifrågasatt möjligheten att framgångsrikt förena tillväxt och miljöhänsyn, men utgångspunkten för den svenska politiken är att en utvecklingsstrategi som förenar tillväxt och miljöhänsyn är både möjlig och nödvändig.

I syfte att möjliggöra en utveckling, som är både ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar, prioriterar Sverige åtgärder för att utveckla hållbara produktions- och konsumtionsmönster, nationellt och i globalt samarbete. Sveriges åtaganden vid FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg 2002 tydliggör sambandet mellan vårt lands roll i fattigdomsbekämpning och utvecklingen av välfärd i Sverige, inklusive frågor om klimatförändring, biologisk mångfald, avfallshantering samt kemikaliers produktion, användning och spridning. Sverige kommer att stödja FN-systemet i arbetet med att utarbeta ett tioårigt ramverk för åtgärdsprogram för hållbara produktions- och konsumtionsmönster.

Näringslivets bidrag till och betydelse för miljö och hållbar utveckling slogs fast vid FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg. Genomförandeplanen betonar värdet av partnerskap mellan marknadsaktörer och den offentliga sektorn. Sverige prioriterar utveckling av miljöteknik och förnybar energi. I de pågående WTO-förhandlingarna driver Sverige att tullar och andra handelshinder på miljövaror och miljötjänster skall tas bort. Internationella handels- och miljöavtal skall vara ömsesidigt stödjande.

Motionerna

I motion 2003/04:U6 (kd) yrkande 6 framhålls att den stora utmaningen och svaret på frågan om tillväxt kontra ekologisk hållbarhet måste bli att verka för att förändra beteenden och teknik så att energi- och resursanvändningen blir effektivare. Motionärerna anser att Sverige långt kraftfullare än hittills måste föra upp frågorna om ett trovärdigt internationellt miljösamarbete på den

politiska dagordningen och understryka de problem för vår globala miljö som är en följd av den allmänna utvecklingen. I *yrkande 7* framhålls vikten av utökad stöd till ekologiskt hållbar och effektiv energiförsörjning.

I motion 2003/04:U12 (*mp*) *yrkande 2* kräver motionärerna att politiken för global utveckling behöver effektiva verktyg och metoder för att analysera och mäta Sveriges eget bidrag till den växande miljökrisen. Det krävs en utgångspunkt i resonemang och analysmetoder som t.ex. ”rättvist miljöutrymme” och ”ekologiska fotavtryck”.

I motion 2003/04:U249 (*m*) *yrkande 6* framhålls att det är naturligt att Sverige såsom Östersjöns största strandstat tar initiativ till ett fördjupat och intensifierat samarbete om Östersjön inom EU och med Ryssland. De åtgärder som behöver genomföras åligger olika privata och offentliga intressenter och innebär en ökad samordning och fokusering på nödvändiga åtgärder för att Östersjön skall kunna vara ett friskt hav. Motionärerna anser att viktiga frågor rör Östersjöns miljö, inte minst reningen av tillflödena till Östersjön, liksom frågor om sjösäkerhet och Östersjötransporter samt oljetransporter med fartyg utan tillräcklig säkerhetsstandard. Därtill har fiskefrågorna en naturlig plats i samarbetet.

I motion 2003/04:U254 (*kd*) *yrkande 9* framhålls att det internationella miljöarbetet kräver samordning mellan en rad olika internationella aktörer. Det behövs stora investeringar och teknologitillskott från västvärlden för att den fattiga delen av världen skall kunna delta i moderniseringsprocessen. Det gäller inte minst inom sektorer som energi, infrastruktur, byggande, kemi och avfall. Motionärerna kräver att det utvecklas ytterligare förslag på instrument och verktyg som kan användas för en mer hållbar trafikplanering såväl i Sverige och i EU som i utvecklingsländerna.

I motion 2003/04:U348 (*kd*) *yrkande 22* krävs att Sverige måste följa de mål som upprättades under FN-toppmötet i Johannesburg 2002 om en integrering av miljöaspekter i all form av fattigdomsbekämpning och att skydda de naturresurser som ligger till grund för ekonomisk utveckling.

Utskottets överväganden

Utskottet vill inledningsvis framhålla att miljöpolitiken är central i arbetet för att förverkliga målet för politiken för global utveckling och att mycket, även i Sverige, återstår att göra. Utskottet menar att det krävs ett samspel mellan det internationella samfundet och enskilda länder för att uppnå utveckling. Ett centralt inslag i detta måste vara att huvudansvaret för enskilda länders utveckling ligger hos respektive lands regering.

Sveriges politik för global utveckling innebär att miljömässig hållbarhet bör beaktas i tillväxt- och utvecklingsstrategier, såväl nationellt som internationellt. Genom arbetet för hållbara produktions- och konsumtionsmönster kan Sverige och andra länder bidra till en utveckling av ny teknik och nya ekonomiska och politiska styrmedel. Länder som Sverige samarbetar med bör

själva ta ett långsiktigt nationellt ansvar och säkerställa att hållbarhetsperspektivet tydliggörs i lagstiftning och strategier. Sveriges uppgift är att stödja och komplettera dessa ansträngningar.

I samband med världstoppmötet om hållbar utveckling i Johannesburg 2002 beslutades att ett tioårigt ramverk för åtgärder för hållbara produktions- och konsumtionsmönster skall utarbetas. Sverige som har varit drivande i frågan kommer att stödja FN-systemet i detta arbete, bl.a. genom ett aktivt arbete inom det nordiska och europeiska samarbetet. Utskottet har inhämtat att skrivelsen den nationella hållbarhetsstrategin, där hållbar konsumtion och produktion är en viktig del, för närvarande genomgår en revidering och kommer att överlämnas till riksdagen under våren 2004.

Klimatförändringar till följd av ökade utsläpp av s.k. växthusgaser på grund av mänsklig verksamhet är ett av de största globala miljöproblem som mänskligheten står inför under 2000-talet. Ingen annan fråga påverkar på ett så genomgripande sätt alla delar av samhället. Effekterna av klimatförändringarna på jordbruk, samhällsbyggande, kultur och ekonomi, liksom på ekosystemen kan bli stora och negativa. Klimatfrågan är en av de frågor som tydligast belyser kopplingen mellan miljö, social och ekonomisk utveckling. Att komma till rätta med klimatförändringarna är en förutsättning för en långsiktigt hållbar utveckling. De utsläppsminskningar som krävs för att långsiktigt hejda klimatförändringarna innebär nödvändiga förändringar i vårt samhällssystem. Eftersom fossila bränslen svarar för drygt 80 % av världens energiförsörjning har världens länder en omfattande och komplex uppgift att ta itu med. Industrieländerna bär ett historiskt ansvar för den stigande halten av växthusgaser i atmosfären och svarar för drygt hälften av de globala utsläppen i dag. Variationerna globalt är mycket stora, och den ojämlika fördelningen av utsläpp i kombination med att det är fattiga länder som troligen kommer att drabbas hårdast av klimatförändringarna innebär enligt utskottet att det är industrieländerna som skall gå före med åtgärder på klimatområdet. På sikt kommer dock utsläpp av koldioxid och andra växthusgaser att behöva begränsas även i utvecklingsländerna.

Utskottet anser, i likhet med tidigare gjorda uttalanden av sammansatta utrikes-, miljö- och jordbruksutskottet i betänkande 2002/03:UMJU1 (s. 62), att det är angeläget att industrieländerna verkligen uppfyller sina skyldigheter gentemot utvecklingsländerna, så som de kommer till uttryck i klimatkonventionen, bl.a. i fråga om stöd till kapacitetsuppbyggnad, tekniköverföring samt anpassning till, och minskad påverkan på klimatet. Speciell uppmärksamhet bör riktas mot sådana länder som är särskilt sårbara. Enligt såväl konventionen som Kyotoprotokollet skall industrieländerna dessutom i sitt arbete för att uppnå sina utsläppsmål ta hänsyn till eventuella skadeverkningar i utvecklingsländerna. En annan fråga är utvecklingsländernas egna åtaganden. Utskottet kan konstatera att frågan är känslig. Samtidigt som utvecklingsländerna behöver stöd och en effektiv energiutveckling står det klart att åtminstone vissa utvecklingsländer efter den första åtagandeperioden 2008–

2012 på något sätt också bör medverka med kvantitativa åtaganden. Det behövs ett rättvist och samlat handlande som inte äventyrar utan snarare bidrar till utvecklingsländernas utveckling och kamp mot fattigdom.

När det gäller EU konstaterar utskottet att det sedan år 1991, då unionen presenterade sin första strategi för att begränsa utsläppen av koldioxid, har lagts fram ett antal klimatrelaterade förslag. Utskottet ser positivt på utökat samarbete på energiområdet och på initiativet till att ytterligare utveckla och främja förnybar energiteknik som EU tog tillsammans med en grupp likasinnade länder i Johannesburg, som en reaktion på att toppmötet inte kunde enas om mätbara mål för introduktionen av förnybar energi. Utskottet anser att det är angeläget med denna typ av initiativ och att de fullföljs. Utskottet förutsätter att regeringen kommer att verka för detta.

Utskottet menar, i likhet med sammansatta utrikes-, miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2002/03:UMJU1 (s. 61 f.), att tillgång till energi utgör en av grundförutsättningarna för utveckling. Viktigt är också, enligt utskottet, att energiproduktionen är ren. Vid världstoppmötet om hållbar utveckling i Johannesburg 2002 gjorde Sverige utfästelser om att öka andelen förnybar energi i den totala energiförsörjningen. Detta arbete kommer att föras vidare bl.a. genom ett aktivt svenskt deltagande i den konferens om förnybar energi som kommer att hållas i Bonn i juni 2004, där konkreta internationella mål kommer att diskuteras. Sverige ser också positivt på det energiinitiativ som EU lanserade i Johannesburg för att öka u-ländernas prioritering av hållbar energiförsörjning för att bidra till fattigdomsbekämpning. Det är inte ovanligt att den energiproduktion som finns tillgänglig för de allra fattigaste är smutsig och orsakar svåra hälsoproblem. Utskottet delar regeringens bedömning att Sverige måste bidra internationellt för att lösa dessa problem och samtidigt motverka klimatförändringar och andra negativa effekter på hållbar utveckling.

Utskottet vill i detta sammanhang även lyfta fram den för många utvecklingsländer besvärliga trafik- och transportsituationen. Förbättrade transporter ses som viktigt bl.a. för att främja säkerhet och öka fattigas tillgång till marknader och arbetstillfällen. En förväntad ökning av bilismen i befolkningstäta länder utgör samtidigt en stor utmaning för världsmiljön och det internationella samfundets ansträngningar att uppnå en rättvis och hållbar utveckling. Det är av största vikt att teknik som minimerar utsläppen av luftföroreningar sprids globalt i takt med att vägtransporterna ökar i volym som resultat av en ekonomisk utveckling. För att begränsa transportsektorns bidrag till klimatförändringar krävs vidare på alla nivåer en tydlig politisk styrning som leder till minskade behov av privatbilism samtidigt som utsläppen av koldioxid per kilometer reduceras kraftigt.

Utskottet ser det som angeläget att det skapas villkor för en effektiv och hållbar energianvändning och kostnadseffektiv energiförsörjning med låg negativ påverkan på hälsa, miljö och klimat samt att omställningen till ett ekologiskt uthålligt samhälle underlättas. Det bör särskilt framhållas att satsningar på

vetenskap och forskning är av avgörande betydelse för möjligheten att fatta informerade och underbyggda beslut syftande till att minimera klimatförändringarna. Ett viktigt bidrag till förståelsen av klimatsystemet och de förändringar som det genomgår till följd av människans utsläpp är att det finns ett globalt nätverk som förser forskarna med tillförlitliga observationer och andra klimatdata. Utskottet kan konstatera att en ansvarsfull förvaltning av naturresurserna ingår i Europeiska unionens strategi för hållbar utveckling som ett av fyra prioriterade områden. Strategin slår fast att hög ekonomisk tillväxt måste gå hand i hand med hållbar användning av naturresurser och avfallsnivåer samt med bibehållandet av biologisk mångfald och bevarandet av ekosystemen. Enligt EU:s sjätte miljöhandlingsprogram utgör natur och biologisk mångfald ett av fyra prioriterade områden inom gemenskapens miljöarbete. Programmet betonar att en försiktig användning av naturresurserna och skydd av det globala ekosystemet tillsammans med ekonomisk välfärd och en balanserad social utveckling utgör förutsättningarna för hållbar utveckling. Vidare framhålls att sunda naturliga system som befinner sig i balans är en förutsättning för livet på vår jord.

Utskottet anser att Sverige bör fortsätta att vara pådrivande inom de delar av naturvårdspolitiken som är gemensamma för EU. Det gäller framför allt genomförandet av EU:s strategi för biologisk mångfald med tillhörande aktionsplaner för naturresurser, jordbruk, fiske samt utveckling och bistånd.

Negativa effekter av förändringarna i den globala miljön blir först märkbara i de fattiga länderna, och de fattigaste människorna i dessa länder drabbas hårdast. Sambanden mellan fattigdom och miljöförstöring är dock komplexa och det finns många exempel på fattiga människor som lever i balans med tillgången på naturresurser. De negativa effekterna på miljön uppstår oftast när fattigdomen är kombinerad med andra faktorer som hög befolkningstillväxt, brister i ägande- eller nyttjanderätt till naturresurser, otillräcklig lagreglering, kortsiktig ekonomisk politik och olika marknadsimperfectioner. Bristen på kunskap samt frånvaro av demokratiskt inflytande och demokratiska kontrollinstrument utgör andra viktiga faktorer.

Sverige är medlem i Globala miljöfonden, GEF, som har till uppgift att finansiera insatser i u-länder och i länder med övergångsekonomier som ger global miljönytta. Sverige bidrar under perioden 2002–2006 med 764 miljoner kronor till fondens verksamhet.³ Den globala miljöfonden (GEF) knyter samman FN-systemet och Världsbanken och anses med sin stora budget vara den viktigaste internationella fonden som arbetar med globala miljöproblem. Verksamheten är huvudsakligen inriktad på att bekämpa klimatförändringar och förlusten av biologisk mångfald, att sanera internationella vattendrag och att avveckla freonanvändning i Central- och Östeuropa.

³För fyraårsperioden 1998–2002 bidrog Sverige till fondens verksamhet med drygt 448 miljoner kronor.

Utskottet kan, i likhet med sammansatta utrikes-, miljö- och jordbruksutskottet (bet. 2002/03:UMJU1 s. 56), konstatera att alla länder runt Östersjön har ett intresse av att förbättra miljön i och kring vårt gemensamma hav. Arbetet tar sin utgångspunkt i flera internationella och regionala överenskommelser, såsom Helsingforskonventionen till skydd för Östersjöns marina miljö (Helsinki) och Baltic 21. Vidare ställer EU hårda krav både på medlemsländer och kandidatländer när det gäller miljölagstiftning och genomförandet av miljöskyddsåtgärder, och miljösamarbete med Ryssland sker i ökande grad inom ramen för EU:s nordliga dimension. Utskottet förutsätter att regeringen kommer att prioritera det nationella arbetet och att Sverige kommer att vara drivande internationellt för att skydda den marina miljön.

Sida har sedan början av 1990-talet bidragit i stor omfattning till arbetet med att förbättra miljön i Östersjöregionen. Med Sidas stöd har t.ex. flera avloppsreningsverk tagits i drift i de baltiska länderna, och flera polska städer har fått bidrag till bättre VA-service. Vidare har stöd givits till en anläggning för hantering av fartygsavfall och oljespill. Avtal har vidare ingåtts om investeringar i ytterligare avloppsreningsverk i Ryssland, Ukraina och de baltiska länderna.

Utskottet konstaterar att stöd till investeringar för vattenförsörjning och avloppsrening har utgjort en central del av det svenska biståndet för att förbättra miljön i och kring Östersjön. Som framgår av budgetpropositionen (prop. 2003/04:1 utgiftsområde 7 s. 26) fäster regeringen fortsatt stor vikt vid att ge stöd i syfte att bevara, skydda och förbättra miljön i och omkring Östersjön. Utskottet ser positivt på detta engagemang från svensk sida.

Utskottet har i detta sammanhang tagit del av Regeringskansliets faktagrunder 2002/03:FPM74 Förslag från EU-kommissionen om att inrätta en EU-vattenfond. Utskottet anser det värdefullt att Europeiska unionen arbetar långsiktigt med de åtaganden som tidigare gjorts inom vattenområdet inför och under FN:s konferens om hållbar utveckling i Johannesburg. Det finns dock, enligt utskottets mening, anledning att närmare överväga formerna för detta och utskottet förutsätter att regeringen återkommer till riksdagen i frågan.

Avslutningsvis anser utskottet att näringsliv och företag, såväl privata som statliga, har en central roll i förverkligandet av målet för politiken för global utveckling. Ett ökande antal företag har på frivillig basis börjat arbeta med sociala och miljömässiga frågor samt människorättsfrågor, vilket utskottet, i likhet med sammansatta utrikes-, miljö- och jordbruksutskottet (bet. 2002/03:UMJU1 s. 19 f.), finner positivt. Statliga företag har ett särskilt ansvar att föregå med gott exempel. Utskottet utvecklar sin uppfattning om näringslivets och företagens roll för förverkligandet av målet för politiken för global utveckling under avsnittet Näringspolitiken.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2003/04:U6 (kd) yrkande 6 och 7, 2003/04:U12 (mp) yrkande 2, 2003/04:U249 (m) yrkande 6, 2003/04:U254 (kd) yrkande 9 samt 2003/04:U348 (kd) yrkande 22.

5. Jordbruks- och fiskeripolitiken

Propositionen

Enligt regeringen utgör EU:s jordbrukspolitik ett hinder för en rättvis och hållbar global utveckling. Exportbidrag från EU sänker världsmarknadspriser och konkurrerar ut produktion i utvecklingsländerna. Direktstöd och prisstöd leder till överproduktion och bidrar ytterligare till att EU avsätter subventionerade livsmedel på världsmarknaden. Samtidigt hindrar tullskydd fattiga länder att sälja jordbruksprodukter på EU:s marknad.

Sverige är därför pådrivande, bl.a. i WTO, för en reform av EU:s och övriga OECD-länders jordbrukspolitik. Enligt propositionen behövs dessutom insatser i de rika länderna för att ta bort dolda handelshinder och onödiga administrativa regler och procedurer.

Landsbygdsutveckling är avgörande för utveckling i många utvecklingsländer. På landsbygden bor en majoritet av världens fattiga. Potentialen för minskad fattigdom genom höjd sysselsättning, produktion och export på jordbruksområdet är betydande. Parallellt med handelsliberaliseringar och krav på reformer av EU:s jordbrukspolitik måste satsningar ske på landsbygdsutveckling i fattiga länder. Utgångspunkten för sådana satsningar bör vara ett miljömässigt hållbart jordbruk och en ekonomiskt och socialt hållbar utveckling på landsbygden vilket kan skapa förutsättningar för en tillräcklig livsmedelsproduktion. Detta skall stödjas genom utvecklingssamarbetet. Fattigdomsbekämpning är nära kopplat till en tryggad livsmedelsförsörjning.

Exporten av fisk är central för flera utvecklingsländer och en av de viktigaste exportkällorna för de fattiga länderna. Den ekonomiska och sociala betydelsen av hållbar global fiskeriförvaltning, i synnerhet återuppbyggnaden av överexploaterade bestånd, skall inte underskattas.

Motionerna

I motion 2002/03:U313 (c) yrkande 2 framhålls att begreppet tryggad livsmedelsförsörjning har flera olika aspekter: dels att produktionen måste vara tillräcklig och hållbar, dels att människor måste få tillgång till maten genom att producera eller genom att köpa den. Motionärerna menar att det i dag finns tillräckliga mängder mat för att föda jordens befolkning men att förutsättningen för tryggad livsmedelsförsörjning är ett positivt politiskt och ekonomiskt klimat. Brister i samhällsstyrningen och felaktiga politiska prioriteringar är direkt avgörande för en tryggad livsmedelsförsörjning oberoende av mängden livsmedel som producerats nationellt. I motionens yrkande

20 framhålls att fattiga länder ofta omges av andra fattiga länder och att de stänger sina gränser för varandra samt dessutom lägger exportskatter och andra pålagor på livsmedel, så att det i praktiken blir omöjligt för bönderna att sälja sina produkter. Även de inhemska regelverken för handel med t.ex. jordbruksprodukter motverkar ofta jordbruksproduktionen. Motionärerna hävdar därför att interna reformer behövs också inom u-länderna om frihandel skall medverka till fattigdomsminskning.

I motion 2002/03:U290 (kd) yrkande 4 framhålls att EU bör ta sitt ansvar och helt avskaffa de protektionistiska tullar som finns mot jordbruksprodukter från Afrika. Motionärerna anser också att jordbruket är en av de viktigaste sektorerna för att säkerställa försörjningen och att det måste löna sig för bönder att sälja sina produkter främst inom det egna landet.

I motion 2002/03:MJ428 (c) yrkande 43 konstateras att EU har en central roll att spela på den internationella miljöscenen och att det är nödvändigt att EU tar detta ansvar även på genteknikområdet. Motionärerna menar att Sverige inom EU måste vara en offensiv kraft och dels verka för att internationella avtal ingås som ger en säker användning av gentekniken i hela världen, dels verka för att regelverket för godkännande av odling av GMO i närliggande områden, utanför unionen, skärps och harmoniseras med EU:s regler.

I motion 2003/04:U9 (c) yrkande 16 framhålls att sju av tio av världens fattiga bor på landsbygden. Jordbrukssektorns tillväxt spelar en nyckelroll för att öka fattiga människors inkomster, och utveckling av jordbruket och livsmedelsproduktionen måste därför få högre prioritet i samarbetet med utvecklingsländer om fattigdomsmålet skall kunna uppnås. I yrkande 17 konstateras att utvecklingsländernas möjligheter att trygga sin livsmedelsförsörjning är att utveckla det inhemska jordbruket och de lokala och nationella marknaderna. Motionärerna anser att i många länder har jordbruket en alltför låg prioritet i utvecklingsansträngningarna. I yrkande 19 framhålls kvinnors viktiga roll och betydelsen av ett livskraftigt jordbruk, och motionärerna menar att det krävs särskilda satsningar på kvinnor för att bekämpa fattigdom och hunger och främja ett livskraftigt jordbruk och hållbar utveckling.

I motion 2003/04:U7 (v) yrkande 17 framhålls att förhållningssättet när det gäller jordbruksprodukter måste särskiljas från förhållningssättet när det gäller industriprodukter för att länder med stor fattigdom skall kunna försvara sin rätt att skydda den del av sin produktion som är viktig för befolkningens livsmedelsförsörjning.

Ett näraliggande förslag återfinns i motion 2003/04:U10 (fp) yrkande 5, i vilken framhålls att EU:s protektionism på jordbruksområdet omöjliggör för hundratals miljoner människor att höja sin levnadsstandard genom export till EU. Motionärerna menar att frihandeln bör öka och att Sverige inom EU bör driva på i frihandelsvänlig riktning för att öppna den inre marknaden för u-ländernas produkter.

I motion 2003/04:U12 (mp) yrkande 13 konstateras att FN:s millenniemålsättningar utgör det internationella samfundets samlade ambitioner för att bekämpa fattigdomen i de fattiga länderna. Det innebär bl.a. en målsättning om att avskaffa hunger och extrem fattigdom. Motionärerna kräver att det specifika hungerperspektivet tydliggörs i samband med all fattigdomsbekämpning och i reformeringen av WTO:s arbete. Motionärerna kräver också, i yrkande 18, att Sverige skall verka för att WTO-avtalen uttryckligen slår fast att utvecklingsländerna får möjlighet att skydda sin inhemska produktion av baslivsmedel för att kunna garantera nationell livsmedelssäkerhet.

I motion 2003/04:U261 (kd) yrkande 4 konstateras att EU måste ta sitt ansvar och helt avskaffa de protektionistiska tullar som finns mot jordbruksprodukter från Afrika. Unionens omfattande subventioner leder till dumping av produktion på u-landsmarknaderna, vilken i sin tur slår ut deras egen produktion genom att förhindra export till EU. Motionärerna menar att nu gällande protektionism bör avvecklas vad gäller restriktioner för införsel av ekologisk jordbruksproduktion från u-länder till EU. Även i yrkande 5 framhålls att Sverige inom EU bör verka för att tullarna mot världens 49 fattigaste länder tas bort snabbare – även för bananer, ris och socker.

I motion 2003/04:U271 (mp) yrkande 1 konstateras att det finns resurser i världen för att producera tillräckligt med mat för att alla skall kunna äta sig mätta. Motionärerna menar att det krävs en nollvision för att utrota svälten i världen och, i yrkande 2 att det krävs en opinionsbildningskampanj för att uppnå utrotning av svälten. Att kraftigt reducera och på sikt helt utplåna världssvälten kräver dock en internationell omfördelning av makt och resurser, såväl institutionellt som via individuella val. I yrkande 3 krävs att biståndsgivarna analyserar och ta lärdom av det nya begreppet livsmedelssuveränitet och i yrkande 4 framhålls behovet av ett ökat framtida forskningsanslag till hållbarhet och effektivitet i jordbrukssektorn.

Utskottets överväganden

Utskottet anser att jordbruket i ett lokalt, nationellt och globalt perspektiv kan ses som nyckeln till utveckling. Jordbruket måste vara såväl ekonomiskt, socialt som miljömässigt hållbart. Ett jordbruk som har denna inriktning har en viktig funktion i arbetet för en rättvis och hållbar global utveckling. Jordbruket kan bl.a. bidra till ökad livsmedelssäkerhet, ökad delaktighet för kvinnor i beslut som rör landsbygdsutveckling och livsmedelsproduktion samt fattigdomsbekämpning. Utvecklingsländerna måste ges förutsättningar att skapa en tryggad livsmedelsförsörjning och en positiv utvecklingsprocess av uthållig jordbruksproduktion.

Utskottet menar att det finns en stor potential för minskad fattigdom genom ökad tillväxt, höjd sysselsättning, produktion och export på jordbruksområdet. Samtidigt är det viktigt att understryka att utvecklingsarbetet bör utgå från att förutsättningar och behov skiftar mellan och även inom olika länder samt att utvecklingsländernas egna strategier bör vara utgångspunkten för internatio-

nella insatser. Utskottet konstaterar också att det parallellt med handelsliberaliseringar och krav på reformer av EU:s jordbrukspolitik måste ske satsningar på landsbygdsutveckling och på att skapa förutsättningar för en tillräcklig livsmedelsproduktion genom en jordbrukspolitik som stärker familj jordbrukets ställning och de lokala marknaderna. Fattigdomsbekämpning är nära kopplad till ett hållbart jordbruk och en tryggad livsmedelsförsörjning.

Riksdagen har vid ett flertal tillfällen anfört att Sverige skall verka för en öppen och regelbaserad handel, som också kommer de fattiga länderna till del. Detta betyder dels att Sverige och EU skall ha beredskap att öppna sina marknader på områden av särskilt intresse för u-länderna, dels att fattiga länder får det stöd de behöver för att bedriva förhandlingar på ett sådant sätt att deras intressen får genomslag. Utskottet anser att ett första steg i denna riktning är en snabbare avveckling av i-ländernas handelshinder avseende produkter som u-länder kan exportera, exempelvis jordbruks- och fiskeprodukter.

Gentemot utvecklingsländerna har den industrialiserade världen ett stort ansvar att inte låta tid gå förlorad i denna viktiga process, vilken i sig också är garantin för en rättvis och hållbar global utveckling för hela världen, inklusive den industrialiserade. Det är också, enligt utskottets mening, helt avgörande att processen går vidare för att bibehålla utvecklingsländernas förtroende för densamma och för i-ländernas engagemang och intresse för frågan.

Jämställdhet mellan kvinnor och män utgör ett av de huvuddrag för politiken för global utveckling som föreslås i propositionen och som har utskottets stöd. Kvinnor och flickor bör tillförsäkras samma rättigheter som män och pojkar. Den nya politiken gör tydligt att jämställdhet mellan kvinnor och män, flickor och pojkar, är en central komponent i rättighetsperspektivet och i de fattigas perspektiv. Utskottet menar att jordbruket har en stor betydelse som en näring som ger arbetsmöjligheter åt både män och kvinnor. Utskottet vill peka på vikten av att regeringen arbetar med ett tydligt jämställdhetsperspektiv inom jordbruket. Det är av stor vikt att kvinnors förutsättningar, kompetens och rätt till beslutsfattande tas till vara i så stor utsträckning som möjligt, både nationellt och internationellt. Utskottet delar regeringens syn att Sverige såväl i det nationella som internationella perspektivet skall arbeta för att kvinnors betydelse i jordbruks- och landsbygdssektorn uppmärksammas och att deras ställning stärks.

Som en uppföljning till FAO:s (Food and Agriculture Organization of the United Nations) världstoppmöte för livsmedelssäkerhet, 1996, beslutade riksdagen 1998 att Sverige skall arbeta för en jordbruks- och livsmedelspolitik inom EU som bl.a. bidrar till globalt tryggad livsmedelsförsörjning. Detta mål skall uppnås med hjälp av avreglering av de delar av EU:s jordbrukspolitik som stör världshandeln med jordbruksvaror och livsmedel, bl.a. genom att världsmarknadspriserna pressas ned.

Utskottet anser liksom regeringen att EU:s jordbrukspolitik är ett hinder för en rättvis och hållbar global utveckling då exportbidrag från EU sänker världsmarknadspriser och konkurrerar ut produktion i utvecklingsländerna. Direktstöd och prisstöd leder till överproduktion och bidrar ytterligare till att EU avsätter subventionerade livsmedel på världsmarknaden. Samtidigt hindrar tullskydd fattiga länder från att sälja jordbruksprodukter på EU:s marknad.

I februari 2001 fattade Europeiska unionen, genom allmänna rådet, beslut om att avskaffa tullar och kvoter för alla varor utom vapen för de 49 fattigaste länderna i världen. Processen övervakas av kommissionen, som också skall avge rapport till ministerrådet år 2005 angående konsekvenserna av det nya systemet för såväl EU-länderna som för de fattiga länderna. Utskottet välkomnar denna utveckling inom EU, och riksdagen har vid olika tillfällen, t.ex. i betänkande 2002/03:UMJU1 (s. 81 f.), uttryckt stor tillfredsställelse över att beslutsprocessen inom EU lett fram till resultatet att de fattigaste länderna kommer att få fullständig tullfrihet till EU-länderna. I likhet med vad som tidigare anförts, vill utskottet betona att det uppnådda resultatet endast bör ses som ett steg mot målet och att det bör följas av ytterligare liberaliseringar av världshandeln. Det är mycket angeläget att införa bättre tillträde till EU:s och andra i-länders marknader för t.ex. jordbruksvaror från alla u-länder – inte enbart från de minst utvecklade länderna. Sverige kan, enligt utskottets mening, utgöra ett föredöme i detta sammanhang.

En avreglering och liberalisering av i-länders jordbruks- och handelspolitik är ett viktigt medel för att förbättra förutsättningarna för livsmedelsproduktionen i utvecklingsländerna och ländernas konkurrensvillkor. Därmed ökar också förutsättningarna att säkerställa ländernas livsmedelsförsörjning. En egen jordbruksproduktion kan i många utvecklingsländer vara en förutsättning för en hållbar landsbygdsutveckling, förbättrad livsmedelsförsörjning och hungerbekämpning. Potentialen för minskad fattigdom genom höjd sysselsättning, produktion och export på jordbruksområdet är betydande. Fattigdomsbekämpningen är således nära kopplad till en tryggad livsmedelsförsörjning.

En globalt tryggad livsmedelsförsörjning i världen, och särskilt i utvecklingsländerna, gynnas av ett rättvist marknadssystem. En avreglering av de delar av EU:s jordbrukspolitik som stör världshandeln med jordbruksvaror och livsmedel är i detta sammanhang nödvändig. Förhandlingarna om ett nytt jordbruksavtal inom ramen för WTO bör leda till ett mer rättvist handelssystem som ger utvecklingsländerna bättre konkurrensförutsättningar på världsmarknaden. Vidare bör en flexibilitet förordas för utvecklingsländerna vad gäller utformning av och omfattning i tid för jordbrukspolitiska stöd som syftar till förbättrad och hållbar jordbrukspolitik, livsmedelsförsörjning, landsbygdsutveckling och fattigdomsbekämpning. Att ge utvecklingsländerna möjligheter till mindre tullsänkningar på vissa produkter av särskild vikt för ett lands livsmedelsförsörjning kan också vara ett sätt att stödja ländernas utveckling. Detta skydd för jordbruksproduktionen i u-länderna blir särskilt viktigt så länge som i-länderna dumpar subventionerade livsmedel på

världsmarknaden. Utskottet finner särskild anledning att samtidigt tydligt markera den vikt som bör läggas vid ansträngningar att få utvecklingsländerna att öka handelsutbytet sinsemellan, genom sänkta inbördes handelshinder. Utskottet anser vidare att Sverige skall vara pådrivande, bl.a. i WTO, för en reform av EU:s och övriga OECD-länders jordbrukspolitik.

Friare handel kan dock inte, vilket utskottet redan påtalat under avsnittet Handelspolitiken, åstadkommas till vilket pris som helst. Hänsyn måste tas till andra viktiga samhällsliga mål som inte direkt är handelsrelaterade men som också är viktiga för att nå en rättvis och hållbar global utveckling. Åtgärder som behövs för att bevara miljö-, natur- och kulturvärden, en levande landsbygd med öppna landskap och för att bevara en biologisk mångfald har en given plats inte bara i Sverige och EU, utan i stora delar av världen. Utskottet menar att sådana värden skall kunna främjas utan att uppfattas som handelsstörande stöd.

Utskottet delar regeringens uppfattning om hur central fiskeexporten är för flera utvecklingsländer och att den utgör en av de viktigaste exportkällorna för de fattiga länderna. Den ekonomiska och sociala betydelsen av hållbar global fiskeriförvaltning, i synnerhet återuppbyggnaden av överexploaterade bestånd, skall därför inte underskattas. Utskottet värdesätter att regeringen i denna del är pådrivande i multilaterala och regionala sammanhang. I detta arbete finns anledning att särskilt lyfta fram slutsatserna från FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg 2002 och WTO-förhandlingarnas roll.

Inom EU pågår ett arbete för att åstadkomma ett fungerande regelverk för genetiskt modifierade organismer (GMO). Utskottet förutsätter att regeringen i detta arbete verkar för att frågan får en allsidig belysning och att ett regelverk tar såväl miljömässiga hänsyn och hänsyn till konsumenters legitima intressen som hänsyn till utvecklingsländernas specifika behov i dessa sammanhang.

Avslutningsvis anser utskottet att det är angeläget att Sverige inom livsmedelsområdet verkar för både en tryggad tillgång till mat och för säkra livsmedel. Enligt utskottets mening är det viktigt att hålla isär begreppen *tryggad livsmedelsförsörjning* och *säkra livsmedel*. Med det förstnämnda begreppet avses att försörjningen av livsmedel är tryggad (food security) medan det sistnämnda begreppet innebär att livsmedlen är säkra att konsumera (food safety). Att varje land självt har ansvar att utforma och definiera sitt lands jordbruks- och livsmedelspolitik kan beskrivas med begreppet *livsmedelssuveränitet* (food sovereignty).

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U290 (kd) yrkande 4, 2002/03:U313 (c) yrkandena 2 och 20, 2002/03:MJ428 (c) yrkande 43, 2003/04:U7 (v) yrkande 17, 2003/04:U9 (c) yrkandena 16, 17 och 19, 2003/04:U10 (fp) yrkande 5, 2003/04:U12 (mp) yrkandena 13 och 18, 2003/04:U261 (kd) yrkandena 4 och 5 samt 2003/04:U271 (mp) yrkandena 1–4.

6. Politiken för social omsorg och folkhälsa

Propositionen

Hälsofrämjande arbete är avgörande för ekonomisk utveckling och fattigdomsbekämpning. Under de senaste åren har hälsofrågorna intagit en alltmer central plats på den internationella dagordningen. Det gäller inte minst insatser som främjar sexuell och reproduktiv hälsa, särskilt åtgärder mot hiv/aids. Folkhälsofrågorna är en viktig del i den svenska politiken för global utveckling. Här handlar det om att förebygga missbruk och skadliga effekter av alkohol, tobak och narkotika och att förebygga sexuellt överförbara sjukdomar samt att främja en god sexuell och reproduktiv hälsa. Sverige verkar för en stärkt och sammanhållen folkhälsopolitik inom ramen för EU. Folkhälsofrågor har fått en tydligare roll i FN:s arbete för hållbar utveckling genom internationella överenskommelser under 1990-talet och överenskommelserna från FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg 2002.

En viktig del i arbetet är stärkandet av länders förmåga att ta ansvar för grundläggande social service som hälsovård och andra sociala tjänster. Utveckling av hälso- och sjukvårdens organisation i syfte att ge alla tillgång till grundläggande sjukvård och läkemedel till rimlig kostnad är avgörande. Ökad vikt måste läggas vid förebyggande hälsoarbete, bl.a. insatser för bättre hygien och luftkvalitet samt rent vatten och bekämpning av smittbärande insekter.

Rika länder skall stödja de fattiga ländernas kamp mot ohälsan och se till att fattiga människor får tillgång till läkemedel till rimliga kostnader. Det finns ett stort behov av att främja forskning och utveckling av läkemedel mot åsidosatta sjukdomar som särskilt drabbar fattiga människor. De fattiga länderna måste också kunna införa extraordinära åtgärder, som tvångslicensiering av patentskyddade mediciner, för att säkerställa tillgången på nödvändiga läkemedel vid nationella hälsokriser.

Regeringen anser att Sverige bör stödja arbetet med att förbättra utvecklingsländernas egen förmåga att ta ansvar för grundläggande och rättvisa system för social omsorg samt hälso- och sjukvård. Vidare bör Sverige vara pådrivande för att kraftfulla internationella insatser görs för att förebygga och begränsa spridningen och lindra följderna av hiv/aids. Sverige bör vidare vara fortsatt pådrivande i internationella sammanhang i frågor som rör sexuell och reproduktiv hälsa och dithörande rättigheter. Regeringen anser också att Sverige bör verka för ökad tillgång till läkemedel till rimlig kostnad för utvecklingsländernas befolkning.

Motionerna

I motion *2002/03:U244 (s)* framhålls läkemedelsindustrins cynism när den föredrar att framställa vinstgivande livsstilspreparat för väst än livsavgörande läkemedel för u-länderna. Motionären kräver att det i FN:s regi byggs upp

läkemedelsforskning och läkemedelsproduktion som på icke profitbasis tar fram billiga läkemedel mot de omfattande sjukdomar som förekommer i u-länderna.

I motionerna 2002/03:U260 (c) yrkande 4 och 2002/03:U313 (c) yrkande 15 framhålls att våld i hemmet och sexuell exploatering av kvinnor ökar kraftigt och att enligt FN:s jordbruksorganisation, FAO, kan de största framstegen göras genom åtgärder för att förbättra kvinnors hälsa, då detta inte bara gynnar familjer och samhällen i dag, utan också kommer att få ett avgörande inflytande på hälsa och produktivitet för kommande generationer.

I motion 2002/03:U284 (kd) yrkande 23 krävs att arbetet och samarbetet intensifieras mellan regeringar, internationella organisationer och näringslivet i syfte att öka samarbetet inom hälsoforskning, i synnerhet om de sjukdomar som drabbar de fattigaste.

I motion 2002/03:U290 (kd) yrkande 14 framhålls att nyckeln till en god utveckling för Afrikas länder och en rättighet för alla barn är en grundutbildning, och denna rättighet måste tillgodoses. Fattigdom, inbördeskrig, familjeproblem, hiv/aids och föräldralöshet har tvingat alltför många barn till ett liv på gatan. Mot denna bakgrund kräver motionärerna att åtgärdsprogram för föräldralösa barn upprättas och utvecklas.

Motionärerna bakom motion 2002/03:U295 (m) yrkande 6 anser att det är ett stort problem att få fram effektiva och billiga mediciner mot tropiska sjukdomar eftersom det inte är ekonomiskt lönsamt att satsa forsknings- och utvecklingspengar på sjukdomar som nästan bara förekommer i världens fattigaste länder. I yrkande 21 framhålls att med en snabb ekonomisk utveckling skulle sjukdomarna inte få de förödande konsekvenser som de nu har. Motionärerna menar att erfarenheter från alla länder som utvecklats snabbt pekar på hur väsentliga satsningar på hälso- och sjukvård är för utvecklingen i sin helhet.

Enligt motionärerna bakom motion 2002/03:U313 (c) är det för att få hiv/aids-utvecklingen att avstanna viktigt att frågan blir politiskt prioriterad och tas upp på möten och konferenser som rör ekonomi, hälsa, utbildning, demokrati, utveckling och säkerhet (yrkande 13). Samtidigt måste världens ledare börja tala om hur de har tänkt få den i många länder okontrollerade spridningen av hiv/aids under kontroll och i det sammanhanget tala om männens sexuella uppträdande och bristande kondomanvändning som den största orsaken till smittspridningen (yrkande 12). Motionärerna lyfter också fram behovet av nya, billiga och tillgängliga mediciner för smittsamma sjukdomar (yrkande 14).

I motion 2002/03:So455 (s, fp, kd, v, c, mp) yrkande 2, liksom i motion 2003/04:So645 (s, fp, kd, v, c, mp) yrkande 5, framhålls att behovet av bistånd till utvecklingsländer är stort, och enigheten i Sverige om detta för att skapa dragligare livsvillkor för människor som lider är lika stor. Motionärerna menar att alkohol som utvecklingshinder är ett område som behöver större

uppmärksamhet. Erfarenheterna hos organisationer som arbetar med problemet är att det internationella alkoholkapitalet snabbt etablerar bryggerier i utvecklingsländerna, och Sverige bör arbeta för att alkohol i handeln och export inte betraktas som vilken vara som helst utan som det beroendeskapande medel den är. Vidare bör man verka för att folkhälsomässiga hänsyn förs in i handelsavtalen. Genom stöd till frivilligorganisationerna genom Sida bör biståndsländer stimuleras till att utveckla program för att skapa förutsättningar för att kunna avstå från att producera alkohol.

I motion 2003/04:U2 (*c, m, fp, kd, v, mp*) yrkande 2 framhålls att Sverige länge har varit en av de starkaste aktörerna på området sexuell och reproduktiv hälsa och att Kairokonferensen år 1994 om befolkning och utveckling underströk kvinnors och ungdomars rätt att själva fatta beslut om sin sexualitet och reproduktion. Motionärerna kräver att de s.k. Kairomålen uppfylls och att kopplingen till FN:s millenniemål tydliggörs. Även i motion 2003/04:U5 (*s*) yrkande 3 krävs att Sverige tydliggör kopplingen mellan Kairomålen och millennieutvecklingsmålen.

I motion 2003/04:U6 (*kd*) yrkande 16 krävs en omprövning av TRIPS-avtalen (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) för att skapa nya samarbets- och marknadsstrategier för hälsoforskningen i kampen mot exempelvis hiv/aids och i yrkande 17 att Sverige aktivt verkar för införandet av en ny patentregistreringsmodell med prissänkingskrav för läkemedelsbolagens försäljning av t.ex. hivmediciner till fattiga länder.

I motion 2003/04:U7 (*v*) yrkande 6 krävs att fattiga länder måste få en otvetydig rätt att både producera och köpa mediciner som räddar liv.

I motion 2003/04:U9 (*c*) yrkande 25 framhålls att kulturen spelar en viktig roll i arbetet med att sprida information och kunskap om sjukdomar som t.ex. hiv/aids. Motionärerna menar att i det svenska arbetet mot spridning av hiv bör det kulturella inslaget i informations- och kunskapsspridningen spela en viktigare roll. I yrkande 26 framhålls att många av de länder som är hårt drabbade av hiv/aids i dag saknar nätverk och/eller personal för att kunna vara säkra på att behandlingarna utförs, administreras och följs upp på ett tillräckligt effektivt sätt. Sverige bör vara pådrivande för att utvecklingsländer skall få stöd till de nätverk och den personal de behöver för att få hiv/aids-situationen under kontroll.

I motion 2003/04:U10 (*fp*) yrkande 12 framhålls att Sverige i internationella forum tydligt driver frågor kring sexuell och reproduktiv hälsa inklusive rätten till abort. Kvinnor världen över har i decennier kämpat intensivt för rätten till sin kropp, till sin sexualitet och rätten till abort. Sverige med sin mångåriga kamp för jämställdhet mellan könen har ett extra ansvar för att i internationella sammanhang betona värderingar och principer som hävdar kvinnors rätt till sin egen kropp.

I motion 2003/04:U11 (m) yrkande 6 framhålls att ett stort problem är att få fram effektiva och billiga mediciner mot tropiska sjukdomar. Det förekommer flera framgångsrika försök med olika typer av antivirala medel mot hiv där många afrikaner ingår i försöksgrupperna. Motionärerna konstaterar att när medicinen väl är färdigutvecklad är den alldeles för dyr för att kunna användas i Afrika. Man måste därför ytterligare sänka både behandlingskostnaderna för hälso- och sjukvård och kostnaderna för medicin.

I motion 2003/04:U245 (m) framläggs ett program för bekämpning av hiv i Afrika. Motionärerna föreslår att man i bekämpningen av hiv i Afrika bl.a. skall verka för en medvetenhet hos alla och för att fler politiska ledare fullt ut skall delta i kampen mot hiv samt att arbetet skall leda till ett ökat samarbete mellan stater, regeringar och frivilliga och/eller enskilda organisationer för att ytterligare sprida kunskap om hiv (yrkandena 6 och 7). I motionen framhålls också att behandlingskostnaderna för både hälso- och sjukvård och medicin ytterligare måste sänkas (yrkande 3) och att ekonomiska garantier måste skapas för utveckling av läkemedel mot sjukdomar som drabbar Afrikas länder (yrkande 4). Kravet på ekonomiska garantier återfinns också i motion 2003/04:U248 (m) yrkande 6. Vidare föreslås i motion 2003/04:U245 (m) att ekonomiska möjligheter skapas för afrikanska stater att själva kunna tillverka eller efterfråga antivirala medel (yrkande 15). Dessutom vill motionärerna se att ytterligare resurser satsas på grundforskning rörande ett effektivt vaccin mot hiv (yrkande 18).

I motion 2003/04:U251 (kd) yrkande 1 krävs att utvecklingsländerna får tillstånd från läkemedelsföretag och ländernas regeringar att få producera kopiorna av läkemedel och att man därmed utvecklar nya modeller för patentregler som i större utsträckning än i dag gynnar folkhälsan i fattiga länder. I yrkande 4 konstateras att hiv/aids väcker komplexa frågor om framför allt fattiga länders möjligheter till fortsatt utveckling. Motionärerna menar att man i ökande grad måste tydliggöra kopplingen mellan fattigdom och hivspridning i utvecklingsarbetet. I yrkande 6 krävs att Sverige måste agera som pådrivare och opinionsbildare både i bilaterala dialoger med de länder som är svårt utsatta av hiv/aids-spridningen och genom att föra upp hiv/aids-frågan på högsta politiska nivå. I yrkande 8 konstateras att det krävs bättre samverkan och samordning mellan internationella och enskilda organisationer liksom mellan officiella och frivilliga verksamheter för att bygga upp fungerande system i arbetet med bekämpningen av hiv/aids. I motionens yrkande 2 framhåller motionärerna att Sverige bör kräva ett ökat etiskt ansvarstagande av läkemedelsbolagen som utarbetar och framställer bromsmediciner mot hiv/aids. Den brist på mediciner som råder i Afrika utgör, enligt motionärerna bakom motion 2002/03:U290 (kd), en säkerhetsrisk samtidigt som bristen har moraliska aspekter. Det är i längden ohållbart att människor vet att det finns mediciner som kan bota dem, samtidigt som de nekas tillgång med motiveringen att resurserna brister. I motionens yrkande 7 begärs ett tillkännagivande om behovet av verkningsfulla och prisvärda mediciner för världens fattiga.

I motion 2003/04:U261 (kd) yrkande 8 konstateras att den forskning som bedrivs för att finna nya mediciner mot sjukdomar som främst drabbar utvecklingsländerna är av obetydlig storlek. För flera svåra sjukdomar finns det läkemedel, men dessa håller på att försvinna på grund av kommersiella intressen. Motionärerna kräver därför att mer resurser tillförs forskningen om sjukdomar i de fattiga länderna.

I motion 2003/04:U305 (s) konstateras att dagens läkemedelsindustri inte fyller människors behov. Forskningen koncentreras på framställning av läkemedel som skall konsumeras av välbärgade invånare i industriländerna. Motionären menar att Sverige bör arbeta för att det i FN:s regi byggs upp läkemedelsforskning och läkemedelsproduktion som på icke profitbasis tar fram billiga läkemedel mot de omfattande sjukdomar som förekommer i utländerna.

I motion 2003/04:U312 (kd) yrkande 1 kräver motionärerna att regeringen inom det internationella samfundet agerar med kraft mot den kommersiella sexuella exploateringen av barn. I yrkande 5 kräver motionärerna ökade insatser för fysisk och psykisk hjälp och krishantering till världens många gatubarn. Insatser krävs för att förbättra hälsovården, införa sociala trygghetssystem och bekämpa fattigdomen men det krävs också specifika projekt med krishantering och samtal för barn som redan lever på gatan. I motionens yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om att Sverige bör initiera, nationellt och inom ramen för det internationella samfundet, särskilda satsningar och nationella handlingsprogram för att förbättra situationen för barn drabbade av aids.

I motion 2003/04:U348 (kd) krävs ökat fokus på läkemedelsfrågan och ett större ansvarstagande från läkemedelsbolagens sida. Dagens hälsoforskning inriktas huvudsakligen på västvärldens problem och de senaste framstegen i biotekniken visar att det finns stora möjligheter att ta fram vaccin mot de flesta av de värsta smittosjukdomarna men att läkemedelsföretagen i första hand inriktar forskningen på dyra mediciner. Motionärerna kräver i yrkande 19 ett ökat och intensifierat multilateralt forskningssamarbete för att öka hälsoforskningsarbetet om de fattigas sjukdomar. I yrkande 20 krävs att Sverige bör verka för en förbättring av samarbets- och marknadsstrategierna för hälsoforskningen i kampen mot exempelvis hiv/aids.

Utskottets överväganden

Utskottet vill betona de starka och komplexa samband som finns mellan hälsa och utveckling. Ett framgångsrikt arbete för att nå målet om rättvisa och hållbar global utveckling, samt ekonomisk utveckling och fattigdomsbekämpning, förutsätter en prioritering av arbetet för social omsorg och hälsa. Insatser inom hälsosektorn är därför betydelsefulla såväl nationellt som internationellt och bör även inbegripa insatser för förbättrad grundutbildning i skolor, miljöfaktorer, mat och näring, vatten och sanitet m.fl. angränsande

frågor. Utskottet ser därför med tillfredsställelse på den utveckling under de senaste åren som inneburit att hälsofrågorna fått inta en alltmer central plats på den internationella dagordningen.

I Sverige har den sociala välfärds- och trygghetspolitiken varit nära förbunden med den allmänna ekonomiska politiken. Även om inte färdiga modeller kan exporteras är det utskottets uppfattning att Sverige har format program och gjort erfarenheter som motiverar ett särskilt svenskt engagemang inom detta politikområde.

Enligt barnkonventionen har alla barn rätt att växa upp i en trygg familjemiljö. Utskottet understryker att det internationella arbetet måste vara tydligt inriktat på att motverka diskriminering, och därför skall barn med funktionshinder och andra utsatta barn ges samma möjligheter att växa upp i en familjemiljö som alla andra barn.

Utskottet instämmer i uppfattningen att barn och ungdom är en grupp vars hälsa är särskilt viktig, eftersom hälsotillståndet tidigt i livet har stor inverkan på hälsotillståndet vid vuxen ålder. För att ge barn och ungdomar så goda och trygga uppväxtförhållanden som möjligt bör samhällets barn- och ungdomspolitik anpassas till den värld barn och ungdomar lever i och som ständigt förändras på grund av vad som händer i omvärlden. Utskottet anser att det är en central politisk uppgift att förbättra tillvaron för alla barn och ungdomar med satsningar inom hela detta område eftersom sådana satsningar kan ses som en värdefull investering även för framtiden. Också åtgärder för att förbättra kvinnors hälsa är värdefulla, enligt utskottets mening, eftersom sådana gynnar såväl familjer som hela samhällen i dag samtidigt som sådana satsningar har en positiv inverkan på hälsotillståndet och produktiviteten även i kommande generationer.

Utskottet kan, i likhet med propositionen, konstatera att hälsofrågorna fått en alltmer framträdande plats i det globala samarbetet. Utskottet menar att det internationella arbetet i kampen mot ohälsa och utvecklingen av grundläggande och rättvisa system för hälso- och sjukvård bör åtnjuta fortsatt stöd. Enligt utskottets mening förutsätter utveckling att huvudansvaret ligger hos landet självt. En viktig del i arbetet är därför stärkandet av länders förmåga att ta ansvar för grundläggande social service som hälsovård och andra tjänster. Utveckling av hälso- och sjukvårdens organisation i syfte att ge alla tillgång till grundläggande sjukvård och läkemedel till rimlig kostnad är avgörande. Ökad vikt bör läggas vid förebyggande hälsoarbete, bl.a. insatser för bättre hygien och luftkvalitet samt rent vatten och bekämpning av smittbärande insekter. Insatser mot smittsamma sjukdomar som exempelvis hiv/aids, malaria, mässling, tuberkulos och tobaksrelaterade sjukdomar bör vara särskilt prioriterade. Dessa sjukdomar drabbar främst de fattigaste delarna av världen och dess fattigaste invånare.

Hiv/aids och läkemedelstillgång

Ett av de verkligt stora utvecklingshindren i världen i dag är utbredningen av hiv/aids. Utskottet vill tydligt markera vikten av att hiv/aids-problematiken erkänns och uppmärksammas från det politiska ledarskapet i drabbade länder. Det är likaså angeläget att det sker en satsning av nationella resurser och att dessa främst allokteras till förebyggande åtgärder. Trots att många afrikanska ledare lyckats höja det allmänna medvetandet om hiv/aids och hur sjukdomen kan undvikas, återstår, enligt utskottets förmenande, mycket att göra i många länder.

Utskottet ser med tillfredsställelse på att Sverige i det internationella arbetet driver uppfattningen att sjukdomens allvarliga följder måste vara styrande för arbetet mot hiv/aids. Skillnader i kultur, religion och människosyn får därför inte lägga hinder i vägen för ett effektivt arbete. Varje enskilt land har ett ansvar att förebygga och hindra spridningen av hiv/aids och hantera följderna av hiv/epidemin. Enligt utskottets mening bör Sverige i sin dialog med samarbetsländerna inom utvecklingspolitiken särskilt stödja dessa länders eget arbete med att uppfylla de åtaganden som de gjort i internationella sammanhang vad gäller bekämpning av sjukdomen. Utskottet välkomnar också att Sverige som första land utsett en särskild ambassadör för hiv/aids-frågor och avser att intensivifiera insatserna i kampen mot epidemin genom ett aktivt agerande i relevanta forum och genom kraftigt ökade finansiella satsningar.

Utskottet återkommer till frågor rörande hiv/aids längre fram i betänkandet och tar därvid ställning till specifika insatser och åtgärder inom utvecklings-samarbetet (se avsnittet Hiv/aids). Det finns dock anledning att i detta sammanhang närmare utveckla utskottets uppfattning om läkemedelstillgång och forskning relaterad till hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar.

Utvecklingsländernas tillgång till viktiga läkemedel skall vara en prioriterad fråga för hela världssamfundet. I den särskilda deklARATIONEN från Doha ges utvecklingsländerna rätt till tvångslicenser som avser att garantera tillgången till läkemedel i krisituationer. I augusti 2003 nåddes också en viktig överenskommelse som gör det möjligt för länder utan egen produktionskapacitet att få hjälp av andra länder med att producera de nödvändiga läkemedlen vid hälsokriser. Utvecklingsländerna ges även förlängda övergångstider till 2016 att införa patentlagstiftning för läkemedel. Genom dessa värdefulla överenskommelser har hinder, som TRIPS-avtalet kunnat innebära, effektivt undanröjts. Effekterna på själva tillgången till läkemedel är dock svår att uppskatta. Många olika faktorer har betydelse för läkemedelstillgången, såsom ländernas hälsobudgetar, infrastrukturen i landet och bristen på tillgång till läkarvård. Ytterligare svårigheter som föreligger är att de läkemedel som finns är dåligt anpassade till utvecklingsländernas behov och att det behövs forskning för att få fram u-landsanpassade läkemedel. Utskottet ser därför med tillfredsställelse på det av EU startade programmet för detta även om också bidrag från den privata sektorn skulle vara värdefulla i sammanhanget. Utskottet vill också framhålla att EU har arbetat fram en möjlighet att medverka till export av

läkemedel till differentierade, och i detta sammanhang lägre, priser till utvecklingsländerna. Ett stort problem är dock läkemedelsindustrins bristande intresse för att producera läkemedel för användning primärt i utvecklingsländerna.

Särskilt utsatta grupper

Vissa grupper är särskilt utsatta när det gäller hälsa och social omsorg. Barns och ungdomars situation har utskottet nyligen ägnat särskild uppmärksamhet genom betänkande 2002/03:UU4. Utskottet anser det angeläget att stryka under behovet av stöd för en socialpolitik i samarbetsländerna som också inkluderar barns och ungdomars behov. I detta sammanhang finns det anledning att uppmärksamma och tillvarata de positiva erfarenheter Sverige haft av sin barnombudsmannainstitution. Vidare bör funktionshindrades situation särskilt uppmärksammas då dessa grupper i många fall har en särskilt utsatt situation i fattiga länder. Utskottet finner det också angeläget att homo- och bisexuellas och transpersoners rättigheter garanteras och ges stöd i det internationella arbetet.

Sexuell och reproduktiv hälsa

Utskottet vill särskilt lyfta fram frågor om sexuell och reproduktiv hälsa, som saknas i de internationellt erkända millenniemålen. Sverige har sedan många år bedrivit ett aktivt arbete på detta område. Att främja en trygg och säker sexualitet och en god reproduktiv hälsa hos befolkningen bör utgöra en hörnsten i folkhälsoarbetet. Kunskap är en viktig källa till att nå målet, och en bra sex- och samlevnadsundervisning kan spela en nyckelroll för ungas utveckling och är särskilt viktig för dem vars hälsa riskerar att utvecklas ogynnsamt. Rätten att själv få välja partner, samlevnadsform, samt om eller när man skall få barn, borde gälla för alla människor. Denna rätt är dock långt ifrån säkerställd även om det skett vissa förbättringar inom området. Utskottet anser att det är viktigt att denna rättighet tillkommer alla och förutsätter att Sverige även fortsatt aktivt arbetar internationellt för människors sexuella och reproduktiva hälsa. Sverige har goda förutsättningar att dela med sig av sin tradition när det gäller upplysningsarbete.

Utskottet har i flera sammanhang lyft fram det angelägna i arbetet med åtgärder mot sexuell exploatering (bet. 2002/03:UU s. 18 f.). Utskottet vill t.ex., i överensstämmelse med sammansatta utrikes-, miljö- och jordbruksutskottet (bet. 2002/03:UMJU1 s. 70 f.), framhålla att skyddet mot sexuell exploatering utgör en del av rätten till en god hälsa. Den 1 juli 2002 infördes ett nytt brott i brottsbalken benämnt människohandel för sexuella ändamål. Avsikten är att förstärka det straffrättsliga skyddet mot sådan handel med människor som syftar till att de skall utnyttjas för sexuella ändamål. Lagbestämmelsen tar sikte på sådan gränsöverskridande handel med människor som syftar till att dessa skall utsättas för sexualbrott, utnyttjas för tillfälliga sexuella förbindelser eller på annat sätt utnyttjas för sexuella ändamål. Samtidigt

kriminaliserades försök, förberedelse och stämpling till människohandel för sexuella ändamål liksom underlåtenhet att avslöja sådant brott. De nya reglerna utgör ett första steg i riktning mot utökad kriminalisering av alla former av människohandel. Utskottet betonar att det är angeläget att detta arbete följs upp och vidareutvecklas såväl nationellt som internationellt. Utskottet ser mycket positivt på att regeringen fortsatt kommer att prioritera frågor som rör handel med människor och på Sveriges samlade ansträngningar för att genom internationellt samarbete motverka denna brottslighet. Människohandel är också en prioriterad fråga för Europeiska polisbyrån (Europol), där man bl.a. analyserar och utväxlar information och underrättelser om människohandel, organiserad illegal invandring, övergrepp mot barn - däribland barnpornografi på Internet m.m. Utskottet anser att handeln med människor måste bekämpas med effektiva och kraftfulla medel.

Alkohol, tobak och narkotika

Arbetet med att förhindra och förebygga missbruk och skadliga effekter av alkohol, tobak och narkotika är en viktig del i arbetet för en global hållbar utveckling. Sveriges politik i denna del, särskilt vad gäller insatser på internationell nivå mot narkotikan, är känd och har riksdagens stöd. Utskottet vill i detta sammanhang, såsom också gjordes i det av riksdagen godkända betänkandet 2002/03:UMJU1 (s. 74 f.), uttrycka sin oro för den globala utveckling av narkotikahandeln som pågår och den påverkan utvecklingen har för Sveriges del, framför allt vad gäller dagens ungdomar. Utskottet konstaterar också att det alltmer utbredda missbruket i fattiga länder har förödande konsekvenser för dess befolkningar och är ett bidragande hot mot dessa länders möjlighet till utveckling. I likhet med vad som tidigare anförts i riksdagen vill utskottet betona att det är angeläget att regeringen med kraft fortsätter att bekämpa alla krav på legalisering av narkotika och liberalisering av narkotikapolitiken, såväl nationellt som på det internationella planet och att Sveriges internationella narkotikapolitik är tydlig, konsekvent och långsiktig. Det är viktigt att Sverige arbetar intensivt för att förhindra angrepp på FN:s narkotikakonventioner från drogliberala organisationer. Utskottet förutsätter att Sveriges internationella engagemang för en restriktiv narkotikapolitik ligger fast och att Sverige fortsätter att delta aktivt i det internationella samarbetet på detta område. Utskottet noterar att regeringen i budgetpropositionen redovisar att narkotikabekämpning, inom ramen för utvecklingsarbetets perspektiv och huvuddrag, kommer att vara ett av fyra områden där särskilda satsningar kommer att göras under år 2004 (prop. 2003/04:1 utgiftsområde 7 s. 18 och 20). Utskottet välkomnar dessa satsningar.

Alkoholmissbruk är ett stort hinder mot utveckling för såväl enskilda individer som för länder, både i den industrialiserade världen och i utvecklingsländerna. Sverige bör vara pådrivande i arbetet för att uppmärksamma företagen på värdet av att vara mer återhållsamma i sin marknadsföring av alkoholhaltiga produkter gentemot utvecklingsländerna. Viktiga insatser kan också göras vad gäller kunskapsöverföring och stöd till forskning om alkoholens och

alkoholmissbrukets effekter på möjligheterna att uppnå utveckling i utvecklingsländerna. Vidare kan Sverige bidra med erfarenheter från en restriktiv alkoholpolitik och dess effekter på folkhälsan.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U244 (s), 2002/03:U260 (c) yrkande 4, 2002/03:U284 (kd) yrkande 23, 2002/03:U290 (kd) yrkandena 7 och 14, 2002/03:U295 (m) yrkandena 6 och 21, 2002/03:U313 (c) yrkandena 12–15, 2002/03:So455 (s, fp, kd, v, c, mp) yrkande 2, 2003/04:U2 (c, m, fp, kd, v, mp) yrkande 2, 2003/04:U5 (s) yrkande 3, 2003/04:U6 (kd) yrkandena 16 och 17, 2003/04:U7 (v) yrkande 6, 2003/04:U9 (c) yrkandena 25 och 26, 2003/04:U10 (fp) yrkande 12, 2003/04:U11 (m) yrkande 6, 2003/04:U245 (m) yrkandena 3, 4, 6, 7, 15 och 18, 2003/04:U248 (m) yrkande 6, 2003/04:U251 (kd) yrkandena 1, 2, 4, 6 och 8, 2003/04:U261 (kd) yrkande 8, 2003/04:U305 (s), 2003/04:U312 (kd) yrkandena 1, 4 och 5, 2003/04:U348 (kd) yrkandena 19 och 20 samt 2003/04:So645 (s, fp, kd, v, c, mp) yrkande 5.

7. Kultur- och utbildningspolitiken

Propositionen

Kulturpolitiken

Kulturpolitiken har enligt regeringen sedan länge varit tydligt kopplad till det internationella utvecklingssamarbetet genom insatser för ökad demokrati och social, ekonomisk och kulturell utveckling. Sverige var ett av de första länderna att ge kulturen en plats i utvecklingssamarbetet. I den handlingsplan som antogs vid Unesco:s (FN:s organisation för utbildning, forskning och kultur) världskonferens i Stockholm 1998 anges att hållbar utveckling och kulturens blomstring är avhängiga varandra.

Medieområdet är en viktig del av kulturpolitiken men också av avgörande betydelse för hållbar utveckling. Yttrandefrihet och fri tillgång till medier är förutsättningar för demokrati. Svenskt utvecklingssamarbete bör därför fortsatt inkludera stöd till en fri och oberoende journalistik och åtgärder för att främja oberoende mediers möjligheter att bidra till allmänhetens tillgång till information och samhällsdebatt. Det bör också motverka mediekoncentration.

Utbildningspolitiken

Sveriges politik för rättvis och hållbar global utveckling måste utgå från grundläggande värderingar om solidaritet och om människors lika värde, något som måste förankras i tidig ålder. Värdegrundsfrågor är därför en viktig utbildningspolitisk uppgift. Demokrati förutsätter aktivt kunskapssökande medborgare och en välutbildad befolkning som vill påverka och ta ansvar och är öppen för omvärlden. Sveriges utbildningspolitik grundar sig ytterst på

synen att alla människor skall ha rätt att växa och utveckla sina möjligheter. Rätten till utbildning är också något som slås fast i konventionen om barnets rättigheter.

Att höja utbildningsnivån är en av de främsta åtgärderna för utveckling i fattiga länder. Att bidra till millennieutvecklingsmålen och övriga mål från Dakarkonferensen 2000 om utbildning för alla är prioriterat. Ett kraftfullt internationellt stöd behövs för att målen skall kunna uppnås. Sverige bidrar både genom utvecklingssamarbetet och en fortsatt internationalisering av utbildningen i Sverige för att uppnå dessa mål.

Motionerna

I motion 2002/03:U260 (c) yrkande 2 krävs att stöd till utbildningssatsningar i syd måste prioritera flickors utbildning och fokusera på att kvinnor får utbildning och tillgång till ny teknologi.

I motion 2003/04:U10 (fp) yrkande 22 framhålls speciellt flickors rätt till utbildning. Flickors och kvinnors möjlighet till utbildning är ofta liten till följd av könsdiskriminering. Motionärerna kräver ökade satsningar på riktade utbildningsinsatser för flickor och unga kvinnor och framhåller att all forskning pekar på den kostnadseffektiva nyttan av att satsa på flickors utbildning. I motionens yrkande 23 framhåller motionärerna att människors kulturarv är en möjlighet att finna identitet och trygghet, vilket krävs för att utveckla öppna samhällen. Det måste ske ett medvetet arbete med att utveckla mekanismer för att skydda kulturarvet och för att snabbt återställa kulturellt viktiga institutioner efter en konflikt. Motionärerna menar att det svenska arbetet inom detta område bör intensifieras och att människors kulturarv måste få ökad betydelse inom utvecklingssamarbetet.

I motion 2003/04:U11 (m) yrkande 7 framhålls vikten av att satsa på skolor så att alla flickor och pojkar verkligen får en utbildning. Det finns ingen ursäkt för att barn och ungdomar inte går i skolan och det måste gälla både flickor och pojkar.

Utskottets överväganden

Kulturpolitiken

Utskottet menar att såväl kultur- som utbildningspolitiken har en central roll i utvecklingsarbetet och fattigdomsbekämpningen. Kulturen är ett viktigt verktyg för att uppnå målet för politiken för global utveckling. Sverige har en lång och omfattande tradition av att sätta in kulturfrågorna i ett internationellt utvecklingssammanhang. Sverige var också ett av de första länderna att ge kulturen plats i det statliga utvecklingssamarbetet.

Det kan, enligt utskottets mening, vara på sin plats att här närmare visa på det omfattande arbete som Sverige bedrivit under en följd av år. Sverige har t.ex. stött kulturårtondets arbete genom FN och Världskommissionen för kultur.

Sverige var även värd för världskonferensen *The Power of Culture* som avhölls i Stockholm år 1998 och som uppmanade FN:s medlemsstater att anta fem mål för kulturpolitiken. Dessa fem mål var att

- ge kulturpolitiken en nyckelroll i politiken för utveckling,
- främja skapande och deltagande i kulturlivet,
- stärka åtgärderna för att skydda och berika kulturarvet och att stödja kulturindustrier,
- främja kulturell och språklig mångfald i informationsområdet och
- ställa ökade personella och ekonomiska resurser till förfogande för kulturutveckling.

Utskottet ser med tillfredsställelse hur förutseende Sverige således arbetat med det som genom propositionen nu framläggs som förslag till en politik för global utveckling.

Utskottet ser det som självklart att politiken för global utveckling måste värna kulturarvet. Kulturarvet lever kvar genom byggnader, kulturmiljöer, språk, musik, gamla traditioner eller sagor och berättelser och omfattar både materiella och immateriella värden. Svenska insatser, både i vårt land och internationellt, avser att verka för kulturbevarande och kulturminnesvård och att bygga institutioner som arbetar med detta.

Utbildningspolitiken

Utbildning är en av de viktigaste faktorerna när det gäller att minska fattigdomen och öka människors möjligheter att aktivt kunna delta i samhällets ekonomi, politik och kultur. Förutsättningar för utveckling är större såväl för enskilda individer som för länder som satsar på utbildning, både basutbildning och kvalificerad utbildning. Det är utskottets bestämda uppfattning att basutbildning, särskilt till kvinnor och flickor, är en nyckel till ekonomisk, politisk och social utveckling och därmed en nyckel till en rättvis och hållbar global utveckling. Erfarenhet och forskning visar också att utbildning är central för ökad jämställdhet, förbättrad hälsa och miljö.

Utskottet har i betänkande 2002/03:UU4 särskilt uppmärksammat frågor som rör barn i ett internationellt perspektiv. Utbildningsfrågorna intar i den diskussionen en central roll. Utskottet menar, i likhet med de ställningstaganden som tidigare gjordes i nämnda betänkande, att skolgång inte bara innebär kunskapsutveckling utan också i sig är ett socialt skyddsnät som kompletterar familjen. Utskottet kan konstatera att de senaste årtiondenas utvecklingsarbete har burit frukt genom att fler barn i dag går i skolan än tidigare, men att utvecklingen fortfarande är ojämn, och i de fattigaste länderna och bland de fattigaste barnen, särskilt bland flickorna, står fortfarande mer än hälften av barnen i grundskoleåldern utanför skolan. Utskottet vill stryka under primärutbildningens centrala roll för utvecklingspolitiken och kan anse det motiverat med ökade satsningar i denna del av utbildningspolitiken.

Utskottet konstaterar att det finns en etablerad samsyn på värdet av utbildningsinsatser som ett av de mest verksamma medlen i kampen mot fattigdom. Millenniemålen, som skall vara uppnådda senast 2015, understryker denna syn. Samtliga mål omfattar betydande utbildningsinsatser och två av de viktigaste målen i millenniedeklarationen rör direkta utbildningsinsatser:

- uppnå allmän grundskoleutbildning,
- alla flickor och pojkar skall få grundskoleutbildning senast år 2015,
- främja jämställdhet och ökade möjligheter för kvinnor,
- utbildningsskillnader beroende på kön skall elimineras, helst före år 2005, men inte senare än år 2015.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U260 (c) yrkande 2, 2003/04:U10 (fp) yrkandena 22 och 23 samt 2003/04:U11 (m) yrkande 7.

8. Rättsliga frågor, migrations- och konsumentpolitiken

Propositionen

Rättsliga frågor

Enligt regeringen bör det internationella samarbetet på rättsområdet stärkas och fortsatta insatser göras för att stärka rättsväsendet i de fattiga länderna. Regeringen menar att en rättvis och hållbar utveckling inte kan förverkligas i samhällen med svaga rättssystem. De rättsstatsstärkande åtgärderna kan ha stor betydelse för utveckling och fattigdomsbekämpning, jämställdhet, funktionshindrades och barns rättigheter, bl.a. genom att göra individer medvetna om sina rättigheter och ge dem tillgång till rättssystemet.

Regeringen redovisar att efterfrågan på det svenska rättsväsendets deltagande i internationellt samarbete har ökat för att stärka rättsstaten i andra länder. Svenska ansträngningar att stärka rättsstaten internationellt integreras såväl inom EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik som i den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken.

Migrationspolitiken

Enligt regeringen är migration en utvecklingsfråga. När människor söker sig över gränser för att arbeta, studera eller forska skapas möjligheter till utveckling. Vi står inför utmaningen att skapa former för internationell rörlighet som skyddar migranternas rättigheter och tar till vara möjligheterna att främja den utveckling som migration bidrar till i olika länder. På samma sätt som en politik för en rättvis och hållbar global utveckling främjas av en fri och regelbaserad handel, måste vi söka vägar för att göra migrationen friare och regelbaserad.

Regeringen hävdar i propositionen att det nu är hög tid att samla det internationella samfundet kring utformningen av globala regler för migration. Sverige stöder därför ett arbete kring migration och utveckling som har initierats av FN:s generalsekreterare och kommer att delta aktivt i det globala samarbetet kring migrationsfrågorna.

Regeringens uppfattning är att Sverige bör göra insatser i alla delar av migrationskedjan. Detta innebär förebyggande av ofrivillig migration, stöd till FN:s flyktingkommissarie, medverkan till att migranternas rättigheter respekteras, stöd till uppbyggnad av rättssäkra asylsystem, stöd till mottagning och integration av migranter samt underlättande av frivillig återvandring och återintegration i ursprungsländerna.

Motionerna

I motion 2002/03:U284 (kd) yrkande 15 hävdas att strategier och handlingsplaner behövs för att undvika fortsatt s.k. brain drain från de fattigaste utvecklingsländerna. Den bäst utbildade delen av befolkningen lämnar de fattiga länderna för att arbeta eller studera i rikare delar av världen. Inom utvecklingssamarbetet behövs riktlinjer och program för att locka utbildade medborgare att stanna eller återvända till sina länder.

I motion 2002/03:U294 (fp) yrkande 14 konstateras att till utvecklingens infrastruktur hör utvecklingen av rättsstaten. Statens uppgift är att förse människorna med ekonomiska och sociala resurser och skapa ett rättsligt ramverk. Motionärerna menar att rättsstaten är grundläggande både för demokratin, de mänskliga rättigheterna och en fungerande marknadsekonomi.

I motion 2002/03:U313 (c) yrkande 26 konstateras att bristfälliga institutioner hindrar den fattiga befolkningen att öka sina inkomster på en större marknad. Dagligen hindras deras verksamhet av trassliga regelverk, korrupta domstolar och bristfälliga creditsystem. Motionärerna menar att utvecklingen i fattiga länder gynnas om fungerande institutionella regelsystem utvecklas och görs enklare och mer effektiva.

I motion 2003/04:U213 (fp) kräver motionären att demokratiska krafter från lokala samhällen sammanbinds med kompetenta experter från det internationella samfundet i syfte att komma till rätta med ekobrottslighet (yrkande 2).

I motion 2002/03:U294 (fp) yrkande 20 framhålls att bistånds- och flyktingpolitiken bör vara nära sammankopplade. För att förebygga flyktbehov är en ökad satsning på demokratiframjande insatser mest angelägen. Motionärerna menar att det krävs större satsningar på olika former av humanitärt bistånd såsom katastrofhjälp och insatser för flyktingar i konflikthärdarnas närhet.

I motion 2002/03:U296 (kd) yrkande 9 krävs att Sverige och EU bör arbeta för att världens länder ökar sin vilja att hjälpa flyktingar i nöd och för att öka bidragen till internationella hjälporganisationer.

I motion 2003/04:U10 (fp) yrkande 18 framhålls att bistånds- och flyktingpolitiken på flera sätt hänger ihop och för att förebygga flyktbehov är demokratifrämjande insatser viktiga. Motionärerna menar att demokratibistånd kan medverka till att flyktsituationer för människor i utvecklingsländerna förhindras. Den satsning på bistånd som förordas och som främjar demokrati, respekt för mänskliga rättigheter och minoriteters rättigheter är därför motiverad även i ett flyktingpolitiskt perspektiv.

Utskottets överväganden

Rättsliga frågor

Avgörande för att uppnå målet om en rättvis och hållbar global utveckling är de mänskliga rättigheterna, demokrati och fungerande rättsordningar. Den värdegemenskap som en globaliserad värld förutsätter manifesteras tydligast i en fungerande folkrätt och i flera inomstatliga rättsordningar. Att utveckla och befästa demokratin och rättsstatsprincipen samt respekten för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna är därför en central uppgift för Sveriges internationella arbete.

Utskottet anser att arbetet för rättvisa och hållbar global utveckling förutsätter ett starkt engagemang för ett oberoende och effektivt rättsväsende som upprätthåller de rättigheter och skyldigheter som fastställts i såväl den egna rättsordningen som genom internationella instrument. Den offentliga förvaltningen har avgörande betydelse i en rättsstat. Ett fungerande rättsväsende och god samhällsstyrning är nödvändiga för en effektivt fungerande ekonomi. En rättvis och hållbar global utveckling är beroende av att folkrätten är känd, respekterad och utvecklas på ett medvetet sätt.

Utskottet kan konstatera att det internationella rättssystemet har förstärkts under de senaste åren. Med det kalla krigets slut har FN och FN:s säkerhetsråd fått fler möjligheter att agera. En internationell brottmålsdomstol (ICC) har upprättats. Utskottet välkomnar denna utveckling och menar att den skapar gynnsamma förutsättningar för att målet om en rättvis och hållbar global utveckling skall kunna uppnås.

Korruption och ekonomisk brottslighet är allvarliga hot mot rättvisa och utveckling och undergräver demokrati, mänskliga rättigheter och ekonomisk utveckling. Samtidigt snedvrids konkurrensen inom näringslivet. En effektiv korruptionsbekämpning är avgörande i både utvecklingsländer och utvecklade stater. Utskottet välkomnar det breda engagemang som Sverige har i det internationella arbetet mot korruption.

Migrationspolitiken

Utskottet menar att sambanden mellan migration och utveckling är dubbelriktade och utskottet förutsätter att detta förhållande ägnas särskild uppmärksamhet i arbetet med politiken för global utveckling. Utskottet konstaterar samtidigt att frågorna har ett nära samband också sett till organisationen av arbetet i Regeringskansliet, där ansvaret för dem på ett positivt sätt är fördelat

på olika statsråd men inom samma departement. Många av sambanden mellan frågorna kan därför synliggöras och tydliggöras på ett sätt som verkar befrämjande för koherensen mellan politikområdena. Utskottet har härvidlag kunnat inhämta att The Expert Group on Development Issues (EGDI) initierat en undersökning om sambanden mellan migration och utveckling. Även på andra sätt, t.ex. vid möten mellan migranter och myndigheter vid frågor om återuppbyggnad av konflikthärjade länder, konferenser och seminarier, uppmärksammas frågan om kopplingar mellan migration och utveckling.

Utskottet konstaterar också att Sverige aktivt verkat för att den av FN:s generalsekreterare Kofi Annan föreslagna oberoende kommissionen för global migration etableras. Kommissionen skulle bl.a. kunna diskutera förutsättningarna för ett relevant regelverk för global migration, kopplingar mellan migration och utveckling samt hur global migration skulle kunna föras upp på den internationella globala dagordningen.

Utskottet har också kunnat inhämta att regeringen, i enlighet med det av riksdagen gjorda tillkännagivandet om arbetskraftsinvandring, inom kort kommer att tillsätta en parlamentarisk kommitté som skall se över det regelverk som styr möjligheterna till arbetskraftsinvandring med syfte att ta fram ett regelverk som medger vidgad arbetskraftsinvandring från länder utanför EU och EES-området. Avsikten är att kommittén skall lämna förslag till de författningsändringar som bedöms nödvändiga. Sambandet mellan regelverket för arbetskraftsinvandring och asyllagstiftningen skall studeras med utgångspunkten att asylrätten inte skall urholkas.

Utskottet kan vidare konstatera att Sverige stöder EU:s arbete med att utforma en politik rörande arbetskraftsinvandring. I det arbetet är det viktigt att särskilt lyfta fram utvecklingsländernas intressen. Utvandring kan leda till en förlust av mänskliga resurser och ursprungslandets investeringar i utbildning, s.k. brain drain. Utskottet menar att detta bör kunna motverkas genom utvecklingsinsatser som ökar möjligheterna och gör det mer attraktivt för människor att studera och arbeta i sitt ursprungsland. Utskottet vill framhålla att mer måste göras för att förbättra möjligheten för människor i utvecklingsländer att studera utomlands och sedan återvända hem med utbildning och yrkeskunskaper. Åtgärder måste vidtas för att förstärka migranternas bidrag till utvecklingen i sina gamla hemländer i form av utbildning, affärskontakter och erfarenheter av andra samhällskick och kulturer. De pengar som migranterna skickar hem omfattar totalt belopp som vida överstiger det samlade internationella biståndet. Utskottet instämmer i regeringens bedömning att det är en angelägen uppgift för Sverige att verka för att sänka transaktionskostnaderna och stärka utvecklingseffekterna av dessa resurser.

Konsumentpolitiken

Konsumentpolitiken är ett viktigt verktyg i arbetet för att uppnå en rättvis och hållbar global utveckling. Konsumentpolitiken bör, enligt utskottets mening, såväl på nationell som internationell nivå verka för hållbara konsumtions- och

produktionsmönster, vilket utöver den ekologiska dimensionen även innefattar den sociala och ekonomiska dimensionen. Konsumtion och produktion i såväl den industrialiserade världen som i utvecklingsländerna är en viktig orsak till fortsatt negativ påverkan på den globala miljön. För att komma till rätta med denna negativa påverkan och uppnå hållbara konsumtionsmönster, måste en politik utformas som tar hänsyn till människors vanor, påverkan från reklam, pris, kunskap och kulturella respektive sociala mönster.

För konsumenter i Sverige och andra rika länder är världshandeln av stor betydelse. Ökad inströmning av varor från andra länder bidrar till att sänka priserna på konsumentprodukter. Samtidigt är det viktigt att uppmärksamma att den icke hållbara konsumtionen i de industrialiserade länderna är en av de enskilt största orsakerna till fortsatt negativ inverkan på den globala miljön. En friare handel måste kombineras med förstärkt global miljöpolitik.

Under senare år har det på frivillig grundval vuxit fram ett antal märkningssystem som syftar till att visa att vissa produkter eller tjänster uppfyller särskilda kriterier, exempelvis vad gäller miljöbelastning eller produktionsförhållanden. Utskottet anser att det är ett sätt att ge konsumenter en möjlighet att genom ett aktivt och medvetet val av produkt eller tjänst göra ett ställningstagande, exempelvis i en viss etisk fråga, och att det är ett led – om än med begränsad effekt – i arbetet för rättvisa och hållbar global utveckling. Som exempel på sådan märkning kan nämnas frivillig rättvisemärkning, positiv miljömärkning och jämställdhetsmärkning. Det är, menar utskottet, viktigt att även frivilliga märkningssystem utformas på ett sådant sätt att producenter i utvecklingsländerna har rimliga möjligheter att visa att deras produkter är miljövänliga.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U284 (kd) yrkande 15, 2002/03:U294 (fp) yrkande 14 och 20, 2002/03:U296 (kd) yrkande 9, 2002/03:U313 (c) yrkande 26, 2003/04:U10 (fp) yrkande 18 samt 2003/04:U213 (fp) yrkande 2.

Samstämmighet i svensk politik och i EU:s politik

Propositionen

Samstämmigheten mellan olika svenska politikområden bör, enligt regeringen, stärkas i syfte att göra den samlade politiken mer utvecklingsfrämjande. Målkonflikter bör tydliggöras och bli föremål för medvetna och övervägda val. Regeringen bör stödja det pågående arbetet med utvecklingen av ett internationellt ”samstämmighetsindex” som kan användas som verktyg för svenska och internationella strävanden mot en effektivare politik.

Regeringen hänvisar vidare till att millennieutvecklingsmålen slår fast att det globala samarbetet för utveckling skall stärkas. I dag spänner politiska frågor ofta över flera politikområden och är gränsöverskridande till sin karaktär.

Utvecklingen ställer krav på ökad samstämmighet i den politik som förs på nationell, regional och global nivå. För svensk del måste, enligt propositionen, samstämmighet präglade både den nationella politiken och den som formuleras och drivs inom EU. Kopplingar måste göras mellan exempelvis säkerhets-, handels-, jordbruks-, folkhälso- och migrationspolitiken och global utveckling respektive politiken för utvecklingssamarbete.

Enligt regeringens uppfattning har EU möjlighet att vara en viktig kraft för en rättvis och hållbar utveckling i världen. Avgörande för effektiviteten i EU:s agerande är, liksom för Sveriges politik, att mer görs så att bättre samstämmighet uppnås mellan olika politikområden. Mycket har gjorts av EU för att åstadkomma ökad samstämmighet i unionens politik, inte minst genom Cotonouavtalet och inom ramen för den s.k. Lissabonprocessen. Resultaten från WTO:s ministerkonferens i Doha, konferensen om finansiering för utveckling i Monterrey och FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg 2002 är andra exempel på ansträngningar för att stärka samstämmigheten på global nivå.

Motionerna

I motion 2002/03:U262 (kd) yrkande 7 krävs att EU-länderna samordnar sitt handelsfrämjande samarbete med utvecklingsländerna.

I motion 2002/03:U294 (fp) yrkande 22 krävs att i framtiden måste EU:s institutioner fokusera mer på demokrati och mänskliga rättigheter. Detta bör ske inom ramen för en sammanhållen, konsekvent och tydlig strategi och motionärerna menar att EU-samarbetet erbjuder stora möjligheter att tillsammans med de andra länderna åstadkomma konkreta resultat vad gäller globalt utvecklingssamarbete.

I motion 2003/04:U6 (kd) yrkande 20 framhålls att grunden för det europeiska samarbetet är ett internationellt engagemang byggt på gemenskap och ansvarstagande. Sverige bör vara pådrivande för att utarbeta strategier för bättre samarbete mellan EU och internationella organisationer. I yrkande 21 krävs att Sverige aktivt verkar för att utvecklingsaspekterna beaktas inom alla EU:s politikområden.

I motion 2003/04:U7 (v) yrkande 11 krävs en precisering av vilka politikområden som skall ha företräde framför andra när det gäller kampen mot fattigdom och för de mänskliga rättigheterna. Vidare krävs i yrkande 12 att mål- eller perspektivkonflikterna mellan krigsmaterielexporten och utvecklingspolitiken samt mellan TRIPS-avtalet och hälsopolitiken måste hanteras konkret när det gäller vad som är överordnat och underordnat i den svenska politiken för global utveckling.

I motion 2003/04:U9 (c) yrkande 32 framhålls att för att kunna uppnå sina mål bör unionen ta krafttag för att få till stånd en bättre samordning mellan olika politikområden, högre effektivitet och en bättre måluppfyllelse.

I motion 2003/04:U10 (*fp*) yrkande 6 krävs en sammanhållen utvecklingspolitik genom att utredningar, myndigheter och EU-politikansvariga i förväg analyserar och beaktar konsekvenserna av sina rekommendationer och beslut för den globala utvecklingen.

I motion 2003/04:U12 (*mp*) yrkande 3 framhålls att de olika målen i Sveriges politik för global utveckling måste formas för att samverka och inte motarbeta varandra. Motionärerna menar att det är viktigt att lyfta fram och erkänna målkonflikterna inom de olika politikområdena för att bättre kunna göra något åt problemen.

I motion 2003/04:U348 (*kd*) yrkande 6 framhålls att för att få svensk och europeisk utvecklingspolitik att bli än mer effektiv och samordnad krävs införandet av konsekvensbeskrivningar, eller s.k. solidariska nyckeltal. Motionärerna begär att det på nationell nivå och EU-nivå införs ett system med konsekvensbeskrivningar av hur politiska beslut påverkar utvecklingsländerna. I yrkande 32 krävs att Sverige verkar för att EU främjar ökad regional integration mellan utvecklingsländerna.

Utskottets överväganden

Politiska frågor spänner ofta över flera politikområden och departementsgränser. Till en del har detta att göra med en ökad påverkan mellan olika sakområden och en ökad insikt om att frågor hänger ihop. Men det beror också på att nationella, regionala och globala perspektiv sammanflätas alltmer. Nationell politik handlar i ökande utsträckning om gränsöverskridande frågor, och nationella beslut har i växande omfattning internationella effekter.

Regeringens förslag till politik för global utveckling präglas starkt av behovet av en förbättrad samstämmighet och samordning mellan olika politikområden. Utvecklingsansträngningarna, och deras mål att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling, behöver genomsyra all politik på alla nivåer. Arbetet måste bedrivas lokalt, nationellt och internationellt. En ökad samordning och samstämmighet behövs såväl i svensk politik som i EU:s politik. Förslagen i propositionen anger att ett framgångsrikt arbete för rättvisa och hållbar global utveckling endast uppnås genom ökad samstämmighet, samordning och samarbete mellan olika politikområden och mellan olika institutionella nivåer lokalt, nationellt och internationellt.

Utskottet menar att utvecklingen ställer krav på ökad samstämmighet i den politik som förs på nationell, regional och global nivå. Kopplingar måste göras mellan t.ex. säkerhets-, handels-, jordbruks-, folkhälso- och migrationspolitiken och global utveckling respektive politiken för utvecklingssamarbete. Det Sverige säger och gör i ett sammanhang måste stämma med svenskt agerande i ett annat. Den internationella diskussionen om samstämmighet måste drivas vidare. Fattiga länders politik har i många år granskats av det internationella samfundet. Även de rika länderna behöver utsättas för

öppen internationell granskning när det gäller politikval och genomförande av åtaganden. Internationell forskning kring ökad samstämmighet håller på att utvecklas.

Ett internationellt arbete pågår med att ta fram ett index för graden av samstämmighet i den politik som förs av olika OECD-länder på utvecklingsområdet (OECD – Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling). Det finns flera tekniska och metodologiska utmaningar. En möjlighet finns att ett instrument så småningom kan finnas till hands, liknande FN:s ”Human Development Index” och det korruptionsindex (Corruption Perception Index) som utvecklats av organisationen Transparency International. Dessa kan bli viktiga verktyg för internationell debatt och opinionsbildning, och Sverige medverkar aktivt i utvecklingen av ett sådant index och verkar för att det sedan används som verktyg för svenska och internationella strävanden mot ökad samstämmighet.

Utskottet anser att propositionen innebär att en mer aktiv och medveten avvägning kommer att göras mellan olika politikområden för en bättre samstämmighet. Den sammanhållna politiken för global utveckling bidrar till att målsättningar för olika politikområden harmoniseras i största möjliga mån. Det som görs på ett politikområde skall helst även bidra på andra områden. Utskottet menar att syftet måste vara att föra en effektiv och trovärdig samlad politik.

Politiken måste samstämmas utifrån den presentation av mål, perspektiv och huvuddrag som utskottet tidigare redovisat. Utskottet vill särskilt understryka den vikt som tillmäts de grundläggande värdena demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet. Utskottet vill också markera den vikt som tillmäts genomslag på politikområdena ekonomi, näring, handel, jordbruk och fiske samt miljö. Politikens utformning på dessa områden har en avgörande betydelse för att fattigdomen skall kunna avskaffas. Samtidigt delar utskottet propositionens ståndpunkt att det inte är möjligt att för alla de olika typer av målkonflikter som kan tänkas uppstå formulera generella riktlinjer för deras lösning.

Utskottet förutsätter att regeringen vad i dessa delar sagts om samstämmighet verkar för att även Europeiska unionen arbetar utifrån detta synsätt. Utskottet delar regeringens uppfattning att Europeiska unionen har möjlighet att vara en viktig kraft för en rättvis och hållbar utveckling i världen, inte minst i kraft av att EU:s medlemsländer tillsammans står för över hälften av allt internationellt utvecklingsarbete. Det är enligt utskottets mening viktigt att EU utnyttjar denna potential och möjlighet. Sverige bör därför inom EU aktivt arbeta för att samstämmigheten också i EU:s politik i relation till utvecklingsländerna förbättras och att utvecklingsaspekterna beaktas inom EU:s samtliga politikområden. Utskottet ser det som nödvändigt för att ambitionerna i den svenska politiken skall få genomslag.

Utskottet återkommer till frågor om olika metoder och verktyg för att utforma och genomföra en samstämd politik, bl.a. resultatskrivelse och koordinering i betänkandets avslutande avsnitt Förvaltning och uppföljning.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U262 (kd) yrkande 7, 2002/03:U294 (fp) yrkande 22, 2003/04:U6 (kd) yrkandena 20 och 21, 2003/04:U7 (v) yrkandena 11 och 12, 2003/04:U9 (c) yrkande 32, 2003/04:U10 (fp) yrkande 6, 2003/04:U12 (mp) yrkande 3 samt 2003/04:U348 (kd) yrkandena 6 och 32.

C. Internationellt utvecklingssamarbete

I detta avsnitt redovisas propositionens och motionernas förslag samt utskottets överväganden avseende det internationella utvecklingssamarbetet, dvs. biståndet och stödet till Central- och Östeuropa. Indelningen följer inte helt propositionen då dessa frågor i större utsträckning koncentrerats till detta avsnitt än vad som är fallet i propositionen.

Propositionen

Utvecklingssamarbetet är ett instrument bland många inom den samlade politiken för global utveckling och dess mål är en del av det övergripande målet om en rättvis och hållbar global utveckling. De huvuddrag som gäller för politiken för global utveckling skall även vara styrande för verksamheten inom politikområdet för internationellt utvecklingssamarbete. Denna verksamhet skall således främja och präglas av respekt för de mänskliga rättigheterna, demokrati och god samhällsstyrning, jämställdhet mellan kvinnor och män, hållbart nyttjande av naturresurserna och omsorg om miljön, ekonomisk tillväxt och social utveckling och trygghet. Särskilda ansträngningar skall dessutom göras i utvecklingssamarbetet för att stärka insatser vad gäller konflikthantering och globala gemensamma nyttigheter.

Målet för det svenska utvecklingssamarbetet skall vara att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor. Denna formulering avser att lyfta fram situationen för fattiga kvinnor, män, flickor och pojkar som aktiva subjekt snarare än passiva objekt. Utvecklingssamarbetet skall vara ett stöd och komplement till de ansträngningar som görs av fattiga människor och länder för att ta sig ur sin fattigdom.

Utvecklingsländerna har åtagit sig att ta ett ökat ansvar för sin egen utveckling, genomföra reformer och skapa gynnsamma inhemska villkor för utvecklingen. Samtidigt har de rika länderna åtagit sig att främja resursflöden, investeringar och handel till förmån för utvecklingsländerna. Utvecklingssamarbetet kommer att vara av fortsatt stor betydelse för många utvecklings-

länder under en överskådlig tid framöver, och detta gäller särskilt de allra fattigaste länderna som marginaliserats ytterligare under det senaste decenniet.

Ett väl utformat utvecklingssamarbete kan utgöra en katalysator för utveckling och fattigdomsminskning. Kärnan i utvecklingssamarbetet är att bidra till ökad kunskap och att bygga upp varaktiga institutioner. Syftet är att fattiga människor och länder skall kunna ta makt över sin egen utveckling. Som framgått i tidigare avsnitt kan Sverige medverka till att detta sker inom en rad olika samhällsområden. Sverige står bakom det internationella målet att mellan 1990 och 2015 halvera andelen fattiga människor i världen. För att uppnå detta mål skall Sverige i samverkan och samarbete med andra länder bidra till att främja fattiga människors möjligheter att förbättra sin egen situation och därmed ta sig ur fattigdomen.

Utvecklingssamarbetets utformning

1. Samarbetsländer och planeringsinstrument

Propositionen

Utvecklingsländernas egna strategier för fattigdomsbekämpning och prioriteringar bör vara utgångspunkten för alla internationella insatser, och fortsatt stöd bör ges för att stärka utvecklingsländernas kapacitet att vidareutveckla och förbättra strategierna. Svenskt långsiktigt samarbete skall grundas på en samsyn med samarbetsländerna vad gäller huvuddragen i en effektiv politik för fattigdomsbekämpning och tyngdpunkten bör ligga på de fattigaste länderna. Sveriges totala utvecklingssamarbete breddas och blir mer flexibelt. Fler insatser görs tillsammans med andra och är kompletterande. Sådan samverkan innebär att Sveriges insatser i ett utvecklingsland kan koncentreras till färre områden och sektorer. Samtidigt ger det nära samarbetet med andra aktörer kunskap om och möjlighet att påverka den samlade utvecklingsverksamheten i landet.

De planeringsinstrument som utarbetas för samarbete med enskilda länder skall ge en helhetsbild av svensk politik och svenskt samarbete med landet i fråga och skall återspegla åtgärder som Sverige avser vidta på olika politikområden.

Motionerna

I motion 2002/03:U295 (m) yrkande 8 kräver motionärerna att systemet med landramar avskaffas till förmån för avtal, med strikta villkor vad gäller korruption, effektivitet och demokratiutveckling. I yrkande 15 framhålls att det finns all anledning att medvetet koncentrera det svenska biståndssamarbetet till de länder där vi mest effektivt kan bidra till att utrota fattigdomen. Mo-

tionärerna menar att svenska biståndsinsatser bör fokusera på Afrika söder om Sahara och att s.k. god samhällsstyrning (Good Governance) bör vara en förutsättning för direkt budgetstöd till dessa stater.

I motion 2003/04:U6 (kd) yrkande 30 framhålls att det inte är rimligt att Sverige skall bedriva bistånd överallt där det finns behov. Motionärerna menar att Sverige för att inte förlora effektiviteten i utvecklingssamarbetet och biståndet inom ramen för det breddade synsättet måste prioritera ett antal samarbetsländer. En lämplig begränsning är ca 20 länder. Övriga länder som inte ingår i den prioriterade gruppen kan Sverige stödja genom ett mer kunskapsinriktat bistånd inom ramen för internationellt samarbete.

I motion 2003/04:U9 (c) yrkande 29 framhålls att kriterierna för vilka länder som ska ta emot svenskt bistånd måste ses över. Genom att begränsa huvudbiståndet till ett antal utvalda länder nås större fokusering på mottagarländernas behov och att detta ger möjlighet till ökad dialog, bättre utvärdering och mer långsiktig närvaro.

I motion 2003/04:U10 (fp) yrkande 4 framhålls att biståndet måste bli långsiktigt för att nå framgång i form av en demokratisk utveckling och minskad fattigdom. Motionärerna menar att det är en fördel om Sverige även fortsättningsvis koncentrerar sina insatser till ett mindre antal länder och fokuserar på bättre måluppfyllelse. Även om svenska biståndsinsatser skall koncentreras till vissa länder så finns möjlighet att fortsätta med humanitärt bistånd där det kan komma att behövas.

I motion 2003/04:U12 (mp) yrkande 8 framhålls att mottagarländernas delaktighet i utvecklingen av biståndet på civil nivå måste säkerställas på ett mer uttalat och konkret sätt. Specifika strategier för en sådan dialog bör utarbetas och *Poverty Reduction Strategy Papers* bör vara ett villkor vid utvecklingen av gemensamma biståndsprogram.

I motion 2003/04:U348 (kd) yrkande 3 krävs att Sverige inleder ett system med ett begränsat antal mottagarländer (s.k. programländer) med vilka utförliga nationella handlingsplaner och program utarbetas.

Utskottets överväganden

Utskottet välkomnar att ländersamarbetet breddas och görs mer flexibelt och konstaterar att Sverige skall kunna samarbeta med alla länder där det är meningsfullt och att formerna för samarbetet kan variera. I vissa utvecklingsländer kan utvecklingssamarbete vara långsiktigt och i andra länder kan samarbetet ha ett kortare perspektiv och främst kanaliseras genom enskilda organisationer. Utskottet menar att alltfler insatser skall göras tillsammans med andra givare. Därmed kan de svenska insatserna koncentreras till färre områden och sektorer. Gränserna mellan olika former av samarbete kommer alltmer att suddas ut. Det bilaterala samarbetet som har stor bredd, omfattande

flera olika insatsområden i ett och samma land, bör vara begränsat till färre länder av praktiska skäl, t.ex. resurstillgång och organisation, än vad som varit fallet hittills.

Utvecklingssamarbetet är ett uttryck för solidaritet med fattiga och utsatta människor i andra länder. Utskottet menar att det finns länder där förutsättningar saknas för ett långsiktigt och brett samarbete, men där olika typer av riktade insatser för att stödja positiva processer kan vara möjliga. Detta gäller även för länder där förutsättningarna för samarbete på ytan kan tyckas vara begränsade, t.ex. i diktaturer. Insatser i dessa länder kan då göras genom enskilda organisationer, t.ex. inom demokratifrämjande eller främjande och skydd av de mänskliga rättigheterna. Insatserna måste avgöras från fall till fall och med beaktande av ett helhetsperspektiv. Utskottet menar att ett val av samarbetskanaler och samarbetsformer skall göras efter en bred analys av situationen i samarbetslandet.

Vad gäller landstrategier med tillhörande landramar kommer utformningen av dessa planeringsinsatser, som följd av den nya politiken för global utveckling, att ses över enligt vad utskottet har erfarit. Utskottet förutsätter att så sker.

Utskottet understryker att i propositionen lyfts de fattigas perspektiv fram tydligt och detta innebär att de fattigas egna perspektiv, behov, intressen och förutsättningar skall vara styrande. Det civila samhällets folkliga organisationer med god förankring bland de fattiga kan vara viktiga partner för att få genomslag för de fattigas perspektiv. Mottagarländernas regeringar måste skapa förutsättningar för de fattiga att delta aktivt i beslutsprocesserna och vara deras legitima företrädare. Sverige skall i nära dialog med samarbetsländerna granska och följa upp i vilken mån fattigdomsanalyser görs och om de fattigas intressen och behov beaktas. Mottagarländernas delaktighet på civil nivå skall säkerställs på ett uttalat och konkret sätt genom att specifika strategier för sådan dialog utarbetas. Bland annat skall *Poverty Reduction Strategy Paper* förtecknas och villkoras som föremål för åtgärd vid framtagning av biståndsprogram. I alltfler utvecklingsländer utarbetas nationella fattigdomsstrategier, som skall utgöra utgångspunkten för det bilaterala svenska utvecklingssamarbetet, och som därmed kan utvecklas under nya förutsättningar med bl.a. nationellt ägarskap och samordning av stöd.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U295 (m) yrkandena 8 och 15, 2003/04:U6 (kd) yrkande 30, 2003/04:U9 (c) yrkande 29, 2003/04:U10 (fp) yrkande 4, 2003/04:U12 (mp) yrkande 8 samt 2003/04:U348 (kd) yrkande 3.

2. Demokrati, mänskliga rättigheter och god samhällsstyrning

Propositionen

Det svenska utvecklingssamarbetet skall ta sin utgångspunkt i de fattigas perspektiv på utveckling. Det ställer krav på samarbetslandets regering när det gäller att säkerställa att fattiga människors intressen, erfarenheter och resurser företräds och tillvaratas i den nationella politiken. I de fall där förutsättningarna är goda för långsiktigt samarbete kan det baseras på ett långtgående ansvar från mottagarlandets regering. Biståndssamarbetet måste innebära ökad respekt för demokratiska processer i utvecklingslandet och ökat ansvarstagande från utvecklingsländers regeringar för utformning och genomförande av politiken.

Ökad uppmärksamhet bör ägnas åt att beakta alla människors lika värde och rättigheter oavsett ålder, kön, etnisk bakgrund, trosuppfattning, ursprung, sexuell läggning eller eventuellt funktionshinder.

God samhällsstyrning och god förvaltning är en viktig del av demokratin. Det handlar om fördelning av samhällets resurser, individers likhet inför lagen och metoder för att stävja maktmissbruk. Korruption, nepotism och kleptokrati undergräver rättssäkerheten för medborgare och gynnar etablerade eliter på bekostnad av bredare folklager och därmed försvagas demokratin.

Motionerna

I motion 2002/03:U224 (m) yrkande 2 krävs att svenskt bistånd inte bör ges till regimer som grovt och systematiskt kränker de mänskliga rättigheterna.

I motion 2002/03:U228 (fp) yrkande 11 krävs att det bilaterala biståndssamarbetet bör villkoras med krav på demokrati och mänskliga rättigheter. I yrkande 14 framhålls betydelsen av oberoende och fria massmedier, och motionärerna menar att stöd till dessa skall vara en viktig del av svenskt demokratibistånd.

I 2002/03:U284 (kd) yrkande 7 understryks vikten av att våga ställa krav på samarbetsländerna och att kraven måste ställas i proportion till den berörda partens förmåga att leva upp till dem. Motionärerna menar att ett rättighetsbaserat bistånd inte skall bygga enbart på konditionalitet, dvs. krav på hur och när bistånd ges, utan också ges en positiv och stödjande inriktning så att kraven kan uppnås. Det är viktigt att protestera mot grova och systematiska brott mot mänskliga rättigheter. I yrkande 10 framhålls att i samarbetet med partnerländer bör Sverige arbeta fram nationella handlingsplaner för mänskliga rättigheter och genomföra en översyn av nationell lagstiftning i dessa frågor i förhållande till internationella avtal. I yrkande 11 argumenteras för att en större del av svenskt bistånd bör gå till direkt demokratiframjande projekt för

att utveckla och stärka demokratin hos partnerländerna. Vidare framhålls att det är en absolut nödvändighet att en del av biståndet ges som ett direkt riktat demokratistöd.

I motion 2002/03:U290 (kd) yrkande 6 krävs att Sverige genom Sida fortsätter utvecklingen av demokratibiståndet till Afrika. I yrkande 12 framhålls att kriminaliteten i mycket är ett resultat av de enorma klyftor som finns mellan rika och fattiga afrikanska länder. Situationen skärps då människor vet att de rikedomar som ett fåtal sitter på inte sällan tillkommit genom missbruk av allmänna medel. Korruption och mutor är i många länder mer regel än undantag och hotar allvarligt den ekonomiska utvecklingen. Motionärerna menar att brotts- och korruptionsbekämpning måste vara ett prioriterat område, liksom ett fungerande rättssystem för att verkligen kunna utrota fattigdomen och bidra till att bygga upp demokratiska strukturer.

I motion 2002/03:U294 (fp) yrkande 4 menar motionärerna att inslaget av villkor i biståndsgivningen bör öka och att det måste stå klart för mottagarländerna att biståndets omfattning och inriktning kan påverkas av hur demokratifrågan hanteras.

I motion 2002/03:U295 (m) yrkande 9 framhålls att frågan om demokrati och mänskliga rättigheter har en säkerhetsskapande dimension. Demokratier för inte krig med varandra och underlättar dessutom uppkomsten av ett samhällsklimat som minskar spänningar mellan olika grupper inom ett land. Motionärerna understryker vikten av att etablera institutioner som främjar fred och mänskliga rättigheter och att en grundläggande regel måste vara att inget stöd skall ges till statsmakter som för anfallskrig.

I motion 2002/03:U320 (s) framhåller motionärerna att rätten till organisering är en grundläggande rättighet som finns inskriven i den svenska grundlagen och fastslås i en mängd internationella konventioner. Trots detta finns det många länder till vilka Sverige ger bistånd, som har en tveksam policy vad gäller fackföreningar och fria fackföreningars möjlighet att existera och verka. Motionären menar att det är ytterst tveksamt om svenska biståndsmedel skall gå till länder där inte ens de mest rudimentära fackliga rättigheterna respekteras. Det gäller såväl det bilaterala biståndet som de exportkrediter som ges med biståndsanslag.

I motion 2003/04:U4 (s) krävs att Sida i det bilaterala biståndet och i samband med biståndsgivning tar upp en diskussion med berört land kring mänskliga rättigheter och HBT-personers grundläggande rättigheter samt att Sidans regleringsbrev bör ändras i den riktningen så att man vid biståndsgivning tar hänsyn till HBT-personers rättigheter. Motionärerna menar också att frivilligorganisationers möjligheter att bedriva internationellt arbete måste underlättas genom att egenfinansieringen sänks.

I motion 2003/04:U10 (fp) yrkande 14 framhålls att Sverige bör fasa ut det bilaterala bistånd som ges till stater där regeringarna inte visar trovärdig vilja att genomföra politiska reformer. Motionärerna menar att Sverige öppet

måste ge stöd till kampen för demokrati och utarbeta en strategi för att stärka rörelser som arbetar med demokrati och mänskliga rättigheter. I *yrkande 21* framhålls att demokratisering påtvingad utifrån har mindre chans till framgång och Sverige bör undvika bilaterala biståndsenagemang i länder vars regimer inte strävar efter demokratisering.

I motion 2003/04:U213 (fp) framhålls att korruption är ett hot mot ekonomisk framgång och mot demokratisk utveckling. Att utveckla demokratin och minska fattigdomen i världen utgör de viktigaste målen för en internationell politik inspirerad av respekt för individen menar motionären. I *yrkande 3* konstateras att inte sällan upptäcks korruptionens effekter för sent och att svenskt bistånd bör kunna dra lärdom av den erfarenhet som finns internationellt.

I motion 2003/04:U282 (fp) *yrkande 10* krävs att biståndspolitiken bör brukas för att främja mänskliga rättigheter. Motionärerna anser att biståndet om möjligt bör villkoras med krav på insatser för demokrati och respekt för mänskliga rättigheter, och i *yrkande 13* krävs att stöd till oberoende och fria massmedier skall vara en viktig del av svenskt demokratibistånd.

I motion 2002/03:U298 (c) *yrkande 1* framhålls att det finns två stora utmaningar när det gäller en mer omfattande, ansvarskrävande global samhällsstyring. Den första är att öka pluralismen så att även grupper som står utanför de formella institutionerna kan delta i det globala beslutsfattandet och den andra är att ge utvecklingsländerna en större roll i de multilaterala institutionerna genom ökat deltagande och ansvarskrävande. Motionärerna menar att för att nå FN:s mål om halverad fattigdom krävs betydligt ökade insatser på demokratisk samhällsutveckling och frihandel.

I motion 2003/04:U337 (s) *yrkande 1* konstateras att Sverige i samband med biståndsgivning skall ta upp en diskussion med berört land kring mänskliga rättigheter, och då även HBT-personers grundläggande rättigheter. Motionärerna menar att det i Sidas regleringsbrev bör framhållas att behovet av särskilda kapacitetshöjande insatser riktade till HBT-personers egna organisationer är stort och att det ligger ett stort ansvar på Sida att tydligt implementera HBT-perspektiven i policydokument som Sida använder för styrning av sin verksamhet.

I motion 2003/04:U348 (kd) *yrkande 8* krävs att det rättighetsbaserade svenska biståndet i mindre utsträckning bör vara villkorsbundet och uppbyggt på sanktionsprinciper och i högre grad vara grundat på stödjande åtgärder för människors möjlighet till en positiv utveckling. I *yrkande 10* framhålls att demokratifrämjande åtgärder skall utgöra en större del av svenskt bistånd och att biståndet skall effektiviseras genom bättre samarbete med internationella aktörer och nationella stiftelser som verkar för demokratisering och flerpartisystem i utvecklingsländer. Vidare krävs i *yrkande 11* att det partinära biståndet samordnas bättre med det övriga demokratibiståndet.

I motion 2002/03:L249 (fp) yrkande 22 framhålls att Sverige ger bistånd till utvecklingsländer där homosexuella, bisexuella och transpersoner har få eller inga rättigheter. Motionärerna anser att, som ett led i att stärka demokratimålet, så måste Sverige, för fortsatt bistånd, ställa krav på att grundläggande rättigheter ges till homosexuella, bisexuella och transpersoner. I motion 2003/04:U10 (fp) yrkande 15 framhålls att homosexuellas, bisexuellas och transpersoners grundläggande rättigheter är mänskliga rättigheter. Motionärerna konstaterar att Sverige ger bistånd till utvecklingsländer där homosexuella, bisexuella och transpersoner har få eller inga rättigheter. Frågan om diskriminering av dessa grupper bör successivt föras in i biståndsdialogen och om möjligt motverkas genom val av nya projekt, och i Sidas regleringsbrev bör även tas hänsyn till situationen för HBT-personer.

I motion 2003/04:K418 (fp) yrkande 6 framhålls att Sverige ger bistånd till utvecklingsländer där homosexuella, bisexuella och transpersoner har få eller inga rättigheter. Liknande krav framförs även i motion 2003/04:U241 (mp) där motionärerna kräver att Sverige i samband med biståndsgivning skall ta upp en diskussion med berört land kring mänskliga rättigheter, och då även HBT-personers grundläggande rättigheter, i den anda som FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna står för.

Utskottets överväganden

Demokrati och god samhällsstyrning

Utskottet menar att i arbetet med att avskaffa fattigdomen måste alla kunna delta, höras och respekteras. Detta kan bara åstadkommas med ett demokratiskt styrelseskick. Demokratins form sammanhänger med varje samhälles specifika förutsättningar men grundas på gemensamma värderingar om alla människors lika rätt och värde. Detta kräver ett väl fungerande rättsväsende grundat på rättsstatens principer. Demokrati kräver fria val, fungerande politiska partier, oberoende medier och aktiva enskilda organisationer som får verka fritt. En demokratisk kultur, där medborgare har kunskap om sina rättigheter och möjlighet att utnyttja dem, är en förutsättning för all utveckling och i den demokratiska kulturen ingår även jämställdhet, tolerans och respekt för alla individer och grupper. Politiskt ansvar måste kunna utkrävas av dem som har makt och en fungerande demokrati kräver också maktfördelning mellan demokratins institutioner. God samhällsstyrning och god förvaltning är en viktig del av demokratin. Det handlar om fördelning av samhällets resurser, individens likhet inför lagen och metoder för att stävja maktmissbruk och korruption. I en demokrati skall motsättningar kunna hanteras på ett fredligt sätt och förändringar kunna ske utan att den övergripande stabiliteten och sammanhållningen i samhället hotas. Alla samhällen behöver spelregler som skapar ansvarstagande och kompromissvilja hos olika intressegrupper. I arbetet för detta spelar parlamenten en avgörande roll. Utskottet anser mot denna bakgrund demokratibistånd vara av högsta prioritet.

Utskottet anser att insatser för att förhindra korruption skall ha hög prioritet och utskottet har inhämtat att Sida driver ett arbete inriktat på det mest effektiva sättet att motverka att korruption sprids i de svenska samarbetsländerna. I några motioner väcks frågan om villkor i biståndet och utskottet menar att generella villkor lätt blir kontraproduktiva men att, vid utformningen av biståndet, stor hänsyn måste tas till hur mottagarländerna hanterar frågor om demokrati och mänskliga rättigheter.

Mänskliga rättigheter

Utskottet är av den bestämda uppfattningen att förtryck, diskriminering eller bestraffning av människor på grund av deras sexuella läggning strider mot mänskliga rättigheter. Skydd för privatliv och personlig säkerhet samt förbud mot diskriminering på grund av bl.a. kön, social härkomst eller ställning i övrigt finns stadgat i bl.a. FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. De principer och värderingar som ligger till grund för dessa internationella instrument genomsyrar också det svenska utvecklingssamarbetet. Inom svenskt biståndssamarbete accepteras inte argument som hänvisar till kulturella, religiösa eller liknande specifika förhållanden för att rättfärdiga kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Utskottet förutsätter att regeringen på lämpligt sätt för vidare detta synsätt, och därför är någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida inte erforderlig.

Utskottet vill understryka att alla individer skall kunna åtnjuta sina rättigheter oavsett sexuell läggning. Detta är i dag i ett internationellt perspektiv kontroversiella frågor där motståndet är starkt vad avser homo- och bisexuellas och transpersoners rättigheter. Detta får dock inte hindra Sverige att på lämpligt sätt driva dessa frågor bilateralt och multilateralt t.ex. i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna och i Europarådet och som en del av MR-dialogen med svenska samarbetsländer. En studie om HBT-personers situation i utvecklingsländerna planeras under 2004 och syftar till att förbättra kunskaperna inom UD och Sida.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U224 (m) yrkande 2, 2002/03:U228 (fp) yrkandena 11 och 14, 2002/03:U284 (kd) yrkandena 7, 10 och 11, 2002/03:U290 (kd) yrkandena 6 och 12, 2002/03:U294 (fp) yrkande 4, 2002/03:U295 (m) yrkande 9, 2002/03:U298 (c) yrkande 1, 2002/03:U320 (s), 2002/03:L249 (fp) yrkande 22, 2003/04:U4 (s), 2003/04:U10 (fp) yrkandena 14, 15 och 21, 2003/04:U213 (fp) yrkande 3, 2003/04:U241 (mp), 2003/04:U282 (fp) yrkandena 10 och 13, 2003/04:U337 (s) yrkande 1, 2003/04:U348 (kd) yrkandena 8, 10 och 11 samt 2003/04:K418 (fp) yrkande 6.

3. Jämställdhet

Propositionen

I propositionen understryks vikten av att ett jämställdhetsperspektiv genom-syrar allt utvecklingssamarbete. Vid utarbetande av landstrategier skall en analys av alla dimensioner av fattigdom omfattas och utmynna i prioriteringar och insatsförslag som kan bidra till fattigdomsbekämpning. Särskild upp-märksamhet skall ägnas barns och funktionshindrades situation samt jäm-ställdhet.

Motionerna

I motion 2002/03:U284 (kd) yrkande 8 framhåller motionärerna att svenskt bistånd i ökad grad skall riktas till kvinnor i mottagarländerna. Deras direkta deltagande och inflytande skapar ett djupare, bredare och stabilare folkstyre. Bistånd riktat till kvinnor gagnar i allmänhet även barn och effekten är därför tvåfaldig och jämställdhetsfrågor är avgörande för att uppnå effektiv och hållbar utveckling i utvecklingsländerna.

I motion 2002/03:U294 (fp) yrkande 15 framhålls att det också är mycket angeläget att fortsättningsvis stötta kvinnor i utvecklingsländerna, bl.a. genom att uppmärksamma det mycket utbredda kvinnliga företagande som finns och som kan ge kvinnor ökat ekonomiskt oberoende. Motionärerna menar att mer bistånd bör gå till åtgärder för att stärka kvinnors rättigheter och främja jäm-ställdhet mellan kvinnor och män. De enskilda organisationer som arbetar för att stärka kvinnors rättigheter i fattiga länder och Sverige bör satsa mer resur-ser på insatser som syftar till att stärka kvinnors möjligheter att delta i det samhälleliga beslutsfattandet.

I motion 2002/03:U313 (c) yrkande 22 framhålls att kvinnor ofta utesluts från beslutsfattande församlingar på alla nivåer i frågor som rör fördelning av gemensamma ekonomiska resurser. Motionärerna menar att kvinnors rättig-heter måste stärkas och biståndet måste inriktas på att skapa ett större delta-gande av kvinnor i samhällsutvecklingen.

I motion 2002/03:U328 (kd) yrkande 15 uppmärksammas frågan om prenatal könsdiskriminering och motionärerna menar att frågan måste lyftas fram inom det bilaterala utvecklingsarbetets ram. En möjlighet att få slut på könsstymp-ningen vore att ge garantier om annan sysselsättning till de kvinnor som i dag lever av att utföra stympningen.

I motion 2002/03:A242 (kd) yrkande 11 framhålls att det är viktigt att ett genusperspektiv finns på biståndet, så att hänsyn tas till både kvinnors och mäns behov. Bistånd skall också stärka demokratiska strukturer. Kvinnorna, som ofta befinner sig längst ned i samhällets hierarki, utgör hälften av den totala befolkningen. De bör därför medvetandegöras i större utsträckning om sina rättigheter och ges möjligheter att ta del i den demokratiska processen. I

de länder där demokratin är bristfällig kan dessa kvinnor inneha en central roll i arbetet att införa och stärka demokratin. Motionärerna kräver att svenskt bistånd i ökad grad riktas till kvinnor i mottagarländerna.

Även i motion 2003/04:U6 (kd) yrkande 5 konstateras att kvinnors deltagande och inflytande bidrar till att skapa djupare, bredare och stabilare samhällen. Genom bistånd riktat till kvinnor ökar chanserna för att biståndsmedlen investeras på sätt som gynnar barn och familj.

I motion 2003/04:U9 (c) yrkande 13 kräver motionärerna att förslag utarbetas till strategier och metoder för hur arbetet med att förhindra diskriminering av kvinnor i utvecklingspolitiken skall kunna ske.

I motion 2003/04:U260 (s) framhålls att i det bilaterala biståndet bör frågan om kvinnors mänskliga rättigheter tas upp i dialogen med samarbetsländerna. Motionärerna anser att Sverige i samband med utvecklingen av olika projekt bör kräva betydande kvinnorepresentation. Även afrikanska kvinnors egna organisationer som arbetar för kvinnors mänskliga rättigheter bör prioriteras och kravet på egen finansiering vid kvinnoprojekt i Afrika med mänskliga rättighetsperspektiv bör helt slopas.

I motion 2003/04:U348 (kd) yrkande 9 framhålls att det för att bedriva en effektiv fattigdomsbekämpning krävs att insatser framför allt riktas mot kvinnor och barn. Kvinnor saknar ofta ekonomiska tillgångar, egendom, makt, utbildning, sjukvård och är utsatta för våld och diskriminering på grund av sitt kön. Motionärerna menar att svenskt bistånd i ökad grad skall riktas till kvinnor i mottagarländerna.

I motion 2003/04:Sf403 (kd) framhålls att kvinnor utför nära 70 % av allt arbete i världen, men samtidigt äger mindre än 1% av allt som går att äga. Kvinnor befinner sig ofta längst ned i samhället och blir ofta offer för t.ex. trafficking. Ett genusperspektiv på biståndet skulle i högre utsträckning ta hänsyn till kvinnors behov av utbildning, deltagande, självbestämmande och inflytande. Motionärerna kräver i yrkande 33 att det svenska biståndet i ökad grad skall riktas till kvinnor i mottagarländerna.

I motion 2003/04:A371 (kd) konstateras att det är viktigt att ett genusperspektiv finns på biståndet så att hänsyn tas till både kvinnors och mäns behov, och motionärerna menar i yrkande 9 att svenskt bistånd i ökad grad skall riktas till kvinnor i mottagarländerna. Deras direkta deltagande och inflytande skapar ett djupare, bredare och stabilare folkstyre.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att prioriterade frågor, teman och sektorer inom ramen för fattigdomsbekämpning och främjandet av en rättvis och hållbar global utveckling bl.a. omfattar förstärkta insatser inom området sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter inklusive särskilda insatser mot hiv/aids, bekämpning av narkotika inklusive kopplingar till människohandel, konflikt-hantering, konfliktförebyggande och gemensam säkerhet, tillväxtfrågor och

miljö samt arbetet med att uppfylla intentionerna i FN:s millenniedeklaration och millennieutvecklingsmålen. Samtliga dessa områden har viktiga rättighets-, köns- och jämställdhetsdimensioner.

Utbildning är av grundläggande vikt för en utveckling som är inriktad på bekämpning av fattigdomens alla aspekter och är en förutsättning för tillväxt som syftar till att förbättra fattiga och utsatta gruppers situation. Inte minst viktigt är att satsa på utbildning av flickor. Stöd till utbildning är därför ett viktigt inslag i Sverige samarbete med bl.a. afrikanska länder.

Basutbildning, särskilt till kvinnor och flickor, är en drivkraft för ekonomisk tillväxt, och även för politisk och social utveckling. Erfarenhet och forskning visar att utbildning är centralt för ökad jämställdhet, förbättrad hälsa och miljö. Stöd till undervisning är därför en av grundstenarna också i det internationella utvecklingssamarbetet, och en förutsättning för stöd är att regeringarna prioriterar basutbildning och har en vilja att nå de fattigaste.

Utskottet konstaterar att en målsättning är att nå ut med grundläggande utbildning till alla och att det under de senaste åren skett en vidareutveckling av programstödsformen inom utbildningssektorn. Sådant stöd ges bl.a. till Moçambique och Tanzania. I Kenya har Sverige gått in med stöd för den nya kenyanska regeringens program som syftar till att ge gratis skola för alla, och utskottet understryker att alla skall ha rätt till utbildning och att det skall gälla både flickor och pojkar.

Fördelen med detta slag av stöd är att samarbetsländerna själva formulerar sin strategi för hur de skall nå alla medborgare med grundutbildning och vad den utbildningen skall innehålla. Betydelsen av utbildningsinsatser kan inte nog understrykas när det gäller frågor som t.ex. abortering av flickfoster.

Stödet till FN:s befolkningsfond UNFPA samt till utvecklingsfonden för kvinnor, Unifem, höjs i budgeten för 2004. Samordning med likasinnade länder i Norden och EU samt ökade resurser till bl.a. det nordisk-baltiska samarbetet innebär också att stödet som riktas till kvinnor och flickor förstärks.

Konkreta åtgärder från svensk sida har under senare år även omfattat insatser för att säkra flickors tillgång till utbildning och kvinnors rättigheter vad gäller tillgång till mark, rent vatten och andra resurser samt medverkan i beslutsfattande på alla nivåer i samhället. Flera av dessa frågor är av avgörande betydelse för fattiga familjers möjlighet att ta sig ur sin fattigdom. Sverige stöder lokala projekt i Afrika, Asien samt Latinamerika och Central- och Östeuropa vilka syftar till att ge stöd till kvinnors egna idéer och förmåga att försörja sig bl.a. vad gäller tillgång till krediter inklusive mikrolån, kompetensutveckling och rådgivning i samband med utveckling av jordbruks- eller annan affärsverksamhet.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U284 (kd) yrkande 8, 2002/03:U294 (fp) yrkande 15, 2002/03:U313 (c) yrkande 22, 2002/03:U328

(kd) yrkande 15, 2002/03:A242 (kd) yrkande 11, 2003/04:U6 (kd) yrkande 5, 2003/04:U9 (c) yrkande 13, 2003/04:U260 (s), 2003/04:U348 (kd) yrkande 9, 2003/04:Sf403 (kd) yrkande 33 samt 2003/04:A371(kd) yrkande 9.

4. Bundet och obundet bistånd

Propositionen

Utvecklingssamarbete bör inte vara bundet till svenska företag. Bindning av bistånd ökar generellt sett kostnaderna ur samarbetslandets perspektiv och den medför att landet kan hamna i lägen där man inte har möjlighet att upphandla till så låga kostnader som möjligt. Ett effektivt utnyttjande av resurser kräver därför avbindning av allt internationellt utvecklingssamarbete. Avbindning innebär ökad frihandel och fria marknader och det ger också en signal till utvecklingsländerna om vikten av avreglering av de egna marknaderna för att gynna fri konkurrens. Avbindning av allt internationellt utvecklingssamarbete skulle ge svenskt näringsliv stora möjligheter till affärer genom ett ökat marknadstillträde.

I propositionen understryks att vad gäller genomförandet måste detta ske genom gemensamma steg inom EU och OECD. Bara på så sätt kommer det att vara möjligt att finna stöd för en fortsatt avbindning hos samtliga medlemsstater. Unilaterala avbindningar av enskilda länder riskerar att leda till snedvriden konkurrens.

Motionerna

I motion *2003/04:U3 (s) yrkande 2* krävs en total avbindning av det svenska internationella utvecklingssamarbetet. Denna process bör påskyndas eftersom både Sverige och de fattiga länderna har mycket att vinna på en sådan utveckling.

I motion *2003/04:U6 (kd) yrkande 31* framhålls vikten av en successiv avbindning av biståndet. Motionärerna betonar nödvändigheten av flexibilitet i en sådan process och att Sverige bör låta avbindningen ske i samma takt som övriga västländer och även kontinuerligt utvärdera effekterna.

I motion *2003/04:U9 (c) yrkande 33* framhålls att den parlamentariskt tillsatta kommittén GLOBKOM menade att Sverige bör avbinda allt bilateralt bistånd och samtidigt verka för internationell avbindning. Motionärerna menar att avbindningen av det svenska biståndet måste göras i samma takt som det görs internationellt. En ensidig svensk avbindning skulle inte gynna utvecklingsländerna.

I motion 2003/04:U10 (fp) yrkande 24 konstateras att så kallat bundet bistånd utsatts för omfattande kritik. Motionärerna är generellt sett avvisande till bindning och öronmärkning av bistånd och anser att en avbindning skulle skapa ökad frihandel och öppnare marknader och att Sverige starkare än i dag bör verka för ett sådant förhållningssätt internationellt.

Utskottets överväganden

Utskottet har tagit del av faktapromemoria 2002/03:FPM74 om effektivisering av biståndet och avbindning. Kommissionens meddelande berör en övergång till obundet gemenskapsbistånd och inledningen av ett omfattande arbete på EU-nivå med att kartlägga effekterna av en fullständig och obegränsad avbindning av biståndet och att utarbeta förslag på de åtgärder som krävs för att kunna genomföra en sådan avbindning. Utskottet konstaterar att obundet bistånd generellt anses ge bättre utnyttjande av biståndsmedel och ökat ansvarstagande hos samarbetsländerna. Utskottet anser att ett beslut om avbindning inte får snedvrیدا konkurrensen givarländerna emellan och att det är avgörande att kommissionens förslag till hur avbindning skall ske innehåller regler rörande reciprocitet och insyn. Utskottet delar den ståndpunkt som framförs av regeringen i faktapromemorian.

Utskottet menar att i det internationella arbete som pågår vad gäller avbindning av biståndet är det angeläget att göra åtskillnad mellan det normativa policyarbetet och det praktiska genomförandet. Vad gäller genomförandet måste detta ske genom gemensamma steg inom EU och OECD. Unilaterala avbindningar av enskilda länder riskerar att leda till snedvriden konkurrens och detta är inte syftet med avbindningen.

Utskottet menar att Sverige skall verka för effektivisering av det internationella utvecklingssamarbetet genom bl.a. avbindning. Upphandling av varor och tjänster i utvecklingssamarbetet skall ske i fri konkurrens eftersom en bindning generellt ökar kostnaderna ur samarbetslandets perspektiv och ett effektivt utnyttjande av resurser, i ett längre perspektiv, kräver avbindning av allt utvecklingssamarbete. Avbindning innebär ökad frihandel och fria marknader men det är viktigt att betona att beslut och åtgärder för att öppna marknader och avskaffa hinder för fri konkurrens bör ske i ordnade och överenskomna former. Sverige har en relativt låg andel bundet bistånd och en internationellt överenskommen avbindning skulle därför ge svenskt näringsliv stora möjligheter till affärer genom ökat marknadstillträde.

OECD:s utvecklingskommitté beslutade 2001 att rekommendera att allt bistånd till de minst utvecklade länderna skall vara obundet. Sverige har anslutit sig till rekommendationen. Europeiska rådet har fattat ett principbeslut om att avbinda gemenskapsbiståndet samt att närmare utreda och utvärdera effekterna.

Med vad som ovan anförts avstyrker därmed utskottet motionerna 2003/04:U3 (s) yrkande 2, 2003/04:U6 (kd) yrkande 31, 2003/04:U9 (c) yrkande 33 samt 2003/04:U10 (fp) yrkande 24.

5. Skuldavskrivningar

Propositionen

I propositionen framhålls att skuldfrågan bör ha fortsatt hög prioritet och att Sverige bör verka för att alla fordringsägare tar sin del av ansvaret för att de fattigaste ländernas skulder återförs till en hållbar nivå. Sverige bör stödja och verka för skuldavskrivning för de mest skuldsatta länderna inom befintliga mekanismer, med syftet att skapa en hållbar skuldsituation för dessa länder.

Samarbetet med länderna som ingår i HIPC-initiativet (Heavily Indebted Poor Countries) bör fördjupas i syfte att höja ländernas kapacitet att hantera finansiering och upplåning, och ökat stöd bör ges till länder som befunnit sig i väpnad konflikt. Insatserna för finansiell stabilitet bör öka och utvecklas, bl.a. genom en ökning av den privata sektorns medverkan vid förebyggande och lösning av finansiella kriser.

Motionerna

De fattiga ländernas skulder bör, enligt motion *2002/03:U263 (mp) yrkande 9*, avskrivas omgående, eftersom skulderna utgör ett stort hinder för social utveckling och en bidragande faktor till världsfattigdomen. Motionärerna menar att skulderna är omoraliska och dessutom har betalats tillbaka flera gånger om genom åren.

I motion *2002/03:U313 (c) yrkande 21* framhålls att skuldavskrivningarna är ett första viktigt steg i arbetet för att nå det gemensamma målet om att halvera fattigdomen till 2015. Motionärerna menar att framtida svenska skuldavskrivningar skall kombineras med demokratiska och ekonomiska reformer och kamp mot korruption.

I motion *2003/04:U6 (kd) yrkande 15* föreslås en modell för skuldavskrivning som innebär att de skuldsatta staternas egna, begränsade, ansträngningar ska ge betydligt större resultat i form av konkret skuldavskrivning. Sverige bör vara ett föregångsland och leda den globala opinionen för en sådan skuldavskrivningsmodell.

I motion *2003/04:U7 (v) yrkande 19* begärs att skuldavskrivningarna till länder med stor fattigdom får en mer framskjuten plats i den svenska utvecklingspolitiken och, i *yrkande 20*, att Sverige bör stödja ett öppet och oberoende skiljedomsförfarande mellan långgivare och låntagare när det gäller skuldavskrivningar för länder med stor fattigdom. Vidare krävs i *yrkande 21* att Sverige inleder ett kritiskt framåtsyftande analysarbete av konflikterna och problematiken kring hur nationella planer för kampen mot fattigdomen fungerar. I *yrkande 22* framhålls att ledare för Afrikanska unionen liksom representanter för olika FN-organ och den internationella Jubelrörelsen konstaterat att u-ländernas skuldproblem kräver mer genomgripande lösningar, som går längre än HIPC-initiativet, om millenniemålen skall kunna uppnås år 2015.

I motion 2003/04:U9 (c) yrkande 23 framhålls att ett av de svåraste hindren för utveckling av de fattigaste länderna är de enorma skuldbördorna. Motionärerna menar att skuldavskrivningarna är ett första viktigt steg i arbetet för att nå det gemensamma målet om att halvera fattigdomen till 2015. Skuldavskrivningar måste kombineras med demokratiska och ekonomiska reformer och åtaganden för kamp mot korruptionen.

I motion 2003/04:U10 (fp) yrkande 17 konstateras att många fattiga länder dras med omfattande externa skulder, som är ett av flera hinder för deras politiska och ekonomiska utveckling. Motionärerna kräver att Sverige, liksom övriga i-länder, bör göra mer för att minska skuldbördan för de allra fattigaste länderna och att skuldavskrivningar måste förses med villkor för ekonomiska och demokratiska reformer.

I motion 2003/04:U11 (m) yrkande 9 liksom i motion 2003/04:U248 (m) yrkande 9 framhålls att Sverige bör ta initiativ till en total skuldavskrivning år 2005 för högt skuldsatta låginkomstländer samt att en sådan skuldavskrivning skall kombineras med fyra villkor: att inte acceptera ny upplåning, inte främja korruption och vanstyre, inte bidra till finansiering av anfallskrig och att de frigjorda anslagen kommer de fattiga till godo.

Även i motion 2003/04:U12 (mp) yrkande 11 konstateras att de fattiga ländernas skulder är ett strukturellt hinder för utveckling och motverkar de internationellt fastställda målen i FN:s millenniedeklaration. Motionärerna anser att de fattiga länder som har höga och ohanterliga skuldbördor behöver snabbare och effektivare skuldavskrivningar och, i yrkande 12, att eftersom det s.k. HIPC-initiativet visat sig otillräckligt så bör Sverige verka för ett förnyat initiativ som går betydligt längre och snabbare kan skriva av de fattiga ländernas skulder.

I motion 2003/04:U261 (kd) yrkande 3 konstateras att för att skriva av uländers skulder måste villkor och krav ställas på en sund ekonomisk politik, en demokratisk utveckling och respekt för mänskliga rättigheter liksom på tydliga och konkreta handlingsplaner för att bekämpa fattigdomen. Motionärerna anser att Sverige bör vara ett föredöme i det internationella samfundet och leda den globala opinionen för radikalare skuldavskrivning.

I motion 2003/04:U308 (c) yrkande 2 krävs en omfattande avskrivning av utvecklingsländernas skulder för att frigöra utvecklingsländerna resurser, vilka skall användas för att uppnå en hållbar utveckling, och i yrkande 3 krävs att Världsbankens vinster används till att skriva av delar av Världsbankens egna fordringar på de fattigaste länderna. Vidare framhålls i yrkande 4 att det så kallade HIPC-initiativet syftar till att skriva av skulder för de fattigaste länderna men att programmet inte håller måttet utan behöver utvärderas och reformeras. I yrkande 5 framhålls att det inte är rimligt att kräva att befolkningen i diktaturländer skall betala sina ledares skulder och att Sverige bör föra upp diskussionen kring illegitima skulder på IMF:s agenda.

Utskottets överväganden

Utskottet understryker också vikten av att minska de fattiga ländernas skuld-
börda och att skuldavskrivning sker på ett sådant sätt att den främjar utveck-
ling och därmed fattigdomsbekämpning. En av de grundläggande tankarna
bakom HIPC-initiativet är att ge de fattiga och skuldyngda länderna en möj-
lighet att permanent ta sig ur sin ohållbara skuldsituation. Skuldållbarhet är
en funktion av sund ekonomisk politik, koncessionella resurser, direktinve-
steringar, utveckling av exportmarknader, fattigdomsbekämpning och skuld-
hanteringskapacitet. Länderna har härvidlag ett stort eget ansvar för hur deras
framtida skuld utvecklas, och biståndets roll är att stödja denna process.
Kostnaderna för initiativets genomförande är så omfattande att insatser från
Sverige och andra likasinnade givare inte räcker till för att finansiera initiati-
vet. Därför måste även de stora länderna axla sin del av finansieringsbördan.
Utskottet konstaterar att regeringen har varit drivande i arbetet med att lägga
fast en finansieringsprocess för HIPC-initiativet. Den svenska skuldpolitiken
gentemot de fattigaste länderna syftar till att stödja sådana länder som bedri-
ver en sund ekonomisk politik att återfå en hållbar skuld. I den överenskom-
melse som slöts i Monterrey har både låntagare och kreditorer tagit på sig ett
ansvar för den ekonomiska situationen i de fattiga skuldyngda länderna.

Utskottet konstaterar att de resurser som krävs för att stödja att länder skall
kunna förbättra sin situation är så stora att enbart gåvofinansiering inte
kommer att räcka för de stora investeringsbehov som finns i länderna. Be-
dömningen är även att inte ens en fullständig avskrivning av ländernas externa
skuld skulle räcka för de investeringar som krävs för att bekämpa fattigdom i
länderna. Därför kommer länderna även i fortsättningen behöva tillgång till
kreditfinansiering. Sverige bör stödja kravet på tydligare regler mellan lånta-
gare och långivare.

Utskottet menar att för alla länder, inklusive de fattiga länderna, är det avgö-
rande att regeringarna själv tar ansvar för att formulera och genomföra en sund
ekonomisk politik. En effektiv skattepolitik och ett ökat inhemskt sparande
behöver för många länder kompletteras med stora bidrag från utvecklings-
samarbetet. Svenskt stöd till de fattiga ländernas ansträngningar sker framför
allt genom de internationella finansiella institutionerna och EU.

Utskottet menar att avskrivning är effektivt endast om det ingår som en del i
en utvecklingsstrategi. För att länderna skall undvika att åter hamna i ohåll-
bara skuldsituationer krävs en tydlig, rättvis, hållbar och utvecklingsfrämjande
inhemsk politik. En känslig balansgång är avvägningen mellan efterskänkande
av skulder och upprätthållande av de fattiga ländernas kreditvärdighet.

Utskottet har inhämtat att Sverige sedan lanseringen av det s.k. HIPC-
initiativet dels lämnat ett omfattande ekonomiskt stöd till initiativets genom-
förande, dels lämnat kapacitetsuppbyggande stöd till flera av de aktuella
länderna. Sverige stöder även inrättandet av en internationell konkursmekani-
sm för skuldomstrukturering s.k. SDRM (Sovereign Debt Restructuring
Mechanism). IMF har en viktig roll i SDRM genom sin kompetens att analy-

sera förutsättningarna för skuldållbarhet och genom sin utlåning och därigenom bedömning av om landet vidtar nödvändiga ekonomiska åtgärder. Vid IMF:s vårmöte i april 2003 konstaterades emellertid att det för närvarande inte finns tillräckligt politiskt stöd för att skapa en internationell konkursmekanism.

Utskottet menar att för att ett fattigt och skuldyngt land skall beviljas skuldavskrivningar under HIPC-initiativet är kravet att landet bedriver en god ekonomisk politik med en tydlig fattigdomsinriktning. Ett särskilt villkor för stöd är att länderna formulerar egna fattigdomsstrategier med en tydlig plan för hur fattigdomen bäst bekämpas i det egna landet. Denna strategi är också vägledande för hur de resurser som frigörs används.

Skuldavskrivningarna bör vidare kombineras med demokratiska och ekonomiska reformer och andra insatser i kampen mot korruption.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U263 (mp) yrkande 9, 2002/03:U313 (c) yrkande 21, 2003/04:U6 (kd) yrkande 15, 2003/04:U7 (v) yrkande 19–22, 2003/04:U9 (c) yrkande 23, 2003/04:U10 (fp) yrkande 17, 2003/04:U11 (m) yrkande 9, 2003/04:U12 (mp) yrkandena 11 och 12, 2003/04:U248 (m) yrkande 9, 2003/04:U261 (kd) yrkande 3 samt 2003/04:U308 (c) yrkandena 2–5.

6. Jordbruk

Propositionen

Landsbygdsutveckling är avgörande för utveckling i många utvecklingsländer. På landsbygden bor en majoritet av världens fattiga. Potentialen för minskad fattigdom genom höjd sysselsättning, produktion och export på jordbruksområdet är betydande. Parallellt med handelsliberaliseringar och krav på reformer av EU:s jordbrukspolitik måste satsningar ske på landsbygdsutveckling i fattiga länder. Utgångspunkten för sådana satsningar bör vara ett miljömässigt hållbart jordbruk och en ekonomiskt och socialt hållbar utveckling på landsbygden vilket kan skapa förutsättningar för en tillräcklig livsmedelsproduktion.

Motionerna

I motion 2002/03:U290 (kd) yrkande 16 konstateras att i flera afrikanska länder förekommer problem när det gäller fördelningen av mark, vilket enligt motionärerna skulle kunna lösas genom att regeringen verkar för att det internationella biståndet bidrar till att göra det finansiellt möjligt att genomföra juridiskt riktiga markreformer.

I motion 2003/04:U9 (c) yrkande 18 krävs att Sida prioriterar utvecklingsarbetet genom att verka för att förbättra villkoren för jordbrukarna i utvecklingsländerna. I yrkande 30 framhålls vikten av att UD och Sida skapar förutsättningar för att få till stånd en mellan Sverige och biståndsmottagarlandet gemensam analys av hindren för jordbrukets och landsbygdens utveckling och att de slutsatser som analysen ger läggs till grund för det fortsatta utvecklingssamarbetet.

I motion 2003/04:U261 (kd) yrkande 6 krävs att ökat stöd för svenskt bistånd bör gå till utvecklingen av självständiga bondeorganisationer i Afrika.

I 2003/04:U271 (mp) yrkande 5 konstateras att det inom biståndet på sikt krävs ökade anslag till jordbrukssektorn.

Utskottets överväganden

Landsbygdsutveckling är avgörande för tillväxt och framsteg i många utvecklingsländer. På landsbygden bor en majoritet av världens fattiga. Potentialen för minskad fattigdom genom höjd sysselsättning, produktion och export på jordbruksområdet är betydande. Parallellt med handelsliberaliseringar och krav på reformer av EU:s jordbrukspolitik måste satsningar ske på landsbygdsutveckling i fattiga länder. Fattigdomsbekämpning är således nära kopplad till en tryggad livsmedelsförsörjning.

Satsningar på landsbygdsutveckling innehåller självfallet betydande insatser för utvecklingen av jordbruket som också bör inkludera åtaganden vad avser markreformer och stöd till bondeorganisationer liksom till enskilda jordbrukare. Brister i den inhemska politiken i utvecklingsländerna utgör ett allvarligt hinder för utveckling. Därför är det angeläget att samarbetsländernas fattigdomsstrategier inkluderar analyser av hindren för jordbrukets och landsbygdens utveckling.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U290 (kd) yrkande 16, 2003/04:U9 (c) yrkandena 18 och 30, 2003/04:U261 (kd) yrkande 6 samt 2003/04:U271 (mp) yrkande 5.

7. Sexuell och reproduktiv hälsa

Propositionen

I propositionen framhålls att Sverige bör stödja arbetet med att förbättra utvecklingsländernas egen förmåga att ta ansvar för grundläggande och rättvisa system för social omsorg samt hälso- och sjukvård. Sverige bör fortsatt vara pådrivande i internationella sammanhang i frågor som rör sexuell och reproduktiv hälsa och dithörande rättigheter.

Motionerna

I motion 2002/03:U235 (*fp*) *yrkande 4* krävs att kvinnors rätt till fri abort och god sexuell och reproduktiv hälsa också blir ett prioriterat finansiellt mål i den svenska biståndsbudgeten.

I motion 2002/03:U294 (*fp*) *yrkande 17* konstateras att på flertalet FN-konferenser genom åren har frågan om fri abort diskuterats flitigt. På FN:s befolkningskonferens i Kairo år 1994 beslutade världens länder att fyra procent av biståndet skall avsättas till sexuell och reproduktiv hälsa. Endast ett EU-land, Nederländerna, uppfyller detta mål. Motionärerna menar att Sverige som världens mest jämställda land, bör låta en större del av biståndet gå till sexuell och reproduktiv hälsa.

I motion 2002/03:U314 (*s*) framhålls att sexuell och reproduktiv hälsa är en mänsklig rättighet. UNFPA rapporterade år 2000 om 63 länder med akut brist på materiel som används i arbetet med sexuell och reproduktiv hälsa, som preventivmedel och materiel för familjeplanering, för mödravård och abort, behandling av könssjukdomar och för att förebygga spridning av hiv/aids. Motionärerna menar att Sverige har en lång tradition av att förespråka sexuella och reproduktiva rättigheter och att detta därför borde bli en profilfråga vad gäller svenskt bistånd.

I motion 2003/04:U2 (*c, m, fp, kd, v, mp*) *yrkande 1* krävs att regeringen verkar för att Sverige och andra ledande givare på området måste öka stödet till sexuell och reproduktiv hälsa med målet att avsätta minst 10 % av biståndsbudgeten till området. Även i motion 2003/04:U5 (*s*) *yrkande 1* krävs att sexuell och reproduktiv hälsa och dithörande rättigheter görs till en profilfråga för svenskt bistånd och, i *yrkande 2*, att Sverige bör överväga att höja nivån på biståndet till området sexuell och reproduktiv hälsa.

I motion 2003/04:U10 (*fp*) *yrkande 13* krävs att en större del av biståndet skall gå till området sexuell- och reproduktiv hälsa och åtgärder som motverkar spridningen av hiv/aids.

I motion 2003/04:U232 (*s*) konstateras att om millenniemålen skall uppnås är det viktigt att det internationella samarbetet utvecklas mer konkret. Motionärerna menar att Sverige på den internationella politiska dagordningen ytterligare bör driva frågan om rätten till sexuell och reproduktiv hälsa. Det kan göras genom ett ökat fokus på dessa frågor i det svenska biståndet, vilket skulle sända tydliga signaler om den vikt Sverige lägger vid rätten till sexuell och reproduktiv hälsa, samt presentera ett positivt exempel för andra länders regeringar.

I motion 2003/04:U276 (*fp*) *yrkande 4* krävs att Sverige verkar för att kvinnors rätt till fri abort och god sexuell och reproduktiv hälsa blir ett prioriterat finansiellt mål i den svenska biståndsbudgeten.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att främjandet av en trygg och säker sexualitet och en god reproduktiv hälsa i befolkningen har utgjort en hörnsten såväl i Sveriges nationella som internationella folkhälsoarbete. Frågor om sexuell och reproduktiv hälsa saknas dock i de internationellt erkända målen från FN:s milennietoppmöte i september år 2000, och utskottet menar att denna brist gör det nödvändigt att en handlingsplan arbetas fram inom detta område. Utskottet menar att denna handlingsplan bör innehålla en strategi för hur dessa frågor kan kopplas till andra millenniemål, t.ex. minskad barnadödlighet och minskad mödradödlighet.

Det är utskottets uppfattning att insatser inom området sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter är avgörande för att millennieutvecklingsmålen skall kunna uppnås, särskilt för att målen om att minska mödradödlighet och spridningen av hiv/aids skall kunna uppnås. Utskottet menar att rättighetsperspektivet i den föreslagna politiken för global utveckling bl.a. markerar att alla människor skall ha rätt att bestämma över sin egen kropp, reproduktion och sexualitet. Utskottet konstaterar att s.k. osäkra aborter står för mellan en fjärdedel och upp till hälften av mödradödligheten i många utvecklingsländer. Utvecklingssamarbetet har en viktig uppgift i att bidra till att denna utveckling kan vändas.

FN:s konferens om befolkning och utveckling i Kairo 1994 och dess uppföljningskonferens 1999 resulterade, som utskottet redogjort för i ett tidigare avsnitt i betänkandet (Politik för social omsorg och folkhälsa), i en helhetssyn på sexuell och reproduktiv hälsa. Kairokonferensen innebar ett genombrott för erkännandet av alla människors reproduktiva rättigheter. Under FN:s ledning kommer det internationella samfundet under år 2004 att följa upp de rekommendationer och mål som gjordes i samband med Kairokonferensen och dess uppföljningskonferens. Därmed kommer frågor om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter att få uppmärksamhet.

De flesta länder delar fortfarande den syn på sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter som utvecklades i Kairo. Utskottet noterar att några tongivande länder i dessa frågor ger uttryck för en annan och mer restriktiv syn. Sverige tillhör en mindre grupp länder som är särskilt pådrivande när det gäller att lyfta fram frågor kring sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. Det är därför viktigt att Sverige ger ett sådant stöd till enskilda länder, enskilda organisationer och FN-organisationer att handlingsprogrammet från Kairo kan genomföras och att dialogen kring sexualitet, aborter, mansrollen och ungdomars behov tydliggörs och förstärks. Utskottet menar att alla kvinnor skall ha rätt till fri och säker abort. Detta skall vara centralt också i utvecklingssamarbetet.

Sverige har under de senaste åren markant ökat bidragen till UNFPA. År 2000 bidrog Sverige med 160 miljoner kronor, år 2003 hade stödet ökat till 205 miljoner kronor. Inför år 2004 har regeringen i budgetpropositionen föreslagit att basstödet ökas till UNFPA från 205 till 270 miljoner kronor. Utskottet

finner ökningen motiverad dels mot bakgrund av att organisationen gör ett mycket bra arbete i syfte att genomföra Kairoprogrammet, dels mot bakgrund av de negativa konsekvenser som följer av det amerikanska beslutet att dra tillbaka sitt stöd till organisationen för åren 2002 och 2003. Enligt vad regeringen redovisat bl.a. i budgetpropositionen avser regeringen att under år 2004 öka stödet till SRHR och hiv/aids-bekämpning genom UNAIDS, Unicef och svenska och internationella enskilda organisationer, inklusive *International Planned Parenthood Federation* (IPPF). Utskottet välkomnar dessa satsningar men gör de formella ställningstagandena om budgeten för 2004 års utvecklingssamarbete i betänkande 2003/04:UU2.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U235 (fp) yrkande 4, 2002/03:U294 (fp) yrkande 17, 2002/03:U314 (s), 2003/04:U2 (c, m, fp, kd, v, mp) yrkande 1, 2003/04:U5 (s) yrkandena 1 och 2, 2003/04:U10 (fp) yrkande 13, 2003/04:U232 (s) samt 2003/04:U276 (fp) yrkande 4.

8. Hiv/aids

Propositionen

Hälsofrågornas alltmer framträdande plats i det globala samarbetet har bidragit till en allt viktigare roll för Världshälsoorganisationen (WHO). Genom Sveriges bidrag till WHO stöder Sverige det internationella arbetet i kampen mot ohälsa men också utvecklingen av grundläggande och rättvisa system för hälso- och sjukvård. WHO arbetar aktivt för att bekämpa hiv/aids, malaria, tuberkulos och tobaksrelaterade sjukdomar som är gränsöverskridande men som framför allt drabbar de fattigaste delarna av världen och dess fattigaste invånare.

Rika länder skall stödja de fattiga ländernas kamp mot ohälsan och se till att fattiga människor får tillgång till läkemedel till rimliga kostnader. För de allra flesta sjukdomar som är vanliga i utvecklingsländerna är mediciner inte tillräckligt billiga för att vara tillgängliga för de fattiga. Sverige bör driva att kraftfulla internationella insatser görs för att förebygga och begränsa spridningen och lindra följderna av hiv/aids.

Motionerna

I motion 2002/03:U284 (kd) yrkande 24 krävs att insatserna för att bekämpa malaria och tuberkulos ökas.

I motion 2002/03:U294 (fp) yrkande 18 framhålls att hiv/aids-epidemin är ett avgörande hot mot möjligheterna till ekonomisk utveckling och fattigdomsbekämpning. Motionärerna menar att kampen mot hiv/aids bör stärkas och att större och bättre insatser måste göras för att bekämpa spridningen av hiv/aids och för att hjälpa de redan smittade.

I motion 2002/03:U295 (m) krävs att det svenska biståndet inriktas på bekämpningen av hiv/aids och att en basal hälsovård måste komma alla till del, och information om hivprevention måste på ett effektivt sätt nå ut till alla inom biståndet (*yrkandena 17 och 18*). Motionärerna anser vidare att svenskt bistånd för hiv/aids-bekämpning med fördel kan kanaliseras genom frivilligorganisationerna (*yrkande 19*). Motionärerna anser också att särskild vikt måste läggas vid att stärka kvinnans ställning för att bekämpa spridningen av hiv (*yrkande 20*).

I motion 2002/03:U313 (c) framförs en lång rad förslag rörande problematiken med hiv/aids i fattiga länder. Enligt motionärerna bör Sverige ge sitt fulla stöd till den av UNAIDS initierade kampanjen mot stigmatisering och diskriminering av hiv/aidssjuka (*yrkande 11*).

I motion 2002/03:U327 (kd) konstaterar motionärerna att bekämpningen av hiv/aids medför stora ekonomiska uppoffringar och att Sverige måste ta sin del av ansvaret och därför avsätta särskilda medel för det globala hiv/aidsarbetet (*yrkande 3*). Vidare anförs i motionen att regeringen bör verka för inrättandet av förvaltarfonder för att skydda föräldralösa barn från att genom hiv/aids berövas sitt arv (*yrkande 4*) och att regeringen via svenska biståndsinsatser måste verka för att skolvgifterna i de fattiga och hiv/aids-drabbade länderna slopas (*yrkande 5*). Vidare anser motionärerna att Sverige skall vara pådrivande för att få i gång en generell satsning på behandling av hivinfekterade blivande mödrar och deras nyfödda barn (*yrkande 6*). Såväl på multilateral som på bilateral nivå måste regeringen i samtal med länders och organisationers beslutsfattare påpeka behovet av att det görs tydligt hur hivinfektionen smittar och hur infektionen kan förebyggas (*yrkande 8*). Motionärerna vill också få i länderna att vara beställare och finansörer av mediciner från läkemedelsbolagen för de fattigaste ländernas räkning (*yrkande 9*).

I motion 2003/04:U6 (kd) *yrkande 18* framhålls att det krävs mer resurser, ökad finansiering, fler gemensamma internationella initiativ och ökad öppenhet i det aidsrelaterade arbetet. Motionärerna anser att de hiv/aidsrelaterade resurserna bör utgöra en större del av den svenska biståndsbudgeten.

I motion 2003/04:U9 (c) *yrkande 24* framhålls att sjukdomar som hiv/aids slår hårt mot hela samhället på alla nivåer. Gemensamma, informella institutioner, seder och bruk påverkas och traditionella nätverk urholkas och omvårdnaden av barn och äldre åsidosätts. Motionärerna menar att frågan om sexuell och reproduktiv hälsa i arbetet med det civila samhället och frivilligorganisationerna i mottagarländerna bör lyftas fram tydligare.

I motion 2003/04:U11 (m) *yrkande 5* konstateras att människor som lider av sjukdomar och ohälsa får svårare att finna den energi och den utvecklingskraft som behövs för att få ett samhälle att blomstra. Motionärerna menar att sjukdomarna inte skulle få de förödande konsekvenser som de nu har med en

snabb ekonomisk utveckling. Endast en mindre del av biståndsflödet hade krävts för att bygga upp en grundläggande hälsovård, som i sin tur kraftfullt hade främjat både social och ekonomisk utveckling.

I motion 2003/04:U228 (s) diskuteras kampen mot hiv/aids i södra Afrika. Motionärerna föreslår att ytterligare åtgärder vidtas inom biståndspolitiken för att motverka hiv/aids i södra Afrika och att de internationella insatserna, bl.a. av EU, för att stödja de afrikanska staterna i kampen mot hiv/aids kraftigt ökas (*yrkandena 1 och 2*).

I motion 2003/04:U245 (m) framläggs ett program för bekämpning av hiv i Afrika. Enligt motionärerna är sjukdom och ohälsa ett dominerande problem som både är en orsak till och ett resultat av underutveckling. Sjukdomar som hiv/aids, malaria, mässling, hakmask, snäckfeber, sömnsjuka och många andra sjukdomar förkortar liv och gör livet svårt i stora delar av kontinenten. Motionärerna vill fokusera det svenska biståndet till Afrika där problemen med hiv/aids är som störst (*yrkande 1*). Ett liknande yrkande om att det svenska biståndet bör inriktas på bekämpningen av hiv/aids finns i motion 2003/04:U248 (m) *yrkande 5*. Motionärerna bakom motion 2003/04:U245 (m) framhåller, i likhet med motion 2003/04:U248 (m) *yrkande 7*, att utbildning för alla barn i Afrika är en nyckelfråga både för att skapa utveckling, demokrati och för att öka hälsan i Afrika. Möjligheterna att skydda sig mot hiv/aids och andra sjukdomar minskar drastiskt om man inte kan läsa sig till den hälsoupplýsning om preventiva åtgärder som ges, enligt motion 2003/04:U245 (m) *yrkande 2*. Motionärerna kräver därför att utbildning ges till alla barn i Afrika samt att hivprevention inkluderas i skolan (*yrkande 9*) och att alla barn, ungdomar och vuxna får ökad information och kunskap om hiv (*yrkande 13*). Motionärerna menar dessutom att samverkan bör komma till stånd för byggandet av sociala strukturer för att hindra flyktingströmmar (*yrkande 8*). I motionen framhålls behovet av att skapa en effektiv struktur för olika hälso- och sjukvårdsinsatser i Afrika (*yrkande 10*) och skapa fler utvecklingsenheter som arbetar med hivprevention på plats i Afrika (*yrkande 11*). Dessutom kräver motionärerna att hivpreventionsprogram inrättas på alla lokala arbetsplatser och bygemenskaper i Afrika (*yrkande 12*). Enligt motionens *yrkande 16* måste tillgången till antivirala medel för alla gravida hivsmittade kvinnor i Afrika garanteras även efter förlossningen för att både mor och barn skall överleva. Enligt motionärerna måste dessutom tillgången till preventivmedel för män i Afrika öka (*yrkande 17*) och ytterligare resurser tillföras för att öka möjligheten för människor i Afrika att hivtesta sig (*yrkande 14*).

I motion 2003/04:U246 (m) *yrkande 3* begärs att Sverige och EU skall verka för att FN skall fokusera på bekämpningen av hiv och man hänvisar till att WHO t.ex. ledde den samordnande insatsen för att bekämpa smittkoppor, vilket medförde att sjukdomen nu är utrotad. FN, och särskilt WHO och UNAIDS, borde nu verkligen fokusera på att bekämpa hiv/aids, vilket är världens största katastrof.

I motion 2003/04:U251 (kd) yrkande 5 framhålls vikten av att uppmärksamma det faktum att en viktig förutsättning för att bekämpa hiv/aids är att kvinnans status höjs, och därför är stöd till jämställdhetsarbetet i utvecklingsländerna mycket viktigt. I motionens yrkande 10 konstateras att aidshotet är globalt och kommer att kräva globala lösningar med stora ekonomiska uppoffringar som följd. Motionärerna menar att Sverige bör ta ett tydligare ansvar och låta de hiv/aids-relaterade resurserna utgöra en större del av den svenska utvecklings- och biståndsbudgeten. Vidare ställer motionärerna i yrkandena 3 och 9 krav på att Sverige i ökad utsträckning bör fokusera biståndsarbetet på att bygga upp fungerande hälso- och sjukvårdssystem och infrastruktur för svårt hiv-drabbade länder och vidareutveckla stödjande åtgärdsprogram för föräldralösa barn till följd av hiv/aids-spridningen.

I motion 2002/03:U290 (kd) anser motionärerna att regeringen bör begära särskilda handlingsplaner för bekämpning av hiv/aids i kombination med krav på ökade rättigheter för kvinnor från de afrikanska länder där Sverige bedriver utvecklingsarbete (yrkande 8).

I motion 2003/04:U312 (kd) kräver motionärerna, i yrkande 3, att biståndsmedel skall avsättas till inrättandet av s.k. stödfamiljer för barn som blivit föräldralösa på grund av den omfattande hiv/aids-spridningen eller av annan orsak.

I motion 2003/04:U261 (kd) yrkande 9 krävs att Sida förbättrar sina konsekvensanalyser vad gäller hiv-spridning i de projekt man stöder i Afrika.

I motion 2003/04:U295 (s) framhålls att medel från vårt svenska bistånd anslås för att snabbt utveckla och distribuera bra och billigare mediciner till tredje världens folk.

I motion 2003/04:U300 (v) yrkandena 1 och 2 krävs ytterligare åtgärder inom biståndspolitiken för att motverka hiv/aids i södra Afrika och kraftigt ökade internationella insatser av bl.a. Europeiska unionen för att stödja de afrikanska staterna i kampen mot hiv/aids.

I motion 2003/04:U348 (kd) yrkande 21 framhålls att Sverige bör avsätta mer resurser av den totala biståndsbudgeten för kampen mot allvarliga smittsamma sjukdomar i fattiga länder.

Utskottets överväganden

Utskottet kan med oro konstatera att omfattningen av hiv/aids-problematiken fortsätter att öka dramatiskt. Hiv/aids är ett av världens allvarligaste utvecklingsproblem med svåra följder för så gott som samtliga samhällssektorer i de hårdast drabbade länderna. Utskottet konstaterar att fattigdom är både en orsak till och en effekt av spridningen av hiv/aids.

Många länder saknar resurser för förebyggande åtgärder och för att hantera konsekvenserna av hiv/aids på ett bra sätt. Sverige verkar såväl bi- som multilateralt för att samtliga samarbetsländer skall intensifiera sina ansträngningar

i kampen mot hiv/aids. Insatser i Afrika – där hiv/aids-läget är svårast – bör, enligt utskottets mening, kompletteras med åtgärder i regioner där epidemin växer snabbt, framför allt Asien och delar av Östeuropa.

Nyligen presenterade uppgifter av Världshälsoorganisationen WHO och UNAIDS visar att 5 miljoner människor infekteras av hiv bara under år 2003 och att 3 miljoner människor dör i aids. Antalet aidssjuka och hivsmittade i världen uppgår i dag till 40 miljoner människor, av vilka 2,5 miljoner av de smittade ännu inte har fyllt 15 år. De flesta av dessa lever under svåra förhållanden med t.ex. fattigdom, drogmissbruk, prostitution, våld och sexuella övergrepp. Många av de drabbade är både föräldralösa och hemlösa. Endast en bråkdel av dem vet att de är smittade. De flesta som i dag smittas av hiv eller påverkas av de negativa konsekvenser hiv/aids medför är barn och ungdomar. Utskottet vill i detta sammanhang hänvisa till betänkande 2002/03:UU4, vari utskottet särskilt uppmärksammat frågor rörande barn och hiv/aids (s. 26 f.). Utskottet understryker dessutom vikten av att ungdomar själva engageras i det förebyggande arbetet och inte minst i arbetet med att öka användningen av kondomer.

Utskottet menar att spridningen av hiv/aids måste ses som ett säkerhetspolitiskt problem och riskerar att försvaga det konfliktförebyggande arbetet. Utskottet kan i denna del konstatera att synen på hiv/aids som en säkerhetspolitisk riskfaktor delas av alltfler internationella aktörer. Enligt vad utskottet inhämtat verkar Sverige för att FN också skall ha ett säkerhetspolitiskt perspektiv i organisationens hiv/aids-arbete. FN har också de senaste åren på flera sätt intensifierat arbetet om sambanden mellan hiv/aids och stabilitet respektive säkerhet.

Världens regeringar enades i samband med FN:s millennietoppmöte i september år 2000 om målet att före år 2015 stoppa spridningen av bl.a. hiv/aids och malaria. Även i slutdokumentet från barntoppmötet år 2002 är kampen mot hiv/aids ett av huvudmålen.

Utskottet kan konstatera att hiv/aids är ett utvecklingsproblem som kräver ett brett angreppssätt och åtgärder som tar fasta på såväl förebyggande arbete som vård, behandling och lindring av följderna för den enskilde och samhället som helhet. Det förebyggande arbetet förblir viktigt. Ökad öppenhet, delaktighet och jämställdhet är avgörande för att hindra spridningen. Varje länk i kedjan av de åtgärder som krävs för att hindra spridningen och lindra effekterna av hiv/aids måste förstärkas, från det förebyggande arbetet till vård och behandling, tillgång till läkemedel, forskning och framtagande av vaccin.

Utskottet välkomnar att FN inrättat en kommission på hög nivå om aidssituationen i Afrika. Syftet med denna är att försöka begränsa spridningen av hiv/aids i världsdelen. Kommissionen är främst tänkt att hjälpa de afrikanska staterna att hantera verkningarna av den epidemi som allvarligt hotar att hämma utvecklingen på kontinenten. Den kommer därmed inte enbart att arbeta med hiv/aids utan också med förvaltning och god samhällsstyrning. Utskottet konstaterar i detta sammanhang vikten av att hiv/aids-problematiken

erkänns och uppmärksammas från det politiska ledarskapet i drabbade länder. Det är likaså angeläget att det sker en satsning av nationella resurser och att dessa allokeras till förebyggande åtgärder. Trots att många afrikanska ledare lyckats höja det allmänna medvetandet om hiv/aids och hur sjukdomen kan undvikas, återstår, enligt utskottets förmenande, mycket att göra i många länder.

Utskottet ser med tillfredsställelse på att Sverige i det internationella arbetet driver uppfattningen att sjukdomens allvarliga följder måste vara styrande för arbetet mot hiv/aids. Skillnader i kultur, religion och människosyn får därför inte lägga hinder i vägen för ett effektivt arbete. Varje enskilt land har ett ansvar att förebygga och hindra spridningen av hiv/aids och hantera följderna av hiv/epidemin. Enligt utskottets mening bör Sverige i sin dialog med samarbetsländerna inom utvecklingssamarbetet särskilt stödja dessa länders eget arbete med att uppfylla de åtaganden som de gjort i internationella sammanhang vad gäller bekämpning av sjukdomen.

Den av Sida utarbetade hiv/aids-strategin *Att investera för framtida generation* är ett arbetsverktyg för insatser inom alla sektorer och i alla samarbetsländer. Strategin lyfter fram olika typer av insatser som anses nödvändiga i kampen mot hiv/aids. Det handlar t.ex. om att öka det politiska ansvaret, bygga ut effektiva hälsosystem, fortsätta preventionsarbetet, ge stöd till smittade och drabbade samt planera och hålla beredskap inom alla sektorer för att hantera konsekvenserna av epidemin.

I takt med spridningen av hiv/aids ställs hälsovårdens resurser i utvecklingsländerna inför stora utmaningar. Utskottet kan konstatera att ett mycket viktigt inslag i svenskt utvecklingssamarbete gäller uppbyggnaden av hälsosystem. Sverige bidrar aktivt inom både WHO och UNAIDS för att detta skall prioriteras. Inom den globala fonden har Sverige också drivit uppfattningen att medel från fonden kan användas till att bygga upp hälsosystem.

Det är utskottets uppfattning att UNAIDS, där Sverige ingår i styrelsen, under sin korta existens i hög grad har bidragit till att öka uppmärksamheten på hiv/aids. Utskottet delar regeringens positiva syn på det arbete som organisationen hittills utfört. Mycket återstår att göra och UNAIDS kommer att kunna spela en betydelsefull roll i arbetet med att genomföra de åtaganden som världens länder gjorde i juni 2001 vid generalförsamlingens särskilda möte om hiv/aids. Inte minst tydligt är detta i södra Afrika och i några av länderna i Östeuropa.

Det krävs stora internationella insatser för att minska effekterna av hiv/aids. Även om allt större medel har ställts till förfogande är behoven långt ifrån fyllda. Den största internationella satsningen är den globala fond som bildats för de tre sjukdomarna hiv/aids, malaria och tuberkulos. Den stora utmaningen är att samordna offentliga, privata, nationella och internationella resurser. Först när denna samordning sker i de enskilda länderna kan nödvändig effektivitet uppnås. FN har en central roll genom UNAIDS och de speciella hiv/aids-representanter som FN utsett för olika regioner. WHO:s kompetens på

området är av fortsatt stor betydelse. Även inom EU har hiv/aids fått större uppmärksamhet både politiskt och genom de satsningar som görs genom gemenskapens utvecklingssamarbete. Inom WTO har EU arbetat intensivt för att u-länderna skall få förbättrad tillgång till läkemedel.

I dag uppgår det svenska stödet till hiv/aids-frågor till över 550 miljoner kronor. Mer än 300 miljoner kronor går till bilaterala insatser, 60 miljoner till UNAIDS och 200 miljoner till den globala fonden. Dessutom tillkommer bidrag från andra multilaterala program och medel från EU. Regeringen har i budgetpropositionen föreslagit kraftigt ökade satsningar på arbetet mot hiv/aids genom bl.a. ökade anslag till vissa viktiga internationella organ, såsom UNAIDS, UNFPA, UNDP och Unicef. Dessa förslag behandlas i utskottets betänkande 2003/04:UU2 om budgeten för år 2004 avseende utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

Utskottet välkomnar regeringens avsikter att intensifiera de svenska insatserna i kampen mot epidemin genom ett aktivt agerande i relevanta forum och genom kraftigt ökade finansiella satsningar. Utskottet delar regeringens bedömning att det är centralt att multilaterala organ som UNAIDS, UNFPA och den globala fonden har tillräckliga medel men också att ett ökat finansiellt fokus läggs på de organ som arbetar med breda fattigdomsinriktade frågor, särskilt kapacitetsuppbyggnad inom hälsosektorn men också andra sektorer. Hiv/aids-relaterade insatser kommer därmed att få ökad prioritet i det bilaterala utvecklingssamarbetet. Det är också nödvändigt att förstärka multilaterala organ som UNDP och Unicef för genomförandet. Världens fattigaste drabbas även hårt av andra sjukdomar som malaria, tuberkulos och mässling. Utskottet anser att det är mycket angeläget att stärka det förebyggande arbetet vad gäller dessa sjukdomar och att Sverige visar gott föredöme i synnerhet med vaccinationsprogram för mässling. Ett led är att göra de vaccin som finns mot sjukdomarna tillgängliga för alla. Utskottet har tidigare i betänkandet redogjort för sin uppfattning om sänkta kostnader samt garantier för utveckling av läkemedel mot sjukdomar som främst drabbar utvecklingsländer och därvidlag redogjort för bl.a. TRIPS-avtalet (se avsnittet Politik för social omsorg och folkhälsa).

Det kan särskilt framhållas, menar utskottet, att svensk forskning inom området är internationellt erkänd. Det gäller såväl specifik medicinsk forskning om hiv/aids som forskning om internationell hälsa och utveckling. Utskottet konstaterar att Sverige därmed har goda förutsättningar att bidra till att kunskaper och erfarenheter inom området får internationell spridning.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U284 (kd) yrkande 24, 2002/03:U290 (kd) yrkande 8, 2002/03:U294 (fp) yrkande 18, 2002/03:U295 (m) yrkandena 17–20, 2002/03:U313 (c) yrkande 11, 2002/03:U327 (kd) yrkandena 3–6, 8 och 9, 2003/04:U6 (kd) yrkande 18, 2003/04:U9 (c) yrkande 24, 2003/04:U11 (m) yrkande 5, 2003/04:U228 (s) yrkandena 1 och 2, 2003/04:U245 (m) yrkandena 1, 2, 8–14, 16 och 17,

2003/04:U246 (m) yrkande 3, 2003/04:U248 (m) yrkandena 5 och 7, 2003/04:U251 (kd) yrkandena 3, 5, 9 och 10, 2003/04:U261 (kd) yrkande 9, 2003/04:U295 (s), 2003/04:U300 (v) yrkandena 1 och 2, 2003/04:U312 (kd) yrkande 3 samt 2003/04:U348 (kd) yrkande 21.

9. Funktionshindrades situation

Propositionen

Rätten till inflytande, delaktighet och möjlighet att påverka sin situation är ofta begränsad för personer med funktionshinder, bl.a. på grund av en diskriminerande omgivning. Det är därför viktigt att funktionshindrades rättigheter tydligt lyfts fram i politiken för global utveckling.

Den ökade förståelsen för att fattigdom också inkluderar brist på möjligheter och trygghet har satt fokus på respekten för mänskliga rättigheter som en utgångspunkt för ett lands utveckling. Utvecklingsländernas egna fattigdomsstrategier skall vara utgångspunkten för landstrategierna, och rättighetsperspektivet skall även innebära att fokus läggs på diskriminerade, exkluderade och marginaliserade individer och grupper.

Motionerna

I 2002/03:U284 (kd) yrkande 29 framhålls att det behövs fler specifika biståndsprojekt om funktionshinder. Motionärerna menar att ett långsiktigt mål är att integrera handikappaspekten i alla delar av projektcykel och genomförande. Mot bakgrund av Sveriges nationella funktionshinderpolitik är det en logisk utveckling att svenskt utvecklingssamarbete i en framtid tydligt lyfter fram människor med funktionshinder som en prioriterad målgrupp.

I motion 2003/04:U6 (kd) yrkande 19 framhålls att funktionshinderfrågor är rättighetsfrågor. För att inkludera funktionshinderfrågor i det svenska utvecklingssamarbetet krävs bl.a. god kunskap om handikappfrågor inom de organisationer som bedriver utvecklingssamarbete. Bristen på fakta och statistik är ett stort problem, och det behövs därför mer och förbättrat samarbete mellan de funktionshindrades organisationer och Sidas land- och strategiarbete.

I motion 2003/04:U8 (s) framhålls att utvecklingssamarbetet skall ta sin utgångspunkt i de fattigas perspektiv och att konkreta strategier i framtiden även når människor med funktionsnedsättning, och i detta arbete framhåller motionärerna särskilt Sidas betydelse.

I motion 2003/04:U9 (c) yrkande 6 konstateras att människor med funktionshinder ofta tillhör de fattigaste bland de fattiga. Funktionshindrade människor i fattiga länder lever ofta ett isolerat liv, antingen på en institution eller undan gömda i hemmen. Motionärerna kräver konkreta förslag om hur funktionshindrade i utvecklingsländer skall få en bättre livssituation.

I motion 2003/04:U10 (*fp*) yrkande 16 framhålls att människor med funktionsnedsättning i tredje världen ofta tillhör de fattigaste av de fattiga. De får erfarenhetsmässigt sällan del av biståndsinsatser. Motionärerna kräver att svenskt bistånd uppmärksammar denna grupps utsatthet och utvecklar strategier för att nå dem med biståndsinsatser.

I motion 2003/04:U316 (*mp*) yrkande 3 framhålls att Sida är en huvudaktör och har ett ansvar för att utarbeta konkreta strategier som även når människor med funktionsnedsättning.

I motion 2003/04:U348 (*kd*) yrkande 27 framhålls att det krävs en ökad integrering av människor med handikapp i svensk fattigdomsbekämpning och att detta inarbetas i alla Sidas insatser. Motionärerna kräver att detta sker i enlighet med FN:s regler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättningar delaktighet och jämlikhet i samhällsutvecklingen.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att Sverige har ett långvarigt engagemang med att bidra till att förbättra situationen för personer med funktionshinder. I sin skrivelse om ett barnrättsperspektiv i internationellt utvecklingssamarbete (skr. 2001/02:186) understryker regeringen i ett tiopunktsprogram att inget barn får diskrimineras. Särskilda strategiska insatser för barn med funktionshinder har tagits fram i Sidas arbete med att genomföra barnrättsperspektivet i biståndet. Under det gångna året har Sverige lämnat särskilda bidrag för arbetet med att integrera handikappfrågor i multilateralt och bilateralt utvecklingssamarbete med utgångspunkt i FN:s standardregler. Utskottet anser att ytterligare insatser behövs inom detta område.

Utskottet har inhämtat att Sida fått i uppdrag att i sin planering och i olika styrdokument i högre grad uppmärksamma vad som gäller för personer med funktionshinder och hur biståndet bättre kan bidra till att främja denna grupps villkor. Landstrategiprocesserna skall genomsyras av synen om alla människors lika rättigheter inbegripet personer med funktionsnedsättning. Omarbetning av Sidas riktlinjer för insatser för att nå personer med funktionshinder pågår, och även Sidas personal skall få en ökad medvetenhet och kunskap om funktionshindrade personers villkor.

Sverige har givit aktivt stöd i olika former till arbetet med FN:s standardregler för människor med funktionshinder. Dessa standardregler är föremål för utveckling bl.a. med praktiskt användbara verktyg inom flera sektorer. Detta arbete är ännu inte avslutat och utskottet har inhämtat att det pågår ett arbete för att skapa en handikappkonvention inom FN.

Personer med egna funktionshinder har som företrädare för olika grupper knutits närmare FN:s översyn av hur funktionshindrade personers mänskliga rättigheter bäst kan främjas. Detta har bl.a. skett genom stöd till deltagande i förhandlingarna i FN:s ad hoc-kommitté om en konvention om funktionshindrade personers rättigheter. Sverige var initiativtagare till en fond för

experter och frivilligorganisationer från utvecklingsländer i detta arbete. Regeringen bidrar också till två svenska ordförandes möjligheter att fullgöra sina uppdrag i de blindas världsförbund och de döv-blindas världsförbund. Sida ger vidare ett betydande stöd till ett nätverk med sju stora handikappinternationaler (International Disability Alliance). Sida har på olika sätt bidragit till att ta fram en verksamhetsplan för den afrikanska handikappdekaden (2000–2009) och till afrikanska deltagares möjlighet att mötas. En ansökan om bidrag för att etablera ett sekretariat för dekaden är under beredning. Det svenska internationella handikapparbetet får genom SHIA-stödet bidrag genom Sida.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna *2002/03:U284 (kd) yrkande 29*, *2003/04:U6 (kd) yrkande 19*, *2003/04:U8 (s)*, *2003/04:U9 (c) yrkande 6*, *2003/04:U10 (fp) yrkande 16*, *2003/04:U316 (mp) yrkande 3* samt *2003/04:U348 (kd) yrkande 27*.

10. Kultur och utbildning

Propositionen

Kulturpolitiken har en speciell roll för att utveckla och stärka relationerna med andra länder. Sverige vill värna mångfalden inom kulturen och på medieområdet och bidra till ett kulturutbyte som berikar och som ökar förståelsen för de kulturskillnader som finns. Det är viktigt att fortsatt främja och utveckla den kulturella dialogen på alla nivåer, inte minst med och mellan utvecklingsländerna.

Propositionen framhåller vikten av fortsatt stort stöd inom utvecklingssamarbetet för att stärka de fattiga ländernas utbildningssystem, t.ex. insatser för att förstärka basutbildning inklusive icke-formell utbildning och vuxenutbildning. En allt större del kommer att ges inom ramen för sektorprogramstöd, som bidrag till ländernas egna planer för utveckling av undervisningssektorerna.

Motionerna

I motion *2002/03:Kr371 (kd) yrkande 1* framhålls att för att kulturpolitiken skall verka för en kultur för alla överallt, och motionärerna menar att kultur kan utgöra ett immateriellt bistånd, något som bör uppmärksammas i den svenska biståndspolitiken. Möjligheten till kommunikation genom böcker och tidningar bör vara viktiga kulturella inslag i en biståndssatsning med yttrandefrihet och demokrati som mål. Liknande krav framställs i motion *2003/04:Kr391 (kd) yrkande 1* där det framhålls att Sverige bidrar till utveckling i andra länder genom kulturbistånd, vilket bör uppmärksammas mer i den svenska biståndspolitiken.

I motion *2003/04:U297 (s)* framhålls att det inom svensk folkbildning finns en väl utbyggd organisation, som i många fall gjort betydelsefulla biståndsinsatser. Den resurs som svensk folkbildning utgör borde ges en mer framträdande

roll i den plattform för svensk biståndspolitik som nu tas fram. Motionären menar att den grundläggande pedagogik som är folkbildningens kärna kan vara en viktig inspirationskälla för studiegrupper och folkhögskolor i de länder med vilka Sverige har ett nära utvecklingssamarbete. Motionärerna menar i motion 2003/04:U348 (kd) yrkande 18 att det för att främja en god utveckling i de fattigaste länderna krävs ett omfattande undervisningsstöd och utbildningsbistånd.

Utskottets överväganden

Utskottet anser att det är viktigt att fortsatt främja och utveckla den kulturella dialogen på alla nivåer, inte minst med och mellan utvecklingsländer. Ett utbyte på kulturområdet berikar alla parter, inte minst det svenska samhället, då det ofta är genom möten med människor i andra länder som kulturskillnader kan överbryggas och den ömsesidiga förståelsen mellan folk och länder kan stärkas.

Utskottet konstaterar att kulturpolitiken sedan lång tid har varit länkad till det internationella utvecklingssamarbetet genom insatser för ökad demokrati och social, ekonomisk och kulturell utveckling. Sverige var ett av de första länderna att ge kulturen en plats i utvecklingssamarbetet. I den handlingsplan som antogs vid Unescos (FN:s organisation för utbildning, forskning och kultur) världskonferens i Stockholm 1998 underströks att hållbar utveckling och kulturens blomstring är avhängiga varandra och att ett grundläggande mål för människans utveckling är individens sociala och kulturella förverkligande.

Medieområdet är en viktig del av kulturpolitiken men också av avgörande betydelse för hållbar utveckling. Ytrandefrihet och fri tillgång till medier är förutsättningar för demokrati, och svenskt utvecklingssamarbete skall därför fortsatt inkludera stöd till en fri och oberoende journalistik och åtgärder för att främja oberoende mediers möjligheter att bidra till allmänhetens tillgång till information och samhällsdebatt.

Det svenska utbildningsstödet på olika nivåer liksom kulturbiståndet är således viktiga områden inom utvecklingssamarbetet. Svensk folkbildning har under lång tid haft en betydande roll i detta bistånd. Utskottet ser det som självklart att det även gäller fortsättningsvis.

Utskottet menar att Sverige skall fortsätta att ge ett stort stöd inom utvecklingssamarbetet till att stärka de fattiga ländernas utbildningssystem och anser att en allt större del skall ges inom ramen för sektorprogramstöd, som bidrag till ländernas egna planer för utveckling av undervisningssektorerna. Att höja utbildningsnivån är en av de främsta åtgärderna för utveckling i fattiga länder.

Rätten och tillgången till grundutbildning för både flickor och pojkar är central i det svenska biståndet men utskottet understryker även behovet av att stödja utbildning av lärare. Sverige stöder även många insatser för utbildning genom hjälporganisationer av olika slag. På multilateral nivå ger Sverige stöd bl.a. till FN:s barnfond, Unicef, som lägger stor vikt vid utbildning. År 2002

gick ca 60 % av de sammanlagda svenska utbetalningarna för utbildning till Afrika. Sidas stöd till utbildning har ökat från 6 till 8 % av utbetalningarna under år 2002, främst beroende på kraftigt ökade bidrag till primärutbildning.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:Kr371 (kd) yrkande 1, 2003/04:U297 (s), 2003/04:U348 (kd) yrkande 18 samt 2003/04:Kr391 (kd) yrkande 1.

11. Övriga bilaterala insatser

Propositionen

I propositionen framhålls att utvecklingen av informationstekniken är ett av de områden där intressen mellan politiken för global utveckling och näringspolitiken sammanfaller. Det är angeläget att utvecklingsländer kan utnyttja den potential som informationsteknik har för ekonomisk och social utveckling och för förverkligandet av millennieutvecklingsmålen. Informationsteknik är viktig för att skapa en global kunskapsbaserad ekonomi, påskynda ekonomisk tillväxt och främja demokratisering.

Motionerna

I motion 2002/03:U284 (kd) yrkande 20 framhålls vidare att inslaget av IT-bistånd är en viktig del av fattigdomsbekämpningen och att IT ger utvecklingsländerna möjlighet att delta i det globala samhället och skörda frukterna av ökat globalt välstånd. IT-revolutionen kan om den utnyttjas rätt erbjuda mycket goda möjligheter i fattigdomsbekämpningen, och motionärerna anser därför att Internetinfrastrukturen vid universitet och akademiska institut i utvecklingsländer bör byggas ut samtidigt som distansutbildningar möjliggörs.

I motion 2002/03:U296 (kd) yrkande 7 framhålls att det är i krig och vid katastrofer som människors rättigheter kränks som mest och att den humanitära rätten innebär att människor i konfliktområden har rätt till humanitär hjälp. Motionärerna menar att det är viktigt att det humanitära biståndet får ökat utrymme i det fredsuppbyggande arbetet och i utvecklingssamarbetet.

I motion 2003/04:U312 (kd) yrkande 16 krävs att Sverige initierar en diskussion, på nationell och internationell nivå, om orättvisorna vad gäller det totala biståndet till barn i världen i olika utvecklingsfonder.

I motion 2002/03:U220 (fp) framhålls att den utvecklade världen systematiskt hindrar fattiga människor att försörja sig och ta sig ur fattigdomen. Orsaken är protektionismen i form av handelshinder och subventioner. Motionären menar att den industrialiserade världen måste betala ett skadestånd till världens fattiga utvecklingsländer motsvarande den gjorda skadan och den uteblivna utvecklingen som protektionismen gett upphov till. I motion 2003/04:U212

(fp) yrkande 1 framhålls att Sverige för att hedra Anna Lindhs minne bör inrätta en kompensationsfond till förmån för utvecklingsländernas folk till minne över den mördade utrikesministern. I motionens yrkande 2 krävs ett tillkännagivande om att Sveriges riksdag till Anna Lindhs kompensationsfond gör en årlig utbetalning motsvarande åtminstone en tiondel av den skada som svensk protektionism i alla dess former åsamkar utvecklingsländernas folk.

I motion 2003/04:U310 *(fp)* konstateras att FN under de senaste åren har kommit alltmer i fokus och förhoppningsvis kan FN utvecklas ytterligare så att konflikter helt hanteras inom FN-systemets ram. Trots detta och trots att FN är ett mycket viktigt inslag i den svenska utrikespolitiken bedrivs det endast begränsad FN-forskning i Sverige. Motionären kräver att FN-forskningen skall stärkas och att den skall lokaliseras till Uppsala universitet där det redan finns en god FN-kompetens.

Utskottets överväganden

Det är angeläget att utvecklingsländer kan utnyttja den potential som informationsteknik har för ekonomisk och social utveckling och för förverkligandet av millennieutvecklingsmålen. Liksom regeringen ser utskottet informationsteknik som viktig för att skapa en global kunskapsbaserad ekonomi, påskynda ekonomisk tillväxt och främja demokratisering. De hinder som finns måste angripas, bl.a. bristande infrastruktur, investeringar och utbildning. (Utskottet har tidigare berört frågan under avsnittet Näringspolitik.)

Det humanitära biståndet har enligt utskottets uppfattning ett stort utrymme att fylla såväl i fredsbyggande arbete som i utvecklingsarbetet.

Utskottet menar vidare att Sveriges internationella utvecklingssamarbete av tradition har kännetecknats av ett omfattande stöd till olika barngrupper och att det finns fortsatt behov av direkta insatser för barn och ungdomar. Sverige ger stöd till genomförandet av barnkonventionen bl.a. genom omfattande bidrag till FN:s barnfond, Unicef, som har en viktig uppgift vad gäller att verka för att FN:s medlemsländer uppfyller sina åtaganden enligt konventionen. Fonden arbetar bl.a. med att mobilisera politisk vilja och materiella resurser hos samarbetsländerna för att bygga upp deras egen kapacitet att tillgodose barnets behov och säkerställa barnets rättigheter. I arbetet med att stödja utvecklingen av nationella handlingsplaner är det viktigt att understryka det nationella ansvaret. Omvärlden kan vara med och stödja utarbetandet av sådana planer, men för att de skall bli långsiktigt hållbara och verkningsfulla måste de först förstås och förankras i respektive land.

Många utvecklingsländer har inte förmått dra fördel av den ökande världshandeln. En viktig orsak till detta har varit att uppfattningen att utveckling bäst främjas genom betydande handelsbegränsningar länge var rådande. Under de senaste årtiondena har insikten växt om att tullar, subventioner och andra handelshinder hämmar, snarare än främjar, utveckling. Den största

skadan har åsamkats av de utvecklade ländernas handelshinder gentemot utvecklingsländerna. Utskottet kan dock inte se att motionens förslag är realistiska.

Utskottet menar att forskningen om FN:s roll och uppgifter är viktig och ser gärna en utveckling av denna i Sverige. Däremot menar utskottet att lokaliseringsfrågan inte är en uppgift för riksdagen att ta ställning till.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U220 (fp), 2002/03:U284 (kd) yrkande 20, 2002/03:U296 (kd) yrkande 7, 2003/04:U212 (fp) yrkandena 1 och 2, 2003/04:U310 (fp) samt 2003/04:U312 (kd) yrkande 16.

Samarbetet med länder och regioner

12. Svenskt samarbete med Central- och Östeuropa

Propositionen

Central- och Östeuropa uppvisar, liksom andra regioner, stora variationer mellan länder och utvecklingsnivå. Även om de östeuropeiska länderna nu utvecklas snabbt kommer flera av dem under lång tid att brottas med omfattande problem, inte minst vad gäller fattigdom. På så sätt finns likheter mellan flera östländer och utvecklingsländer i andra världsdelar och därför bör inte Central- och Östeuropa avgränsas från annat utvecklingssamarbete. I propositionen föreslås att samarbetet med Central- och Östeuropa förs samman med det internationella utvecklingssamarbetet. Målet för det internationella utvecklingssamarbetet, dvs. att det skall bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor, blir då gällande även för det samarbete som bedrivs med central- och östeuropeiska länder.

Huvudområden för samarbetet med länderna i Central- och Östeuropa kommer fortsatt att vara gemensam säkerhet, demokratins fördjupning, ekonomisk omvandling, social trygghet, miljö samt utbildning och forskning. Ett jämställdhetsperspektiv skall präglade samarbetet.

Motionerna

I motion 2003/04:U6 (kd) yrkande 29 konstateras att ett effektivt svenskt utvecklingssamarbete bedrivs med Central- och Östeuropa men att det inte bör slås samman med det övriga internationella utvecklingssamarbetet.

I motion 2003/04:U10 (fp) yrkande 26 anser motionärerna att det vore en effektivitetshöjande åtgärd att östbiståndet och övrigt bilateralt bistånd slås samman, men understryker att målet att främja demokrati måste vara överordnat.

I motion 2003/04:U11 (m) yrkande 16 konstateras att tidsperspektivet för stödet till Central- och Östeuropa är relativt kort jämfört med u-landsbiståndet, som har ett betydligt längre perspektiv. Motionärerna menar att det därför vore fel att slå samman dessa två skilda verksamheter, särskilt som u-landsbiståndet i allt högre grad inriktas på de fattigaste länderna vars problem är väsentligt annorlunda än de som råder i Central- och Östeuropa. Ett tillkännagivande om att Sverige bör fullfölja och utöka samarbetsprojekten med regionerna i nordvästra Ryssland begärs i motion 2003/04:U249 (m) yrkande 4.

I motion 2002/03:U237 (m) framhålls att ingen fråga är viktigare än situationen för barn och deras uppväxtvillkor. Genom det kommunistiska, totalitära systemets sönderfall har fattigdomen synliggjorts och fördjupats, i synnerhet i de länder som fortfarande sitter fast i gamla strukturer. Motionärerna menar i yrkande 6 att svenska stödinsatserna till Central- och Östeuropa måste utformas i perspektiv av en EU-integration av flera av dessa länder och i yrkande 9 att Sverige i öststödet, i bilaterala kontakter och inom ramen för EU bör verka för att utsatta barn i Östeuropa får gå i skolan och ges del av det välstånd som växer fram. Sverige bör också främja lagstiftning som ger skydd för utsatta kvinnor och barn. I yrkande 10 menar motionärerna att svenskt östbistånd skall stödja smittskyddsarbete, särskilt vad gäller tbc och hiv/aids. Såväl EU:s öststöd som det svenska öststödet bör, enligt motionens yrkande 11, genomsyras av frågor som rör barns sociala situation och skolgång. Sverige bör också verka för att utsatta barn i Central- och Östeuropa får gå i skolan (yrkande 8). I yrkande 13 konstateras att svenskt stöd hittills främst har gått till Polen och de baltiska staterna. Enligt motionerna bör stödet flyttas österut till de åtta regionerna i nordvästra Ryssland, bl.a. S:t Petersburg och Kaliningrad, samt Vitryssland, med fokus på demokratistöd och kanaliseras genom oberoende organisationer (yrkande 14). I yrkande 15 framhålls vidare att Sverige måste kritisera kränkningarna av de mänskliga fri- och rättigheterna som äger rum i Ryssland. På områden med speciell svensk kompetens behöver möjligheten till svenskt stöd inte vara geografiskt begränsad utan även kunna omfatta länder som t.ex. Ukraina eller södra Kaukasus och Centralasien. Motionärerna menar att det svenska suveränitetsstödet till Estland, Lettland och Litauen inte automatiskt bör avvecklas när staterna blir EU-medlemmar (yrkande 16). Vidare menar motionärerna i yrkande 18 att stödet till Central- och Östeuropa i första hand bör kanaliseras genom EU och andra multilaterala organ, som t.ex. Nordiska rådet, som särskilt på miljöområdet gör betydande insatser. Det svenska stödet skall främst stödja demokratin, rättsstatens och marknadsekonomins utveckling i kandidatländerna.

Enligt motion 2002/03:U240 (fp) utgör förbättrade kommunikationer ett strategiskt viktigt inslag i nordvästra Rysslands närmare knytning till Norden och Europa. Utvecklingen av öst-västliga kommunikationer är av stor betydelse inte minst på Nordkalotten och de ryska regioner som vetter mot Norra ishavet. En starkare ekonomisk och social utveckling under miljömässigt sunda förhållanden har goda förutsättningar när regionen är rik på naturresurstill-

gångar. Motionärerna menar i *yrkande 6* att utvecklingen av kommunikationer är en viktig uppgift inom ramen för t.ex. Barentssamarbetet. Vidare menar motionärerna i *yrkande 7* att det är viktigt att verka för en ekonomisk och demokratisk utveckling av enklaven Kaliningrad, vars strategiska ställning är viktig för den säkerhetspolitiska stabiliteten i södra Östersjön. Enligt motionärerna, i *yrkande 8*, är det viktigt att de nordiska regeringarna verkar för att Kaliningradfrågan får en tillfredsställande lösning inom ramen för den kommande EU-utvidgningen.

I motion *2002/03:U246 (m)* konstateras att staten med tvång omhändertar barn med funktionshinder i flera av EU:s blivande nya medlemsstater. Barn som är utvecklingsstörda och barn som är flerhandikappade omhändertas och placeras på institutioner där det stora flertalet tvingas stanna livet ut, trots att många barn har en eller båda föräldrarna i livet. Det är viktigt att respektive lands regering är beredd att erkänna att dessa problem finns och att de dessutom är beredda att vidta åtgärder. Enligt motionären måste förändringar genomföras i flera av ansökarländerna, och de funktionshindrades situation i Östeuropa måste granskas vid dessa länders förhandlingar om EU-medlemskap.

Motionärerna bakom motion *2002/03:U294 (fp)* anser att biståndet till Vitryssland har varit en radikal föregångare för framtidens demokratibistånd och att Vitrysslandsprogrammet därför bör förlängas samt att man i programmet bör prioritera insatser som gynnar demokratisering och jämställdhet. Vidare bör erfarenheterna från Vitrysslandsprogrammet användas som en grund för ett mer omfattande folkrörelseinriktat demokratibiståndsprogram, eftersom det i många totalitära och auktoritära stater finns demokratirörelser som vill samarbeta med svenska folkrörelser för att stärka sitt eget demokratiarbete (*yrkande 6*). I motionens *yrkande 21* framhålls att Sveriges samarbete med länderna i Central- och Östeuropa och på Balkan inte handlar om samma frågor som samarbetet med utvecklingsländerna. Det grundläggande i Central- och Östeuropa är att bryta förslamningen som decennier av kommunistiskt styre inneburit.

I motion *2002/03:U316 (s)* framhålls att det, mot bakgrund av innehållet i barnkonventionen och med vetskap om de eländiga förhållanden som många barn lever under inom Östersjöregionen, är viktigt att Sverige i sitt samarbete fortsätter att agera för dessa barn. Motionärerna menar att det krävs ökade ansträngningar och intensifierat arbete på ett långsiktigt och målmedvetet sätt för att förbättra den sociala situationen för barnen i området.

I motion *2002/03:U323 (m)* *yrkande 28* framhålls att EU-utvidgningen är den viktigaste åtgärden för att främja en positiv ekonomisk och politisk utveckling i Central- och Östeuropa. Många av länderna har redan lyckats driva igenom reformer som resulterat i en mycket positiv utveckling de senaste åren både vad gäller demokrati och marknadsekonomi. Motionärerna menar att bistånd inte är det naturliga tillståndet utan att handel, investeringar, politisk samverkan och utbyten på alla områden i stället är det långsiktigt naturliga arbete som måste uppmuntras.

I motion 2003/04:U220 (c) konstateras att såväl Vitryssland som Ukraina har stora behov av fortsatt stöd från Sverige. Vitryssland behöver hjälp med att transformera sitt land från diktatur till demokrati och Ukraina har påbörjat och kommit förhållandevis långt i demokratiseringsprocessen och behöver stöd för att stärka den demokratiska utvecklingen (*yrkande 3*). Svenska frivilligorganisationer och partinära organisationer har fortsättningsvis en stor roll att spela i utvecklingsprocessen i Vitryssland, Ukraina och Moldavien. Länderna brottas fortfarande med en mängd problem och har en lång väg att gå innan de blir fullvärdiga demokratier och uppnår samma levnadsstandard som EU:s medlemsländer (*yrkande 4*).

Motionärerna bakom motion 2002/03:U230 (s) menar att det fordras företag som ger arbete för att människor i länder som Bosnien, Kosovo eller Somalia skall kunna få en dräglig livsföring. Att skapa sysselsättning är helt avgörande för dessa länders framtid. Sverige bör därför långsiktigt hjälpa till med att ge dessa länder en företagsutveckling så att de på sikt kan stå på egna ben bl.a. genom att skapa möjligheter för ekonomiskt stöd för etablering av småföretag.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att Central- och Östeuropa uppvisar, liksom andra regioner, stora variationer mellan länder och utvecklingsnivå. Även om de östeuropeiska länderna nu utvecklas snabbt kommer flera av dem under lång tid att brottas med omfattande problem, inte minst vad gäller fattigdom. Det finns därför stora likheter mellan flera östländer och utvecklingsländer i andra världsdelar. Det svenska utvecklingssamarbetet kommer efter EU-utvidgningen att koncentreras på nordvästra Ryssland och länderna öster om Baltikum och Centraleuropa.

Mot denna bakgrund delar utskottet regeringens förslag att samarbetet med Central- och Östeuropa skall sammanföras med det internationella utvecklingssamarbetet. Målet för det internationella utvecklingssamarbetet – att det skall bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor – gäller då även för samarbete som bedrivs med central- och östeuropeiska länder. Sammanslagningen med biståndet till utvecklingsländerna innebär dock inte att redovisningen av utbetalade medel inte fortsättningsvis kommer att skilja på om medlen är OECD/DAC-klassade eller inte.

Utskottet menar att europeisk integration är den övergripande politiska målsättning som flertalet av de aktuella länderna själva har. För Ryssland, Ukraina, Moldavien och, förutsatt en demokratisk utveckling, även Vitryssland handlar det om ett alltmer utvecklat samarbete med EU med utgångspunkt i de s.k. partnerskaps- och samarbetsavtalen (PSA). Detta innebär att skäl finns att se på samarbetet med Östeuropa och västra Balkan och det s.k. Wider Europe i ett sammanhang där europeisk integration är en mäktig drivkraft för utveckling och fattigdomsbekämpning. Utskottet menar att erfarenheterna från Vitrysslandsprogrammet kan användas som en grund för ett mer

omfattande folkrörelseinriktat demokratibiståndsprogram då det i många totalitära och auktoritära stater finns demokratirörelser som vill samarbeta med svenska folkrörelser och stärka sitt eget demokratiarbete.

Utskottet konstaterar att länderna på västra Balkan kopplas allt närmare EU i en process vars långsiktiga mål är att länderna blir medlemmar i EU. För många av länderna är skillnaden i levnadsvillkor och deras val av ekonomisk och social politik avgörande för hur integreringen i övriga Europa kommer att ske. Näringslivet har en viktig roll att fylla för att underlätta människors livsvillkor och integration i Europa.

Som en del i strävandena mot en närmare integration med EU bör samarbetet främja ländernas relation med Sverige. Med samarbetsländernas behov som utgångspunkt inriktas insatserna på sådana områden där Sverige har erkänd och efterfrågad kompetens. Stöd till utbyte mellan svenska myndigheter och deras motsvarigheter i Central- och Östeuropa spelar här en viktig roll. Där så är lämpligt bör den svenska resursbasen utnyttjas. Ett jämställdhetsperspektiv skall prägla samarbetet och även barnrättsperspektivet är av stor betydelse. Utskottet ansluter sig i övrigt till de huvudområden för samarbetet som propositionen anger.

Konflikter kan uppstå mellan de instrument som styr det europeiska integrationsarbetet och nationella fattigdomsstrategier. Sverige bör därför verka för att de nationella fattigdomsstrategierna i respektive land samordnas med arbetet för europeisk integration.

Utskottet vill särskilt stryka under hur viktigt demokrati- och MR-stödet är för Östeuropas utveckling. Det sociala området har under lång tid varit framträdande i stödinsatserna, och även fortsättningsvis blir insatser för barn och kvinnor av särskild vikt, liksom insatser för funktionshindrade och för den bristande hälsosituationen, inte minst spridningen av tuberkulos och hiv/aids.

Utskottet vill avslutningsvis framhålla att stödet till Central- och Östeuropa styrs av de mål, perspektiv och huvuddrag som tidigare redogjorts för i detta betänkande.

Med vad som ovan anförts tillstyrker utskottet proposition 2002/03:122 yrkande 3 samt avstyrker motionerna 2002/03:U230 (s), 2002/03:U237 (m) yrkandena 6, 8–11, 13–16 och 18, 2002/03:U240 (fp) yrkandena 6–8, 2002/03:U246 (m), 2002/03:U294 (fp) yrkandena 6 och 21, 2002/03:U316 (s), 2002/03:U323 (m) yrkande 28, 2003/04:U6 (kd) yrkande 29, 2003/04:U10 (fp) yrkande 26, 2003/04:U11 (m) yrkande 16, 2003/04:U220 (c) yrkandena 3 och 4 samt 2003/04:U249 (m) yrkande 4.

13. Sveriges samarbete med övriga länder

Propositionen

Svenskt långsiktigt samarbete bör grundas på samsyn med samarbetsländerna vad gäller huvuddragen i en effektiv politik för fattigdomsbekämpning. Tyngdpunkten bör ligga på de fattigaste länderna.

Motionerna

I motion 2002/03:U209 (kd) framhålls att i det spända läge som råder mellan länderna i Mellanöstern är det av yttersta vikt att förtroende skapas mellan parterna. Motionärerna menar att detta inte minst gäller i frågan om vilken bild som sprids genom medier och i skolan av respektive part. Sverige måste verka för att internationellt bistånd till Palestina av mottagaren inte används så att målet att uppnå en hållbar fred i området försvåras. Liknande krav framförs även i motion 2003/04:U206 (kd) där motionären anser att Sverige bör ställa krav för bistånd till den palestinska myndigheten och som villkor för att erhålla svenskt stöd att den aktivt skall främja mänskliga rättigheter samt ta avstånd från antisemitism.

Enligt motion 2002/03:U257 (mp) yrkande 3 måste Sverige se över effekterna av biståndet till det krigsdrabbade Sudan och verka för att biståndsanslagen inte används på ett sätt som förlänger lidandet för befolkningen. Inriktningen på det svenska biståndet till Kuba bör, enligt motion 2002/03:U266 (fp) yrkande 3, vara ägnat att stärka demokratirörelsen för att möjliggöra en demokratisering av landet i framtiden. Bistånd till demokratiskt sinnade krafter på Kuba, i opposition mot det nuvarande förtrycket, bör således förmedlas genom enskilda organisationer medan något bilateralt biståndssamarbete med Kuba inte bör äga rum. I motion 2002/03:U284 (kd) ogillas att Sverige ger bistånd till Kubas statliga organ för att bl.a. påskynda ekonomiska och politiska reformer. Enligt motionärerna skall biståndet i stället kanaliseras via frivilliga organisationer till oppositionella kubaner som arbetar för ett pluralistiskt och demokratiskt Kuba med respekt för de mänskliga rättigheterna (yrkande 9). Även i motion 2003/04:U348 (kd) yrkande 12 krävs att svenskt bistånd till Kuba skall kanaliseras via frivilligorganisationer till dem som arbetar för ett nytt och demokratiskt Kuba med respekt för de mänskliga rättigheterna.

I motion 2002/03:U294 (fp) yrkande 7 framhålls att de goda erfarenheterna av Vitrysslandsprogrammet bör användas för utarbetandet av ett Kubaprogram som har som främsta mål att stärka demokratirörelsen i Kuba.

Enligt motion 2002/03:U273 (v) yrkande 7 lider befolkningen i norra Irak/irakiska Kurdistan brist på energi och infrastruktur. I den svenska biståndsstrategin för irakiska Kurdistan bör medel ges för utbyggnaden av olika energikällor och infrastrukturen. I yrkande 8 hävdas att biståndet till jordbruket i norra Irak/irakiska Kurdistan fortfarande är nödvändigt för att regionen skall bli självförsörjande vad gäller livsmedel. Sverige bör medverka till att ett sådant stöd kommer till stånd som även omfattar hjälp till sanering av

marken. I motionens *yrkande 9* konstateras att befolkningen i irakiska Kurdistan inte har några gasmasker och att bristen på viktiga mediciner är stor. Sverige måste därför i FN driva frågan om befolkningens säkerhet och skydd så att de får tillgång till gasmasker, medicin och mat.

I motion 2002/03:U290 (*kd*) *yrkande 3* konstateras att strävanden för att förbättra styrelseskick och situationen för demokrati görs i flera länder och att ett exempel är den antikorrupsionslag som presenterades av Kenyas regering i augusti 2001 men som i två omröstningar röstades ned av parlamentet. Motionärerna menar att Sverige bör föra en dialog med både regering och opposition samt sätta press på Kenyas regering att ta bort klausulen om amnesti och lägga fram förslaget för ny omröstning.

I motion 2002/03:U297 (*mp*) *yrkande 3* konstateras att situationen i Afghanistan är extrem och att över två decenniers inbördeskrig har slagit sönder landet som redan dessförinnan var ett av de fattigaste och minst utvecklade i Asien. Det svenska biståndsorganet omfattar både ett långsiktigt utvecklingsarbete och en beredskap för akuta katastrofsituationer och den svenska landramen för Afghanistan bör ges särskild uppmärksamhet. I *yrkande 4* konstateras att det finns parallella behov av omedelbar, fortsatt och förstärkt katastrofhjälp samt ett långsiktigt utvecklings- och demokratiuppbyggnadsbistånd.

När det gäller bristsituationen i de västsahariska flyktinglägren i Algeriet framförs i motion 2002/03:U304 (*v*) krav på att Sverige ökar sitt humanitära stöd (*yrkande 4*) och att Sverige bistår det västsahariska folket med utbildningsinsatser genom att ge västsahariska stipendiater plats vid svenska skolor och universitet (*yrkande 5*). I motion 2003/04:U225 (*mp*) *yrkande 3* begärs ett tillkännagivande om att Sverige aktivt bör ge hjälp till de västsahariska flyktingarna så att de kan återvända från Algeriets ökentält till Västsahara och att de där får hjälp att bygga upp ett nytt liv genom riktade biståndsinsatser. I motion 2003/04:U267 (*s*) *yrkande 5* framhåller motionärerna att Sverige bör utöka sina relationer med Västsahara och att ett viktigt symboliskt steg vore att starta ett ungdomsutbyte mellan Sverige och Västsahara. Ett sådant utbyte skulle kunna ske genom att några svenska ungdomar varje år reser och besöker Västsaharas flyktingläger samtidigt som några västsahariska studenter varje år tas emot för att studera en tid i Sverige.

I motion 2003/04:U217 (*v*) *yrkande 2* kräver motionärerna att Sverige, som en av de stora bidragsgivarna till WFP, arbetar för att livsmedelsstödet till de västsahariska flyktingarna avsevärt förstärks. Även i motion 2003/04:U267 (*s*) *yrkande 3* konstateras att de västsahariska flyktingarna är totalt beroende av internationell hjälp för sin överlevnad. Därför krävs att den humanitära situationen i flyktinglägren måste förbättras genom ökade anslag till FN:s matprogram.

I motion 2003/04:U244 (*v*) framhålls att det är av största vikt att den svenska regeringen tydligt redovisar på vilket sätt Sverige samarbetar med Colombia och hur det svenska biståndet till Colombia används (*yrkande 2*). Vidare bör

den colombianska regeringen redovisa hur biståndsanslagen används för att garantera att dessa inte kan kopplas till ”Plan Colombia” och USA:s militära stöd och operativa verksamhet i Colombia och om sådana garantier inte kan ges av oberoende källor bör biståndet tills vidare frysas(*yrkande 3*).

I motion 2003/04:U263 (s) föreslås att svenskt bistånd organiseras så att stöd ges till irakier boende i Sverige att återvända på kortare eller längre tid, samt att de ideella organisationer som arbetar med frivillig återvandring får möjlighet att i olika projekt medverka i denna satsning.

I motion 2002/03:U328 (kd) *yrkande 18* framhålls att det inte endast är afrikanska länder som behöver uppmärksammas utan även i länder som Kina och Indien krävs insatser för att tillgodose kvinnors rätt till mänskliga rättigheter.

Motionärerna kräver i motion 2003/04:U10 (*fp*) i *yrkande 20* att det svenska biståndet till Laos och Vietnam helt fasas ut.

Utskottets överväganden

Sverige stöder fullt ut FN:s roll och fredsplanen för Västsahara och de pågående medlingsansträngningarna i syfte att nå en snar och varaktig lösning. Utskottet understryker att principen om avkolonisering och rätt till självbestämmande också gäller för Västsaharas folk. Sverige är en av de största bidragsgivarna till FN:s flyktingkommissaries arbete UNHCR och har beredskap att bidra om det blir aktuellt med ett återvändande.

De humanitära frågorna (flyktingar, krigsfångar, försvunna) utgör en viktig aspekt av Västsaharakonflikten, och Sverige arbetar för att dessa frågor skall få en lösning. Sverige är av tradition en viktig bidragsgivare till de västsahariska flyktingarna och har länge bidragit med humanitär hjälp via enskilda organisationer.

Utskottet anser att det är viktigt att Sverige verkar för ökad humanitär hjälp från andra länder och internationella organisationer för de västsahariska flyktingarna, eftersom tillgången på mat har minskat i lägren.

Utskottet menar att en bestående fred är en förutsättning för en positiv utveckling och en reell demokratisering i Sudan. Civilbefolkningen har drabbats hårt av det utdragna kriget, som lett till att omkring två miljoner sudaneser dött och drygt fyra miljoner människor blivit flyktingar i sitt eget land. I avsikt att stödja fredsprocessen, öka respekten för mänskliga rättigheter och uppmuntra en demokratisering fortsätter EU den politiska dialogen med Sudan, vilket ger möjlighet till ett ökat meningsutbyte, inte bara med regeringen utan också med andra grupper i det sudanesiska samhället. Det finns återkommande uppgifter om summariska avrättningar, bombning av civila mål, försvinnanden, tvångsflyttningar, tvångsarbete och tvångsrekrytering. Sverige ger ett omfattande humanitärt bistånd till Sudan. Stödet kanaliseras via FN-organisationer samt svenska och internationella enskilda organisationer. År 2000 utbetalades ca 95 miljoner kronor. Det svenska biståndet styrs av en humanitär strategi, vilken inriktas på att hjälpa de mest utsatta grupperna –

internflyktingar, kvinnor och barn. Genom strategin ges också möjlighet att främja försoning och konfliktlösning på lokal nivå, inklusive stöd till lokal kapacitetsutbyggnad inriktad på bl.a. mänskliga rättigheter och demokrati.

Utskottet konstaterar att det från svensk sida fästs stor vikt vid demokratiörelsen i Kuba. Sverige har kontakt med såväl myndigheter som organisationer och enskilda. Dessa kontakter skall utvecklas vidare på lämpligt sätt, bl.a. genom att främja en dialog om mänskliga fri- och rättigheter liksom yttrande- och pressfrihet med olika delar av det kubanska samhället. Värdefulla erfarenheter från demokrati- och MR-insatser i Vitryssland bör tas till vara i den mån de är relevanta i den kubanska kontexten. Utskottet menar att denna form av utbyte av erfarenheter bör öka.

Utifrån EU:s gemensamma ståndpunkt har man genom förklaringar, demarcher och andra kontakter med Kubas regering vid upprepade tillfällen framhållit vikten av att Kuba respekterar de mänskliga rättigheterna. Även FN:s kommission för mänskliga rättigheter är ett viktigt forum för att verka för respekt för mänskliga rättigheter i Kuba. Samtidigt vill utskottet understryka att den amerikanska blockaden av Kuba inte gagnar ett öppnare och mer demokratiskt samhälle.

Utskottet konstaterar att utländska företags investeringar i utvecklingsländer i dag är många gånger större än det samlade internationella utvecklingssamarbetet. Investeringarna är emellertid ojämnt fördelade och mycket begränsade i de fattigaste länderna. Detta visar på behovet av att förbättra förutsättningarna för tillväxt- och sysselsättningsfrämjande investeringar – både inhemska och utländska – i de fattigaste länderna. FN:s världstoppmöte i Johannesburg slog fast hållbar utveckling med dess tre dimensioner – den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. Vikten av näringslivets medverkan och företagens utvidgade ansvar underströks.

Utskottet konstaterar att samtidigt som ansträngningar görs för att igen få i gång fredsprocessen i Mellanöstern så begås ständiga brott mot folkrätten och de mänskliga rättigheterna. Övergrepp och förödmjukelser drabbar palestinierna i strid mot de folkrättsliga konventioner Israel godkänt. I detta sammanhang vill utskottet upprepa sin åsikt att antisemitism är en oacceptabel företeelse. Sveriges regering har engagerat sig i kampen mot antisemitismen.

Sverige och EU ger stöd till framväxten av en demokratisk palestinsk rättsstat. I detta stöd ingår att försöka utveckla och förbättra den palestinska myndigheten. En fråga som ständigt tas upp i kontakterna med den palestinska myndigheten är efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna. I Sveriges bilaterala utvecklingssamarbete med palestinierna är stödet till MR-organisationer en mycket viktig del.

Utskottet konstaterar att Sverige stöder den begränsade autonomi som utvecklats i norra Irak. Frågor om omfattningen av självstyret i norra Irak och områdets framtida ställning inom ramen för Iraks internationellt erkända gränser bör enligt utskottets mening avgöras av parterna själva. Utskottet vill

understryka att det finns de demokratiska landvinningarna värdefulla och anser att det vore positivt med en fortsatt utveckling i demokratisk riktning i de autonoma områdena i norra Irak.

Sverige har undersökt möjligheterna till ett utbyte mellan svenska universitet och universitet i norra Irak. Utbytet är tänkt att vara ett stöd för utbildningsinstitutionerna i området samt bidra till att stärka den pågående demokratiseringsprocessen i norra Irak. Förhoppningen är även att universitetssamarbetet på sikt skall minska utflyttningen från området. Även andra projekt för att stärka demokratiseringsprocessen kan tänkas komma i fråga.

Utskottet har inhämtat att Sverige under ordförandeskapet i EU tog initiativ till en politisk dialog med Kenya. Syftet var att försöka åstadkomma en informell men regelbunden dialog med regeringen och andra intressenter för att öka samförståndet och öka EU:s möjligheter att fungera mer effektivt i utvecklingssamarbetet med Kenya. Efter vissa inledande svårigheter är förhoppningen att dialogen nu kan fortsätta och fokusera på de viktigaste frågorna kring mänskliga rättigheter, demokratifrågorna, inklusive valprocessen och konstitutionsreformen.

Under senare år har ett rikt civilt samhälle vuxit fram i Kenya och respekten för de mänskliga rättigheterna granskas av en rad organisationer.

Utskottet konstaterar att Sverige har varit engagerat i Afghanistan i över 20 år och varit en av de största biståndsgivarna till landet. En stor del av biståndet har gått till stöd för flyktingar och internflyktingar, genom bl.a. UNHCR, Röda Kors-rörelsen, Unicef och Svenska Afghanistankommittén (SAK). SAK har t.ex. startat mobila hälsokliniker och skolor i internflyktingläger i Afghanistan. Av Sveriges fortsatta bidrag till humanitära insatser, återhämtning och återuppbyggnad kommer flyktingstöd även fortsättningsvis att vara en central komponent. Bistånd till barn, som varit speciellt utsatta under kriget, kommer att prioriteras.

Utskottet konstaterar att Sverige stöder den reformprocess som pågår i Vietnam. Syftet med insatserna är framför allt att bidra till en demokratisk utveckling och påskynda en övergång till marknadsekonomi och ett samhälle med större respekt för de mänskliga rättigheterna. I Laos är den utbredda fattigdomen det främsta skälet till Sveriges utvecklingssamarbete. Målet är att minska fattigdomen och främja utvecklingen av ett demokratiskt samhälle.

Utskottet konstaterar att Sverige ger stöd till UNODC:s (UN Organisation on Drugs and Crime) arbete med att stödja småbönder i Colombia att ägna sig åt annan odling än kokaplantor och UNODC tar avstånd från all besprutningspolitik. Plan Colombia är ett separat program som den colombianska regeringen implementerar i samarbete med USA, och det svenska stödet till UNODC har inga kopplingar till detta program.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U209 (kd), 2002/03:U257 (mp) yrkande 3, 2002/03:U266 (fp) yrkande 3, 2002/03:U284

(kd) yrkande 9, 2002/03:U273 (v) yrkandena 7–9, 2002/03:U290 (kd) yrkande 3, 2002/03:U294 (fp) yrkande 7, 2002/03:U297 (mp) yrkandena 3 och 4, 2002/03:U304 (v) yrkandena 4 och 5, 2002/03:U328 (kd) yrkande 18, 2003/04:U10 (fp) yrkande 20, 2003/04:U206 (kd), 2003/04:U217 (v) yrkande 2, 2003/04:U225 (mp) yrkande 3, 2003/04:U244 (v) yrkandena 2 och 3, 2003/04:U263 (s), 2003/04:U267 (s) yrkandena 3 och 5 samt 2003/04:U348 (kd) yrkande 12.

Det multilaterala samarbetet

14. EU:s utvecklingssamarbete

Propositionen

Sverige bör aktivt arbeta för att uppnå bättre samstämmighet i EU:s politik i relation till utvecklingsländer och för att utvecklingsaspekter beaktas inom alla EU:s politikområden och att EU kraftfullt verkar för att internationella åtaganden för en rättvis och hållbar global utveckling effektivt följs upp.

Propositionen menar att EU har möjlighet att vara en viktig kraft för en rättvis och hållbar utveckling i världen. De grundläggande värden som binder samman EU-länderna, som respekten för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer, jämställdhet och strävan mot fred och hållbar utveckling, skall främjas internt, i EU:s närområde och globalt. EU är den främsta handelspartnern för många utvecklingsländer och EU:s medlemsländer står tillsammans för över hälften av allt internationellt utvecklingssamarbete.

EU:s utvecklingsarbete omfattar både medlemsstaternas eget bistånd och unionens gemensamma. Utvecklingssamarbetet är stort och svåröverskådligt, förvaltas av EU-kommissionen och spänner över ca 180 länder och regleras av en rad olika avtal. Den totala budgeten för utvecklingsinsatserna omfattar ca 70 miljarder kronor per år. Sverige bidrar på två sätt, dels genom medlemsavgiften, dels genom inbetalningar till Europeiska utvecklingsfonden (EUF). För år 2002 gick 757 miljoner kronor av den svenska EU-avgiften till utvecklingssamarbete.

Motionerna

I motion 2002/03:U228 (fp) yrkande 22 framhålls att en gemensam strategi om mänskliga rättigheter skall syfta till att öka samarbetet och informationsutbytet mellan EU:s institutioner och mellan EU och de enskilda medlemsstaterna. Motionärerna anser att Sverige bör verka för en tydligare och mer sammanhållen strategi för EU:s arbete med mänskliga rättigheter i världen och att EU:s biståndspolitik bör vara ett viktigt instrument för att främja respekten för mänskliga rättigheter i världen.

Enligt motionärerna bakom motion 2002/03:U281 (kd) yrkande 3 är det nödvändigt att i samband med EU:s utvidgning överväga relationen till länderna öster om den utvidgade unionen. Motionärerna anser att EU måste se till att skapa bästa möjliga samarbetsklimat gentemot de östra grannländerna med undantag för de länder där diktatur råder, och en återhållsam politik är nödvändig. Regeringen bör undersöka möjligheten att EU i framtiden erbjuder ett institutionaliserat ekonomiskt och politiskt samarbete med stater som inte vill eller kan bli EU-medlemmar. I yrkande 4 hävdas att en viktig del i återuppbyggnadsarbetet på Balkan är att avmytifiera historien, språken och religionerna. Sverige bör verka för att biståndsprogrammet CARDS satsar betydande resurser på möjligheten till tvärvetenskapliga Balkanstudier och -forskning, samt att särskilda institutioner för tvärvetenskapliga Balkanstudier inrättas i EU:s regi på de större lärosätena i samtliga länder i det forna Jugoslavien samt i Kosovo.

I motion 2002/03:U313 (c) yrkande 30 konstateras att EU:s utvecklingsbistånd lider brist på koordination och avsaknad av en enhetlig politisk målsättning. Motionärerna menar att Sverige mot denna bakgrund bör vara en pådrivande kraft i effektiviseringen av EU:s biståndsverksamhet.

I motion 2003/04:U9 (c) yrkande 31 framhålls att EU:s biståndspolitik lider av brist på koordinering och avsaknad av en enhetlig politisk målsättning. Motionärerna anser att den mest uppenbara svagheten är bristen på koherens mellan handels- och jordbrukspolitiken och utvecklingspolitiken. Sverige bör vara drivande i arbetet för att förändra, förbättra och effektivisera EU:s biståndspolitik.

I motion 2003/04:U10 (fp) yrkande 9 kräver motionärerna att Sverige bör verka för att EU:s bistånd i ökande utsträckning sker i form av programstöd i stället för projektstöd. Biståndsutbetalningar har kraftigt försenats, vilket har lett till svåra negativa konsekvenser för mottagarländerna, och Sverige måste enligt motionärerna vara drivande i arbetet med att snarast reformera EU:s biståndspolitik.

I motion 2003/04:U282 (fp) yrkande 22 krävs att biståndspolitikerna bör brukas för att främja mänskliga rättigheter. Motionärerna anser att EU:s biståndspolitik bör vara ett viktigt instrument för att främja respekten för mänskliga rättigheter i världen.

I motion 2003/04:U249 (m) yrkande 5 framhålls det samarbete som EU redan har byggt upp när det gäller att främja samarbetet med den ryska federationen. Den nordliga dimensionen inom EU måste vidareutvecklas så att EU skapar bättre relationer mellan Ryssland och Europeiska unionen.

Även i motion 2003/04:K416 (kd) yrkande 38 framhålls att Sverige genom EU erbjuder ett effektivt sätt att verka för fred och global utveckling. Motionärerna menar att EU ofta saknar resurser att helt uppfylla sin nya roll och anser att EU-länderna behöver stärka sitt utrikespolitiska samarbete och effektivisera och bättre samordna det europeiska biståndet.

Utskottets överväganden

EU-biståndet skall fokuseras på sex prioriterade områden: koppling mellan handel och utveckling, stöd för ekonomiska reformer, transport, tryggad livsmedelsförsörjning och kapacitetsuppbyggnad.

EU:s utvecklingssamarbete är en viktig del av Sveriges utvecklingssamarbete. Sammantaget står EU:s medlemsländer för mer än hälften av världens utvecklingssamarbete. Reformansträngningar pågår och måste fortsätta och fortsatt effektivisering behövs, liksom en tydligare inriktning på fattigdomsbekämpning. Utskottet menar att en fortsatt decentralisering är nödvändig och i det sammanhanget bör en samlad fältrepresentation av EU:s organ eftersträvas liksom utvecklingen av gemensamma landstrategier, harmoniserade procedurer och administrativa och budgetära reformer för att underlätta samarbetsländernas möjligheter att på bästa sätt ta till vara biståndet.

Utskottet menar att den europeiska utvecklingsfonden bör inlemmas i EU-budgeten och att arbetet med budgeten effektiviseras och öppenheten värnas samt att samarbetet med enskilda länder och regioner präglas av den syn på utveckling, mångfald och samstämmighet som kännetecknar Cotonouavtalet.

Utskottet konstaterar att EU utåt företräds av såväl Europeiska rådets ordförande som av den höge representanten. På handelsområdet och vad gäller unionens utvecklingsbistånd är det rådet som ger mandat för internationella förhandlingar och beslutar om att ingå avtal, medan kommissionen för förhandlingarna och sköter verkställigheten.

Det finns enligt utskottets mening behov av en bättre samordning av EU:s externa relationer, något som redan framförts från svensk sida i olika sammanhang. Det gäller samordning såväl mellan olika områden, t.ex. mellan biståndspolitik och handelspolitiken, som mellan rådet och kommissionen. Utskottet konstaterar att svenska företrädare har tagit upp frågor om samordning i konventet om unionens framtid.

Utskottet vill emellertid i sammanhanget framhålla att det är av vikt att unionen ökar sitt engagemang i förhållande till de blivande grannländerna. När det gäller Medelhavsområdet finns redan lämpliga instrument i form av Medelhavssamarbete, Barcelonaprocessen och MEDA-biståndet. Det saknas dock motsvarande instrument i förhållande till de nya grannländerna i öster: Ukraina, Vitryssland och Moldavien. Utskottet anser att den nordliga dimensionen inom EU bör vidareutvecklas för att skapa bättre kontakter mellan Ryssland och EU.

Utskottet understryker att EU:s insatser till områdena demokrati och mänskliga rättigheter är mycket angelägna. Svenska målsättningar inom ramen för den nya politiken för global utveckling måste avsätta resultat även i EU:s arbete om den samstämda svenska utvecklingspolitiken och utvecklingssamarbetet skall nå uppsatta mål.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U228 (fp) yrkande 22, 2002/03:U281 (kd) yrkandena 3 och 4, 2002/03:U313 (c) yrkande 30, 2003/04:U9 (c) yrkande 31, 2003/04:U10 (fp) yrkande 9, 2003/04:U282 (fp) yrkande 22, 2003/04:U249 (m) yrkande 5 samt 2003/04:K416 (kd) yrkande 38.

15. Samarbetet med FN, Världsbanken och andra internationella organisationer

Propositionen

I propositionen framhålls att Sverige fortsatt bör verka för att de multilaterala organens verksamhet effektiviseras och förstärks och att ökat samarbete sker mellan olika multilaterala organ och för att utvecklingsländernas inflytande ökar i de internationella finansiella institutionerna. Särskilda insatser bör genomföras för att utvecklingsländernas förmåga att delta i internationella handelsförhandlingar stärks, liksom deras möjligheter att dra nytta av WTO:s regelverk.

De internationella finansiella institutionerna har genom sina mandat och sina omfattande resurser en avgörande betydelse för många utvecklingsländer. Deras påverkan är både direkt, genom lån- och rådgivning, och indirekt, genom att deras verksamhet bidrar till internationell finansiell stabilitet.

FN:s arbete för utveckling bör förstärkas bl.a. genom långsiktiga, stabila finansieringsplaner grundade på gemensamt ansvarstagande, tydligare mandat, inrättande av effektiva styrformer och förbättrad samordning. De regionala utvecklingsbankernas verksamhet bör stärkas genom fortsatta interna reformer, en breddad syn på fattigdomsbekämpning och ökad samordning och harmonisering.

Motionerna

I motion 2002/03:U284 (kd) yrkande 6 krävs att Sverige, inom EU-kretsen eller tillsammans med de nordiska regeringarna, snarast initierar en omfattande översyn av hela FN:s verksamhet och i synnerhet biståndsverksamheten. De klart viktigaste frågorna att ta upp är styrelsearbetet i de olika FN-organen, rekryteringsprinciperna, organisationskulturen, de olika FN-organens förhållande sinsemellan samt hur olika aktörer skall kunna få ett större formellt inflytande över FN:s arbete.

I motion 2002/03:U298 (c) yrkande 5 konstateras att ett stort nätverk av organisationer har gjort en omfattande genomgång av hur Världsbankens och IMF:s ekonomiska politik negativt har påverkat världens fattiga. De länder som lånar ut pengar har större möjlighet att påverka beslut än de länder som lånar. Motionärerna menar att det är viktigt att båda sidor har inflytande och

möjlighet att påverka i hela processen för att resultatet skall bli så bra som möjligt och att de fattiga länderna borde ha större möjligheter att delta i beslutsprocessen.

I motion 2002/03:U308 (kd) liksom i motion 2003/04:U352 (kd) yrkande 6 konstateras att UNHCR måste minska sin budget med 1 miljard kronor, och nyligen drogs ytterligare flera hundra miljoner kronor in. Ytterligare nedskärningar krävs nu och motionärerna menar att regeringen bör verka för att UNHCR erhåller tillräckligt stöd för sin verksamhet genom att ta upp frågan med regeringschefer i ett stort antal länder och uppmana dem att bidra till en snabb lösning av krisen.

I motion 2003/04:U6 (kd) yrkande 24 framhålls att det internationella utvecklingsarbetet utgör en nyckelfaktor för den övergripande konflikthanteringen mellan och inom länder och att FN och dess organ därför bör stärkas. Motionärerna anser emellertid att FN och dess underorganisationer måste reformeras i grunden.

I motion 2003/04:U7 (v) yrkande 23 framhålls att det som sker inom Världsbanken är av allmänt intresse för medborgarna och att en ordning bör införas, likartad den som finns i USA, Storbritannien, Italien och Frankrike, när det gäller offentliggörandet av den nordisk-baltiska representationens agerande i Världsbanken. I yrkande 24 framhålls att Sverige i Världsbanken och valutafonden IMF bör verka för att enskilda organisationer med bas och representativitet bland de fattiga får en tydlig och central roll när det gäller utvecklingen av Världsbankens nya fattigdomsstrategier. I yrkande 25 krävs vidare att Sverige bör verka för och säkerställa att de ekonomiska råd Världsbanken och IMF lägger fram underordnas människors behov och inte står i konflikt med de fattigdomsstrategier som utgår från de fattigas behov.

I motion 2003/04:U9 (c) yrkande 21 krävs att Sverige ger stöd till utvecklingsländerna med kunskap och kompetens vid WTO-förhandlingarna och skapar förståelse för utvecklingsländernas berättigade krav samt arbetar strategiskt för en förändrad attityd inom EU. I yrkande 22 konstateras att WTO har startat gemensamma program för teknisk assistans så att utvecklingsländer aktivt kan delta i förhandlingarna inom WTO. Motionärerna menar att Sverige även fortsättningsvis bör ge sitt stöd åt WTO:s arbete med denna form av teknisk assistans åt utvecklingsländerna.

I motion 2003/04:U12 (mp) yrkande 14 krävs att Sverige i Världsbanken och valutafonden IMF verkar för att enskilda organisationer, med bas och representativitet bland de fattiga, får en tydlig och central roll i utarbetandet av de fattigdomsstrategier som är en del av Världsbankens nya politik. I yrkande 15 krävs att Sverige skall verka för att Världsbankens och IMF:s ekonomiska direktiv och råd till länderna inte står i konflikt med de fattigdomsstrategier som utgår från de fattigas behov och perspektiv. I motionens yrkande 23 krävs att Sverige med kraft verkar för att stärka FN ekonomiskt, moraliskt och organisatoriskt och inte tillerkänner andra grupperingar rätten att utöva mili-

tärt våld i världssamfundens namn och att FN blir den organisation som fungerar som överordnad samordningskraft vid katastrofinsatser, fredsskapande insatser och utvecklingsinsatser.

I motion 2003/04:U223 (kd) begärs att Sverige omprövar sitt stöd till UNFPA med anledning av UNFPA:s stöd för Kinas ettbarnspolitik.

I motion 2003/04:U284 (s) framhålls att ett kraftfullt agerande krävs från svensk sida för att skapa förutsättningar för att parlamentariker bättre kan delta i och påverka arbetet i Världsbanken.

I motion 2003/04:U308 (c) konstateras att Världsbanken och IMF under de senaste årtionedena har varit utsatta för kritik mot den politik de står för och att det från många håll krävs att institutionerna reformeras för att bättre möta dagens behov. I *yrkande 1* framhålls det bör understrykas att institutionerna i arbetet med en ny inriktning av Världsbanken och IMF-politik måste komma närmare FN-systemet för att få ett helhetsperspektiv över utvecklingen samt en större samordning mellan institutionerna. I *yrkande 7* krävs att den övergripande politiken i Världsbanken tydligt skall uttala att alla projekt och program skall sträva mot en hållbar utveckling och att social utveckling och ekologiska hänsyn skall ges samma tyngd som ekonomisk utveckling. Vidare framhålls i *yrkande 10* att för att möta kravet om större självbestämmande har Världsbanken initierat att varje mottagarland tar fram en särskild "Poverty Reduction Strategy", PRS, genom en nationell process där det betonas att såväl parlament som det civila samhället skall delta. Motionärerna menar att det är viktigt att det finns ett tydligt nationellt ägandeskap av strategierna. I *yrkande 11* framhålls att det inte är rimligt med den nuvarande maktordningen där USA och Västeuropa har en majoritet av rösterna. Motionärerna menar att de fattiga länderna bör ha ett större inflytande i institutionernas exekutivstyrelser och, i *yrkande 12*, att en rösträttsreform i Världsbanken är nödvändig för att förändra styrelsrepresentationen och ländernas grupperingar. I *yrkande 13* krävs en ökad demokratisk öppenhet i förvaltningen inklusive offentliga beslutsprotokoll från banken. I *yrkande 14* krävs att Världsbankens verksamhet skall präglas av en storskalig utlåning, vilket gynnar stora projekt som inte alltid klarar hållbarhetskraven fullt ut. Världsbanken har i sitt policyarbete försökt förbättra miljöaspekterna i utlåningen, och motionärerna menar att det alltför ofta händer att man bryter mot sin egen policy och sina egna riktlinjer. Sverige bör agera kraftfullt för att miljökonsekvensbeskrivningar skall vara ett centralt underlag i beslutsfattandet i Världsbanken. I *yrkande 19* konstateras att Världsbanken i dag har en normgivande ställning för biståndet i världen, och Sverige måste i första hand verka för att mottagarlandets egen uppfattning styr politiken i landet. I denna fråga måste den svenska regeringen vara tydlig i det internationella utvecklingsarbetet. I *yrkande 20* framhålls att i samband med flytten av Världsbankens huvudkontor skulle ett nytt utvecklingsperspektiv kunna byggas in i Världsbanken, med fokus på långsiktig ekologisk och socialt hållbar utveckling. Världsbanken skulle kunna samarbeta med FN:s miljöprogram UNEP och lokalisera verksamheten till Kenya.

I motion 2003/04:U315 (mp) konstateras att hotet om klimatförändringar är vår kanske största globala solidaritetsfråga. Det är viktigt med ett konsekvent agerande i alla forum, bl.a. Världsbanken och andra multilaterala internationella finansieringsinstitutioner. Motionärerna kräver i *yrkande 1* att minst 20 % av energiutlåningen bör gå till hushållning och projekt baserade på förnyelsebara energikällor. I *yrkande 2* krävs att regeringen varje år rapporterar till riksdagen vilken andel av Världsbankens energiutlåning som har gått till hushållning och förnyelsebar energi, och i *yrkande 3* krävs årlig rapportering till riksdagen om regeringens ställningstagande angående beviljade fossilenergiprojekt i banken.

Även i motion 2003/04:U330 (mp) *yrkande 1* konstateras att de internationella finansiella institutionerna Internationella valutafonden (IMF) och Världsbanken (WB) har en mycket stor påverkan på fattiga länders utveckling genom sin makt över dessa länders makroekonomiska reformer och genom sitt direkta finansiella stöd. Motionärerna kräver att ansvarig minister inför varje vår- och höstmöte i riksdagen öppet diskuterar den svenska linjen i IMF och i Världsbanken så att denna förankras i riksdagen och också blir offentliggjord för allmänheten. I *yrkande 2* krävs att regeringen årligen och på ett samlat sätt rapporterar om agerandet i Världsbanken och IMF, och i *yrkande 3* krävs en redovisning av politiken för kommande period och att Sverige skall kunna sända parlamentarikerdelegationer till ministermöten och att riksdagen skall delta i nomineringsförfarandet (*yrkande 4*).

I motion 2003/04:Fi251 (v) *yrkande 5* framhålls att utvecklingsländerna har ett begränsat inflytande i IMF och Världsbanken och att detta ofta leder till att det är i-länderna som dominerar det politiska och ekonomiska språket om vad som är bra eller dålig politik. Motionärerna menar att det krävs ett ökat inflytande i Världsbanken för u-länderna, inte bara på årsmöten utan även i IMF:s och Världsbankens styrelser.

Vidare framhålls i motion 2003/04:N340 (mp) *yrkande 1* att Sverige bör verka för att WTO ekonomiskt bör stödja delegationerna från de minst utvecklade länderna i det internationella förhandlingsarbetet, och i *yrkande 20* krävs att WTO:s handelspolitik inte får bli ett hinder för att uppfylla millenniemålen.

Utskottets överväganden

Utvecklingsländernas nationella strategier för fattigdomsbekämpning, vilka i varierande drag bygger på ett folkligt deltagande, är en central utgångspunkt för förverkligandet av det övergripande målet för Sveriges politik för global utveckling. Sverige kommer att fortsätta sina ansträngningar att stärka utvecklingsländernas kapacitet att vidareutveckla och förbättra strategierna, inklusive förbättringar av det civila samhällets medverkan i prioriteringar och utformning av strategierna som grund för genomslag av de fattigas perspektiv. Utskottet ser dessa insatser som mycket angelägna.

Världsbanken och IMF har förändrat sin verksamhet väsentligt under de senaste åren och anpassat den till en fördjupad förståelse kring vad som är effektivt utvecklingssamarbete och relevanta makroekonomiska åtgärder i fattiga länder. Verksamheten behöver dock anpassas kontinuerligt till nya rön och förändrade förutsättningar. Utskottet anser det därför viktigt att Världsbanken och IMF fortsätter denna förändringsprocess inklusive ett ökat inflytande för utvecklingsländerna. Sverige har sedan länge drivit en politik för att Världsbanken skall ta mer sociala och miljömässiga hänsyn vid utformningen av sina projekt och program. Sedan 1997 har en omfattande reformprocess genomförts i banken med syfte att effektivisera verksamheten och fokusera tydligare på fattigdomsbekämpning. Världsbanken gör i dag också ambitiösa miljökonsekvensbedömningar och har nyligen även presenterat en miljöstrategi. Utskottet menar att Bretton Woods-institutionerna fyller en viktig funktion, inte minst beträffande den internationella finansiella stabiliteten liksom för finansieringen av fattigdomsbekämpningen.

Flera motioner efterfrågar ett ökat inflytande för riksdagen. Utskottet noterar att Världsbanken initierat ett flertal möten med parlamentariker för att öka dessa aktörers intresse för och inflytande över bankens verksamhet. Utskottet välkomnar detta men anser samtidigt att det är angeläget att den svenska riksdagen av regeringen informeras om och kan påverka bankens arbete. Utskottet anser att detsamma bör gälla för IMF och de regionala bankerna. Utskottet anser det därför angeläget att regeringen med regelbundna intervall för riksdagen, i en särskild skrivelse, redovisar hur arbetet i dessa institutioner förlöper och vilka de svenska prioriteringarna är. Riksdagen får därigenom möjlighet att delge sina synpunkter på regeringens arbete i de olika bankerna och finansieringsinstitutionerna. Detta bör ges regeringen till känna.

Utskottet konstaterar att ministerdeklarationen från Doha har en tydlig utvecklingsprofil och reflekterar i de flesta delar de intressen som u-länder givit uttryck för. Detta var en grundförutsättning för WTO:s fortsatta legitimitet och för u-ländernas vilja att påbörja förhandlingar och deras förmåga att utnyttja handeln som ett utvecklingsinstrument. Deklarationens inledningsavsnitt anger att u-länders behov och intressen skall genomsyra WTO:s arbetsprogram. Det betyder bl.a. att frågor om förbättrat marknadstillträde, balanserade regler liksom långsiktig finansiering av tekniskt bistånd och kapacitetsuppbyggnad är av avgörande betydelse. Därutöver är det angeläget att ge stöd till utvecklingsländerna att fullt ut kunna utnyttja världshandelsorganisationens förhandlingsmöjligheter.

Inom FN har de nordiska länderna tillhört de mest drivande i organisationens reformprocess. Inte minst i fackorganens styrelser har Sverige på ett ambitiöst sätt verkat för ökad kompetens och förbättrade styrformer. Även om arbetet präglas av tröghet har reformprocesserna under de senaste åren börjat visa positiva och påtagliga resultat.

Utskottet konstaterar vidare att Sverige fäster stor vikt vid den pågående processen för att stärka och vitalisera FN, en process som blivit än viktigare genom antagandet av millenniedeklarationen. Sverige stöder aktivt generalsekreterarens ansträngningar att genomföra reformer på en rad områden för att förbättra FN:s arbetsmetoder, säkerställa att FN erhåller tillräckliga ekonomiska resurser i tid samt för att kunna uppnå bättre intern samordning. Sverige har inom EU verkat för att ge stöd till en förstärkning och rationalisering av FN-systemet, inklusive de operativa fonderna och specialprogrammen och varit drivande när det gäller att tillförsäkra givarna en effektiv kontroll och insyn i både de ekonomiska processerna och i att stärka koordinering mellan de olika FN-organen, Bretton Woods-institutionerna, WTO och de regionala utvecklingsbankerna.

Utskottet menar också att organ som UNHCR, UNFPA och WFP har en viktig uppgift att fylla. Därför bör stödet till dessa organisationer vara fortsatt högt för insatser till olika utsatta grupper.

Utskottet anser, precis som regeringen, att de multilaterala insatserna får en allt viktigare roll men det betyder inte att de bilaterala insatserna skulle vara mindre viktiga.

Därmed tillstyrker utskottet delvis motion *2003/04:U284 (s)*. Utskottet noterar också att motion *2003/04:U330 (mp)* yrkandena 1-3 delvis ligger i linje med vad utskottet anfört.

Med vad som ovan anförts avstyrker utskottet motionerna *2002/03:U284 (kd) yrkande 6*, *2002/03:U298 (c) yrkande 5*, *2002/03:U308 (kd)*, *2003/04:U6 (kd) yrkande 24*, *2003/04:U7 (v) yrkandena 23–25*, *2003/04:U9 (c) yrkandena 21 och 22*, *2003/04:U12 (mp) yrkandena 14, 15 och 23*, *2003/04:U223 (kd)*, *2003/04:U308 (c) yrkandena 1, 7, 10–14, 19 och 20*, *2003/04:U315 (mp) yrkandena 1–3*, *2003/04:U330 (mp) yrkandena 1–4*, *2003/04:U352 (kd) yrkande 6*, *2003/04:Fi251 (v) yrkande 5* samt *2003/04:N340 (mp) yrkandena 1 och 20*.

Gemensamma åtaganden att öka volymen

Propositionen

I propositionen framhålls att Sverige aktivt bör verka för ökat internationellt bistånd och för att FN:s 0,7-procentsmål uppnås av fler länder, både inom EU och i övriga OECD.

I propositionen understryks målsättningen att 1 % av Sveriges BNI avsätts för internationellt utvecklingssamarbete ligger fast. Åtagandena från den internationella konferensen om finansiering för utveckling i Monterrey 2002 innebär att den internationellt nedåtgående trenden vad gäller volymen på det totala internationella utvecklingssamarbetet kan brytas. Konferensen underströk utvecklingssamarbetets betydelse vid sidan av andra nationella och interna-

tionella åtgärder och finansieringskällor. Utvecklingssamarbetets roll i det bredare perspektivet betonades, liksom betydelsen av en volymökning. Åtagandena från konferensen delas av många länder, och flera medelinkomstländer och fattiga länder lämnar i dag bidrag till det internationella utvecklingssamarbetet.

Motionerna

I motion 2003/04:U10 (*fp*) yrkande 8 krävs en återgång till enprocentsmålet, och motionärerna framhåller att det svenska biståndet varit utsatt för kraftiga nedskärningar och har använts som budgetregulator när regeringen stått inför akuta problem att klara statens utgiftstak.

I motion 2003/04:U11 (*m*) yrkande 15 liksom i motion 2003/04:U248 (*m*) yrkande 15 anförs att svenskt bistånd måste styras av kvalitet och resultat i stället för utbetalningsnivå. Idén om ett utbetalningsmål för biståndet avvisas av motionärerna.

I motion 2003/04:U12 (*mp*) yrkande 24 krävs att den svenska biståndsnivån bör återställas till den nivå på 1 % av bruttonationalinkomsten som samarbetspartierna enats om och att detta sannolikt vore det bästa sättet för att även förmå andra länder att höja sitt stöd till det internationella utvecklingssamarbetet.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att åtagandena från den internationella konferensen om finansiering för utveckling i Monterrey 2002 innebär att den internationellt nedåtgående trenden vad gäller volymen på det totala internationella utvecklingssamarbetet kan brytas. Enighet fanns om att det krävs både kvalitet och kvantitet inom utvecklingssamarbetet. Både EU och USA åtog sig att öka volymen, och EU utfäste sig att till 2006 som grupp nå upp till 0,39 % av BNI. Sverige uppnår redan mer än 0,7 % av BNI. Enprocentsmålet för svenskt utvecklingssamarbete ligger fast.

Åtagandena från konferensen om finansiering för utveckling i Monterrey delas av många länder. Flera medelinkomstländer och fattiga länder lämnar i dag bidrag till det internationella utvecklingssamarbetet.

Utskottet menar att ansvaret att öka omfattningen av det internationella utvecklingssamarbetet faller på de rika länderna som grupp. Betydligt mer måste göras av flera rika länder för att möta de åtaganden som gjorts.

Utskottet konstaterar vidare att svenskt bistånd aldrig enbart styrts av ett utbetalningsmål som är kvantitativt utan alltid också styrts av kvalitet och resultat och att detta synsätt delas av utvecklingspropositionen. Utskottet har tidigare (bet. 2002/03:UU2 Internationellt bistånd) konstaterat att regeringens ambition är att biståndet skall uppgå till 1 % av BNI. En ambition är dessutom att, inom denna volym, en andel motsvarande 0,25 % av BNI skall nå de minst utvecklade länderna år 2010. Samtidigt måste samarbetslandets möj-

lighet att använda dessa medel på ett effektivt sätt beaktas. I samma betänkande framhåller utskottet att en höjning av biståndet till 1 % av BNI bör genomföras under mandatperioden förutsatt att det statsfinansiella läget så medger.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2003/04:U10 (fp) yrkande 8, 2003/04:U11 (m) yrkande 15, 2003/04:U12 (mp) yrkande 24 samt 2003/04:U248 (m) yrkande 15.

D. Aktörer, förvaltning och resultatuppföljning

1. Aktörer

Propositionen

En rättvis och hållbar global utveckling kan endast uppnås genom att många krafter verkar åt samma håll. Hela samhället måste engageras. I utvecklingsländer har särskilt enskilda organisationer, folkrörelser, Kooperation, religiösa samfund, fackföreningar och näringsliv nyckelroller. Det svenska samhället bör i större utsträckning involveras, för att utveckla idéer, bilda opinion och bidra i det konkreta genomförandet av politiken för global utveckling. Myndigheter, kommuner, utbildningsväsendet och andra offentliga aktörer har viktig kunskap att bidra med. Fortsatt engagemang behövs från organisationer, folkrörelser, näringslivet och fackföreningsrörelsen.

Samarbetet mellan svenska offentliga aktörer och deras motsvarigheter i utvecklingsländerna bör vidareutvecklas som del av det internationella utvecklingssamarbetet. Erfarenheter visar att enskilda organisationer i utvecklingsländer ofta spelar en mycket viktig roll i utvecklingsprocessen, både genom praktiskt arbete och för opinionsbildning. Särskilt betydelsefulla är organisationer med bred demokratisk förankring och de som verkar bland de fattiga.

Propositionen föreslår att samverkan med svenskt näringsliv och fackföreningsrörelse bör stärkas, bl.a. vad gäller hur företag kan bidra till uppfyllandet av millennieutvecklingsmålen och när det gäller frågor om företags sociala och miljömässiga ansvar.

Enskilda organisationer

Propositionen

De enskilda organisationerna är inte sällan bärare av grundläggande värderingar när det gäller mänskliga rättigheter och demokrati. Detta gäller bl.a. fackföreningar och partier, men också professionella och andra intresseföre-

ningar, kooperation, religiösa samfund, konsumentorganisationer, kvinnoorganisationer, ungdomsorganisationer och nätverk som representerar eftersatta eller diskriminerade grupper.

På senare år har det skett en stark framväxt av organisationer och nätverk utan tydlig medlemsbas, inte minst i utvecklingsländer. Många gör ett viktigt arbete, men det finns en risk att de blir helt beroende av finansiering utifrån och i första hand svarar mot enskilda intressen och åsikter utan någon tydlig demokratisk förankring och kontroll.

Motionerna

I motion 2002/03:U207 (m) yrkande 1 framhålls att det är en styrka när ideella organisationers verksamhet finansieras via enskilda människors bidrag. Verksamheten blir då helt fristående och oberoende av politiska beslut och motionären menar att biståndets kvalitet skulle vinna på ett ökat inslag av ideella organisationers ansvarstagande. Staten bör skapa bättre förutsättningar för och samverka med dessa ideella humanitära organisationer.

I motion 2002/03:U284 (kd) yrkande 5 framhålls att svenska biståndsinsatser i första hand skall kanaliseras via och till enskilda icke-statliga organisationer för att stödja det civila samhället i de fall som samarbetslandet styrs av en demokratiskt tvivelaktig regim eller då risken är stor att insatsmedel försvinner på grund av korruption. I yrkande 28 framhålls att de enskilda organisationernas kunskaper, erfarenheter och kompetens med fördel kan tas till vara och användas i planeringen och genomförandet av nationella, såväl som internationella biståndsinsatser. Motionärerna menar att samråd med de enskilda organisationerna bör ske kontinuerligt i biståndsplaneringen, framför allt i samband med landstrategiarbetet.

I motion 2002/03:U290 (kd) yrkande 11 krävs fortsatt svenskt bistånd till konfliktfyllda regioner genom att det kanaliseras via noggrant utvalda organisationer.

I motion 2002/03:U294 (fp) yrkande 3 framhålls att om bistånd skall bedrivas i diktaturstater, totalitära stater eller stater utan flerpartisystem bör det kanaliseras genom enskilda organisationer.

I motion 2002/03:U295 (m) yrkande 12 framhålls att bistånd som inte främjar utvecklingen snarast skall avvecklas. Det handlar främst om bistånd som ges till statsmakter som hindrar landets utveckling. Motionärerna menar att en del av problemen med bistånd till korrupta eller misskötta länder kan avhjälpas genom att kanalisera biståndet till andra parter än dessa regimer och att en ökad andel av biståndet går till frivilligorganisationer.

I motion 2002/03:U313 (c) yrkande 28 konstateras att utan ett starkt civilt samhälle kan aldrig en långsiktig stabil demokratisk utveckling uppstå. För att stärka demokrati och mänskliga rättigheter i ett land krävs ett fungerande

rättssystem som anger spelreglerna i samhället. Motionärerna kräver ökat stöd till folkrörelserna och de enskilda organisationerna, inte minst trossamfunden, som alla spelar en viktig roll i detta sammanhang.

Liknande krav framförs även i motion 2003/04:U11 (m) yrkande 13 som dessutom framhåller att oavsett hur avskryvbara regimerna än är så har västvärlden ett ansvar för att hjälpa befolkningen vid akuta katastrofer. Detta stöd bör dock om möjligt vara utformat så att det inte leder till ett långvarigt beroende. Ett sätt att kringgå korrupta regimer och samtidigt ge stöd till befolkningen är att i största möjliga utsträckning låta biståndet gå via enskilda organisationer eller andra kanaler. Även i motion 2003/04:U248 (m) yrkande 13 krävs att frivilligorganisationer bör få en utökad roll i biståndet, särskilt i länder med korrupta regimer.

I motion 2003/04:U6 (kd) yrkande 25 konstateras att det civila samhällets roll i utformandet och genomförandet av den internationella utvecklingspolitiken bör stärkas. Frivilligorganisationer spelar en viktig roll för det humanitära biståndet genom sina resurser och distributionssystem. Därför måste det utvecklas tydligare visioner, målsättningar och metoder för ett mer aktivt och regelbundet lyssnande till folkliga organisationer.

I motion 2003/04:U9 (c) yrkande 28 framhålls att det civila samhället har en viktig roll att spela i samarbetet med vissa länder. Motionärerna menar att Sverige inte kan delta i utvecklingsarbete i länder som styrs av korruperade regimer eller länder vars regimer öppet arbetar mot en demokratisering. Det civila samhället måste ges utökade möjligheter att utveckla samarbetsprogram inom ramen för det svenska biståndet.

I motion 2003/04:U10 (fp) yrkande 10 framhålls att enskilda människor och enskilda organisationer utgör basen för biståndsviljan och att internationellt solidaritetsarbete genom enskilda organisationer ofta är effektivt och vilar på mycket erfarenhet. Korta beslutsvägar och obyråkratiska sätt att arbeta gör att hjälpen genom frivilligorganisationer är kostnadseffektiv och når fram. Motionärerna kräver att den solida biståndsvilja som finns bland de människor som arbetar inom olika enskilda organisationer måste tas till vara och på olika sätt stödjas och uppmuntras. I yrkande 19 framhålls att om biståndprojekt trots detta skall bedrivas i diktaturstater så skall det kanaliseras genom enskilda organisationer, och det bör följas upp och kontrolleras så att biståndsmedlen inte tillfaller regimen.

I motion 2003/04:U12 (mp) yrkande 7 framhålls att det i dag finns mekanismer och metoder för hur regeringen samråder med stater och regeringar, men färre mekanismer och metoder för hur man samråder med det civila samhället vid utformningen av svensk utvecklingspolitik. Motionärerna kräver bl.a. att globala strategier vidareutvecklas med konkret utformade folkbildningsinsatser.

I motion 2003/04:U348 (kd) yrkande 7 framhålls behovet av att biståndsin-satser som i första hand stöder det civila samhället går via enskilda icke-statliga organisationer i de fall då mottagarlandet styrs av en demokratiskt tvivelaktig regim. I yrkande 25 framhålls att det krävs en ökning av bistånds-anslaget för en förbättring av samarbetet med enskilda organisationer vid utarbetandet av landstrategier och nationella handlingsprogram.

Utskottets överväganden

Utskottet menar att samarbetet med svenska och internationella enskilda organisationer bör stärkas och att samarbetet skall vara brett och omfatta såväl det konkreta utvecklingssamarbetet som policyutformning på utvecklingsområdet. Svensk politik för global utveckling skall formuleras och genomföras i nära dialog med enskilda organisationer.

Utskottet konstaterar vidare att det i Sverige finns en lång och stark tradition av internationell solidaritet inte minst förmedlad genom folkrörelser, kyrkor och andra religiösa sammanslutningar, forskningsinstitutioner, fackliga organisationer, kooperation och många olika solidaritets- och biståndsorganisationer. Detta har haft avgörande betydelse för framväxten av Sveriges internationella utvecklingssamarbete. Organisationerna är oundgängliga som opinionsbildare och folkbildare och de har haft mycket stor betydelse för den svenska befolkningens vilja att stödja det internationella utvecklingssamarbetet. Många organisationer är dessutom viktiga aktörer när det gäller praktiskt genomförande av insatser på utvecklingsområdet. Det kan handla dels om utvecklingssamarbete mellan svenska och utländska organisationer, dels om långvarig närvaro i utvecklingsländer.

Utskottet menar vidare att frivilligorganisationerna har en mycket viktig uppgift i utförandet av humanitärt bistånd, inte sällan i samarbete med de insatser som genomförs av t.ex. FN liksom av internationella Röda korset och Röda halvmånen. Sidans stöd till humanitära insatser lämnas i avsevärd utsträckning till svenska enskilda organisationer, och ytterligare en stor del av de svenska resurserna kanaliseras till frivilligorganisationerna genom att FN-organ och andra internationella humanitära aktörer i stor omfattning uppdrar åt dessa att genomföra enskilda insatser. Utskottet anser att ökad samverkan bör ske med svenska frivilligorganisationer och folkrörelser samt att de enskilda organisationernas roll som internationella aktörer för solidaritet och samarbete bör stärkas. Deras roll som opinions- och folkbildare bör särskilt lyftas fram.

Konsultativa processer på tjänstemannanivå pågår redan i dag mellan Regeringskansliet och företrädare för det civila samhället vad gäller Sveriges ståndpunkter i t.ex. WTO, FN och Världsbanken. Dessutom förs en dialog om utvecklingspolitiska frågor mellan Utrikesdepartementet och Sidans ramorganisationer i Folkrorelserådet. Mot bakgrund av att strävan är att uppnå en

samstämd politik mellan olika politikområden vill utskottet understryka vikten av att samarbetet med enskilda organisationer utvecklas vad gäller deras deltagande i biståndsplaneringen och i landstrategiarbetet.

Utvecklingssamarbetet är ett uttryck för solidaritet med fattiga och utsatta människor i andra länder. Utskottet menar att det kan finnas länder där förutsättningar saknas för ett långsiktigt och brett samarbete, men där olika typer av riktade insatser för att stödja positiva processer kan vara möjliga. Detta gäller även för länder där förutsättningarna för samarbetet kan tyckas vara begränsat, t.ex. i konfliktfyllda regioner eller i diktaturstater. Utskottet menar att insatser i dessa länder kan göras genom enskilda organisationer t.ex. för demokratiframjande insatser eller främjande av de mänskliga rättigheterna. Frågan måste avgöras från fall till fall och med beaktande av ett helhetsperspektiv. Det är utskottets mening att val av samarbetskanaler och samarbetsformer skall göras efter en bred analys av situationen i samarbetslandet.

Utskottet framhåller att frivilliga organisationer gör viktiga insatser i det svenska utvecklingssamarbetet. Det s.k. projektbidraget är en av grundvalarna i samarbetet med de svenska enskilda organisationerna. Det innebär att organisationerna själva driver och genomför en verksamhet som Sida ger bidrag till. Målsättningen är att genom stöd till enskilda organisationers utvecklingssamarbete främja utveckling av ett livskraftigt och demokratiskt civilt samhälle och stärka de lokala samarbetsorganisationerna. Detta görs genom att den svenska organisationen betonar kunskapsuppbyggnad och kompetensutveckling hos sina lokala samarbetspartner. Huvudregeln är att organisationen står för minst 20 % av det totala beloppet som egeninsats för ett projekt eller program. I dag förmedlas projektbidragen via 15 ramorganisationer som själva tar hand om alla ansökningar från sina underorganisationer och presenterar dessa för Sida för beslut.

Utskottet konstaterar avslutningsvis att Sida i oktober 2002 presenterade kriterier för urval av ramorganisationer. Dessa innebär att den nuvarande ramorganisationskretsen kan komma att förändras och att Sida har påbörjat arbetet med att tillämpa kriterierna och öppna ansökningsförfarande från organisationer som önskar erhålla ramorganisationsstatus.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U207 (m) yrkande 1, 2002/03:U284 (kd) yrkandena 5 och 28, 2002/03:U290 (kd) yrkande 11, 2002/03:U294 (fp) yrkande 3, 2002/03:U295 (m) yrkande 12, 2002/03:U313 (c) yrkande 28, 2003/04:U6 (kd) yrkande 25, 2003/04:U9 (c) yrkande 28, 2003/04:U10 (fp) yrkandena 10 och 19, 2003/04:U11 (m) yrkande 13, 2003/04:U12 (mp) yrkande 7, 2003/04:U248 (m) yrkande 13 samt 2003/04:U348 (kd) yrkandena 7 och 25.

Näringsliv och fackföreningar

Propositionen

I propositionen föreslås starkt samarbete med näringslivet och svensk fackföreningsrörelse bl.a. när det gäller socialt och miljömässigt ansvar och uppfyllandet av millennieutvecklingsmålen. Ett internationellt initiativ som syftar till detta är FN:s Global Compact som lanserades 1999 och som inbjuder näringslivet att samarbeta kring frågor om mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, socialt ansvar och miljöhänsyn.

Utskottets överväganden

Svenskt näringsliv och svensk fackföreningsrörelse har omfattande erfarenhet och kompetens när det gäller utvecklingsländer. Utskottet välkomnar att regeringen avser att verka för ett starkt samarbete med näringslivet och fackföreningsrörelsen både i utformandet av politiken och inom utvecklingssamarbetet för kunskapsutbyte med deras motsvarigheter i utvecklingsländerna. Detta samarbete förutsätter utskottet avse såväl den privata so offentliga arbetsmarknaden. Svenska företags förmåga att ta ett utvidgat ansvar och att utveckla produkter och lösningar på fattiga människors problem bör främjas ytterligare. De positiva svenska erfarenheterna av samarbetet mellan näringsliv och det civila samhället bör också kunna utnyttjas i utvecklingssamarbetet.

Utskottet menar att ett nära och ansvarsfullt samarbete mellan arbetsmarknadens parter har spelat en avgörande roll för den svenska samhällsutvecklingen och stabiliteten. Dessa erfarenheter är viktiga även i ett globalt perspektiv. Nordiska erfarenheter av hur ett ansvarsfullt fackligt engagemang bidrar inte enbart till att förbättra löntagarnas situation utan också till att näringslivet tar sitt sociala och miljömässiga ansvar måste tas till vara. Utskottet har erfärut att i samarbetet med Sida utvecklas ytterligare gemensamma insatser i olika partnerländer.

Offentliga aktörer

Propositionen

Samarbetet mellan svenska offentliga aktörer och deras motsvarigheter i utvecklingsländerna bör vidareutvecklas som del av det internationella utvecklingssamarbetet. Goda erfarenheter finns t.ex. av samarbete mellan svenska kommuner, landsting, länsstyrelser, enskilda organisationer och deras östeuropeiska motparter, liksom i andra regioner. De kunskaper och de erfarenheter svenskt näringsliv, men också många andra delar av det svenska samhället, har av internationellt utvecklingssamarbete bör utnyttjas. Existerande samverkansmodeller bör också studeras och analyseras. Svenskt näringsliv och svensk förvaltning bör följa utvecklingen för att ta till vara nya möjligheter och utveckla de instrument som kan främja svenska intressen.

Motionerna

Motionärerna i motion 2002/03:U284 (kd) yrkande 12 hävdar att det partinära biståndet måste samordnas med det övriga demokratibiståndet för att gemensamt och samlat stödja demokratiutvecklingen i partner- och samarbetsländerna. Dessutom bör de partinära organisationerna engageras och inbjudas i strategiarbetet av svenskt demokratibistånd. Det är även viktigt att arbetet samordnas med andra internationella aktörer, exempelvis multilaterala organisationer som OSSE eller FN-organ, liksom nationella stiftelser, demokratiinstitut och andra organisationer som verkar för demokratisering och flerpartisystem i utvecklingsländer (yrkande 13).

I motion 2002/03:U290 (kd) yrkande 13 krävs fortsatt stöd för demokratibistånd i syfte att stärka flerpartiväsendet och partiernas interna demokrati i de afrikanska staterna.

I motion 2002/03:U294 (fp) yrkande 8 framhålls vikten av att ge bistånd till uppbyggnad av politiska partier och uppbyggnad av partisystem. Motionärerna menar att det inte går att förespråka demokratibistånd utan att inse att ett flerpartisystem behövs och att dessa partier behöver stöd men att detta stöd kan effektiviseras. Nästa steg kan vara att skapa ett fastare regelverk kring stödet till de partianknutna organisationerna.

I motion 2002/03:U313 (c) yrkande 27 konstateras att det inte blir något verkligt demokratiskt genombrott i Afrika utan stöd till politiska partier. De är den svagaste länken i den demokratiska utvecklingen i Afrika. De nya partierna har ingen organisation, inga finansieringskällor och inga utvecklade strukturer, och motionärerna menar att de svenska partierna har en stor roll att fylla i uppbyggnadsprocessen genom att bidra med stöd och kunskap på lokal, regional och nationell nivå.

I motion 2003/04:U1 (s, m, fp, kd, v, c) framhålls att demokrati, respekt för mänskliga rättigheter och god samhällsstyrning är grundläggande förutsättningar för en socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbar utveckling. Ett väl fungerande parlament är i sin tur det viktigaste instrumentet för att säkerställa detta på nationell nivå. Motionärerna menar att demokratiutvecklingen är så avgörande för framgång i utvecklingsarbetet att det är viktigt att Sverige fortsätter att utveckla stödet till parlamenten och ge detta ökad prioritet.

Även i motion 2003/04:U6 (kd) yrkande 4 framhålls att svenska politiska partier har mycket att bidra med när det gäller att sprida kunskap om arbetsätten i demokratiska flerpartistrukturer. För att kunna utveckla ett positivt internationellt partisamarbete med olika partner krävs det en ökning av det partinära stödet liksom av det interparlamentariska arbetet mellan Sveriges riksdag och olika utvecklingsländers parlament.

I motion 2003/04:U12 (mp) yrkande 9 krävs att UD skall utveckla strategier så att det civila samhället och organisationer som är representativa för de fattigaste får påverka utformningen av svensk politik för global utveckling.

I motion 2003/04:U261 (kd) yrkande 10 konstateras att ett av de viktigaste ändamålen för en väl fungerande demokrati är att skapa kanaler mellan medborgare och de politiska institutionerna. Detta riskerar att misslyckas om det inte finns ett fungerande partiväsende. I takt med att det civila samhället på många ställen stärkts menar motionärerna att det krävs en ökad samordning av det partinära biståndet liksom av det övriga demokratibiståndet.

I motion 2003/04:U322 (mp) yrkande 2 krävs att stöd ges till framväxten av formella kanaler och institutioner för utvecklingen av kommunaliserat bistånd.

Utskottets överväganden

Arbetet för en rättvis och hållbar global utveckling kräver bred medverkan från olika samhällsaktörer och en bred förankring i det svenska samhället. Den roll som riksdagen hittills har haft i demokratiseringen och i kontakterna med folkvalda i andra länder är naturligtvis viktig. Många statliga myndigheter deltar dessutom aktivt i arbetet inom internationella organisationer. Statliga myndigheter bör i tillägg till detta och inom ramen för sina respektive verksamhetsområden generellt verka för att målet för politiken uppnås. Detsamma gäller kommuner och andra offentliga aktörer på regional och lokal nivå vars engagemang i dessa frågor tilltagit alltmer under senare år. Ett utökat samarbete mellan svenska offentliga aktörer och deras motparter i utvecklingsländerna är värdefullt i sig och har positiva effekter såväl i Sverige som i samarbetslandet. Det gäller även forskare och utbildningsinstitutioner. Utskottet anser att det mellanfolkliga samarbetet mellan likvärdiga parter med fördel kan byggas ut och fördjupas.

Parlament och politiska partier

Utskottet konstaterar att demokrati och god samhällsstyrning utgör ett av huvuddragen i politiken för global utveckling. Demokratins former måste dock utgå från varje samhälles egna förutsättning men grundas på gemensamma värderingar om alla människors lika rätt och värde. Demokrati kräver bl.a. fria val och fungerande politiska partier som kan representera medborgarnas intressen. En viktig aktör i detta arbete är parlamenten och de politiska partierna. I det sammansatta utrikes-, miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2002/03:UMJU1 Johannesburg – FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling konstaterades:

Nationella parlament och parlamentariker vinner insteg i världspolitiken, och varje internationell organisation med självaktning (även rena regeringsorganisationer såsom Världsbanken och WTO) söker nu på olika sätt relatera sig till parlament och parlamentariker. I genomförandet av de många långtgående och viktiga förslag som arbetats fram på toppmöten och FN-konferenser sedan 1990-talet har, enligt utskottets mening, nationella parlament och parlamentariker en viktig uppgift. Nationella parlamentariker utgör den direkta länken mellan väljarna och dem som på olika nivåer – lokalt, regionalt, nationellt och internationellt – har att svara för genomförandearbetet. Deltagandet av direktvalda parlamentariker stärker också legitimiteten i implementeringsprocessen.

Det är därför utskottets bestämda uppfattning att regeringen vid utformandet av en samlad svensk globaliseringspolitik, men även annorledes, bör verka för att folkets valda representanter får vederbörliga påverkansmöjligheter såväl i förberedelsefasen inför betydelsefulla internationella konferenser (exempelvis inom kommittéer som förbereder sådana konferenser) som när dessa konferenser genomförs. Motsvarande synsätt bör vara rådande när det i andra sammanhang är aktuellt att låta utomstående ingå i regeringsdelegationer. Härvid bör beaktas vikten av att politiska åsiktsskillnader avspeglas, men också att den tyngd väljarna givit åt olika uppfattningar får genomslag.

Utskottet vidhåller denna uppfattning och menar att ytterligare ansträngningar skall göras i arbetet med att utveckla centrala principer kring frågor som ansvarsutkrävande, deltagande, öppenhet, insyn samt maktfördelning.

Utskottet konstaterar vidare att Sida under 2002 avslutade ett metodarbete om stöd till politiska institutioner, politiska partier, parlament och insatser kring val och valforskning. En slutsats var att en kartläggning och utvärdering av Sidas stöd till parlament bör göras och denna utvärdering förväntas vara klar under senhösten 2003. Sida ger omfattande stöd till parlament och andra politiska institutioner som t.ex. IPU (Inter Parliamentary Union), AWEPA (Association of West European Parliamentarians for Africa) och PGA (Parliamentarians for Global Action), organisationer som alla är viktiga för att upprätthålla en dialog mellan parterna. Sida planerar även insatser via andra internationella parlamentarikerorganisationer. Stöd går också till vissa regionala parlamentariska organisationer som t.ex. SADC Parliamentary Forum och till samarbete med enskilda parlament, som t.ex. de i Zambia och Vietnam. Sida verkar även för att stärka parlamentets roll i arbetet med fattigdomsstrategier bl.a. genom forskningsstöd. Det finns också anledning att stärka parlamentariskernas förmåga att kontrollera sina regeringars insatser för ett effektivt genomförande av en fattigdomsinriktad politik.

God samhällsstyrning och god förvaltning är viktiga delar av demokrati som bl.a. handlar om fördelning av samhällets resurser, varje individs likhet inför lagen och metoder för att stävja maktmissbruk. I detta arbete är parlamenten och parlamentarikerna viktiga, och det kräver även en insikt och en politisk vilja till förändring hos den enskilda parlamentarikern och hos regeringen i fråga. Utskottet menar att det är viktigt att arbetet inte bara är inriktat på parlamenten utan även på kontrollorganen och det civila samhället utanför parlamenten för att kunna stärka hela kedjan av aktörer som är nödvändig för att skapa verkligt ansvarstagande, deltagande, öppenhet och insyn i de politiska processerna.

Vid sidan av parlamenten spelar de politiska partierna en viktig roll som aktörer i utformningen av utvecklingspolitiken. Partiväsendet är som regel svagt i biståndsländerna, och därför är stödet från bl.a. de svenska partierna ett värdefullt bidrag i arbetet med att bygga upp partiorganisationerna.

Utskottet menar att de pågående demokratiska processerna både i utvecklingsländerna och i Central- och Östeuropa är mycket betydelsefulla för utvecklingssamarbetet och dess utformning. Utskottet har inhämtat att reger-

ingen har för avsikt att under 2004 utvärdera stödet genom svenska partianknutna organisationer till demokratiuppbyggnad i u-länder och länder i Central- och Östeuropa i enlighet med regeringsbeslutet där riktlinjerna för denna stödform fastställdes.

Utskottet vill understryka vikten av att det partinära stödet stärks och utvecklas. Det behövs en betydligt större satsning än hittills för att bygga upp och stärka det svaga partiväsendet i många utvecklingsländer. Utskottet menar också att det partinära stödet kan utformas betydligt mer flexibelt vad gäller rapportering och redovisning än vad som nu är fallet, utan att göra avkall på strikta ekonomiska redovisningskrav. De svenska partierna kan på ett effektivt sätt bidra till utvecklingen av samarbetsländernas partiorganisationer, genom den kunskap de svenska partierna samlat under många års internationella kontakter. Liksom för de enskilda organisationerna är det viktigt att de partinära organisationerna kan delta i både planerings- och landstrategiarbetet.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna *2002/03:U284 (kd) yrkandena 12 och 13, 2002/03:U290 (kd) yrkande 13, 2002/03:U294 (fp) yrkande 8, 2002/03:U313 (c) yrkande 27, 2003/04:U1 (s, m, fp, kd, v, c), 2003/04:U6 (kd) yrkande 4, 2003/04:U12 (mp) yrkande 9, 2003/04:U261 (kd) yrkande 10 samt 2003/04:U322 (mp) yrkande 2.*

2 Förvaltning och uppföljning

Propositionen

Politiken för global utveckling måste styras genom effektiv resultatstyrning och uppföljning och ansvaret för genomförandet av politiken för global utveckling delas av alla politikområden och departement. Resultatstyrning kräver precisa målformuleringar och redovisning av effekter av den verksamhet som bedrivs. Politiken för global utveckling har fört med sig ett gemensamt mål för samtliga politikområden. Hela Regeringskansliet skall bidra till att målet om en rättvis och hållbar global utveckling kan uppfyllas. Det innebär att det som görs inom ett politikområde i strävan mot en rättvis och hållbar utveckling inte skall motverkas av det som görs inom ett annat.

Några konkreta åtgärder när det gäller organisation av den övergripande förvaltningen av politiken för global utveckling föreslås inte i propositionen. De organisatoriska formerna för genomförande av politiken kommer att bli föremål för senare överväganden.

Allmänt kan konstateras att den organisation som har att förvalta politiken för global utveckling måste präglas av samstämmighet på alla nivåer. Ett integrerat synsätt skall vara vägledande och politikens mål och innehåll måste vara tydligt för alla delar av organisationen. Politikens olika delar behöver hållas ihop och Sverige måste agera på ett samlat sätt i internationella sammanhang.

Regeringen har för avsikt att årligen för riksdagen redovisa resultaten gällande genomförandet av politiken för global utveckling. Redovisningen skall bl.a. omfatta insatser som görs inom olika politikområden för att stärka politiken för global utveckling och vad som görs från svenskt håll för ökad samstämmighet i EU:s samlade agerande.

Mållkonflikter skall emellertid tydliggöras och bli föremål för medvetna och övervägda politiska val. Politiken för global utveckling innebär ett gemensamt mål för samtliga politikområden. För det internationella utvecklings-samarbetet skall målet för politikområdet kompletteras med operativa delmål utformade inom ramen för specifika planeringsinstrument för olika länder, multilaterala organ och områden. En utgångspunkt skall vara landets eller organisationens egna strategier och planer för fattigdomsbekämpning och utveckling. De internationella utvecklingsmålen utgör en grund för formulering av de operativa målen.

En självständig funktion för utvärdering av det internationella utvecklings-samarbetet behövs, och i propositionen föreslås att en utredning skall tillsättas för att överväga lämpliga former. I propositionen föreslås också att Regeringskansliet även fortsättningsvis bör ha tillgång till en internationell förankrad funktion för analys av globala utvecklingsfrågor. Samverkan med andra länder, särskilt inom EU, bör stärkas på utvärderingsområdet och vidare bör utvecklingsländernas egen utvärderingskapacitet stärkas.

Ett medborgarforum med företrädare för riksdag, organisationer, näringsliv, forskare, expertgrupper och andra intressenter, samt regering och myndigheter bör inrättas i syfte att främja en bred samhällsdialog om svensk politik för global utveckling, och det utåtriktade informations- och kommunikationsarbetet bör stärkas i syfte att sprida kunskap och skapa debatt om global utveckling.

Motionerna

I motion 2002/03:U322 (m) yrkande 11 framhålls att Afrika är den del av världen där fattigdomen fortfarande ökar och därför bör svenska biståndsin-satser alltmer koncentreras dit. Det borde också vara en självklarhet att utformningen av biståndet bäst sker i u-landsmiljö. Utvecklingsfunktionen för det afrikanska biståndet hos Sida bör inrättas på plats i södra Afrika. Även i motion 2002/03:U295 (m) yrkande 13 liksom i motion 2003/04:U11 (m) yrkande 14 och i motion 2003/04:U248 (m) yrkande 14 krävs att utform-ningen av biståndet i så hög grad som möjligt bör ske i u-landsmiljö.

I motion 2003/04:U248 (m) yrkande 10 konstateras att det är svårt att ge bistånd som verkligen främjar utvecklingen. Ofta ges bistånd med utgångs-punkt i givarlandets perspektiv, och inte sällan framstår själva givandet som det viktiga i stället för den utveckling som skall bli resultatet. En noggrann utvärdering ger kunskap om hur svenskt bistånd kan effektiviseras.

I motion 2002/03:U295 (m) yrkande 13 framhålls att Sverige i högre grad måste använda erfarenheter från länder som har lyckats med en snabb utveckling. Även en tidigare kraftigt vanstyrd ekonomi kan genom en målmedveten politikförändring få till stånd en utveckling bort från hunger till snabb ekonomisk tillväxt för att framgångsrikt utveckla en politik som kan angripa fattigdomsproblemen.

I motion 2003/04:U6 (kd) yrkande 23 krävs att ett institut för handelsrelaterad kapacitetssuppsygnad skapas antingen inom Sida eller som en förstärkning av Sidas existerande resurser på området. Vidare framhålls i yrkande 32 vikten av att analysera hur politiska beslut i Sverige och i EU påverkar andra delar av världen. Motionärerna vill införa konsekvensbeskrivningar, både på nationell nivå och på Europeanivå för att skildra och analysera vilka ekonomiska och välfärdsmissiga konsekvenser olika beslut får för fattiga länder.

I motion 2003/04:U7 (v) yrkande 9 framhålls att Globkomutredningen gav en rad förslag för att underlätta hanteringen av olika målkonflikter i politiken och att dessa förslag bör ligga till grund för en konkretisering av en samstämmig svensk politik på området. I yrkande 10 framhåller motionärerna att Sverige bör fastställa vissa grundläggande principer för den samstämmighet man vill uppnå, samt precisera vilka metoder och verktyg som skall användas för att uppnå denna samstämmighet. I motionens yrkande 26 föreslås att ett nära samarbete mellan två likasinnade och likvärdiga parter, s.k. twinning, bör byggas ut och fördjupas genom inrättandet av en fond för att omfatta en mycket bredare verksamhet av kontaktskapande, utbyte och mänskliga möten. Vidare föreslås i yrkande 27 att ett samarbete och studentutbyte mellan Sverige och länder med stor fattigdom etableras och utvecklas och i yrkande 28 att det bör ske en förstärkning av kapaciteten och kunskapen när det gäller global jämställdhet och att ett centrum för sådan global jämställdhet inrättas och ges statlig finansiering.

Även i motion 2003/04:U322 (mp) yrkande 1 konstateras värdet av civila organisationers, folkrörelser och primärkommuners ansatser till ”twinning”, volontärutbyten, vänortsprogram och riktade biståndsinsatser i en anda av solidaritet och underifrån kommande globalisering.

I motion 2003/04:U9 (c) yrkande 1 begär motionärerna att regeringen återkommer till riksdagen med förslag om redskap, regler och mekanismer för hur målkonflikter skall hanteras. I motionens yrkande 3 krävs att regeringen presenterar en analys över och förslag till metoder och redskap som skall användas för att Sveriges bidrag till FN:s millenniemål skall nås. I motionens yrkande 7 framhålls att i arbetet för att avskaffa fattigdomen bör alla människor kunna delta, höras och respekteras. Därför är det av största vikt för utformningen av det svenska biståndet att skapa kanaler som gör det möjligt att höra de fattigas åsikter. I yrkande 27 framhålls att Sida har den dominerande delen av sin personal på myndigheten i Stockholm. Begränsade personella resurser finns i mottagarmiljön, på fältet och i de länder som är

huvudmottagare av svenskt bistånd. Motionärerna kräver att ett kunskaps- och utvecklingscentrum som en del av Sidas verksamhet bör förläggas till Nairobi i Kenya eller till någon annan plats i Afrika.

I motion 2003/04:U10 (fp) yrkande 7 krävs att departement och myndigheter, efter 40 års biståndserfarenheter, skall åläggas att generellt infoga u-landsaspekten i förväg. I alla sammanhang där det kan tänkas vara relevant bör konsekvensen för den globala utvecklingen tas i beaktande. Mätbara mål och indikatorer bör om möjligt anges och användas när politikens framtida verkningar diskuteras och utvärderingar görs.

I motion 2003/04:U11 (m) yrkande 10 konstateras att Sida är verksamt i över hundra länder och det finns en tendens att försöka göra allting överallt. Motionärerna menar att en alltför diversifierad verksamhet är omöjlig att leda och gör det därmed svårt att följa upp med kritiska utvärderingar på ett tillfredsställande sätt.

I motion 2002/03:U256 (mp) kräver motionären att Sida bör ges i uppdrag att beräkna det svenska biståndets effekter för reduktion av antalet människor som lever i absolut fattigdom (yrkande 1) och att regeringen bör beräkna effekterna av Sveriges samlade politik för global utveckling med avseende på antalet personer som lever i absolut fattigdom (yrkande 2).

I motion 2003/04:U3 (s) yrkande 4 konstateras att regeringen avser att lämna en årlig resultatskrivelse till riksdagen om genomförandet av den globala politiken för global utveckling, där målkonflikter tydliggörs och blir föremål för medvetna och övervägda politiska val. Motionärerna välkomnar detta förslag och framhåller att skrivelsen skall vara utformad som en regelbundet återkommande särskild skrivelse och på ett sådant sätt att utvecklingen mot en ökad samstämmighet i regeringens politik kan jämföras över tid.

I motion 2003/04:U9 (c) yrkande 4 krävs att regeringen årligen återkommer med en skrivelse om hur arbete med millenniemålen fortskrider.

I motion 2002/03:U284 (kd) yrkande 3 liksom i motion 2003/04:U6 (kd) yrkande 33 framhålls att det saknas tydliga instrument för styrning, genomförande och samordning av den föreslagna politiken. Det nya integrerade synsätt som skall präglade utvecklingspolitiken och genomsyra arbetet hos alla svenska beslutsfattare och departement kräver effektiv resultatstyrning och uppföljning. För att arbetet skall fungera i praktiken menar motionärerna att det krävs att ett kansli upprättas inom Statsrådsberedningen med övergripande ansvar för en politik för global utveckling.

I motion 2002/03:U284 (kd) yrkande 4 liksom i motion 2003/04:U6 (kd) yrkande 35 krävs upprättandet av en självständig funktion för utvärdering av det internationella utvecklingsarbetet och, i yrkande 36, att Sverige tar initiativet och installerar en expertgrupp med huvuduppgift att utreda den internationella samordningen av bistånds- och utvecklingspolitiken och att studera Sveriges samverkan med andra länder inom ramen för utvecklings- och biståndsområdet och föreslå ytterligare former för internationell samver-

kan och samstämmighet. Liknande krav framställs i motion 2003/04:U7 (v) *yrkande 13* där motionärerna menar att för att samstämmighet mellan olika politikområden skall kunna uppnås måste en koordineringsinstans skapas som fastställer en prioriteringsordning för olika politikområden.

I motion 2003/04:U6 (kd) *yrkande 34* framhålls att samordning och samstämmighet inom det civila samhället kräver att ett medborgarforum inrättas för utbyte av kunskap och erfarenheter på nationell nivå. Ett sådant nationellt forum borde ingå i en större global organisation där det civila samhället representeras av expert- och specialistgrupper med en rådgivande funktion till de stora multilaterala organisationerna.

I motion 2002/03:U322 (m) *yrkande 12* konstateras att situationen i många länder är akut. Motionärerna menar att det därför gäller att utforma mätbara effektivitetsmål för att kunna utvärdera biståndet och att kraven på effektivitet i biståndet innebär ett större ansvarstagande och en snabbare måluppfyllelse för fattigdomens avskaffande.

Även i motion 2003/04:U9 (c) *yrkande 2* framhålls vikten att Globkoms förslag om inrättande av en koordineringsfunktion för global utveckling bör följas och att denna skall ansvara för att politiken inom olika departements ansvarsområden blir samstämmig, koherent.

I motion 2003/04:U12 (mp) *yrkande 5* krävs att övervakningen av samstämmighet i politiken åläggs en myndighet, ett fristående institut eller en specifik del av Regeringskansliet, på ett sätt så att det globala hållbarhetsperspektivet övervakas. Enheten bör medverka i beredningsprocessen och ge förslag vid propositionsskrivning och vid utformning av förhandlingspositioner så att utformningen av regeringens tänkta politik för global hållbar utveckling säkras.

I motion 2003/04:U12 (mp) *yrkande 6* föreslås att en årlig utvärdering görs som tar sikte på den eftersträlvade koherensen mellan alla politikområden ur ett globalt hållbarhetsperspektiv.

I motion 2003/04:U213 (fp) krävs på ekonomins fält ett system för ”kontroll av kontrollanterna” i syfte att finna konkreta metoder och praktiska sätt att internationellt angripa och bekämpa korruption (*yrkande 1*).

I motion 2003/04:U318 (mp) framhålls att Sverige helhjärtat sluter upp bakom FN:s millenniemål, som bl.a. går ut på att fram till år 2015 halvera andelen människor som lever på mindre än en dollar om dagen. I *yrkande 1* krävs att Sida får i uppdrag att beräkna det svenska biståndets effekter för reducering av antalet människor som lever i absolut fattigdom och i *yrkande 2* att Regeringskansliet skall mäta effekterna av Sveriges samlade politik för global utveckling med avseende på antalet personer som lever i absolut fattigdom.

I motion 2003/04:U348 (kd) *yrkande 4* framhålls att det svenska biståndet till utvecklingsländer har åstadkommit mycket gott under åren, men världen har genomgått enorma förändringar sedan huvuddragen formulerades för svensk biståndspolitik. Motionärerna menar att högre krav måste ställas på det

svenska biståndet, och det krävs en tydligare samordning för styrning, genomförande och utvärdering av den svenska bistånds- och utvecklingspolitiken. I *yrkande 5* krävs en oberoende utvärdering och analys av hur svenska biståndsresurser används för att kunna genomföra en mer sammanhållen utvecklingspolitik som skall kunna genomsyra samtliga politikområden.

Utskottets överväganden

Vissa genomförandefrågor

Utskottet konstaterar att det inte var avsikten att proposition 2002/03:122 skulle bli en utvärdering av 40 års bistånd, men att många av de problem som har funnits i biståndet likväl har redovisats. Utskottet konstaterar vidare att utvecklingspropositionen ger uttryck för att ett reformerat, generöst och högkvalitativt bistånd till utvecklingsländerna är nödvändigt och önskvärt, liksom att den samlade utvecklingspolitiken samverkar till att nå de nya målen. Olika uppföljningsinsatser skall säkerställa detta.

Utskottet konstaterar att Sverige har ambassader eller fältkontor i de flesta länder med vilka det finns ett betydande utvecklingssamarbete. Alltfler uppgifter och beslut har under senare år delegerats och en stor del av såväl planering, analys, genomförande som uppföljning sker vid dessa. En ökad fältorientering har också blivit allt angelägnare i takt med att partnerländernas eget ansvar och ägarskap över den egna utvecklingen har ökat.

Under de senaste åren har kraven ökat på att samarbetsländerna måste ta ett tydligare ansvar för samhällsutvecklingen. För att utvecklingssamarbetet skall fungera bra krävs att det finns ett aktivt ägarskap i samarbetsländerna, och en huvuduppgift för biståndet har varit att bygga upp kunskap och institutioner i dessa. Utskottet understryker vikten av att denna utveckling fortsätter.

Utskottet välkomnar synsättet att internationell handel skall ses som en integrerad komponent i arbetet med att bekämpa fattigdomen och att handelsfrågorna bör integreras i samarbetsländernas egna utvecklingsstrategier. De exakta formerna för hur man skall tillgodose efterfrågan från samarbetsländerna på handelsrelaterad kapacitetsbyggnad är under utredning. Sverige är också pådrivande i det arbete som pågår inom OECD/DAC om harmonisering av procedurer och rutiner inom biståndet för att underlätta arbetet för samarbetsländerna. Utskottet välkomnar även utvecklingen av det handelsrelaterade utvecklingssamarbetet och att möjligheterna utreds kring formerna för att upprätta ett institut för handelsrelaterad kapacitetsuppbyggnad.

Utskottet menar att vänortsutbyte och s.k. twinning bör utökas och fördjupas. Kontaktytorna bör vidgas genom vetenskapligt utbyte och utbytesprogram för studenter. Utskottet konstaterar vidare att frågor som rör främjandet av jämställdhet och förstärkning av kvinnors och flickors situation länge har varit prioriterade frågor för Sverige i internationella sammanhang. Det fortsatta arbetet för global utveckling förutsätter kompetensutveckling, kapacitetsförstärkning och fördjupade analyser inom alla politikområden. Olika metoder

och bedömningsmodeller som syftar till analys av könsdiskriminering skall systematiskt utvecklas och tillämpas. Utskottet ser positivt på en vidare utveckling av förslagen avseende ett särskilt centrum för globala jämställdhetsfrågor.

Resultatuppföljning m.m.

Utskottet konstaterar att utvecklingsprocessen är komplicerad och förutsätter insatser i första hand av utvecklingslandet självt, men också av ett stort antal utomstående aktörer. Även om de externa insatserna sammantaget kan följas upp på olika sätt är det i praktiken svårt att mäta det konkreta resultatet av enskilda givarländers bidrag. Bristen på data i många utvecklingsländer försvårar arbetet ytterligare. Det som i praktiken är möjligt att mäta är främst den sammanlagda effekten av alla åtgärder och insatser i ett visst land över en viss tidsperiod. Här är millennieutvecklingsmålen ett viktigt verktyg.

Utskottet menar att resultat av utvecklingssamarbetet bör redovisas på två sätt. Det bör ske dels genom en uppföljning av svenska åtgärder inom ramen för den breda internationella agendan gentemot det åttonde millenniemålet och åtagandena från konferensen om finansiering för utveckling i Monterrey, dels genom bredare bedömningar av hur inhemska och externa åtgärder påverkar fattigdomssituationen i specifika länder och regioner. I den senare delen blir det fråga om en uppföljning av hur de övriga sju millenniemålen kan nås. Bedömningen av externa åtgärder bör göras i samverkan med andra aktörer. Fortsatta gemensamma ansträngningar behövs för att förbättra indikatorer och statistik. Det internationella samstämmighetsindex som är under utveckling, och som Sverige aktivt medverkar till, kan bli ett viktigt instrument också för att stödja en samstämd svensk politik och bidra till dess koordinering.

Det arbete som påbörjats av FN och Världsbanken för ökad resultatstyrning och uppföljning av globalt utvecklingssamarbete, vilket stöds av Sverige, är avsett att leda till att givarländer skall kunna visa tydligare resultat av sitt utvecklingssamarbete, särskilt vad gäller faktiska effekter på fattigdomssituationen i utvecklingsländerna. Att visa i vad mån målen för de internationella åtagandena och de nationella fattigdomsstrategierna uppnås är avgörande för att resultatstyrningsmodellen skall kunna fungera som avsett.

I flera motioner efterfrågas mätbara mål. Med anledning härav får utskottet konstatera att millennieutvecklingsmålen i och för sig är mätbara, men att det också krävs att mätbarhet föreligger på lägre nivåer i målhierarkin. Utskottet förutsätter därför att de operativa målen för politiken för global utveckling, vilka måste finnas inom de olika politikområdena, utformas så att de blir mät- och uppföljningsbara.

Som regeringen föreslår bör de internationella utvecklingsmålen utgöra grund för formuleringen av de operativa målen för det svenska, internationella utvecklingssamarbetet. Mot denna bakgrund har Sida i regleringsbrevet för 2003 av regeringen givits i uppdrag att rapportera hur man arbetat för att bidra till förverkligandet av millennieutvecklingsmålen. Sverige kommer därmed att

bli ett av de första länderna som gör en rapport om åtgärder under det åttonde millennieutvecklingsmålet, dvs. det mål som främst riktar sig till de rika länderna och som bl.a. rör åtaganden om biståndsvolym, marknadstillträde m.m.

Regeringen framhåller i propositionen att politiken för global utveckling bl.a. innebär att det sätts upp ett gemensamt mål för samtliga politikområden. Detta innebär att det som görs inom ett politikområde i strävan mot en rättvis och hållbar utveckling inte skall motverkas av det som görs inom ett annat.

För att åstadkomma den åsyftade samstämmigheten i politiken är det angeläget att regeringen fullt ut utnyttjar de styrinstrument som den förfogar över i form av bl.a. handlingsplaner och regleringsbrev. Enligt utskottets mening utgör inventeringar samt problem- och konsekvensanalyser av den förda politiken inom de olika politikområdena viktiga metodinstrument för att klarlägga bl.a. målkonflikter och för att underlätta en samstämd målstyrning samt en öppen redovisning. I samband med detta utgör bindande internationella avtal och konventioner viktiga hänsynstaganden.

I propositionen föreslås att genomförandet av politiken för global utveckling årligen skall redovisas till riksdagen i form av en *resultatskrivelse*. Regeringens bedömning i detta sammanhang är bl.a. att målkonflikter bör tydliggöras och bli föremål för medvetna och övervägda politiska val. Operativa delmål för politikområdet Internationellt utvecklingssamarbete skall tas fram och utformas inom ramen för specifika planeringsinstrument för olika länder, multilaterala organ och områden.

Utskottet delar regeringens bedömning att skrivelseformen i normalfallet är ett lämpligt sätt att årligen för riksdagen redovisa genomförandet av politiken för global utveckling. Redovisningen bör ske i en separat skrivelse, vilken dock kan ersättas av en separat proposition om målkonflikter av sådan art uppkommer att riksdagen bör ta ställning till dem. Skrivelsen bör bl.a. vara utformad på ett sådant sätt att utvecklingen mot en ökad samstämmighet i regeringens politik kan jämföras över tid. Det betyder att även utvecklingen jämfört med operativa mål inom respektive politikområde bör redovisas. Skrivelsen bör även innehålla en redovisning av hur millenniemålen uppfylls.

I enlighet med den ordning som gällt sedan rambudgeteringen infördes bör den årliga skrivelsen, för vilken regeringen har ansvaret, avlämnas vid tidpunkt så att utskottsbehandling kan genomföras och riksdagsbeslut fattas under våren.

Utskottet vill i sammanhanget erinra om att anslagstilldelningen avseende det internationella utvecklingssamarbetet sker inom ramen för den normala budgetprocessen under hösten. Budgetarbetet förutsätter att riksdagen inför sitt budgetbeslut har samtidig tillgång till mål- och resultatinformation i sådan utsträckning att politiska prioriteringar kan göras och att tillräckligt beslutsunderlag även i övrigt föreligger. Att genomförandet av politiken för global utveckling redovisas i separat skrivelse innebär därför inte att mål- och resultatredovisning i budgetpropositionen avseende det internationella utveck-

lingssamarbetet kan underlätas. Av det sagda följer bl.a. att de operativa delmålen för det internationella utvecklingssamarbetet, varom talas i den nu aktuella propositionen, också redovisas i budgetpropositionen.

Med de preciseringar som utskottet gjort ovan tillstyrks *propositionens yrkande 6*. Därmed tillstryker utskottet delvis motionerna 2003/04:U3 (s) *yrkande 4* och 2003/04:U9 (c) *yrkande 2 och 4*. Utskottet noterar också att motionerna 2003/04:U12 (mp) *yrkande 5* och 2003/04:U348 (kd) *yrkande 4* delvis ligger i linje med vad utskottet anfört.

Utskottet delar regeringens uppfattning att ett integrerat synsätt skall vara riktmärket vad avser politiken för global utveckling samt att den bör ledas genom effektiv resultatstyrning och uppföljning. Regeringen bär inför riksdagen det samlade ansvaret för såväl måluppfyllnad som resultatredovisning. Beaktande att politiken för global utveckling berör samtliga politikområden har utskottet ingen invändning mot att regeringen, exempelvis på sätt som nämns i propositionen, delegerar ansvar för dess genomförande.

Politikens spännvidd gör emellertid att utskottet, i likhet med flera motionärer, finner det angeläget att regeringen – liksom när den sammanhållna politiken för miljöfrågor och jämställdhet utvecklades – klargör var *koordineringsansvaret* skall ligga och att den säkerställer att uppkommande målkonflikter kan avdömas på politisk nivå. För att nå framgång med den nya politiken är det således, enligt utskottets mening, avgörande att det finns en sammanhållande, samordnande och pådrivande funktion. Det bör också eftersträvas att det för respektive politikområde formuleras en strategi för hur den sammanhållna politiken för globalutveckling skall få genomslag. Utskottet menar även att det är betydelsefullt att åtgärder vidtas för en kompetensutveckling avseende global utvecklingspolitik, liksom skett tidigare avseende insatser för att samstämma politiken inom områdena miljö och jämställdhet.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet noterar att ett behov av koordinering kommer att uppstå också i riksdagen. Det ankommer dock inte på utskottet att i detta sammanhang lämna förslag på hur detta skall tillgodoses.

Utskottet välkomnar att ett medborgarforum med företrädare för riksdag, organisationer, näringsliv, forskare, expertgrupper och andra intressenter samt regeringen och myndigheter inrättas i syfte att främja en bred samhällsdialog om svensk politik för global utveckling. Det är utskottets uppfattning att detta forum kan spela en viktig roll i diskussionen om målkonflikter och den årliga resultatredovisningen.

Utskottet välkomnar även propositionens förslag om en självständig funktion för utvärdering, utöver den som i dagsläget fullgörs av Expertgruppen för utvecklingsfrågor, EGDI, samt att en utredning tillsätts för att överväga lämpliga former härför. Förslaget ligger i linje med partiernas tidigare ställningstaganden, såsom de framgår i betänkande 1999/2000:UU2.

Utskottet tillstyrker därmed *propositionens yrkande 7*.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2002/03:U256 (mp) yrkandena 1 och 2, 2002/03:U284 (kd) yrkandena 3 och 4, 2002/03:U295 (m) yrkande 13, 2002/03:U322 (m) yrkandena 11 och 12, 2003/04:U6 (kd) yrkandena 23 och 32–36, 2003/04:U7 (v) yrkandena 9, 10, 13 och 26–28, 2003/04:U9 (c) yrkandena 1, 3, 7 och 27, 2003/04:U10 (fp) yrkande 7, 2003/04:U11 (m) yrkandena 10 och 14, 2003/04:U12 (mp) yrkande 6, 2003/04:U213 (fp) yrkande 1, 2003/04:U248 (m) yrkandena 10 och 14, 2003/04:U318 (mp) yrkandena 1 och 2 samt 2003/04:U348 (kd) yrkande 5.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Mål för svenskt utvecklingssamarbete, punkt 3 (m)

av Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Göran Lindblad (m) och Ewa Björling (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:U295 yrkande 1, 2003/04:U11 yrkande 1 och 2003/04:U248 yrkande 1 och avslår proposition 2002/03:122 punkt 4 och motionerna 2002/03:U260 yrkande 6, 2002/03:U284 yrkandena 1 och 2, 2002/03:U294 yrkande 2, 2002/03:U313 yrkande 1, 2002/03:U315, 2002/03:U322 yrkande 9, 2003/04:U6 yrkande 28, 2003/04:U10 yrkande 1, 2003/04:U316 yrkandena 1 och 2 och 2003/04:U348 yrkandena 1 och 23.

Ställningstagande

Vi anser att målet för svenskt bistånd skall vara en snabb fattigdomsutrotning genom uthållig snabb tillväxt. Biståndet skall vara resultatinkänt och bör främst inriktas på kunskapsöverföring samt stöd till rättsstaten, demokratin, grundläggande utbildning och hälsovård. Vad som krävs är en kortvarig, intensiv och bred igångsättning av egna utvecklingsansträngningar genom ett kraftfullt initialt bistånd som skall ge en god start, men som trappas ned inom en bestämd tid.

Det gäller att skapa incitament för en god och snabb standardökning i Afrika där det övergripande målet för biståndet måste vara att främja en snabb utrotning av fattigdomen. Förutsättningen för att Afrika skall lyckas i sin utveckling är densamma som gäller i resten av världen. Det finns inga hemliga recept eller något slags egna afrikanska vägar. Vi vet av bitter erfarenhet att endast en dynamisk marknadsekonomi där företagsamhet och arbetsvilja står i centrum kan ge välstånd till en bred befolkning. Den bygger på de faktorer som skänkt välstånd till länder som Sverige och resten av de utvecklade länderna: fri företagsamhet och frihandel i kombination med utbildning för alla inom ramen för ett rättssamhälle grundat på demokrati och respekt för mänskliga rättigheter. Fundamentalt handlar det om att öppna möjligheterna för den enskilde afrikanen att skapa välstånd för sig och de sina.

Sida är verksamt i över 100 länder. Man försöker göra allting överallt. En så diversifierad verksamhet är omöjlig att leda och kontrollera på ett tillfredsställande sätt. Lika uppenbart är det omöjligt att upprätthålla vare sig lokalkännedom eller fackkunskaper på alla områden. Möjligheterna till de breda kontaktytor och fasta relationer som är så angelägna för ett effektivt bistånd försvåras också. Det finns därför all anledning att medvetet koncentrera det svenska biståndssamarbetet till de länder där vi mest effektivt kan bidra till att utrota fattigdomen. Sveriges biståndsinsatser bör fokuseras på Afrika söder om Sahara. *Good governance* är en förutsättning för direkt budgetstöd till statsmakter. Kunskapsöverföring måste få en alltmer dominerande roll i biståndets utformning. Det är angeläget att medverka till att skapa framgångsrika exempel, som inspirerar övriga länder.

Från moderat håll menar vi att det svenska biståndet här och nu framför allt måste inriktas på följande akuta huvudproblem:

- Krigen och konflikterna som plågar en betydande del av Afrika.
- Hiv/aids och andra allvarliga utbredda sjukdomar som förlamar utvecklingsansträngningarna.
- Den stora skuldbörda som ligger som ett ok över många länders ekonomier.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motionerna 2003/04:U11 yrkande 1, 2003/04:U248 yrkande 1 och 2002/03:U295 yrkande 1.

2. Mål för svenskt utvecklingssamarbete, punkt 3 (fp)

av Cecilia Wigström (fp) och Birgitta Ohlsson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:U294 yrkande 2 och 2003/04:U10 yrkande 1 och avslår proposition 2002/03:122 punkt 4 och motionerna 2002/03:U260 yrkande 6, 2002/03:U284 yrkandena 1 och 2, 2002/03:U295 yrkande 1, 2002/03:U313 yrkande 1, 2002/03:U315, 2002/03:U322 yrkande 9, 2003/04:U6 yrkande 28, 2003/04:U11 yrkande 1, 2003/04:U248 yrkande 1, 2003/04:U316 yrkandena 1 och 2 och 2003/04:U348 yrkandena 1 och 23.

Ställningstagande

Vi menar att demokratimålet bör göras till det överordnade målet för svenskt utvecklingssamarbete. Biståndsdialogen måste vara ett kraftfullt instrument för att främja demokrati och mänskliga rättigheter. Budskapet skall vara entydigt även till länder, där vi har starka exportintressen, såsom Kina. Om

bistånd skall bedrivas i diktaturstater, totalitära stater eller stater utan flerpartisystem skall biståndet ske genom enskilda organisationer. Det måste stå klart för mottagarländerna att biståndets omfattning och inriktning kan påverkas av hur demokratifrågan hanteras. I denna mening skall inslaget av villkor i biståndsgivningen öka. Sverige bör undvika bilaterala biståndsengagemang i länder vars regimer inte strävar efter demokratisering. Stöd till uppbyggande av demokratiska institutioner, såsom t. ex. politiska aktörer, fria medier, fackföreningar, lokalt självstyre, parlament, rättsväsende och politiska regelsystem bör ha hög prioritet. Hit hör också ett allmänt idé- och kunskapsutbyte om demokratin som styrelseform och förhållningssätt

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motionerna 2003/04:U10 yrkande 1 och 2003/04:U294 yrkande 2.

3. Perspektiven i politiken, punkt 4 (fp)

av Cecilia Wigström (fp) och Birgitta Ohlsson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:U228 yrkande 7 och 2003/04:U10 yrkande 3 och avslår proposition 2002/03:122 punkt 1 i denna del och motionerna 2003/04:U7 yrkande 1 och 2003/04:U12 yrkande 1.

Ställningstagande

Politiska riktningar har många gånger haft svårt att enas om en gemensam syn på mänskliga rättigheter. Dessa åsiktsskillnader är inte överspelade. Om man ser till verkligheten är en principiell uppdelning mellan politiska och ekonomiska rättigheter ofta på sin plats. Enligt Folkpartiet liberalernas uppfattning är det under alla omständigheter oacceptabelt att söka försvara frånvaro av t.ex. tryckfrihet, rätt till en opartisk rättegång eller liknande med hänvisning till att en s.k. social rättighet upprätthålls. Denna i grunden liberala distinktion bör alltid göras, vilket riksdagen bör ge regeringen till känna.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motionerna 2003/04:U10 yrkande 3 och 2003/04:U228 yrkande 7.

4. Perspektiven i politiken, punkt 4 (v)

av Lars Ohly (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U7 yrkande 1 och avslår proposition 2002/03:122 punkt 1 i denna del och motionerna 2002/03:U228 yrkande 7, 2003/04:U10 yrkande 3 och 2003/04:U12 yrkande 1.

Ställningstagande

Fattigdom och kränkningar av mänskliga rättigheter är konkreta och tydliga uttryck för klasskillnader och klassförtryck. Men mänskligheten är inte bara uppdelad i klasser. Mänskligheten är även uppdelad i kön, där männen intar en överordnad ställning och kvinnorna en underordnad. Denna ojämlika struktur flätas på ett konkret plan överallt i alla samhällen samman med klasstrukturen i en rad olika konkreta kombinationer. Ser man på världen utifrån ett sådant perspektiv inser man snart att om man avser att bedriva en effektiv fattigdomsbekämpning och en framgångsrik kamp för mänskliga rättigheter måste man angripa inte bara ojämlika förhållanden mellan klasser utan även ojämlikheten mellan män och kvinnor.

Då handlar det inte bara om att bekämpa fattigdomen och försvara mänskliga rättigheter för att de fattiga kvinnorna i världen skall få det bättre. Skall något ske måste könsstrukturen, liksom klasstrukturen, överallt i världen bekämpas och brytas ned. Världens fattiga och förtryckta kvinnor är inget underordnat sido- eller specialproblem i samhällenas utmarker, vilka kan avhjälpas med några kompletterande politiska handgrepp, utan ett världsomspännande strukturellt problem av samma dignitet som klassförhållandena och klassförtrycket, i vars spår fattigdomen och bristen på respekt för mänskliga rättigheter följer.

Ett jämställdhetsperspektiv av samma dignitet som fattigdomsbekämpningen och kampen för mänskliga rättigheter ingår därför som ett tredje mål i den svenska utvecklingspolitiken.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U7 yrkande 1.

5. Respekten för de mänskliga rättigheterna, punkt 7 (m)

av Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Göran Lindblad (m) och Ewa Björling (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:U322 yrkande 20 och avslår motionerna 2002/03:U228 yrkande 8, 2002/03:U262 yrkande 3, 2002/03:U294 yrkande 5, 2003/04:U6 yrkandena 1 och 3 och 2003/04:U9 yrkande 5.

Ställningstagande

Att framhäva de mänskliga rättigheternas universalitet måste vara en hörnsten i svensk utrikespolitik. Svenskt bistånd skall inte utgå till statsmakter som grovt och systematiskt kränker mänskliga rättigheter och förtrycker sina medborgare. Sverige skall inom ramen för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik betona kravet på mänskliga rättigheter och demokrati. Europarådet, med dess parlamentariska sammansättning, borde här kunna tjäna som förebild. Den nybildade African Union kan vara en naturlig utgångspunkt. Sveriges regering bör också kräva att man i FN:s generalförsamling årligen får en rapport och genomför en årlig debatt om läget beträffande mänskliga rättigheter och demokrati i medlemsländerna. Fördelen med detta förfarande skulle vara s.k. *name and shame*, vilket innebär att man tydliggör vilka regimer som bryter mot de mänskliga rättigheterna.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U322 yrkande 20.

6. Ekonomisk tillväxt, punkt 10 (m, fp)

av Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Göran Lindblad (m), Cecilia Wigström (fp), Ewa Björling (m) och Birgitta Ohlsson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:U284 yrkande 14, 2002/03:U295 yrkande 14 och 2002/03:U322 yrkande 3 och avslår motion 2003/04:U12 yrkande 4.

Ställningstagande

Riksdagen tillkännager för regeringen tillväxtens betydelse för fattigdomsutrotningen.

Vi anser att man kraftigt bör framhålla vikten av att i ökad utsträckning fokusera på tillväxt som ett instrument för att utrota fattigdom. Utan en snabb ekonomisk tillväxt kommer vi aldrig att kunna förändra dagens situation med att över en miljard människor lever på mindre än 1,3 dollar per dag. De länder som nu lever med svåraste fattigdom är också de länder som lever i isolatism och socialism. Många länder saknar helt handel med och investeringar från omvärlden, och för att bryta detta mönster krävs frihandel tillsammans med marknadsekonomiska institutioner, äganderätt och en rättsstat för att skapa en uthållig tillväxt.

Sverige skall verka för den globala frihandeln och inom EU och WTO arbeta för att avskaffa tullar och handelshinder så att fattiga länder tullfritt kan exportera varor och tjänster till i-världen. Målet för en ny WTO-runda bör vara att avskaffa alla handelshinder i-länderna. Den genomsnittliga tullnivån för industrivaror i EU är i dag 4 %. EU:s förhandlingsbud för millennierundan bör vara 0 %. EU bör, som den största aktören i WTO med betydande subventioner, lägga fram en bindande plan för hur den gemensamma europeiska jordbrukspolitiken skall integreras med världsmarknaden. Subventionerna ger konstlat låga världsmarknadspriser, vilket främst drabbar bönder i u-länderna. På sikt måste målet vara att låta marknaden för jordbruksprodukter fungera utan kvoter, pris- och produktionsinterventioner. Ett samfällt agerande inom ramen för WTO skulle också stabilisera priserna på världsmarknaden. Därigenom skulle en sund världsmarknad för jordbruksprodukter kunna etableras. I hela världen tas konkreta steg mot frihandelssamarbete. I Afrika är tanken att 20 länder skall grunda Comesa, Common Market for Eastern and Southern Africa. Denna krets kommer sedan successivt att utökas. Målet skall vara fullständig integration. Mercosur i Latinamerika och Asean i Sydostasien är andra framväxande frihandelsområden av stor betydelse. Sverige och EU skall stödja dessa frihandelsansträngningar med hänsyn till målet och med global frihandel som slutmål.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motionerna 2003/04:U284 yrkande 14, 2003/04:U295 yrkande 14 och 2003/04:U322 yrkande 3.

7. Samspelet mellan huvuddragen, punkt 13 (m)

av Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Göran Lindblad (m) och Ewa Björling (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:U201 yrkande 1, 2002/03:U295 yrkandena 2 och 16, 2002/03:U322 yrkande 10, 2003/04:U11 yrkande 2 och 2003/04:U248 yrkande 2.

Ställningstagande

De länder som lyckats bryta fattigdomen har några saker gemensamt och det är inte, som man kanske tror, stor tillgång till naturrikedomar. Det är i stället en stegvis utveckling mot marknadsekonomi, äganderätt, rättsstat och demokrati som gett resultat. Utvecklingen har just kommit stegvis, där den ena faktorn drivit på den andra. Framsteg inom ekonomin har drivit på demokratiseringen. Samtidigt har demokratiseringen drivit på utvecklingen av ekonomin. Däremot har inget land som valt den motsatta vägen lyckats. Socialism, kommunism, planekonomi, diktatur, förtryck och politiserade rättsväsenden har ofelbart visat sig leda till fördjupad fattigdom.

Endast marknadsekonomi, fri företagsamhet och frihandel i kombination med utbildning för alla inom ramen för ett rättssamhälle grundat på demokrati och respekt för mänskliga rättigheter kan ge välbefind till en bred befolkning. Att framhäva de mänskliga rättigheternas universalitet måste vara en hörnsten i svensk utrikespolitik. Svenskt bistånd skall inte utgå till statsmakter som grovt och systematiskt kränker mänskliga rättigheter och förtrycker sina medborgare. Vi anser att de centrala villkoren för svenskt bistånd skall vara stöd till rättstaten, respekt för de mänskliga rättigheterna och utvecklingen av demokrati och marknadsekonomi.

Förutsättningen för att Afrika skall lyckas i sin utveckling är densamma som gäller i resten av världen. Det finns inga hemliga recept eller något slags egna afrikanska vägar. Vi vet av erfarenhet att endast marknadsekonomi kan ge välbefind till en bred befolkning. Den bygger på de faktorer som skänkt välbefind till länder som Sverige och resten av de utvecklade länderna: fri företagsamhet och frihandel i kombination med utbildning för alla inom ramen för ett rättssamhälle. Fundamentalt handlar det om att öppna möjligheterna för den enskilde afrikanen att skapa välbefind för sig och de sina.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motionerna 2002/03:U201 yrkande 1, 2002/03:U295 yrkande 2 och 16, 2002/03:U322 yrkande 10, 2003/04:U11 yrkande 2 samt 2003/04:U248 yrkande 2.

8. Utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik, punkt 14 (v)

av Lars Ohly (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U7 yrkandena 2, 4 och 5 och avslår motionerna 2002/03:U235 yrkande 3, 2002/03:U290 yrkandena 1 och 2, 2003/04:U3 yrkande 3, 2003/04:U6 yrkandena 2 och 14, 2003/04:U10 yrkande 25, 2003/04:U11 yrkandena 3 och 4, 2003/04:U12 yrkandena 21 och 22, 2003/04:U261 yrkande 2 och 2003/04:Fö267 yrkande 1.

Ställningstagande

Den svenska krigsmaterielexportpolitiken har länge stått i motsättning till utvecklingspolitiken. Ingen kan påstå att den 30-åriga krigsmaterieexporten till Indonesien på något sätt främjade landets ekonomiska utveckling eller respekten för mänskliga rättigheter. Sverige har exporterat krigsmateriel till länder med stor fattigdom utan föregående konsekvensutredningar eller garantier för att krigsmaterieexporten inte motverkat främjandet av respekten för de mänskliga rättigheterna, inklusive de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna.

I samband med Irakkriget utbrött och den svenska krigsmaterieexporten till flera av de krigförande länderna stod det alldeles klart för medlemmarna i det svenska Exportkontrollrådet - som har att ta ställning till vilka länder svenska företag får exportera krigsmateriel - att det svenska regelverket, som Exportkontrollrådet har att följa när det gäller krigsmaterieexporten var otidsenligt och i praktiken helt oanvändbart. Konflikten mellan krigsmaterieexporten som en del av utrikeshandelspolitiken och utvecklingspolitiken är solklar och ett mycket tydligt exempel på ett område där konkreta prioriteringar borde kunna göras. Nya regler för den svenska krigsmaterieexporten måste sålunda utarbetas och vara så utformade att de inte står i motsättning till den svenska utvecklingspolitiken.

I underlaget för de bedömningar som gjorts om svensk krigsmaterieexport har ingått en redovisning av den politiska situationen vad gäller pressfrihet, yttrandefrihet, den politiska oppositionens ställning och andra faktorer. Utskottet konstaterar att dessa bedömningar alltför ofta vägt lätt när besluten fattats.

Utförelsetillstånd för nya leveranser bör inte lämnas om dessa avser en stat där omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer eller där export av svensk krigsmateriel kan befaras medföra politisk destabilisering med åtföljande stridshandlingar eller försämringar av möjligheterna att bedriva en effektiv fattigdomsbekämpning.

Sverige bör ta FN:s millenniemål när det gäller fattigdomsbekämpningen på allvar och utgöra ett exempel för andra länder genom att gå längre än vad som anges som tre ovillkorliga hinder för krigsmaterieexport fastställda av FN:s säkerhetsråd och de neutralrättsliga reglerna i Haagkonventionen.

Att som tidigare gjorts under det kalla kriget söka rättfärdiga svensk krigsmaterielexport med hänvisning till Sveriges nationella säkerhet och Sveriges säkerhetspolitiska läge och utifrån denna ståndpunkt i dag poängtera att Sveriges nationella säkerhet går före de huvudperspektiv som anges i denna proposition (fattigdomsbekämpning och mänskliga rättigheter) undergräver propositionens trovärdighet.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U7 yrkandena 2, 4 och 5.

9. Utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiken, punkt 14 (mp)

av Lotta N Hedström (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:U12 yrkandena 21 och 22 och 2003/04:Fö267 yrkande 1 och avslår motionerna 2002/03:U235 yrkande 3, 2002/03:U290 yrkandena 1 och 2, 2003/04:U3 yrkande 3, 2003/04:U6 yrkandena 2 och 14, 2003/04:U7 yrkandena 2, 4 och 5, 2003/04:U10 yrkande 25, 2003/04:U11 yrkandena 3 och 4 och 2003/04:U261 yrkande 2.

Ställningstagande

Sverige skall tydligt erkänna och synliggöra målkonflikter i utvecklingspolitiken. Sverige bör ta en ledande roll för nedrustning då rustningar leder till konflikter och i grunden står i motsatsställning till inte bara världsfreden, utan även till arbetet att uppnå FN:s utvecklingsmål och främjandet av de mänskliga rättigheterna.

Svensk export av vapen till länder med stor fattigdom i framtiden måste föregås av en problematiserande granskning av risker för export till de aktuella länderna vad gäller främjande av de mänskliga rättigheterna och bekämpning av fattigdom utifrån de fattiga människornas situation. Finns en risk att svensk vapenexport försvårar främjandet av de mänskliga rättigheterna och fattigdomsbekämpningen skall export ej tillåtas.

Vapenexporten utgör kanske det område där målkonflikterna blir som tydligast. Utskottet har konstaterat att de nuvarande reglerna innebär att vid varje exportförfrågan skall det göras en helhetsbedömning av det aktuella fallet som omfattar flera relevanta faktorer. Export skall ej tillåtas till länder som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat.

I helhetsbedömningen ingår en redovisning av den politiska situationen i mottagarlandet men också situationen vad det gäller pressfrihet, yttrandefrihet och den politiska oppositionens ställning. Utskottet skriver att vid bedömningen av varje ärende särskild vikt läggs vid respekten för de mänskliga rättigheterna i mottagarlandet, och utförelsetillstånd för nya leveranser skall ej tillåtas till länder där grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna förekommer. Men utskottet menar också att riktlinjerna är ett balansinstrument och att det finns faktorer som talar för export, t.ex. det svenska försvarets behov och Sveriges trovärdighet som leverantör är faktorer som talar för export.

Med tanke på att Sverige exporterat krigsmaterial för strid till länder som Indien och Pakistan som är involverade i ett av världens farligaste konflikter finns det anledning att konstatera att exportsträvandena får ett övertag i de målkonflikter som är inbyggda i den svenska vapenexporten.

Konflikten mellan Indien och Pakistan har lång historia och har lett till miljontals döda. Vapenexporten till dessa länder har lett till en kapprustning och har dränerat ländernas sociala budgetar. Både Indien och Pakistan får stark kritik av Amnesty International i dess rapporter.

Ett annat kontroversiellt land är Sydafrika där 4,8 miljoner människor är hiv-smittade. I Sydafrika innebär hiv en dödsdom då landet inte har råd med hälsovård och bromsmediciner. Hälften av befolkningen lever i fattigdom. De av Sverige tillverkade JAS 39 Gripen kan inte hjälpa dessa nära fem miljoner smittade. Men de resurser som staten i Sydafrika nu satsar på vapenköp hade inte bara kunnat innebära lindring för redan smittade utan även mer resurser för ett tydligt förebyggande arbete.

Sverige exporterar även vapen till Turkiet, ett land som både är i väpnad konflikt med delar av sin befolkning och som dessutom kritiserats för brott mot de mänskliga rättigheterna.

Det är således uppenbart att det finns brister när det gäller de svenska myndigheternas förmåga att hantera de målkonflikter som finns i vapenexportpolitiken, trots att vi i förhållande till vår storlek är en av världens ledande vapenexportörer.

Sverige bör ta en ledande roll för nedrustning, inte bara när det gäller massförstörelsevapen och lätta vapen utan även konventionella vapen som luftvärn och attackflygplan. Om detta skall vara samstämmigt med de övriga målen för svensk global politik enligt detta betänkande och den föregående propositionen är det mycket svårt att se hur svenska exportbehov kan överflygla fattiga länders behov av hållbar och rättvis utveckling.

I samband med propositionen *Sveriges politik för global utveckling* fanns ett gyllene tillfälle att tydligt markera en sådan kursförändring.

Med tanke på att svensk vapenexport i huvudsak går till OECD-länder och att andelen som går till fattiga länder och till länder med konflikter är relativt begränsad, hade en sådan kursförändring inte ens hotat en svensk produktion eller materielförsörjning.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motionerna 2003/04:U12 yrkande 21 och 22 samt 2003/04:Fö267 yrkande 1.

10. Ekonomisk politik och handelspolitik, punkt 15 (m)

av Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Göran Lindblad (m) och Ewa Björling (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U11 yrkande 8 och avslår motionerna 2002/03:U262 yrkandena 5 och 8, 2002/03:U313 yrkande 19, 2003/04:U3 yrkande 1, 2003/04:U6 yrkandena 10 och 22, 2003/04:U7 yrkandena 7, 8, 14–16 och 18, 2003/04:U9 yrkande 20, 2003/04:U12 yrkandena 13, 16, 17, 19 och 20, 2003/04:U248 yrkande 8, 2003/04:U270, 2003/04:U348 yrkande 14 och 2003/04:U351 yrkande 2.

Ställningstagande

Hälsovårdsinsatser måste komma i fokus. Den katastrofala utvecklingen, särskilt hiv/aids, måste brytas. Sjuka och döende människor kan inte utveckla ett land. En basal hälsovård måste komma alla till del. För utvecklingen av effektiva läkemedel och vacciner mot tropiska sjukdomar som inte drabbar den rika världen bör en marknad garanteras. Information om hivprevention måste på ett effektivt sätt nå ut till alla.

Med en snabb ekonomisk utveckling skulle sjukdomarna inte få de förödande konsekvenser som de nu har. Den basala hälsovård som länderna borde ha utvecklat för länge sedan, skulle väsentligt kunna reducera problemen med sjukdom och ohälsa. Problemet har inte varit brist på resurser. Endast en mindre del av biståndsflödet hade krävts för att bygga upp en grundläggande hälsovård, som i sin tur kraftfullt hade främjat både social och ekonomisk utveckling. Erfarenheter från alla länder som utvecklats snabbt pekar på hur väsentliga satsningar på hälso- och sjukvård är för utvecklingen i sin helhet.

Ett stort problem är att få fram effektiva och billiga mediciner mot tropiska sjukdomar. Det förekommer flera framgångsrika försök med olika typer av antivirala medel mot hiv där många afrikaner ingår i försöksgrupperna. Tyvärr är den bistra sanningen att när medicinen väl är färdigutvecklad är den alldeles för dyr för att kunna användas i Afrika.

Man måste ytterligare sänka både behandlingstkostnaderna för hälso- och sjukvård samt kostnaderna för medicin. Ökar tillgången till rådgivning och information blir även andra tjänster mer lättåtkomliga, bl.a. möjlighet att behandla alla de infektioner som uppkommer i samband med immunosuppression orsakad av hiv. En ytterligare lösning på detta problem kan vara den modell som den amerikanske Harvardprofessorn Jeffrey Sachs presenterat. Den innebär att de rika länderna garanterar en marknad för ett visst vaccin eller en viss medicin. Exempelvis skulle EU kunna vara garant för att köpa ett effektivt malariavaccin till Afrikas 25 miljoner nyfödda barn varje år om ett effektivt sådant vaccin utvecklas. Vidare kan också ett minimipris per dos garanteras. De mottagande länderna kan tillfrågas om att ta en del av kostnaden, men poängen är att inget land och ingen organisation ger några pengar förrän ett effektivt vaccin verkligen existerar. Läkemedelsindustrin står för forskning och utveckling och för risken av misslyckade projekt.

Avveckling av tullar och andra handelshinder är dubbelt viktigt för u-länderna därför att det dels ger tillträde till EU:s och andra i-länders marknader, dels möjliggör handel och ekonomiskt samarbete mellan u-länder. Ett oavlåttligt och viktigt komplement till en skuldavskrivning är att i verklig mening öppna för Afrikas länder att fritt få exportera sina varor och tjänster till de utvecklade länderna. Europeiska unionen och övriga i-länder skall undanröja sina handelshinder, inte minst vad det gäller jordbruksvaror. Sverige bör genom EU driva frågan om avskaffade tullar och handelshinder gentemot u-länderna i WTO. Därmed läggs en långsiktig grund för sunda handelsförhållanden, vilket är en viktig utgångspunkt för snabb och långsiktig välbefinningsökning. Det är naturligt för ett fattigt u-land att börja handelssamarbetet med sina nära grannar, som ofta är i samma situation. En viktig orsak till djup och omfattande fattigdom är ofta avsaknaden av kontakter, handel och ekonomiskt samarbete. Avveckling av tullar möjliggör småskalig och primitiv handel mellan fattiga grannländer. Det ger ett viktigt bidrag till utvecklingen.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U11 yrkande 8.

11. Ekonomisk politik och handelspolitik, punkt 15 (kd)

av Holger Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U6 yrkande 22 och avslår motionerna 2002/03:U262 yrkandena 5 och 8, 2002/03:U313 yrkande 19, 2003/04:U3 yrkande 1, 2003/04:U6 yrkande 10, 2003/04:U7 yrkandena 7,

8, 14–16 och 18, 2003/04:U9 yrkande 20, 2003/04:U11 yrkande 8, 2003/04:U12 yrkandena 13, 16, 17, 19 och 20, 2003/04:U248 yrkande 8, 2003/04:U270, 2003/04:U348 yrkande 14 och 2003/04:U351 yrkande 2.

Ställningstagande

Konvergensen inom EU:s bistånds-, jordbruks- och handelspolitik måste öka. Den europeiska handels- och jordbrukspolitiken måste göras förenlig med internationell solidaritet, och Sverige bör aktivt verka för att stärka det handelsrelaterade utvecklingssamarbetet och demontera EU:s hinder.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U6 yrkande 22.

12. Ekonomisk politik och handelspolitik, punkt 15 (v)

av Lars Ohly (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U7 yrkandena 7, 8, 14–16 och 18 och avslår motionerna 2002/03:U262 yrkandena 5 och 8, 2002/03:U313 yrkande 19, 2003/04:U3 yrkande 1, 2003/04:U6 yrkandena 10 och 22, 2003/04:U9 yrkande 20, 2003/04:U11 yrkande 8, 2003/04:U12 yrkandena 13, 16, 17, 19 och 20, 2003/04:U248 yrkande 8, 2003/04:U270, 2003/04:U348 yrkande 14 och 2003/04:U351 yrkande 2.

Ställningstagande

TRIPS-avtalet är det avtal som reglerar så kallad immaterialrätt, bland annat patent på exempelvis läkemedel och genetiska resurser. Det är en grov överdrift för att inte säga felaktigt att säga att frågan om tillgång till livräddande medicin är löst.

WTO:s avtal om patent, TRIPS, har inte ändrats. Överenskommelsen i WTO var en tolkning av hur vissa undantagsregler som finns i TRIPS skall få lov att användas av vissa fattiga länder i vissa situationer. Huvudproblemet med TRIPS och ökade medicinpriser i syd finns kvar. Från och med 2005 förbjuds Indien och andra länder att ha kvar den flexibla patentlagstiftning man nu har och som tillåter att billiga kopior produceras för egen konsumtion och export, till exempel till Afrika.

Överenskommelsen inom WTO i september 2003 innebar en juridisk-politisk möjlighet för länder att producera och exportera billiga läkemedel. Men kommentarer från engagerade folkrörelser pekade på att de juridiska och politiska processerna som ett land måste gå igenom enligt förslaget är så

krångliga att det är mycket tveksamt om att land kommer att kunna utnyttja den nya möjligheten. Överenskommelsen bedömdes av bl.a. Läkare utan gränser snarast som ett ytterligare hinder för produktion och export av billiga läkemedel.

Vad som är viktigt nu är att länder ges möjlighet att verkligen utnyttja den flexibilitet som finns inom regelverket, och då särskilt förlängda övergångstider för de minst utvecklade länderna. Men lika viktigt är att tillgången till billigare läkemedel kan säkras efter år 2005, när TRIPS skall ha genomförts i alla länder. Vad som krävs är en revidering av själva avtalet. Fattiga länder måste få en otvetydig rätt att både producera och köpa mediciner som räddar liv.

WTO-avtalen och deras genomförande får inte stå i konflikt med eller motverka främjandet av de mänskliga rättigheterna såsom exempelvis rätten till liv. Främjandet av de mänskliga rättigheterna skall ges företräde i händelse av normkonflikter.

TRIPS-avtalet bör omarbetas så att det inte längre står i strid med rätten till mat och hälsa.

TRIPS-avtalet bör även omarbetas så att det inte blir möjligt att ta patent på någon form av liv.

UNDP har i flera rapporter diskuterat dessa nya handelsregler och konstaterade bl.a. redan 1998 i *Human Development Report*: ”Den ordning för handel som varit rådande efter Uruguayrundan har kringskurit möjligheterna att i de mest utvecklade länderna vidta de politiska åtgärder som bidrog till framgångarna i Östasien”.

En nyligen utkommen rapport finansierad bl.a. av UNDP, *Making Global Trade Work for People*, pekar på vikten av ett ”policyutrymme” för att kunna utveckla diversifierade ekonomiska strategier och hur WTO:s olika regleringar kan bli problematiska när det gäller att förverkliga sådana strategier.

För en långsiktig svensk strategi för en rättvis och hållbar utveckling i världen är det viktigt att konstatera att diskussionen fortsatt efter 1999. Handelspolitiken måste fortsätta att utvärderas och analyseras. Utrymme måste ges för omprövningar av den svenska politiska strategin från 1999.

Framför allt gäller detta de av WTO:s avtal som sträcker sig längre än att endast omfatta handel med varor, som t.ex. GATS, TRIPS, TRIMS. I dessa sammanhang bör Sverige generellt sett inta en mer kritisk hållning.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U7 yrkandena 7, 8, 14-16 och 18.

13. Ekonomisk politik och handelspolitik, punkt 15 (mp)

av Lotta N Hedström (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U12 yrkandena 16, 17, 19 och 20 och avslår motionerna 2002/03:U262 yrkandena 5 och 8, 2002/03:U313 yrkande 19, 2003/04:U3 yrkande 1, 2003/04:U6 yrkandena 10 och 22, 2003/04:U7 yrkandena 7, 8, 14–16 och 18, 2003/04:U9 yrkande 20, 2003/04:U11 yrkande 8, 2003/04:U12 yrkande 13, 2003/04:U248 yrkande 8, 2003/04:U270, 2003/04:U348 yrkande 14 och 2003/04:U351 yrkande 2.

Ställningstagande

Sverige skall verka för en reell demokratisering av WTO-processen och för att stärka de fattiga ländernas förhandlingskapacitet.

Sverige bör motverka för att det fattas beslut i WTO om att börja förhandla investeringsavtal eftersom detta inte självklart medför fördelar, utan kan försvåra regleringar av utländska investeringar.

Sverige skall verka för att WTO-avtalen uttryckligen slår fast att utvecklingsländerna får möjlighet att skydda sin inhemska produktion av baslivsmedel för att kunna garantera nationell livsmedelssäkerhet.

Sverige skall verka för att WTO-avtalen och deras genomföranden inte strider mot internationella miljöavtal eller konventionerna om de mänskliga rättigheterna och att de senare skall ges företräde i händelse av normkonflikter. Sverige, i ett globalt perspektiv, accepterar sitt eget ansvar på civil och institutionell nivå för att åtgärda ohållbara produktions- och konsumtionsmönster i Sverige.

I WTO har ett land en röst. Det är en nödvändig men inte tillräcklig förutsättning för ett demokratiskt arbetssätt. Det räcker inte heller att ge länderna ett handelsrelaterat stöd för att de skall kunna driva sina egna intressen, såsom utrikesutskottet föreslår i betänkandet. I realiteten har fattiga länders framförda synpunkter ofta inte beaktats; till och med möjligheterna att föra fram förslag har varit begränsade. Inför Cancún fördes flera förslag fram på hur förhandlingsprocessen kan demokratiseras. Exempelvis bör förberedande möten öppnas för alla medlemsländer, och de olika förhandlingsförslagen redovisas tidigt, öppet och i sin helhet. Detta är därför viktigt för att förbättra beslutsunderlaget och beslutsfattandet i sak – och därmed i förlängningen resultatet av samarbetet. Ett annat viktigt huvudkrav var att inte WTO:s samlade agenda skulle vara så överlastad med många delförhandlingar inom många områden pågående samtidigt.

Inga förhandlingar om ett investeringsavtal

Flera industriländer med EU i spetsen vill öppna förhandlingar på en rad nya områden, bl.a. annat rörande ett investeringsavtal inom WTO. Många afrikanska, karibiska och asiatiska utvecklingsländer är dock tveksamma eller helt emot detta. Oenigheten var uppenbar på det förra ministermötet i Doha och frågan sköts till mötet i Cancún. Åter är läget starkt polariserat och mötet slutade i oenighet då många utvecklingsländer inte accepterar detta. Oron är befogad eftersom ett investeringsavtal inte självklart medför fördelar. Tvärtom kan det försvåra sådana regleringar av utländska investeringar som verkar i linje med Millenniumdeklarationen. Därför bör inte beslut fattas i WTO om att påbörja förhandlingar om ett investeringsavtal och sammanbrottet i Cancún måste ses som en rättmätig protest mot både förhandlingarnas former och väntade innehåll. En nystart med andra förtecken för WTO:s arbete är det som krävs.

Några rika länder arbetar för att ge företagen fler rättigheter. De ser de nationella reglerna och lagarna som ett problem, och vill genom bindande regler skydda företagen från vissa former av påverkan. Det handlar exempelvis om ifall företagen skall kunna flytta tillgångar så som de själva tycker över ländergränserna. Det kan innebära att regeringar görs skadeståndsskyldiga för störningar i företagets produktion eller att utländska företag skall ges samma statliga stöd som liknande företag, exempelvis inom offentlig sektor. De fattiga ländernas industrier skulle dessutom drabbas hårt om de utsattes för en öppen konkurrens från världens transnationella företag. Om ett lands invånare anser att ett företag missköter sig finns det i dag inga möjligheter inom WTO:s tvistelösningssystem att driva en process gentemot den skyldige. Allt detta är mycket oroande. Till och med Världsbanken anser att det vore felaktigt av EU att arbeta för en fortsatt bred agenda i kommande förhandlingar. Men i utrikesutskottets betänkande saknas dock sådana analyser. Här konstateras det kort att internationella investeringar är bra för den ekonomiska utvecklingen. En investering kan få negativa konsekvenser såväl miljömässigt som socialt och det har ännu inte gjorts några utvärderingar av vilka negativa konsekvenser den ökade frihandeln mellan världens stater genererat.

EU-kommissionen ignorerar nu det massiva motståndet från fattiga länder mot ett investeringsavtal, och dess avsikt är att vidga förhandlingarna nästa gång till att inkludera även ett investeringsavtal. EU-kommissionen kommer att slå fast denna linje om inte fler från medlemsländerna protesterar. Därför bör den svenska riksdagen uttala sin skepsis.

Garanterad livsmedelssäkerhet

Regeringen bör också verka för att WTO-avtalen uttryckligen slår fast att utvecklingsländerna får möjlighet att skydda sin inhemska produktion av baslivsmedel. Det är nödvändigt för att garantera livsmedelssäkerheten. Det räcker inte att ge länderna speciella övergångsregler under en övergångstid, såsom det föreslås i betänkandet. Över 800 miljoner människor i världen svälter. Av dem lever 75 % på landsbygden och är beroende av jordbruk eller

fiske för sin överlevnad. Försörjningsproblemen beror i hög grad på bristande demokrati och rådande strukturer och regler för handel, långivning och bistånd. Villkoren för jordbrukshandeln har en stor betydelse för utvecklingen i de flesta länder i syd. Det egna jordbruket försörjer och sysselsätter många och står dessutom ofta för en viktig del av exporten.

De mänskliga rättigheterna och miljöavtalens ställning i förhållande till handelsreglerna

En FN-kommitté ser att existerande motsättningar föreligger liksom även FN:s kommissionär för de mänskliga rättigheterna, som gång på gång pekat på existerande eller potentiella motsättningar mellan dessa storheter. Att svepande säga att något motsatsförhållande föreligger kan utskottet inte se är naivt.

Miljöpartiet de gröna anser därför att regeringen bör verka för att WTO-avtalen och deras genomförande inte får strida mot målsättningarna i internationella miljöavtal eller avtal om mänskliga rättigheter. I utskottsbetänkandet nämns bara att dessa inte skall åsidosättas. Vi vill se en skarpare skrivning, nämligen att dessa skall ges företräde i händelse av normkonflikter. WTO-avtalet slår fast att handelsreglerna skall främja en hållbar utveckling. Denna ambition hyllas i betänkandetexten. Men i dag är läget helt annorlunda och relationen mellan hållbar utveckling och handelsliberalisering har ställts på sin spets i WTO:s tvistlösningsorgan när miljöpolitiska åtgärder prövats som handelshinder. Detta har tyvärr även gjort sig gällande i FN-sammanhang. I förhandlingarna vid toppmötet om hållbar utveckling i Johannesburg förra året om handlingsplanen från världstoppmötet om hållbar utveckling avvärjdes i sista stund skrivningar som direkt innebar att de internationella miljöavtalen underordnades handelsreglerna. Ännu saknas ett tydligt klagörande och initiativ från exempelvis FN:s generalförsamling för att säkerställa att de internationella miljöavtalen inte åsidosätts av handelsavtalen. Ett sådant klagörande behövs eftersom de starkare sanktionsmekanismerna inom WTO i praktiken ger handelsreglerna en starkare ställning vid eventuella konflikter.

I dag diskuteras miljöavtalens förhållande till handelsavtalen i WTO:s kommitté för handel och miljö. Risker är stora att det leder till skrivningar som ger handelsavtalen ett generellt företräde. Därför bör frågan förhandlas och lösas i forum där miljöhänsynen står starka, såsom inom FN. WTO har också tagit upp en diskussion om miljömärkning. Även här finns skäl till oro. Därför är det viktigt att ministermötet i Cancún tydligt slår fast att icke-protektionistisk miljömärkning är ett legitimt och viktigt verktyg för att gynna en hållbar utveckling.

För att klargöra miljöavtalens betydelse och särställning bör Sverige medverka till initiativ inom FN-systemet som syftar till att stärka biodiversitetskonventionens samt andra s.k. *Multilateral Environmental Agreements* ställning gentemot handelsreglerna. Miljöreglerna måste bli normsättande.

TRIPS-avtalet

TRIPS-avtalet innebär att utvecklingsländernas immaterialrättsliga lagstiftning på kort tid skall anpassas till i stort sett västerländsk standard. Många av de i dag utvecklade ekonomierna införde de regler som TRIPS föreskriver sent i sin utvecklingsprocess. De avsåg att låta nya teknologier överföras från utlandet för att stärka den inhemska framväxande industrin. Strikta patentregler som i TRIPS kan på så vis komma att motverka en utveckling av mer avancerade inhemska industrier i dagens utvecklingsländer. Einarsson och Byström gjorde en genomgång av existerande vetenskaplig forskning kring TRIPS i en konsultstudie till Sida år 2000. Deras sammanfattning inleds med: ”Den mest uppenbara och mest centrala slutsatsen av denna studie är att TRIPS-avtalet sannolikt inte kommer att medföra några väsentliga fördelar för u-länderna.” De skrev också tydligt att det inte finns några vetenskapliga bevis på att ett införande av TRIPS lagstiftning medför ett ökat antal direktinvesteringar.

Än allvarligare är att TRIPS-avtalet i sin nuvarande utformning hotar livsmedelssäkerheten och tillgången på mediciner i fattiga länder. Huvuddelen av världens fattiga bor på landet och är beroende av det lokala jordbruket för att få mat för dagen.

Småböndernas rättigheter till att fritt använda delar av skörden till utsäde hotas genom att företag som tagit patent på växter kräver ersättning för nytt utsäde. De undantag som TRIPS tillåter är svåra att få och det alternativ som utpekats, UPOV, är inte nog anpassat till småjordbrukarnas förhållanden. Den överenskommelse som nåddes i början av hösten om undantag från TRIPS regler för att möjliggöra fattiga länders tillgång på viktiga mediciner till rimliga priser anses av många som alltför snäv. Länder som inte själva har en läkemedelsindustri som kan ges tvångslicenser kan bara under mycket särskilda förhållanden importera billiga mediciner. Detta kan allvarligt hota hälsan hos människor i fattiga länder och strider mot Sveriges målsättningar om en rättvis och hållbar utveckling där en förbättring av fattiga människors situation sätts i första rummet.

Vidare bryter TRIPS stadganden om patent på liv mot flertalet av jordens kulturers uppfattningar och ger alltför stora rättigheter till bioteknikföretagen. Det faktum att 90 % av världens genetiska resurser återfinns i länder i syd, medan 90 % av jordens patent återfinns i nord är en signal om att en alltför förhastad och likformigt påtvingad patenträtt kan åstadkomma stor skada för den rättvisa och hållbara globala utvecklingen.

En reformering av TRIPS-avtalet bör därför leda till att reglerna kring vad som skall kunna patenteras utformas så att patent på någon form av liv inte tillåts.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U12 yrkandena 16, 17, 19 och 20.

14. Näringspolitiken, punkt 16 (v, mp)

av Lars Ohly (v) och Lotta N Hedström (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:N334 yrkande 2 och avslår motionerna 2002/03:U284 yrkandena 16, 17 och 19, 2002/03:U296 yrkande 11, 2003/04:U6 yrkandena 9 och 11–13, 2003/04:U9 yrkande 12, 2003/04:U213 yrkande 4, 2003/04:U253 yrkande 2, 2003/04:U255 yrkande 7, 2003/04:U283, 2003/04:U296, 2003/04:U348 yrkandena 13, 15 och 16, 2003/04:U352 yrkande 8 och 2003/04:MJ411 yrkande 6.

Ställningstagande

I dagens globaliserade värld får stora transnationella företag alltmer makt. FN uppskattar att stora företag utgör 51 av världens 100 största ekonomiska enheter. Demokratiska institutioner riskerar att i jämförelse med dessa bolag få allt mindre att säga till om, då företagen allt lättare kan flytta sin verksamhet mellan länder.

G 8-länderna tillåter företagen att engagera sig i hemlig, svagt reglerad internationell handel med vapen, teknologi och utbildning. Informationen till allmänheten, lagstiftare och medier hindras genom att ”affärshemlighet” åberopas. En rad stora företag och konsortier (där även svenska företag ingått) har bedrivit sin verksamhet i u-länder som varit skadliga för människor och miljö i områden där de verkat. Vissa företag i G 8-länderna har till och med varit inblandade i export av säkerhetsutrustning som lätt kan användas för tortyr och misshandel.

WTO har förvisso reellt bindande regler men en bristande efterlevnad. Företag kan av WTO ”straffas” genom kännbara handelssanktioner. Ett litet lands institutioner har väldigt lite att sätta emot om ett stort land eller ett storföretag bryter mot ingångna avtal. På likartat sätt fungerar beslutsfattandet inom WTO. I princip skulle även små länder kunna vara starka eftersom beslut fattas i konsensus, men i praktiken blir de ofta offer för de stora nationernas överlägsna styrka.

Ett transnationellt företag har fördelen att vara en juridisk person, vilket innebär att det inte behöver följa internationell rätt. Internationell rätt gäller bara stater och inte juridiska personer. Företagens struktur med spridning i flera länder gör det samtidigt svårt att utkräva ansvar med ett nationellt rättssystem.

Sverige skall verka pådrivande internationellt och genom EU för att inom FN utarbeta ett internationellt bindande regelverk för transnationella företag.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:N334 yrkande 2.

15. Jordbruks- och fiskeripolitiken, punkt 18 (m, fp)

av Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Göran Lindblad (m), Cecilia Wigström (fp), Ewa Björling (m) och Birgitta Ohlsson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U10 yrkande 5 och avslår motionerna 2002/03:U290 yrkande 4, 2002/03:U313 yrkandena 2 och 20, 2002/03:U428 yrkande 43, 2003/04:U7 yrkande 17, 2003/04:U9 yrkandena 16, 17 och 19, 2003/04:U12 yrkande 18, 2003/04:U261 yrkandena 4 och 5 och 2003/04:U271 yrkandena 1–4.

Ställningstagande

EU:s protektionism på jordbruksområdet omöjliggör för hundratals miljoner människor att höja sin levnadsstandard genom export till EU. I en rapport från Världsbanken från hösten 2003 betonas att sänkta jordbrukssubventioner och tullar skulle kunna lyfta drygt 140 miljoner människor ur fattigdom och hopplöshet. Det motsvarar nästan hela Nordafrikas folkmängd. EU betalar sex gånger mer i jordbrukssubventioner än vad EU ger i bistånd. En verklig avreglering av EU:s jordbrukspolitik måste någon gång påbörjas, och ju förr desto bättre. Folkpartiet anser att Sverige skall verka för en långtgående avreglering av den gemensamma jordbrukspolitiken till senast år 2015, det vill säga samma år som FN:s millenniemål skall vara uppfyllda. Frihandeln bör öka. Sverige bör, inom EU, än mer intensivt driva kravet att den inre marknaden skall öppnas för u-ländernas produkter. Folkpartiet anser att Sverige skall verka för ett borttagande av tolleskalering, subventioner samt kvoter senast 2015. Om andra länder gör liknande medgivanden i frihandelsvänlig riktning, innebär det en kraftfull stimulans av de fattiga ländernas tillväxtpotentialer.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U10 yrkande 5.

16. Jordbruks- och fiskeripolitiken, punkt 18 (mp)

av Lotta N Hedström (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:U12 yrkande 18 och 2003/04:U271 yrkandena 1–4 och avslår motionerna 2002/03:U290 yrkande 4, 2002/03:U313 yrkandena 2 och 20, 2002/03:U428 yrkande 43, 2003/04:U7 yrkande 17, 2003/04:U9 yrkandena 16, 17 och 19, 2003/04:U10 yrkande 5 och 2003/04:U261 yrkandena 4 och 5.

Ställningstagande

År 1994, i samband med att GATT utvecklades till WTO, slöts ett särskilt avtal angående jordbruksprodukter, Agreement on Agriculture, AoA. Därigenom omfattar det internationella regelsystemet för handel även jordbruksprodukter. Regelutvidgningen har i den politiska retoriken ofta betraktats som en framgång för u-länderna, i och med att AoA, och även det grundläggande GATT-avtalet, ställer krav på minskade subventioner av jordbruket och förbjuder exportstöd.

Men AoA har ej inneburit den framgång för fattiga länder som många hoppades på. Avtalets tydliga fokus på rätten till export, minsta marknadstillträde och fortsatta möjligheter till olika statliga stödformer till jordbrukssektorn i i-världen har tvärtom lett till problem för familj jordbruket i u-länderna, som på sin hemmamarknad tvingas konkurrera med importerade baslivsmedel. Följden har blivit att de fattigaste u-länderna förlorat på avtalet; enligt en analys från FAO har dessa länders kostnader för livsmedelsförsörjningen ökat med 20 % sedan AoA:s införande.

Om bönder skall ges möjlighet att bygga upp sina jordbruk med uthålliga odlingsmetoder krävs att de kan skydda sig mot konkurrens från dumpade överskottsprodukter i nord. Den rika världens länder har inte lyckats enas om att avskaffa dessa. EU, t.ex. beslutade i juni 2003 om ändringar av den gemensamma jordbrukspolitiken. Reformen har framställts som radikal men kommer i realiteten knappast att minska EU:s dumpning av jordbruksprodukter till fattiga länder. Detta faktum, samt att fattiga länder inte har råd att själva subventionerna jordbruksproducenterna i det egna landet, gör det befogat att fortsätta använda tullar som skydd för att garantera sina invånares livsmedelssäkerhet.

Den förda handelspolitiken har haft fel fokus. Ledstjärnan skall inte vara ländernas rätt till export. Rätten till export bör vara underordnad de övergripande målsättningarna tryggad livsmedelsförsörjning och ekologisk uthållig-

het. Det nuvarande handelssystemet har gynnat stora transnationella företag, vilket gjort att vinsterna från livsmedelsproduktion i u-länder inte har hamnat i de fattigas händer.

Om svälten skall kunna utrotas måste ledstjärnan, både i handelssammanhang, internationell politik och fattigdomsbekämpning, i stället vara livsmedelssuveränitet - *food sovereignty*.

Livsmedelssuveränitet är folks, länders och unioners rätt att definiera sin egen jordbruks/livsmedelspolitik för att kunna möta sina egna behov. Begreppet lanserades av den globala koalitionen mellan småbrukare, *Via Campesina*, i samband med FAO:s *World Food Summit* 1996. Det innebär att det lokala jordbruket avsett för att livnära den egna befolkningen prioriteras. Detta kräver stabila villkor för den inhemska produktionens utveckling, som tillgång till jord, vatten, utsäde och krediter, men också rätten att införa skydd från importtryck vid behov. Livsmedelssuveränitet är inte en fråga bara för u-länderna, och i *Via Campesina* finns lantbrukarorganisationer från både nord och syd representerade.

Många studier har visat på sambanden mellan svält och fattigdom. Trots den självklara koppling som finns mellan utrotande av svälten och ekonomisk tillväxt så dirigeras alltför mycket av utvecklingsresurser till åtgärder som inte tar itu med den största grundorsaken till fattigdom – hunger. I FAO:s *Economic and Social development paper 147* framgår att tillväxten söder om Sahara skulle varit mellan 1-2 % högre per år om människor kommit upp till ett näringsintag på 2 770 kalorier per dag.

Det är dags att bryta trenden med minskande bistånd inom jordbrukssektorn och de minskade anslagen till jordbruket. En politik som innebär en livskraftig jordbrukssektor där primärt fokus ligger på produktion för de egna basbehoven är en ytterst viktig faktor för att utrota fattigdomen. En sådan politik har också fokus på kvinnors situation, då familjens livsmedelsförsörjning oftast vilar på kvinnornas axlar.

FAO har nyligen föreslagit ett antihungerprogram och en internationell allians mot hunger, med syfte att minst halvera antalet hungriga människor till år 2015. Sverige måste ta aktiv del i detta i syfte att uppnå en nollvision för svälten. Jordbrukssektorns roll kan inte nog framhållas, och i FAO:s program pekar man mycket riktigt på vikten av ökad jordbruksproduktion i fattiga områden och behovet av att säkerställa att maten når dem som mest behöver den. Vi i den rika världen har möjlighet att utrota svälten genom att öka stödet till den forskning som är av betydelse för u-ländernas uthålliga jordbruk liksom till det direkta biståndet till jordbrukssektorn.

Givetvis ligger huvudansvaret för den nationella jordbrukspolitiken i det enskilda landet. Vi i i-världen har dock ett stort ansvar då det gäller de internationella handelsreglerna, biståndsverksamhet och den förda jordbrukspolitiken inom EU. EU står i dag för ca 40 % av livsmedelsexporten då det gäller mjölkpulver och fläskkött. Då dessa produkter dumpas på världsmarknaden

med hjälp av interventionspriser och exportbidrag blir följderna givetvis att lantbruksföretagarna i ett tredje land tvingas konkurrera på oacceptabla villkor. Exportsubventionerna måste avskaffas, och enskilda länder måste ha rätt att vidta motåtgärder vid misstanke om att dumpning förekommer.

För att ge länder möjligheter att välja en egen nationell jordbrukspolitik måste AoA skrivas om från grunden. Målsättningen skall vara livsmedelssuveränitet, trygg livsmedelsförsörjning och ekologisk uthållighet istället för en blind tro på frihandel. Kravet på minsta marknadstillträde måste upphävas och enskilda länder skall ha rätt att skydda sin egen livsmedelsproduktion så länge det inte innebär att landet i fråga dumpar ett överskott på världsmarknaden. Åtgärder bör också vidtas så att LDC-export till i-länder gynnas.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motionerna 2003/04:U12 yrkande 18 och 2003/04:U271 yrkandena 1-4.

17. Politiken för social omsorg och folkhälsa, punkt 19 (m, kd)

av Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Holger Gustafsson (kd), Göran Lindblad (m) och Ewa Björling (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U245 yrkandena 3, 4, 6 och 7 och avslår motionerna 2002/03:U244, 2002/03:U260 yrkande 4, 2002/03:U284 yrkande 23, 2002/03:U290 yrkandena 7 och 14, 2002/03:U295 yrkandena 6 och 21, 2002/03:U313 yrkandena 12–15, 2002/03:So455 yrkande 2, 2003/04:U2 yrkande 2, 2003/04:U5 yrkande 3, 2003/04:U6 yrkandena 16 och 17, 2003/04:U7 yrkande 6, 2003/04:U9 yrkandena 25 och 26, 2003/04:U10 yrkande 12, 2003/04:U11 yrkande 6, 2003/04:U245 yrkandena 15 och 18, 2003/04:U248 yrkande 6, 2003/04:U251 yrkandena 1, 2, 4, 6 och 8, 2003/04:U261 yrkande 8, 2003/04:U305, 2003/04:U312 yrkandena 1, 4 och 5, 2003/04:U348 yrkandena 19 och 20 och 2003/04:So645 yrkande 5.

Ställningstagande

Hälsovårdsinsatser måste komma i fokus. Den katastrofala utvecklingen, särskilt hiv/aids, måste brytas. Sjuka och döende människor kan inte utveckla ett land. En basal hälsovård måste komma alla till del. För utvecklingen av effektiva läkemedel och vacciner mot tropiska sjukdomar som inte drabbar den rika världen bör en marknad garanteras. Information om hivprevention måste på ett effektivt sätt nå ut till alla.

Med en snabb ekonomisk utveckling skulle sjukdomarna inte få de förödande konsekvenser som de nu har. Den basala hälsovård som länderna borde ha utvecklat för länge sedan skulle väsentligt kunna reducera problemen med sjukdom och ohälsa. Problemet har inte varit brist på resurser. Endast en mindre del av biståndsflödet hade krävts för att bygga upp en grundläggande hälsovård, som i sin tur kraftfullt hade främjat både social och ekonomisk utveckling. Erfarenheter från alla länder som utvecklats snabbt pekar på hur väsentliga satsningar på hälso- och sjukvård är för utvecklingen i sin helhet.

Ett stort problem är att få fram effektiva och billiga mediciner mot flera sjukdomar som drabbar u-länder, främst malaria, TB, mässling och hiv.

I dag förekommer dock flera framgångsrika försök med olika typer av medicin mot flera av dessa sjukdomar där många afrikaner ingår i försöksgrupperna. Tyvärr är den bistra sanningen att när medicinen väl är färdigutvecklad är den alldeles för dyr för att kunna användas i Afrika.

Man måste ytterligare sänka både behandlingskostnaderna för hälso- och sjukvård samt kostnaderna för medicin. Ökar tillgången till rådgivning och information blir även andra tjänster mer lättåtkomliga, bl.a. möjlighet att behandla alla de infektioner som uppkommer i samband med immunosuppression orsakad av hiv eller andra sjukdomar. En ytterligare lösning på detta problem kan vara den modell som den amerikanske Harvardprofessorn Jeffrey Sachs presenterat. Den innebär att de rika länderna garanterar en marknad för ett visst vaccin eller en viss medicin. Exempelvis skulle EU kunna vara garant för att köpa ett effektivt malariavaccin till Afrikas 25 miljoner nyfödda barn varje år om ett effektivt sådant vaccin utvecklas. Vidare kan också ett minimipris per dos garanteras. De mottagande länderna kan tillfrågas om att ta en del av kostnaden, men poängen är att inget land eller organisation ger några pengar förrän ett effektivt vaccin verkligen existerar. Läkemedelsindustrin står för forskning och utveckling och för risken av misslyckade projekt.

I u-länderna är det ungefär 4 % av dem som behöver bromsmediciner som har tillgång till dem. Visserligen har bromsmedicinerna blivit billigare i u-länderna, men det behövs krafttag av både privat och statlig sektor för att människor som behöver medicin skall få tillgång till den. Man måste ytterligare sänka behandlingskostnaderna för både hälso- och sjukvård samt medicin. Ökar man tillgången till behandling, rådgivning och information blir även andra tjänster mer lättåtkomliga. Det skapas också möjligheter att behandla alla de infektioner som uppkommer i samband med immunosuppression orsakad av hiv.

WTO:s patentavtal Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, TRIPS, ställer krav på att alla WTO:s medlemmar skall införa en bestämd nivå av immaterialrättsliga regler. Nackdelen är att u-länderna har en svagare lagstiftning kring bl.a. mediciner. Vidare anser u-länderna att patentet missgynnar utvecklingen och befarar att avtalet minskar tillgången på mediciner vilket hotar grundläggande rätt till hälsa.

Ett positivt tecken är dock att flera av de nystartade globala stiftelserna som arbetar för att utveckla vaccin mot hiv har som grundregel att den forskning som bedrivs skall fokusera på den variant av hiv som existerar i Afrika. Tidigare har man alltid hävdats att det inte är ekonomiskt lönsamt att satsa forsknings- och utvecklingspengar på sjukdomar som nästan bara förekommer i världens fattigaste länder, men nu anges hivforskning som direkt gagnar Afrika som incitament för att kunna ansöka om resurser inom flera olika organisationer.

Alldeles nyligen har ett ideellt program för hivmedicin till de fattiga länderna startat. International Dispensary Association Foundation (IDA), Pharmacia och Kennedy School of Government vid Harvard University har lanserat ett program vid World Economic Forums Global Health Initiative, som kan fungera som modell för att öka tillgången till viktiga läkemedel för länderna. Det första läkemedlet är Delavirdin mot hiv. Idén går ut på att man beviljar licenser utan ensamrätt för medlet till tillverkare som förbinder sig att tillverka och distribuera produkten till världens fattiga länder. Programmet bedrivs ideellt, och IDA bestämmer vilka som får rätten att tillverka förutsatt att kvalitetskraven följs. Detta ger unika möjligheter att underlätta tillverkning och att leverera medicin till länder med stora behov. Kriteriet för att vara berättigad till detta är att länderna skall ligga på under 1 200 dollar i BNP per capita och att andelen hivsmittade uppgår till över en procent. Programmet sker inom en ram som gör att det inte skadar skyddet för immaterialrätten vilket behövs för att stimulera fortsatta investeringar i forskning för nya genombrott.

Forskning och utveckling av nya antivirala medel måste innefatta även afrikanska varianter av hiv, inte bara västvärldens hiv. Afrikanska stater måste ha ekonomisk möjlighet att själva kunna tillverka läkemedel eller efterfråga de läkemedel som finns. Samtidigt krävs en tydlig struktur av organisationen för att kunna distribuera medicin till alla behövande.

Det krävs ytterligare satsningar på grundforskning angående hiv. Vi har i dag ännu inget fungerande vaccin, och den allra största vinsten i kampen mot hiv/aids är den dag världen lyckas framställa ett sådant vaccin som fungerar.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U245 yrkandena 3, 4, 6 och 7.

18. Samstämmighet i svensk politik och i EU:s politik, punkt 22 (v)

av Lars Ohly (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U7 yrkandena 11 och 12 och avslår motionerna 2002/03:U262 yrkande 7, 2002/03:U294 yrkande 22, 2003/04:U6 yrkandena 20 och 21, 2003/04:U9 yrkande 32, 2003/04:U10 yrkande 6, 2003/04:U12 yrkande 3 och 2003/04:U348 yrkandena 6 och 32.

Ställningstagande

Utskottet anser att i de fall där fattigdomsbekämpningen och rättighetsperspektivet, dvs. kampen för mänskliga rättigheter kommer i konflikt med andra politikområden skall fattigdomsbekämpningen och rättighetsperspektivet vara det överordnade målet. Detta innebär exempelvis att fattigdomsbekämpningen skall vara överordnad krigsmaterielexport-politiken och att hälsopolitiken, som avser att värna den mest grundläggande mänskliga rättigheten rätten till liv, nämligen skall vara överordnad TRIPS-avtalet.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U7 yrkandena 11 och 12.

19. Samarbetsländer och planeringsinstrument, punkt 23 (m)

av Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Göran Lindblad (m) och Ewa Björling (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:U295 yrkandena 8 och 15 och avslår motionerna 2003/04:U6 yrkande 30, 2003/04:U9 yrkande 29, 2003/04:U10 yrkande 4, 2003/04:U12 yrkande 8 och 2003/04:U348 yrkande 3.

Ställningstagande

Det finns därför all anledning att medvetet koncentrera det svenska biståndssamarbetet till de länder där vi mest effektivt kan bidra till att utrota fattigdomen. Sveriges biståndsinsatser bör fokuseras på Afrika söder om Sahara. *Good governance* är en förutsättning för direkt budgetstöd till statsmakter. Kunskapsöverföring måste få en alltmer dominerande roll i biståndets utformning. Det är angeläget att medverka till att skapa framgångsrika exempel, som inspirerar övriga länder.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U295 yrkandena 8 och 15.

20. Samarbetsländer och planeringsinstrument, punkt 23 (kd)

av Holger Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U6 yrkande 30 och avslår motionerna 2002/03:U295 yrkandena 8 och 15, 2003/04:U9 yrkande 29, 2003/04:U10 yrkande 4, 2003/04:U12 yrkande 8 och 2003/04:U348 yrkande 3.

Ställningstagande

Regeringen har framställt den svenska utvecklingspolitiken som om Sverige ska finnas med överallt där det finns behov. Det är en hedervärd tanke men vi menar att det inte är rimligt. För att inte förlora effektiviteten i utvecklings-samarbetet och biståndet anser vi att Sverige, inom ramen för det breddade synsättet, ändå måste fortsätta att prioritera ett antal samarbetsländer. En lämplig begränsning är ca 20 länder, vilket bör ske inom en 5-årsperiod. För-delen med prioriterade länder är uppenbar i det att det ökar möjligheterna till kontrollerade samarbetsformer, effektivare samarbete, bättre revision och uppföljning. De länder som i så fall inte ingår i den prioriterade skaran kan Sverige stödja genom mer kunskapsinriktat bistånd inom ramen för interna-tionellt samarbete. Ett fortsatt system med programländer gör det också lättare att arbeta fram tydliga strategier för när biståndet till ett land skall avslutas och när samarbetet skall övergå i mer normala former av ekonomiskt och politiskt samarbete.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U6 yrkande 30.

21. Samarbetsländer och planeringsinstrument, punkt 23 (c)

av Agne Hansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i re-servationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U9 yrkande 29 och avslår motionerna 2002/03:U295 yrkandena 8 och 15, 2003/04:U6 yrkande 30, 2003/04:U10 yrkande 4, 2003/04:U12 yrkande 8 och 2003/04:U348 yrkande 3.

Ställningstagande

Kriterierna för vilka länder som skall ta emot svenskt bistånd bör ses över. Genom att begränsa huvudbiståndet till ett antal utvalda länder nås större fokusering på mottagarländernas behov. Det ger möjlighet till ökad dialog, bättre utvärdering och långsiktig närvaro. Om Sverige med sitt utvecklingsarbete vill ha fokus på de fattiga ländernas bästa ter sig en begränsning av huvudmottagarländerna naturlig.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U9 yrkande 29.

22. Demokrati och god samhällsstyrning, punkt 24 (fp)

av Cecilia Wigström (fp) och Birgitta Ohlsson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:L249 yrkande 22, 2002/03:U284 yrkande 11, 2002/03:U294 yrkande 4, 2003/04:U10 yrkandena 14 och 21 och 2003/04:U282 yrkandena 10 och 13 och avslår motionerna 2002/03:U224 yrkande 2, 2002/03:U228 yrkandena 11 och 14, 2002/03:U284 yrkandena 7 och 10, 2002/03:U290 yrkandena 6 och 12, 2002/03:U295 yrkande 9, 2002/03:U298 yrkande 1, 2002/03:U320, 2003/04:K418 yrkande 6, 2003/04:U4, 2003/04:U10 yrkande 15, 2003/04:U213 yrkande 3, 2003/04:U241, 2003/04:U337 yrkande 1 och 2003/04:U348 yrkandena 8, 10 och 11.

Ställningstagande

Biståndspolitiken bör brukas för att främja mänskliga rättigheter. Enligt Folkpartiet liberalernas uppfattning bör det bilaterala biståndet om möjligt villkoras med krav på insatser för demokrati och respekt för mänskliga rättigheter, vilket riksdagen bör ge regeringen till känna.

Mot vår betoning av demokrati anförs ibland att en demokratisering påtvingad utifrån har mindre chans till framgång. Så är det, naturligtvis. Sverige bör därför undvika bilaterala biståndsenagemang i länder vars regimer inte strävar efter demokratisering. Om bistånd eventuellt skall bedrivas i diktaturstater må sådant eventuellt bistånd kanaliseras genom enskilda organisationer. Det bör i sådana fall kontrolleras extra att stödet, även genom enskilda organisationer, inte i sista hand tillfaller regimen.

Fria medier är avgörande för att ett samhälle skall fungera demokratiskt. Att det finns oberoende journalister, med rätt att få tillgång till information, är en garanti för att regeringar och myndigheter ställs till svars för sina handlingar.

Flera regeringar fortsätter att döma journalister till fängelse för att försöka skrämja kritikerna och tysta oppositionen. Det är också högst allvarligt att journalister trakasseras och ibland dödas i syfte att hindra undersökningar. Detta händer ofta också i demokratiska länder. Regeringarna måste ta ansvar för att skydda journalisterna, eftersom en kritisk press är nödvändig för att försvara demokratin. Det är mot denna bakgrund oerhört viktigt att Sverige i alla internationella sammanhang är tydligt i sitt stöd för demokrati och krav på demokrati. Bistånd till stöd för oberoende medier skall vara en viktig del av svenskt demokratibistånd.

Sverige ger bistånd till utvecklingsländer där homosexuella, bisexuella och transpersoner har få eller inga rättigheter. Som ett led i stärkandet av det s.k. demokratimålet anser Folkpartiet liberalerna att Sverige måste ställa krav på att grundläggande rättigheter ges till homosexuella, bisexuella och transpersoner för fortsatt bistånd. Den förekommande diskrimineringen av dessa grupper bör successivt föras in i biståndsdialogen och om möjligt motverkas genom val av nya projekt och att det i Sidas regleringsbrev även bör tas hänsyn till situationen för HBT-personer.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:L249 yrkande 22.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motionerna 2002/03:U284 yrkande 11, 2002/03:U294 yrkande 4, 2003/04:U10 yrkandena 14 och 21, 2003/04:U282 yrkandena 10 och 13 samt 2003/04:L249 yrkande 22.

23. Demokrati och god samhällsstyrning, punkt 24 (kd)

av Holger Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U348 yrkande 8 och avslår motionerna 2002/03:L249 yrkande 22, 2002/03:U224 yrkande 2, 2002/03:U228 yrkandena 11 och 14, 2002/03:U284 yrkandena 7, 10 och 11, 2002/03:U290 yrkandena 6 och 12, 2002/03:U294 yrkande 4, 2002/03:U295 yrkande 9, 2002/03:U298 yrkande 1, 2002/03:U320, 2003/04:K418 yrkande 6, 2003/04:U4, 2003/04:U10 yrkandena 14, 15 och 21, 2003/04:U213 yrkande 3, 2003/04:U241, 2003/04:U282 yrkandena 10 och 13, 2003/04:U337 yrkande 1 och 2003/04:U348 yrkandena 10 och 11.

Ställningstagande

Även om vikten av att våga ställa krav är stor, så måste kraven ställas i proportion till den berörda partens förmåga att leva upp till dem. Därför anser Kristdemokraterna att det s.k. rättighetsbaserade biståndet inte enbart skall vara villkorsbundet, utan också ges en positiv och stödjande inriktning så att en positiv demokratisk utveckling i ett land verkligen kan uppnås. Härvidlag behövs det en allmän attitydförändring när det gäller inställningen till det internationella arbetet med mänskliga rättigheter och utveckling. Alltför ofta har det handlat om att peka ut syndarna, bestraffa dem som inte följer normen, och införa ekonomiska och/eller politiska sanktioner mot dem som bryter mot mänskliga rättigheter. Det är naturligtvis viktigt att protestera mot grova och systematiska brott mot mänskliga rättigheter, men för att främja utvecklingen behövs det en lika stor dos av positiva verkningssmedel. Självfallet är det viktigt att en bevakning sker av hur mänskliga rättigheter skyddas i länder, dels genom FN, dels genom EU, och Sverige bör agera för att föra upp den frågan på EU:s politiska dagordning.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U348 yrkande 8.

24. Jämställdhet, punkt 25 (kd)

av Holger Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U6 yrkande 5 och avslår motionerna 2002/03:U284 yrkande 8, 2002/03:U294 yrkande 15, 2002/03:U313 yrkande 22, 2002/03:U328 yrkande 15, 2002/03:A242 yrkande 11, 2003/04:U9 yrkande 13, 2003/04:U260, 2003/04:U348 yrkande 9, 2003/04:Sf403 yrkande 33 och 2003/04:A371 yrkande 9.

Ställningstagande

För att bedriva effektiv fattigdomsbekämpning är det nödvändigt med riktade åtgärder till kvinnor och deras barn. Deras fattigdom är till stor del strukturell. Kvinnorna saknar ekonomiska tillgångar, egendom, makt, utbildning, sjukvård, är utsatta för våld och diskriminering på grund av sitt kön och utestängs ofta från beslutande församlingar på diverse nivåer. Undersökningar pekar alltså oftast på att bistånd riktat till kvinnor ger bättre samhällsekonomiska resultat än övrigt bistånd. Kvinnors deltagande och inflytande bidrar till att skapa djupare, bredare och stabilare samhällen. Genom bistånd riktat till

kvinnor, ökar chanserna för att biståndsmedlen investeras på sätt som gagnar familjens barn och hushåll. Vi kräver därför att svenskt bistånd i högre grad skall riktas till kvinnor i samarbetsländerna.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U6 yrkande 5.

25. Jämställdhet, punkt 25 (c)

av Agne Hansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:U313 yrkande 22 och 2003/04:U9 yrkande 13 och avslår motionerna 2002/03:U284 yrkande 8, 2002/03:U294 yrkande 15, 2002/03:U328 yrkande 15, 2002/03:A242 yrkande 11, 2003/04:U6 yrkande 5, 2003/04:U260, 2003/04:U348 yrkande 9, 2003/04:Sf403 yrkande 33 och 2003/04:A371 yrkande 9.

Ställningstagande

I de flesta samhällen arbetar kvinnor mer än män, tjänar mindre, får mindre utbildning och stöter på fler hinder att få tillgång till välstånd, lån, information och kunskap. Brist på jämställdhet är alltså ett grundläggande hinder för mänsklig utveckling. Riksdagen bör besluta att uppdraga åt regeringen att återkomma med förslag till strategier och metoder för hur arbetet att förhindra diskriminering av kvinnor i utvecklingspolitiken skall ske.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2002/03:U313 yrkande 22 och 2003/04:U9 yrkande 13.

26. Bundet och obundet bistånd, punkt 26 (c)

av Agne Hansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 26 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U9 yrkande 33 och avslår motionerna 2003/04:U3 yrkande 2, 2003/04:U6 yrkande 31 och 2003/04:U10 yrkande 24.

Ställningstagande

Den parlamentariskt tillsatta kommittén Globkom menade att Sverige bör avbinda allt bilateralt bistånd och samtidigt verka för internationell avbindning. En stor del av remissinstanserna avvisar förslaget. En del av remissinstanserna betonar att de stöder avbindning i princip men att de motsätter sig en ensidig svensk avbindning. Avbindningen av det svenska biståndet måste göras i samma takt som det görs internationellt. En ensidig svensk avbindning skulle inte gynna utvecklingsländerna. Däremot skulle svenskt näringsliv diskrimineras i internationell konkurrens. Avbindningen av svenskt bistånd bör ske i samma takt som internationell avbindning.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U9 yrkande 33.

27. Skuldavskrivningar, punkt 27 (m)

av Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Göran Lindblad (m) och Ewa Björling (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:U11 yrkande 9 och 2003/04:U248 yrkande 9 och avslår motionerna 2002/03:U263 yrkande 9, 2002/03:U313 yrkande 21, 2003/04:U6 yrkande 15, 2003/04:U7 yrkandena 19–22, 2003/04:U9 yrkande 23, 2003/04:U10 yrkande 17, 2003/04:U12 yrkandena 11 och 12, 2003/04:U261 yrkande 3 och 2003/04:U308 yrkandena 2–5.

Ställningstagande

Sverige anses vara ett föredöme i förmågan att hantera skuldkriser. Den första borgerliga regeringen skrev av Sveriges u-landsskulder redan 1978. Den borgerliga regeringen hanterade skuldkrisen 1991–1992 på ett sätt som väckt stor uppmärksamhet och respekt i finansiella kretsar. Sverige bör också inom EU, Världsbanken och andra forum föreslå att västvärlden gemensamt gör en avskrivning av de högt skuldsatta låginkomstländernas (HIPC) skuldbörda. Sverige bör än en gång föregå med gott exempel och ta initiativ till en total skuldavskrivning år 2005 för högt skuldsatta låginkomstländer, varav huvuddelen finns i Afrika. Skuldavskrivningen måste ske på ett ansvarsfullt sätt och uppfylla fyra kriterier. För det första måste de frigjorda resurserna komma de fattiga människorna till del, t.ex. genom att satsas på skolor så att alla flickor och pojkar verkligen får en utbildning. Det finns ingen ursäkt för att barn och ungdomar inte går i skolan. Det måste gälla både flickor och pojkar. Lika

viktigt är det att satsa på hälsovård. Hiv/aids, malaria, mässling och många andra sjukdomar skördar stora offer. För det andra får skuldavskrivning inte gynna korruption och vanstyre. Det vore illa om pengarna hamnade på ministrars bankkonton. För det tredje får de frigjorda resurserna inte användas för att finansiera krig och konflikter. Det vore illa om de ökade resurser som ställs till u-länders förfogande skulle användas för ökade krigsansträngningar t.ex. i Kongo, ett land där många länder har trupper. För det fjärde får inte skuldavskrivning medföra ny upplåning. Det vore orimligt om fattiga länder gick från en skuldbörda till en ny.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motionerna 2003/04:U11 yrkande 9 samt 2003/04:U248 yrkande 9.

28. Skuldavskrivningar, punkt 27 (fp)

av Cecilia Wigström (fp) och Birgitta Ohlsson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U10 yrkande 17 och avslår motionerna 2002/03:U263 yrkande 9, 2002/03:U313 yrkande 21, 2003/04:U6 yrkande 15, 2003/04:U7 yrkandena 19–22, 2003/04:U9 yrkande 23, 2003/04:U11 yrkande 9, 2003/04:U12 yrkandena 11 och 12, 2003/04:U248 yrkande 9, 2003/04:U261 yrkande 3 och 2003/04:U308 yrkandena 2–5.

Ställningstagande

Många fattiga länder dras med omfattande externa skulder, som är ett av flera hinder för deras politiska och ekonomiska utveckling. Skuldavskrivningsfrågorna diskuteras inom EU i det s.k. Eurorådet, där Sverige som en följd av folkomröstningsresultatet inte är företrätt. Detta är problematiskt. Tredje världen kan knappast annat än förlora på att Sverige inte är företrätt i euroländernas diskussion och beslut om gemensamma EU-ståndpunkter visavi finansiella institutioner som Parisklubben, som hanterar skuldavskrivningar, och IMF och Världsbanken, och internationella ekonomiska konferenser om u-ländernas problem. Skuldfrågan måste icke desto mindre prioriteras. Såväl Sverige som övriga i-länder bör göra mer för att minska skuldbördan i de allra fattigaste länderna. Skuldavskrivningar måste föreses med villkor för ekonomiska och demokratiska reformer. Folkpartiet kan inte acceptera att skulder avskrivs till länderna som är ovilliga att genomföra demokratiska och ekonomiska reformer. Det skulle enbart gynna eliten och korruption. Utan ekonomiska och politiska reformer kommer länderna aldrig att kunna ta sig ur den skuldfälla de hamnat i.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U10 yrkande 17.

29. Skuldavskrivningar, punkt 27 (kd)

av Holger Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U6 yrkande 15 och avslår motionerna 2002/03:U263 yrkande 9, 2002/03:U313 yrkande 21, 2003/04:U7 yrkandena 19–22, 2003/04:U9 yrkande 23, 2003/04:U10 yrkande 17, 2003/04:U11 yrkande 9, 2003/04:U12 yrkandena 11 och 12, 2003/04:U248 yrkande 9, 2003/04:U261 yrkande 3 och 2003/04:U308 yrkandena 2–5.

Ställningstagande

För många utvecklingsländer utgör skuldbördan ett enormt problem som kraftigt begränsar deras möjligheter att utvecklas. Enbart räntekostnaderna för lånen överskrider i många fall intäkterna från ländernas export. Utlandsskulden för de fattigaste länderna är både i absoluta tal och som andel av BNP avsevärt större i dag än för 10 år sedan. För att de värst skuldsatta länderna skall ta sig ur skuldskrisen krävs radikala skuldavskrivningar parallellt med genomförandet av en konsekvent ekonomisk politik som främjar utveckling och tillväxt. För genomförandet av skuldavskrivningar är det en nödvändighet att ställa villkor och krav på den ekonomiska politiken, den demokratiska utvecklingen, respekten för de mänskliga rättigheterna och på konkreta handlingsplaner för fattigdomsbekämpningen. Kristdemokraterna föreslår en modell för skuldavskrivning som innebär att den skuldsatta statens små steg mot dessa mål skall ge betydligt större steg i skuldavskrivning. Detta för att komma snabbare ur den hopplösa situation som råder bland många fattiga länder och för att verka som morot för länderna att skynda mot uppbyggnaden av mera sunda samhällsstrukturer. Vi anser att Sverige bör vara ett föregångsland och leda den globala opinionen för en sådan skuldavskrivningsmodell.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U6 yrkande 15.

30. Skuldavskrivningar, punkt 27 (c)

av Agne Hansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U308 yrkandena 2–5 och avslår motionerna 2002/03:U263 yrkande 9, 2002/03:U313 yrkande 21, 2003/04:U6 yrkande 15, 2003/04:U7 yrkandena 19–22, 2003/04:U9 yrkande 23, 2003/04:U10 yrkande 17, 2003/04:U11 yrkande 9, 2003/04:U12 yrkandena 11 och 12, 2003/04:U248 yrkande 9 och 2003/04:U261 yrkande 3.

Ställningstagande

Centerpartiet föreslår en omfattande avskrivning av utvecklingsländernas skulder. Detta måste gälla både de multilaterala och de bilaterala skulderna. Skuldavskrivning spelar en central roll för att frigöra resurser i utvecklingsländerna, vilka i sin tur skall riktas till att uppnå en hållbar utveckling.

För att skuldavskrivningen skall vara verksam måste skulderna minskas till en nivå där de fattiga länderna kan utvecklas socialt, ekonomiskt och ekologiskt, på egna villkor. Världsbanken och IMF är i dag institutioner som går med vinst. Dessa vinster som ackumulerats sedan 50-talet borde användas till att skriva av delar av Världsbankens egna fordringar på de fattigaste länderna.

Ett centralt initiativ för skuldavskrivning är det s.k. HIPC-initiativet (Heavily indebted poor countries) som syftar till att skriva av skulder för de fattigaste länderna. Tyvärr har alltför få länder, mindre än 10 av de 42 länder som omfattas av HIPC-initiativet, hittills fått skuldlättnad så att de kommit ner i en så kallad hållbar skuldnivå. Detta visar att programmet inte håller måttet utan behöver utvärderas och reformeras.

En annan del av debatten om skuldavskrivningar är de stora lån som givits till diktaturer. Det är inte rimligt att kräva att befolkningen i samma länder skall betala sina diktators skulder. På detta sätt kan varken Världsbanken eller någon annan fordringsägare kräva att Sydafrikas folk skall betala för apartheidregimens skulder. Det senaste exemplet är ifall Iraks befolkning skall betala Saddam Husseins skulder. Centerpartiet anser att dessa skulder inte kan anses legitima. Sverige bör också ägna diskussionen kring illegitima skulder betydligt större intresse inom IMF, i syfte att underlätta för de fattiga ländernas folk att komma ur skuldfällan.

Konsekvensen av att vissa skulder blir klassade som illegitima innebär att det är fordringsägarna som får stå för kreditförlusterna. Det skulle kanske leda till en viss återhållsamhet i långivningen som i längden gynnar låntagarna. IMF och Världsbanken måste ta sitt ansvar för vilka projekt de lånar ut pengar till. Ekologiskt riskfyllda projekt skall inte få pengar.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U308 yrkandena 2-5.

31. Skuldavskrivningar, punkt 27 (mp)

av Lotta N Hedström (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U12 yrkandena 11 och 12 och avslår motionerna 2002/03:U263 yrkande 9, 2002/03:U313 yrkande 21, 2003/04:U6 yrkande 15, 2003/04:U7 yrkandena 19–22, 2003/04:U9 yrkande 23, 2003/04:U10 yrkande 17, 2003/04:U11 yrkande 9, 2003/04:U248 yrkande 9, 2003/04:U261 yrkande 3 och 2003/04:U308 yrkandena 2–5.

Ställningstagande

De fattiga länder som har höga och ohanterliga skuldbördor behöver snabbare och effektivare skuldavskrivningar. För att detta skall bli möjligt bör Sverige verka för att HIPC-initiativet reformeras så att nivån på skuldlättnader kopplas till länders möjligheter att uppnå FN:s millenniemålsättningar.

Den ekonomiskt fyrkantiga och socialt likgiltiga definitionen om hållbar skuld beaktar inte de enskilda ländernas behov och förutsättningar. HIPC-initiativet räcker inte då det bistånd som ges i praktiken bara täcker återbetalningar på den skuldnivån.

En förutsättning för att nå de internationella utvecklingsmålen, som de fastställs i FN:s millenniedeklaration, är att 100 % av HIPC-ländernas skulder skrivs av.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U12 yrkandena 11 och 12.

32. Bistånd till sexuell och reproduktiv hälsa, punkt 29 (m)

av Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Göran Lindblad (m) och Ewa Björling (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 29 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U2 yrkande 1 och avslår motionerna 2002/03:U235 yrkande 4, 2002/03:U294 yrkande 17, 2002/03:U314, 2003/04:U5 yrkandena 1 och 2, 2003/04:U10 yrkande 13, 2003/04:U232 och 2003/04:U276 yrkande 4.

Ställningstagande

Sverige uppfyller i dag den internationella överenskommelsen om att avsätta 4 % av biståndet till sexuell och reproduktiv hälsa, inklusive hiv/aids. Det är förvisso bra, och vi välkomnar det utrymme som regeringen upplåter åt SRHR i det svenska utvecklingsarbetet och ser fram emot att området integreras i samtliga de åtta huvuddragen och mer specifikt inom området jämställdhet. Vi menar dock att Sverige och andra ledande givare på området måste höja den finansiella nivån med målet att avsätta minst 10 % av biståndsbudgeten till området sexuell och reproduktiv hälsa.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U2 yrkande 1.

33. Bistånd till insatser mot hiv/aids, punkt 30 (m, kd)

av Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Holger Gustafsson (kd), Göran Lindblad (m) och Ewa Björling (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 30 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:U295 yrkandena 17–20 och 2003/04:U11 yrkande 5 och avslår motionerna 2002/03:U284 yrkande 24, 2002/03:U290 yrkande 8, 2002/03:U294 yrkande 18, 2002/03:U313 yrkande 11, 2002/03:U327 yrkandena 3–6, 8 och 9, 2003/04:U6 yrkande 18, 2003/04:U9 yrkande 24, 2003/04:U228 yrkandena 1 och 2, 2003/04:U245 yrkandena 1, 2, 8–14, 16 och 17, 2003/04:U246 yrkande

3, 2003/04:U248 yrkandena 5 och 7, 2003/04:U251 yrkandena 3, 5, 9 och 10, 2003/04:U261 yrkande 9, 2003/04:U295, 2003/04:U300 yrkandena 1 och 2, 2003/04:U312 yrkande 3 och 2003/04:U348 yrkande 21.

Ställningstagande

Hiv/aids-epidemin har fått förödande konsekvenser i stora delar av världen, och ännu har epidemin inte kulminerat. Varje minut smittas 10 människor med hiv, 9 av dessa 10 lever i Afrika, och sammanlagt är detta ungefär 15 000 nya hivinfekterade varje dag, året runt, världen över. Av uppskattningsvis mer än 42 miljoner hivsmittade människor i världen finns över två tredjedelar i Afrika söder om Sahara. Det tillkommer mer än 5 miljoner nya smittade varje år. 95 % av dessa är i Afrika och en stor del är barn under 15 år. Medellivslängden i de värst drabbade länderna har redan sjunkit med nästan tio år.

I millenniedeklarationen är ett av delmålen fokuserat på hiv/aids och det är fundamentalt att man lyckas nå framsteg i detta, för att det övergripande målet om att halvera fattigdomen skall vara möjligt att genomföra på rätt sätt. aids är en betydande riskfaktor i detta arbete. FN:s organ har prognosticerat att 68 miljoner människor kommer att dö i aids i de värst drabbade länderna under de närmaste 15 åren. Överallt där epidemin sprider sig är det främst unga människor som smittas och det är den gruppen som bygger framtiden. Ungefär 14 miljoner barn över världen har förlorat en förälder eller blivit helt föräldralösa på grund av aids. Förutom det direkta lidande och den skada sjukdomen orsakar försvårar det också utvecklingsansträngningarna i ett större perspektiv. Människor som lider av sjukdomar och ohälsa får svårare att ha den energi och den utvecklingskraft som behövs för att få ett samhälle att blomstra.

Med en snabb ekonomisk utveckling skulle sjukdomarna inte få de förödande konsekvenser som de nu har. Den basala hälsovård som länderna borde ha utvecklat för länge sedan, skulle väsentligt kunna reducera problemen med sjukdom och ohälsa. Detta skulle i sin tur kraftfullt kunnat främja både social och ekonomisk utveckling.

Epidemin förväntas kulminera år 2050. Vi vet ännu inte om det är möjligt att skydda människor mot hivinfektion med hjälp av vaccin. Den katastrofala utbredning vi ser i dag är oacceptabel och måste brytas. Redan år 2020 förväntas 480 miljoner människor ha dött i aids om vi inte fokuserar på hivbekämpning i mycket större utsträckning än förut. Det pågår dock ett intensivt arbete för att utveckla nya vaccin för att kunna stoppa epidemin i framtiden. Vidare har man nu i några länder, exempelvis Uganda, med effektiva informationskampanjer och stort stöd vad gäller öppenhet att diskutera sjukdomen visat att den negativa utvecklingen går, att om inte vända, så åtminstone att plana ut epidemin och minska spridningstakten. Ett annat viktigt steg är också att hiv nu kommit fram i ljuset och att medvetenheten ökar bland världens ledare och politiker.

Förutom de insatser som redan görs anser vi moderater att vi från svenskt håll måste delta ännu mer aktivt än vad vi nu gör i det internationella arbetet. Två viktiga delar är utbildning och hälsovård. Utbildning och information är nödvändigt för att kunna förebygga smitta och är det viktigaste instrumentet för att öka kunskap och ta bort vanföreställningar.

Sverige tillsammans med andra länder bör göra ytterligare större ansträngningar för att bekämpa hiv i Afrika. I dag är stora resurser utlovade, men få av dem har ännu nått fram i verkligheten. Både prevention, behandling samt forskning rörande hiv måste genomföras i större utsträckning. För detta krävs ytterligare fokusering och mobilisering av humankapital. Ett viktigt steg skulle kunna tas genom att riksdagen antar ett specifikt program för hivbekämpning som sedan kan implementeras vidare i andra givarländers biståndsverksamhet och leda till en bred samsyn. Frågan om större engagemang av fler människor som sprider kunskap om hiv är essentiell för att vi skall lyckas vända trenden i den katastrofala hivpidemin.

Program för bekämpning av hiv i Afrika:

- Verka för en snabb medvetenhet hos alla och för att fler politiska ledare deltar fullt ut i kampen mot hiv, speciellt gällande afrikanska stater och öka samarbetet mellan stater, regeringar och frivilliga och/eller enskilda organisationer för att ytterligare sprida kunskap om hiv.
- Arbeta för ökad respekt för mänskliga rättigheter och stärkande av kvinnors rätt till egen bestämmanderätt över sin sexualitet, samt minska våld mot kvinnor, unga flickor och barn.
- Information, medvetandegörande och spridande av kunskap till barn, unga och vuxna om preventivmedelsanvändning, sexuellt beteende och sexuellt överförbara sjukdomar inklusive hiv. En mycket viktig del för att påskynda detta är att målsättningen om att utbildning för alla barn i Afrika blir verklighet.
- Ekonomisk möjlighet för afrikanska stater att själva kunna tillverka eller efterfråga antivirala medel för att kunna distribuera till alla hivsmittade gravida kvinnor i Afrika. Detta innebär att behandlingskostnaderna för både hälsovård, sjukvård och medicin ytterligare måste sänkas samt att garantier för utveckling av läkemedel mot sjukdomar som drabbar Afrikas länder förverkligas.
- Ytterligare resurser bör också tillföras för att öka möjligheten för människor i Afrika att hivtesta sig, samt att öka tillgången till och kunskapen om preventivmedel för män i Afrika.
- Förebygga spridning av hiv genom att samverka till byggande av sociala strukturer som minskar rörlighet orsakad av bräckliga ekonomier, samt hindra illegala flyktingströmmar och illegal människohandel mellan länder.

- Satsningar på strukturuppbyggnad av hälso- och sjukvård i mindre byar, lokala samhällen, städer och stater i Afrika. Inom denna uppbyggnad bör också ingå att inrätta hivpreventionsprogram på alla lokala arbetsplatser och bygemenskaper i Afrika.
- Sverige bör bidra med fler utvecklingsenheter som arbetar med hivprevention på plats i Afrika för att på ett mer effektivt sätt kunna föra ut budskapen om hivprevention.
- Ytterligare satsningar på forskning för att utveckla ett vaccin mot hiv.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motionerna 2003/04:U295 yrkandena 17-20 samt 2003/04:U11 yrkande 5.

34. Samarbetet med Central- och Östeuropa, punkt 34 (m)

av Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Göran Lindblad (m) och Ewa Björling (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 34 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U11 yrkande 16 och avslår proposition 2002/03:122 punkt 3 och motionerna 2002/03:U230, 2002/03:U237 yrkandena 6, 8–11, 13–16 och 18, 2002/03:U240 yrkandena 6–8, 2002/03:U246, 2002/03:U294 yrkandena 6 och 21, 2002/03:U316, 2002/03:U323 yrkande 28, 2003/04:U6 yrkande 29, 2003/04:U10 yrkande 26, 2003/04:U220 yrkandena 3 och 4 och 2003/04:U249 yrkande 4.

Ställningstagande

Vi anser att tidsperspektivet för stödet till Central- och Östeuropa är relativt kort jämfört med annat bistånd, som har betydligt längre perspektiv. Därför är det inte rätt att slå samman dessa två skilda verksamheter, särskilt som biståndet till de minst utvecklade länderna i högre grad inriktas på de allra fattigaste länderna. Dessa länder har problem som är väsentligen skilda från problemen i Central- och Östeuropa.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U11 yrkande 16.

35. Samarbetet med Central- och Östeuropa, punkt 34 (fp)

av Cecilia Wigström (fp) och Birgitta Ohlsson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 34 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:U294 yrkande 6 och avslår proposition 2002/03:122 punkt 3 och motionerna 2002/03:U230, 2002/03:U237 yrkandena 6, 8–11, 13–16 och 18, 2002/03:U240 yrkandena 6–8, 2002/03:U246, 2002/03:U294 yrkande 21, 2002/03:U316, 2002/03:U323 yrkande 28, 2003/04:U6 yrkande 29, 2003/04:U10 yrkande 26, 2003/04:U11 yrkande 16, 2003/04:U220 yrkandena 3 och 4 och 2003/04:U249 yrkande 4.

Ställningstagande

Sedan 1998 har biståndet till Vitryssland varit en radikal föregångare för framtidens demokratibistånd. Vitrysslandsprogrammet bör därför förlängas. I programmet bör insatser som gynnar demokratisering och jämställdhet prioriteras. Vidare bör erfarenheterna från Vitrysslandsprogrammet användas som en grund för ett mer omfattande folkrörelseinriktat demokratibiståndsprogram eftersom det i många totalitära och auktoritära stater finns demokratirörelser som vill samarbeta med svenska folkrörelser för att stärka sitt eget demokratiarbete.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2002/03:U294 yrkande 6.

36. Samarbetet med Central- och Östeuropa, punkt 34 (kd)

av Holger Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 34 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U6 yrkande 29 och avslår proposition 2002/03:122 punkt 3 och motionerna 2002/03:U230, 2002/03:U237 yrkandena 6, 8–11, 13–16 och 18, 2002/03:U240 yrkandena 6–8, 2002/03:U246, 2002/03:U294 yrkandena 6 och 21, 2002/03:U316, 2002/03:U323 yrkande 28, 2003/04:U10 yrkande 26, 2003/04:U11 yrkande 16, 2003/04:U220 yrkandena 3 och 4 och 2003/04:U249 yrkande 4.

Ställningstagande

Regeringen föreslår att Sverige skall fortsätta att bedriva ett effektivt utvecklingssamarbete med tyngdpunkt på de fattigaste länderna och att samarbetet med Central- och Östeuropa och det internationella utvecklingssamarbetet slås samman. Kristdemokraterna är starka förespråkare för ett effektivt svenskt utvecklingssamarbete och bistånd riktat mot Central- och Östeuropa. Men vi delar inte regeringens uppfattning att dessa politikområden bör slås samman. Vi menar att det finns en risk för att resurser från andra minst lika behövande områden omfördelas till politikområdet för Central- och Östeuropa.

Tidsperspektivet för stödet till Central- och Östeuropa är en relativt snar avveckling, medan u-landsbiståndet har ett längre perspektiv. Det vore således fel att slå samman dessa två skilda verksamheter, särskilt som u-landsbiståndet i allt högre grad inriktas på de fattigaste länderna, främst låginkomstländer i Afrika. Deras problem är väsentligt annorlunda än problemen i Central- och Östeuropa. Förslaget om sammanslagning bör avvisas.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U6 yrkande 29.

37. Samarbetet med övriga länder, punkt 35 (fp)

av Cecilia Wigström (fp) och Birgitta Ohlsson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 35 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U10 yrkande 20 och avslår motionerna 2002/03:U209, 2002/03:U257 yrkande 3, 2002/03:U266 yrkande 3, 2002/03:U273 yrkandena 7–9, 2002/03:U284 yrkande 9, 2002/03:U290 yrkande 3, 2002/03:U294 yrkande 7, 2002/03:U297 yrkandena 3 och 4, 2002/03:U304 yrkandena 4 och 5, 2002/03:U328 yrkande 18, 2003/04:U206, 2003/04:U217 yrkande 2, 2003/04:U225 yrkande 3, 2003/04:U244 yrkandena 2 och 3, 2003/04:U263, 2003/04:U267 yrkandena 3 och 5 och 2003/04:U348 yrkande 12.

Ställningstagande

Det svenska biståndet har dessvärre under årens lopp i många fall bidragit till att hålla korrumperade och maktfullkomliga regeringar vid makten. Detta bland medborgarna välkända faktum berörs inte i propositionen vilket ger ett något mindre ärligt intryck. Sverige kan inte fortsätta att plöja ned pengar i odemokratiska länder utan reformvilja. Folkpartiet menar därför att Sverige bör fasa ut det bilaterala bistånd som ges till stater som Laos och Vietnam, såvida inte regeringarna visar trovärdig vilja att genomföra politiska reformer.

Detta är regimer som gång efter annan, genom sitt agerande, deklarerat ointresse för demokrati och bristande respekt för grundläggande mänskliga rättigheter.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U10 yrkande 20.

38. Samarbetet med FN, Världsbanken och andra internationella organisationer, punkt 38 (c)

av Agne Hansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 38 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:U298 yrkande 5 och 2003/04:U308 yrkandena 1, 7, 10–14, 19 och 20 och avslår motionerna 2002/03:U284 yrkande 6, 2002/03:U308, 2003/04:Fi251 yrkande 5, 2003/04:U6 yrkande 24, 2003/04:U7 yrkandena 23–25, 2003/04:U9 yrkandena 21 och 22, 2003/04:U12 yrkandena 14, 15 och 23, 2003/04:U223, 2003/04:U315 yrkandena 1–3, 2003/04:U330 yrkandena 1–4, 2003/04:U352 yrkande 6 och 2003/04:N340 yrkandena 1 och 20.

Ställningstagande

Centerpartiet anser att Världsbanken och IMF fortfarande har en viktig roll att spela, men det krävs förändringar så att banken inte bara i policysammanhang utan även i praktiken bidrar till en långsiktig ekologiskt och socialt hållbar utveckling. I detta arbete måste de multilaterala institutionerna hela tiden även betona vikten av demokrati och de demokratiska fri- och rättigheterna.

Kunskapen, verktygen och underlag till beslut om mänskliga rättigheter, demokrati, ekonomisk och social utveckling finns inom FN-systemet. I arbetet med en ominriktning av Världsbanken och IMF mot dessa frågor bör institutionerna närmas FN-systemet. I dessa betydelsefulla frågor är det viktigt att man får ett helhetsperspektiv över utvecklingen samt att en större samordning sker mellan institutionerna.

Det är oerhört svårt att avläsa vad Världsbankens generella policy för utlåning är. Det finns en stor mängd olika policy och strategier som skall följas inom olika delar av Världsbankens verksamhet. För att skapa en tydligare styrning och transparens så bör det finnas en övergripande policy för Världsbanken som en ram för övriga strategier och policy. Denna övergripande policy skall tydligt uttala att alla projekt och program skall sträva mot en hållbar utveckling med förtydligandet att social utveckling och ekologiska hänsyn skall ges samma tyngd som ekonomisk utveckling.

För att möta kravet om större självbestämmande har Världsbanken initierat att varje mottagarland tar fram en särskild Poverty Reduction Strategy, PRS, genom en nationell process där det betonas att såväl parlamentet som det civila samhället skall delta. Det är viktigt att dessa strategier inte stressas fram utan att de verkligen processas fram med delaktighet. Centerpartiet vill gärna betona att de unga parlamenten i många länder har en central roll i denna process. PRS-dokumenten får inte på något sätt användas som ett hinder för skuldavskrivningar. Det är tveksamt om dessa strategier skall vara ett villkor i HIPC-initiativet. Det är inte bra om processen med strategierna inte får den tid de behöver på grund av att de utgör ett villkor för skuldavskrivning. IMF och Världsbanken måste också tillåta ett stort manöverutrymme när de godkänner PRS. Det måste finnas stor öppenhet till olika vägval i strategierna; det får inte vara så att PRS-dokumenten blir en andra version av strukturanpassningsprogrammen.

De länder som lånar ut pengar har större möjlighet att påverka beslut än de länder som behöver låna pengarna. Det är viktigt att båda sidor har inflytande och möjlighet att påverka under hela beslutsprocessen för att resultatet skall bli så bra som möjligt. Naturligtvis behövs det nationalekonomisk expertis som kan se vilka reformer som behövs för att öka ett lands tillväxt och välbefinnande, men det är också viktigt att ta hänsyn till de enskilda utvecklingsländernas förhållanden. De fattiga länderna borde självklart ges större möjligheter att delta i den globala beslutsprocessen.

Det är viktigt att stödja utvecklingsländerna med kunskap och kompetens vid WTO-förhandlingarna och att skapa förståelse för utvecklingsländernas berättigade krav samt att strategiskt arbeta för en förändrad attityd inom EU. Sverige bör också ge sitt stöd åt WTO:s arbete med teknisk assistans åt utvecklingsländerna.

Även om IMF och Världsbanken har lite olika ansvarsområden syftar bägge de multilaterala organisationerna till att minska fattigdomen i tredje världen. I bägge institutionernas arbete behöver sydperspektivet stärkas. I Globkoms utredning SOU 2001:96 nämns att Världsbanken och IMF är odemokratiskt uppbyggda och att röststyrkan är baserad på ekonomiska grunder. Centerpartiet delar uppfattningen att det inte är rimligt med den nuvarande maktordningen där USA och Västeuropa har en majoritet av rösterna. Centerpartiet anser att brukarna, dvs. de fattiga länderna, borde ha ett större inflytande i institutionernas exekutivstyrelser.

Världsbanken har i dag en väldigt normgivande ställning för biståndet i världen. Denna norm är inte alltid enbart positiv. Världsbankens normgivande ställning leder till en ensidighet i utvecklingsarbetet i världen. Det är önskvärt att biståndet blir mer pluralistiskt i sin utvecklingssyn och dessutom tillåtande för mottagarländerna att skapa sin egen utveckling i den riktning de själva önskar. Sveriges mer mångfasetterade inställning till fattigdomsbekämpning skulle kunna tjäna som en inspirationskälla för Världsbanken att öppna för fler utvecklingsperspektiv och strategier.

Det är inte rimligt att det alltid är IMF:s uppfattning om de makroekonomiska ramverken som skall vara centrala för olika givare. När regeringar och parlament i mottagarlandet har en annan uppfattning än IMF:s byråkrati måste Sverige i första hand verka för att mottagarlandets egen uppfattning är det som skall styra politiken i landet. I detta måste den svenska regeringen vara tydlig i det internationella utvecklingssamarbetet.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motionerna 2002/03:U298 yrkande 5 och 2003/04:U308 yrkandena 1, 7, 10-14, 19 och 20.

39. Åtaganden om biståndsvolymen, punkt 39 (m)

av Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Göran Lindblad (m) och Ewa Björling (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 39 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U11 yrkande 15 och avslår motionerna 2003/04:U10 yrkande 8, 2003/04:U12 yrkande 24 och 2003/04:U248 yrkande 15.

Ställningstagande

Den svenska politiken för global utveckling bör bygga på ett samlat synsätt på de funktioner som olika politikområden har för att kunna bidra till att uppfylla FN:s millenniedeklaration om att halvera fattigdomen till år 2015. Denna deklARATION innehåller åtaganden om fred, säkerhet och avrustning, utveckling och fattigdomsbekämpning, miljöhänsyn, mänskliga rättigheter, demokrati och god samhällsstyrning samt skydd för särskilt utsatta och behandlar Afrikas speciella behov. Millenniemålen består av åtta olika delmål och skall ses som ett steg på vägen till att helt utrota fattigdomen i världen.

Biståndet måste i ökad utsträckning fokuseras på åtgärder som verkligen utrotar fattigdomen på allvar. Arbete med bistånd gällande strategi och ledning måste i större utsträckning vara mer framåtsyftande. Millenniemålen kan vara vägledande i detta arbete. Sveriges politik för global utveckling skall därutöver bidra till att främja respekten för mänskliga rättigheter och demokrati. Sverige skall ta initiativ till en total skuldavskrivning år 2005 för högt skuldsatta låginkomstländer, varav huvuddelen finns i Afrika. Den skall kombineras med fyra villkor: ej ny upplåning, ej leda till korrupktion och vanstyre, ej användas för krig och komma de fattiga till godo.

Biståndssamarbetet de senaste trettio fyrtio åren har inte varit så framgångsrikt i flera av Afrikas låginkomstländer. Mycket bistånd under lång tid har inte lett till snabba framsteg, ibland t.o.m. till tillbakagång. Därför behövs en nystart för att snabbt bryta den onda cirkeln så att fattigdomsutrotningen kan påbörjas.

Sverige måste fokusera på erfarenheter från länder som har lyckats med en snabb utveckling. Även en tidigare kraftigt vanstyrd ekonomi kan, genom en målmedveten politikförändring, få till stånd en utveckling bort från hunger till snabb ekonomisk tillväxt. En konsekvent kompetensuppbyggnad med medverkan från länder som Vietnam, Sydkorea och Taiwan och mer framgångsrika afrikanska länder kan tillföra nya infallsvinklar från länder som framgångsrikt angripit fattigdomsproblemen.

Flera utvecklingsenheter bör upprättas i ett låginkomstland i södra Afrika. Bistånd måste utformas i den miljö där det skall verka, inte i Sverige.

Ett system för att garantera mänskliga rättigheter och demokrati måste byggas upp. Europarådet kan tjäna som ett föredöme och EU måste ge stöd till detta.

Afrika kan inte utvecklas utan regional integration. Många afrikanska länder har en ekonomi som i storleksordningen är som västerländska städer. Länderna kan inte utvecklas i isolering utan enbart i samarbete med varandra. Den viktigaste handeln sker mellan grannländer. Europaintegrationen ger goda erfarenheter.

Från moderat håll menar vi att gör man verklighet av global utveckling innebär det någonting mycket större än att skapa ny biståndspolitik; det måste handla om att anlägga ett globalt perspektiv på utveckling i sin helhet.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U11 yrkande 15.

40. Utvärderingsansvar samt koordinering av politiken för global utveckling, punkt 43 (v)

av Lars Ohly (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 43 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om (fyll i). Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U7 yrkande 28 och avslår proposition 2002/03:122 punkt 7 och motionerna 2002/03:U256 yrkandena 1 och 2, 2002/03:U284 yrkandena 3 och 4, 2002/03:U295 yrkande 13, 2002/03:U322 yrkandena 11 och 12, 2003/04:U6 yrkandena 23 och 32–36, 2003/04:U7 yrkandena 9, 10, 13, 26 och 27, 2003/04:U9 yrkandena 1, 3, 7 och 27, 2003/04:U10 yrkande 7, 2003/04:U11

yrkandena 10 och 14, 2003/04:U12 yrkande 6, 2003/04:U213 yrkande 1, 2003/04:U248 yrkandena 10 och 14, 2003/04:U318 yrkandena 1 och 2, 2003/04:U322 yrkande 2 och 2003/04:U348 yrkande 5.

Ställningstagande

Propositionen betonar på flera ställen betydelsen av ökad kunskap när det gäller jämställdhetsarbetet och att denna kunskap kommer till användning i form av könskonsekvensanalyser, att mäns och kvinnors olika förutsättningar belyses och strategier för att bekämpa ojämlikheterna utarbetas och tillämpas. Detta omfattande arbete måste rimligen utföras av någon. I konsekvensens namn förordar därför utskottet en förstärkning av kapaciteten och kunskapen när det gäller global jämställdhet och att centrum för sådan global jämställdhet inrättas och ges statlig finansiering.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U7 yrkande 28.

41. Utvärderingsansvar samt koordinering av politiken för global utveckling, punkt 43 (c)

av Agne Hansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 43 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om (fyll i). Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:U9 yrkande 27 och avslår proposition 2002/03:122 punkt 7 och motionerna 2002/03:U256 yrkandena 1 och 2, 2002/03:U284 yrkandena 3 och 4, 2002/03:U295 yrkande 13, 2002/03:U322 yrkandena 11 och 12, 2003/04:U6 yrkandena 23 och 32–36, 2003/04:U7 yrkandena 9, 10, 13 och 26–28, 2003/04:U9 yrkandena 1, 3 och 7, 2003/04:U10 yrkande 7, 2003/04:U11 yrkandena 10 och 14, 2003/04:U12 yrkande 6, 2003/04:U213 yrkande 1, 2003/04:U248 yrkandena 10 och 14, 2003/04:U318 yrkandena 1 och 2, 2003/04:U322 yrkande 2 och 2003/04:U348 yrkande 5.

Ställningstagande

Sida har den dominerande delen av sin personal på myndigheten i Stockholm. Små personella resurser finns i mottagarmiljön, på fältet och i de länder som är huvudmottagare av svenskt bistånd. Dessutom saknar Sida egen expertis för mänskliga rättigheter. Det är beklagligt att inte en översyn av Sidas struktur och organisation har genomförts samtidigt som den svenska biståndspolitikens ändrar inriktning. Ett kunskaps- och utvecklingscentrum som en del av

Sidas verksamhet bör förläggas till Nairobi i Kenya eller till någon annan plats i Afrika. Eventuellt bör ytterligare delar av Sidas verksamhet placeras i utvecklingsmiljön för att stärka närvaron och underlätta erfarenhetsutbytet.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförs. Förslaget lämnas med anledning av motion 2003/04:U9 yrkande 27.

Särskilda yttranden

1. Mål för politiken för global utveckling, punkt 2 (m)

Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Göran Lindblad (m) och Ewa Björling (m) anför:

Den svenska politiken för global utveckling bör bygga på ett samlat synsätt på de funktioner som olika politikområden har för att kunna bidra till att uppfylla FN:s millenniedeklaration om att halvera fattigdomen till år 2015. Denna deklARATION innehåller åtaganden om fred, säkerhet och avrustning, utveckling och fattigdomsbekämpning, miljöhänsyn, mänskliga rättigheter, demokrati och god samhällsstyrning samt skydd för särskilt utsatta och behandlar Afrikas speciella behov. Millenniemålen består av åtta olika delmål och skall ses som ett steg på vägen till att helt utrota fattigdomen i världen.

Biståndet måste i ökad utsträckning fokuseras på åtgärder som verkligen utrotar fattigdomen på allvar. Arbete med bistånd gällande strategi och ledning måste i större utsträckning vara mer framåtsyftande. Millenniemålen kan vara vägledande i detta arbete. Sveriges politik för global utveckling skall därutöver bidra till att främja respekten för mänskliga rättigheter och demokrati. Sverige skall ta initiativ till en total skuldavskrivning år 2005 för högt skuldsatta låginkomstländer, varav huvuddelen finns i Afrika. Den skall kombineras med fyra villkor: ej ny upplåning, ej leda till korruption och vanstyre, ej användas för krig och komma de fattiga till godo.

Biståndssamarbetet de senaste trettio fyrtio åren har inte varit så framgångsrikt i flera av Afrikas låginkomstländer. Mycket bistånd under lång tid har inte lett till snabba framsteg, ibland t.o.m. till tillbakagång. Därför behövs en nystart för att snabbt bryta den onda cirkeln så att fattigdomsutrotningen kan påbörjas.

Sverige måste fokusera på erfarenheter från länder som har lyckats med en snabb utveckling. Även en tidigare kraftigt vanstyrd ekonomi kan, genom en målmedveten politikförändring, få till stånd en utveckling bort från hunger till snabb ekonomisk tillväxt. En konsekvent kompetensuppbyggnad med medverkan från länder som Vietnam, Sydkorea och Taiwan och mer framgångsrika afrikanska länder kan tillföra nya infallsvinklar från länder som framgångsrikt angripit fattigdomsproblemen.

Flera utvecklingsenheter bör upprättas i ett låginkomstland i södra Afrika. Bistånd måste utformas i den miljö där det skall verka, inte i Sverige.

Ett system för att garantera mänskliga rättigheter och demokrati måste byggas upp. Europarådet kan tjäna som ett föredöme och EU måste ge stöd till detta.

Afrika kan inte utvecklas utan regional integration. Många afrikanska länder har en ekonomi som i storleksordningen är som västerländska städers. Länderna kan inte utvecklas i isolering utan enbart i samarbete med varandra. Den viktigaste handeln sker mellan grannländer. Europeaintegrationen ger goda erfarenheter.

Från moderat håll menar vi att gör man verklighet av global utveckling innebär det någonting mycket större än att skapa ny biståndspolitik; det måste handla om att anlägga ett globalt perspektiv på utveckling i sin helhet.

2. Mål för politiken för global utveckling, punkt 2 (kd)

Holger Gustafsson (kd) anför:

Att uppnå de huvudsakliga målen från Millenniedeklarationen 2000 - som i första hand handlar om att halvera andelen extremt fattiga till år 2015 är för Kristdemokraterna ett absolut krav. Som det nu ser ut kommer målet för Afrika söder om Sahara att vara uppnått först år 2147. Därför kom UNDP i en rapport från 2003 i stället med förslaget om utförandet av ett s.k. millenniekontrakt, en handlingsplan som huvudsakligen inriktar sig på de topp- och högprioriterade länderna som är i störst behov av hjälp och stöd. Att begränsa den akuta hjälpen till de mest utsatta är helt i linje med Kristdemokraternas egen strategi för utvecklingspolitiken. Kristdemokraterna har presenterat ett liknande förslag, nämligen att begränsa antalet samarbetsländer för att effektivisera utvecklings- och biståndspolitik. Grundtanken är densamma som hos UNDP, nämligen att de mest utsatta och fattigaste länderna måste bli föremål för snabb och omfattande uppmärksamhet och påföljande radikala åtgärder.

3. Respekten för de mänskliga rättigheterna, punkt 7 (v, mp)

Lars Ohly (v) och Lotta N Hedström (mp) anför:

Sverige blockerade ett tilläggsprotokoll till den tredje stora konventionen om mänskliga rättigheter, ESK (ekonomiska, sociala och kulturella), under den 57:e sessionen av FN:s människorättskommission i Genève. Sverige ansåg att arbetet för dessa rättigheter mer effektivt kunde drivas i andra delar av FN-systemet, respektive i utvecklingsarbetet. Miljöpartiets önskan är i stället att Sverige borde verka för att ett tilläggsprotokoll till ESK-rättigheterna kommer till stånd.

Av de sex stora MR-konventioner som finns är det bara ESK-konventionen som saknar ett tilläggsprotokoll. Syftet med protokollet var att ge individer och/eller grupper möjlighet att klaga till FN:s granskningskommitté för ESK-rättigheter om konventionsrättigheterna kränkts, exempelvis vad gäller individers rätt till utbildning, arbete, rätten att bilda fackförbund, rätten till mat och bostad, rätten till hälsa och en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet.

Rätten till mat hör exempelvis till de grundläggande mänskliga rättigheterna och är själva förutsättningen för annan utveckling. Ett sätt att stärka kampen mot svälten är att anta ett tilläggsprotokoll till ESK-rättigheterna som skulle göra det möjligt för individer och grupper att klaga på sina regeringar även när det gäller ESK-rättigheterna där rätten till mat ingår. Sverige skulle kunna vara mer aktivt i kampen mot svälten i världen. Ett sätt vore att ta ett initiativ till tilläggsprotokoll för ESK-rättigheterna.

Fördelarna med ett sådant protokoll skulle vara flera. Förutom klagomöjligheten skulle det bidra till förståelsen och tillämpningen av de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna. Det skulle ge enskilda personer möjlighet att, i sista hand, vända sig till FN:s granskningskommitté för konventionens efterlevnad (ESK-kommittén) för att få upprättelse när rättigheterna kränkts. En sådan möjlighet finns redan i dag när det gäller de medborgerliga och politiska rättigheterna. Även konventionerna mot tortyr, rasdiskriminering - CAT och diskriminering mot kvinnor - CEDAW har en individuell klagomöjlighet. Det skulle också tvinga fram en rättspraxis på området. Samtidigt skulle det för de ekonomiska, sociala och kulturella ESK-rättigheterna vara ett steg i arbetet med att få bort den skeva uppdelningen som har gjorts mellan olika kategorier av rättigheter.

Den svenska regeringen har redan i nationell lagstiftning sedan länge utkrävbara ESK-rättigheter. Och i skriften "Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik" från 1997/98 betonade regeringen att ESK-rättigheterna är riktiga rättigheter, inte resultatet av politiska ambitioner. Men globalt vill tydligen inte den svenska regeringen se en sådan utveckling. Sverige har visat sig skeptiskt mot en individuell klagomöjlighet för ESK-rättigheterna och FN-systemets möjlighet att hantera detta. Under den 57:e sessionen i Genève anslöt sig Sverige till Storbritannien och USA som verkade för att urvattna slutförslaget. Sverige ville inte ens utreda frågan om ett tilläggsprotokoll. Slutresultatet blev trots det svenska motståndet att en arbetsgrupp skulle diskutera möjligheterna till ett tilläggsprotokoll. Under MR-kommissionens mötesession 2001 klubbades en resolution om tillsättandet av en oberoende expert för att granska intresset för och utformningen av ett protokoll. Finland, Portugal och Sydafrika var pådrivande för att få genom resolutionen och förslaget stöddes av en majoritet av medlemsstaterna, en stor del av dessa från syd. Sverige motsatte sig emellertid förslaget att inrätta en arbetsgrupp.

Det är inte logiskt att undanta ESK-rättigheterna från införandet av tilläggsprotokoll. Sverige har traditionellt varit ett föregångsland vad gäller mänskliga rättigheter. Sverige har tidigare uttalat att de mänskliga rättigheterna är generella, universella och individuella. Man har också i officiella skrivelser uttalat vikten av alla rättigheters odelbarhet, ömsesidiga beroende och lika värde. Men Sverige, som ger sina egna invånare rätt att klaga för att få sina ekonomiska eller sociala rättigheter respekterade, kan inte tänka sig att även andra

länder skulle kunna hantera frågan, och regeringen ville definitivt inte ge ESK-kommittén möjligheten att hantera klagomålen. Det tror man inte att den vare sig har kapacitet eller kompetens att klara av.

Sveriges stöd behövs av solidaritetsskäl, för att skapa bättre förutsättningar för människors rätt att leva i frihet och värdighet i andra länder, kort sagt: för deras möjligheter att överklaga övergrepp mot rättigheterna direkt till FN:s granskningskommitté för ESK-rättigheter.

4. Jämställdhet, punkt 8 (v)

Lars Ohly (v) anför:

Sverige har en roll som internationell pådrivare i genderfrågor. Det innebär också att Sverige måste föregå med gott exempel. När det gäller att leva upp till millenniemålen måste Sverige ständigt beakta genderperspektivet. Det handlar t.ex. om att följa upp hur mycket av det svenska utvecklingsbiståndet som går till kvinnor. Sverige måste i internationella sammanhang tala klarspråk om mansrollen, om det manliga våldet, om männens ansvar när det gäller spridningen av hiv/aids - vi måste namnge diskrimineringen.

Det gäller att öka svenska kvinnors deltagande i fredsbevarande operationer. En lista på kompetenta kvinnor som kan ta sådana uppdrag bör upprättas. Sveriges utsända i internationellt arbete måste också leva upp till de uppförandekoder som finns. Det är inte acceptabelt att svenska utsända män bidrar till sexhandel och diskriminering av kvinnor.

5. Konflikthantering och säkerhet, punkt 11 (v)

Lars Ohly (v) anför:

Även om det kalla kriget och den kapprustning som var förbunden med detta är över måste kampen för allmän nedrustning fortsätta. De spänningar mellan stora kärnvapenmakter som det kalla kriget innebar finns inte längre kvar. Men de väldiga vapenarsenaler med sin förmåga att utplåna mänskligheten finns fortfarande kvar. De kärnvapen och andra massförstörelsevapen som länder som USA, Frankrike, Storbritannien och Ryssland innehar måste även de nedmonteras. Detta är ett betydelsefullt nedrustningsarbete, där Sverige har en viktig roll att spela.

6. Näringspolitiken, punkt 16 (kd)

Holger Gustafsson (kd) anför:

Det behövs ett bättre partnerskap mellan biståndsmyndigheter och svenskt näringsliv i arbetet med att kartlägga behoven av och förutsättningarna för biståndsinsatser som syftar till att öka tillväxten och stärka näringslivet i samarbetsländerna. Kristdemokraterna anser att regeringen skall ta initiativ till att inom Sida upprätta ett forum där svenska multinationella företag till-

sammans med UD och Sida kan diskutera och arbeta fram konkreta handlingsplaner för hur svenska företag kan verka för mänskliga rättigheter i samband med investeringar i utvecklingsländer.

Företag bör uppmanas att utarbeta en etisk kod för sin verksamhet. Det är viktigt att en sådan kod blir så konkret som möjligt och därmed realiserbar. Om den innehåller alltför yviga löften är risken stor att den inte fylls med innehåll. Åtaganden bör omfatta:

- internationella arbetslivsnormer (bland annat ILO:s konventioner),
- exempelvis: barnarbete, mötesfrihet, frihet att bilda fackföreningar, icke-diskriminering, trygghet i arbetet,
- stränga regler för investeringar och samarbete i länder där MR-situationen är allvarlig,
- hänsyn till verksamhetens konsekvenser för särskilda gruppers livsvillkor (på grund av miljöförstöring),
- motarbetande av korrupcion och liknande beteende.

Vi anser att en obligatorisk rapportering om sociala och miljömässiga hänsynstaganden bör ingå i de svenska multinationella företagens årliga rapporter. De största företagen skulle kunna rapportera mot en rad fastställda indikatorer och regler om rapportering utifrån kärnan av GRI:s (Global Reporting Initiative) riktlinjer.

Även om svenska staten på olika sätt bidrar till exportfinansiering och riskkapital är omfattningen av de olika stödformerna blygsam i relation till Sveriges totala export. Att avsätta ökade medel för riskdelning med svenska företag är ett viktigt sätt att stödja den privata sektorns utveckling i mottagarländerna.

Västvärlden har ett stort ansvar för att IT-revolutionen inte skall skapa nya klyftor och vidga gamla. Med undantag för några få stora internationella organisationer, UNDP och Världsbanken, har biståndsgivare varit förvånansvärt långsamma med att tillvarata de möjligheter som IT-revolutionen ger de fattigaste länderna. Få har utarbetat omfattande strategier för IT och dess utvecklingsmöjligheter. Kristdemokraterna anser därför att regeringen skall ingå partnerskap med privata företag om att utarbeta strategier för att öka IT-investeringarna i de fattigaste länderna. Sida bör söka samarbete med andra länder, t.ex. inom EU-biståndet och FN-samarbetet, för att gemensamt rikta insatserna och investeringarna. Ett IT-utvecklingsperspektiv borde genomsyra alla de nuvarande utvecklingsprogrammen.

7. Näringspolitiken, punkt 16 (mp)

Lotta N Hedström (mp) anför:

Miljöpartiet ser positivt på att nivån på miljöhänsyn i EKN:s verksamhet höjts. Så har dock skett från en mycket låg utgångsnivå. Men mycket återstår att göra.

Det är också viktigt att påpeka att förbättringar har skett under yttre tryck, särskilt från miljörelsen. När finansärer som Världsbanken avstått ifrån att finansiera vissa typer av projekt, ofta sedan de kritiserats av folkrörelser såsom ohållbara, har ibland andra finansärer trätt in. Det gäller även exportkreditorgan. Denna utveckling har skett både i Sverige och i andra länder. Då har kraven ökat på exportkreditorganen.

För att också EKN skall kunna uppnå de ”ständiga förbättringar” som är så omtalade i näringslivets miljöarbete är det nödvändigt att utomstående kan bidra med sina kunskaper, kan påtala fel och brister. På så sätt effektiviseras EKN:s lärande. För att så ska kunna ske behövs i sin tur bättre information om EKN:s verksamhet. Konkret handlar det om vilka projekt som EKN har stött. Det är först när man kan diskutera konkreta projekt som det blir tydligt om miljöpolicy räcker och om genomförandet är tillfyllest. Några exempel som diskuterats är Three Gorges dammprojektet i Kina och Ilisusdammen i Turkiet.

Miljörelsen och andra som velat granska EKN:s verksamhet har dock klagat över svårigheten att få information om vad EKN satsar på. Det har hänvisats till affärshemligheter, vars offentliggörande kan störa pågående förhandlingar. Ett minimikrav är att EKN, när kontrakt väl underskrivits, offentliggör vilka projekt man stött.

Det behövs dock en översyn över offentligt stödda exportkreditorgans roll i ett vidare perspektiv. I allmänna debatten om regler för internationella investeringar talas allmänt om behovet av en ”jämn spelplan” och vikten av icke-diskriminering vad gäller internationella investeringar. Därmed åsyftas att inhemska företag inte skall få ha fördelar gentemot utländska investerare. Offentligt stödda exportkrediter strider mot dessa principer, eftersom de innebär att utländska investerare får fördelar som inte står inhemska konkurrenter till buds. Särskilt för u-ländernas företag bör denna snedvridning av konkurrensen undanröjas. Det måste därför säkerställas att EKN:s verksamhet inte snedvrider konkurrensen till nackdel för inhemska företag i u-länder. Också för detta ändamål behövs ökad transparens.

8. Miljöpolitiken, punkt 17 (kd)

Holger Gustafsson (kd) anför:

Den stora utmaningen och lösningen på dilemmat tillväxt kontra ekologisk hållbarhet består i att förändra beteenden och teknik så att energi- och resursanvändningen blir effektivare. Ett ökat samarbete mellan länder möjliggör en överföring av både ekologiskt hållbart kunnande och teknik. Regeringen föreslår också ett ökat tekniksamarbete med utvecklingsländerna för att stödja investeringar i miljöanpassad teknik. Det är bra, men det räcker inte. Proble-

met är att vi för närvarande saknar mekanismer för ett trovärdigt miljösamarbete. Avgörande frågeställningar förblir obesvarade, såsom vilken typ av kapacitet och kompetens det egentligen är som vi vill bidra med att bygga upp. Kristdemokraterna anser att Sveriges uppgift bör vara att långt kraftfullare än hittills föra upp denna typ av resonemang på den politiska dagordningen och understryka de problem för vår globala miljö som är en följd av den allmänna utvecklingen.

Det är allas ansvar att åstadkomma en mer hållbar utveckling under 2000-talet. De internationella miljökonventionerna måste följas upp och implementeras i världens alla hörn, speciellt i västvärlden och industriländerna. Men det räcker inte. Vi måste också våga ställa frågan om dagens mycket kortsiktiga ekonomiska system verkligen innehåller de instrument och drivkrafter som behövs för att säkra ett hållbart nyttjande av naturresurserna och ett ekologiskt hållbart system för framtiden.

Städernas beroende av fossilbaserad energi, utsläppen av växthusgaser samt städernas påverkan på miljön i övrigt gör det angeläget att utveckla styrmedel och praktiska verktyg för en hållbar trafikutveckling. Ytterligare förslag på vilka instrument och verktyg som skulle kunna användas för en mer hållbar trafikplanering måste utvecklas. Det gäller såväl för Sverige som för EU och utvecklingsländerna.

9. Politiken för social omsorg och folkhälsa, punkt 19 (kd)

Holger Gustafsson (kd) anför:

Dagens hälsoforskning inriktas huvudsakligen på västvärldens problem. Det bör konstateras att miljontals liv skulle kunna räddas om hälsoforskningen även inriktades mot de fattiga ländernas sjukdomar. Internationella organisationer som WHO och FAO får inte tillräckligt med bidrag för att de själva skall kunna bedriva forskningen. Tiden är nu kommen att utarbeta en strategi för samarbete mellan den rika och den fattiga världen vad gäller hälsoforskningen. Sverige och andra biståndsgivarländer måste tillsammans med de internationella organisationerna garantera att det finns marknader för vaccin mot t.ex. malaria, tuberkulos och aids. De rika länderna kan vara de stora beställarna av vaccinen från läkemedelsföretagen. Många liv skulle på så sätt räddas i framtiden. Kristdemokraterna anser att samarbetet mellan regeringar, internationella organisationer och läkemedelsindustrin måste intensifieras för att öka forskningen och produktionen av vaccin mot de fattigas sjukdomar.

Läkemedelsföretagen tenderar att inrikta forskningen på dyra mediciner där det finns pengar att tjäna. Tidigare hade utvecklingsländerna möjlighet att tillverka och exportera lokala varianter av mediciner från väst till avsevärt lägre priser genom att läkemedel undantagits från patentbarhet. Denna rättighet framtogs länderna genom antagandet av TRIPS (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) 1995. Ett genombrott i WTO nyligen återgav länderna rättigheten i viss mån, men fortfarande kräver vi en omprövning av

TRIPS-avtalen för att inte riskera att tillgången på billigare mediciner runtom i världen minskar och lokala läkemedelsproducenter i de fattigare länderna slås ut.

Bättre samverkan och samordning krävs mellan internationella och enskilda organisationer, NGO:er, officiella och frivilliga verksamheter för att bygga upp fungerande system i arbetet med bekämpningen av hiv/aids. En bättre organisatorisk samverkan krävs också inom de drabbade utvecklingsländerna. Ofta brister administrationen och organisationen för bl.a. distribution av läkemedel, vilket allvarligt försvårar hälsoarbetet.

10. Skuldavskrivningar, punkt 27 (v)

Lars Ohly (v) anför:

HIPC-initiativet är nära knutet till strategier med siktet inställt på att bekämpa fattigdomen – de s.k. PRS-processerna. Dess betydelse uttrycks på flera ställen i regeringens proposition. Det saknas emellertid en problematiserande diskussion om dessa strategier och hur de skulle kunna förbättras. I och med att HIPC kopplas stå starkt till strategierna kan det i ett skuldyngt läge uppstå en press att ta fram strategier alltför snabbt. Detta inverkar ofta negativt både på kvaliteten och processen.

Det finns en växande diskussion om ländernas verkliga manöverutrymme. Många säger sig vilja basera krav (utformade av t.ex. IMF) på makroekonomiska reformer. Det händer ofta att IMF är av en annorlunda åsikt än regeringar och parlament. Ett problem är också vilken aktör som vid sådana tillfällen skall ha störst inflytande över politiken när det gäller kampen mot fattigdomen och HIPC-processen. Slutligen är deltagandeprocessen i framtagandet av strategierna ofta kritiserad, inte minst den del som handlar om ett reellt deltagande när den makroekonomiska politiken utformas.

En kritisk framåtsyftande analys av konflikterna och av problematiken kring utformningen av de nationella planerna för kampen mot fattigdomen hur de fungerar och vilka förbättringar dessa kan medföra – bör genomföras och följas upp.

Om de fattigaste länderna skall kunna uppnå FN:s utvecklingsmål - att halvera antalet människor som lever i extrem fattigdom, möjliggöra skolgång för alla barn samt kraftigt minska barna- och mödradödligheten till år 2015 - måste de betala mindre på sina utlandsskulder.

Världsbankens och IMF:s gemensamma skuldlättnadsinitiativ är inte tillräckligt i detta avseende. HIPC-initiativets definition av hållbar skuld innehåller inget utvecklingsperspektiv, utan handlar snävt om den nivå som ett fattigt land kan upprätthålla utan att hamna i betalningseftersläpningar utifrån statiska beräkningar av exportinkomster etc.

Den svenska regeringen kan ta ytterligare ett steg genom att explicit koppla hållbarheten till en nivå som gör det möjligt för de fattigaste länderna att uppnå FN:s utvecklingsmål. Såväl FN som Världsbanken har räknat på vad det kostar för fattiga länder att förverkliga dessa mål. Den logiska slutsatsen blir att flertalet av de fattigaste länderna behöver både totala skuldavskrivningar och ökat bistånd. Men inte bistånd som bara går tillbaka till den rika världens banker och institutioner.

Omkring 40 länder omfattas av HIPC-initiativet, men endast ett fåtal av dem har i dag nått fram till den s.k. slutpunkten.

Skuldfrågorna kräver mer drastiska lösningar för att det skall vara möjligt att uppnå millenniemålen fram till 2015. Det krävs nya mekanismer bortom HIPC som i en snabbare takt kan skriva av skulderna.

11. Samarbetet med övriga länder, punkt 35 (v)

Lars Ohly (v) anför:

Utrikesutskottets majoritet förklarar i sitt betänkande att när det gäller de brott mot demokratiska och mänskliga rättigheter som förekommer på Kuba kan värdefulla erfarenheter från demokrati- och MR-insatser i Vitryssland tas till vara i den mån de är relevanta i den kubanska kontexten.

Vänsterpartiet riktar kritik mot såväl mot Vitryssland som Kuba när det gäller brott mot demokratiska och mänskliga rättigheter. Att de båda regimerna bryter mot demokratiska och mänskliga rättigheter torde dock var den enda likheten mellan dessa båda länder och regimer.

De båda regimerna har vitt skilda bakgrund och historia, agerar under vitt skilda omständigheter och utrikespolitiska betingelser. På Kuba förhindras demokratisk utveckling bl.a. av att landet påtvingats en form av permanent undantagstillstånd till följd av USA:s blockad mot landet. Någon likartad situation gäller inte Vitryssland. Uppbyggnaden av de politiska systemen ser annorlunda ut. Åtskilligt fler skillnader skulle kunna anföras när det gäller dessa båda länder.

Kampen för demokrati och mänskliga rättigheter kräver förvisso principiella avståndstaganden mot brott mot dessa rättigheter. Kampen när det gäller *hur* dessa brott skall bekämpas i olika länder kräver dock djupare analyser än enkla moraliska avståndstaganden och ytliga och inte sällan riskabla politiska paralleller.

Vänsterpartiet anser i likhet med vad förra utrikesministern Anna Lindh anförde i riksdagen 8 april 2003 att ett högnivåbesök från Sverige till Kuba bör genomföras för att stödja demokratiarbetet och motverka blockaden.

12. Samarbetet med övriga länder, punkt 35 (v)

Lars Ohly (v) anför:

Utskottet konstaterar att Sverige ger stöd till UNODC:s (UN Organisation on Drugs and Crime) arbete med att stödja småbönder i Colombia att odla alternativ till kokaplantor, och UNODC tar avstånd från all besprutningspolitik. Problemet med kokaodlandet är dock inte fattiga bönders kokaodlande för att få ihop till mat för dagen utan andra i ekonomiskt avseende betydligt starkare krafterns intresse av koka som råvara för produktion av kokain. Dessa intressen har i årtionden penetrerat det colombianska politiska livet och givit upphov till en omfattande korruption och till paramilitära organisationer, som inte sällan varit svåra att skilja från de reguljära militära styrkorna. Den amerikanska politiken en gång lanserad av president George Bush den äldre på 1980-talet med slagord om att man i flera latinamerikanska länder avsåg att bokstavligen ”rycka upp kokaplantan med rötterna” har endast inneburit att man gått till angrepp mot fattiga kokabönder med besprutning och militära ingripanden mot de gerillaorganisationer många anslutit sig till. Plan Colombia inrymmer vid sidan av åtgärder syftande till narkotikabekämpning också omfattande militära insatser från USA. USA:s insatser i Colombia förhindrar en verklig demokratisering och förhandlingar som kan leda till att våldet mot oppositionella och morden på fackligt och politiskt aktiva upphör. En politik som syftar till att komma till rätta med kokaodlandet är verkningslös om man inte samtidigt angriper de krafter som omvandlar koka till kokain och distribuerar och saluför det med stora vinster i andra delar världen.

13. Åtaganden om biståndsvolymen, punkt 39 (fp, kd, c)

Holger Gustafsson (kd), Cecilia Wigström (fp), Agne Hansson (c) och Birgitta Ohlsson (fp) anför:

Trots förbättringar lever i dag över en miljard människor i extrem fattigdom under vämjeliga och nedbrytande levnadsvillkor. För dem behövs bistånd. Tyvärr fortsätter dock de rikare ländernas utvecklingsbistånd att ligga på en skamligt låg nivå. Under 1990-talet och början av 2000-talet har det svenska biståndet varit utsatt för kraftiga nedskärningar. Sedan 1995 har svenskt bistånd minskat med ca 30 % när det gäller faktiska biståndsutbetalningar. Vi är mycket kritiska till dessa nedskärningar. Biståndet är ett område som använts och fortfarande används som budgetregulator när regeringen står inför akuta problem med att klara statens utgiftstak. Detta har i första hand drabbat det bilaterala utvecklingssamarbetet. Den ryckiga budgetsituationen har resulterat i att planerade och påbörjade biståndsprojekt plötsligt fått avbrytas eller ställas in.

Sverige skall vara ett föredöme i EU och gå i spetsen för en generös biståndspolitik för att stärka de strukturer som gör att också de fattigaste får del av tillväxtens frukter. Sverige kan genom ett generöst bistånd därigenom föranleda att ytterligare resurser skapas för en rättvisare värld. Vi menar därför att en återgång till enprocentsmålet bör ske i snabbare takt än vad regeringen aviserat.

14. Utvärderingsansvar samt koordinering av politiken för global utveckling, punkt 43 (fp)

Cecilia Wigström (fp) och Birgitta Ohlsson (fp) anför:

I propositionen saknas en utvärdering och kritisk reflexion över drygt 40 års svensk biståndspolitik, och vilka slutsatser som kan dras av fyra decenniers politik. Erfarenheten är bl.a. att bistånd ofta inte förmått att uppfylla ställda mål vad gäller ett lands eller en befolkningsgrupps politiska och ekonomiska utveckling. I-världens biståndspolitik har kantats av många misslyckanden och har byggt på en underskattning av problemen, med positiva resultat som undantag snarare än som regel. Fyrtio år av biståndsinsatser i Afrika visar t.ex. att brister i den ekonomisk-politiska miljön och samhällsstyrningen i ett land gör att bistånd kan gå de fattiga helt förbi och enbart ytterligare berika härs-kare, regeringar och ett litet skikt människor. Endast genom analys av gjorda erfarenheter kan biståndets kvalitet höjas och alternativa vägar anvisas, t.ex. en ökad betoning av demokrati och frihandel.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2002/03:122 Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling:

1. att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om mål och perspektiv för politiken för global utveckling (avsnitt 5.3),
2. att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om riktlinjer för politiken för global utveckling (avsnitt 5.4),
3. att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om det internationella utvecklingssamarbetet och sammanslagningen av samarbetet med Central- och Östeuropa och det allmänna internationella utvecklingssamarbetet (avsnitt 6.1),
4. att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om mål för det internationella utvecklingssamarbetet (avsnitt 6.2),
5. att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om riktlinjer för det internationella utvecklingssamarbetet (avsnitt 6.3),
6. att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om att genomförandet av politiken för global utveckling redovisas årligen till riksdagen i form av en resultatskrivelse (avsnitt 7.1),
7. att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om en självständig funktion för utvärdering (avsnitt 7.2).

Följdmotioner

2003/04:U1 av Inger Lundberg m.fl. (s, m, fp, kd, v, c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett stärkt stöd till de nationella parlamenten.

2003/04:U2 av Kenneth Johansson m.fl. (c, m, fp, kd, v, mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige höjer nivån för området sexuell och reproduktiv hälsa och därtill hörande rättigheter till minst 10 % av den totala biståndsbudgeten.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige tydliggör kopplingen mellan Kairomålen och uppfyllandet av FN:s millennieutvecklingsmål.

2003/04:U3 av Pär Axel Sahlberg m.fl. (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om livsmedelssäkerhet, positiva utvecklingsprocesser samt demokratisering av WTO:s förhandlingar och strukturer.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att unilateralt helt avbinda det svenska internationella utvecklingssamarbetet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den kommande utredningen om reglerna för svensk krigsmaterielproduktion och export skall behandla frågan om mänskliga rättigheter och fattigdomsbekämpning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om den årliga resultatskrivelsen till regeringen om genomförandet av den svenska politiken för global utveckling.

2003/04:U4 av Joe Frans och Börje Vestlund (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om homosexuellas mänskliga rättigheter.

2003/04:U5 av Carina Ohlsson m.fl. (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att sexuell och reproduktiv hälsa och dithörande rättigheter blir en profilfråga vad gäller svenskt bistånd.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Sverige bör överväga att höja nivån för området sexuell och reproduktiv hälsa och därtill hörande rättigheter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Sverige tydliggör kopplingen mellan Kairomålen och uppfyllandet av FN:s millennieutvecklingsmål.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att en genusanalys måste vara vägledande om regeringen skall lyckas uppfylla det långsiktiga målet om att Sverige skall vara med och bidra till global rättvis och hållbar utveckling.

2003/04:U6 av Rosita Runegrund m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av en tydlig svensk linje i förhållande till diktaturer och stater präglade av etniska konflikter, diskriminering, korruption och förakt för mänskliga rättigheter.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utrikespolitiken skall styras av etiska ledarkoder.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den nationella suveräniteten bör stå tillbaka för individers rättigheter och trygghet.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av en utveckling av det partinära stödet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att öka svenska utvecklings- och biståndsinsatser riktade till kvinnor.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om klargöranden av vilka kapaciteter och kompetenser Sverige skall bidra med i samarbetsländerna för att på sikt skapa ett trovärdigt internationellt miljösamarbete.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av utökat stöd till ekologiskt hållbar och effektiv energiförsörjning.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att fokusera resurser och ansträngningar på ett prioriterat urval av globala gemensamma nyttigheter.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett IT-utvecklingsperspektiv skall genomsyra samtliga nuvarande och framtida utvecklingsprogram.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för ett subventionerat och delvis asymmetriskt handelssystem som en motvikt mot de negativa effekter som en total nedmontering av handelshinder kan förorsaka fattiga länder.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om upprättandet av ett forum där riktlinjer och konkreta handlingsplaner för svenska företags medverkan och ansvarstagande i utvecklingsarbete och arbete för mänskliga rättigheter kan utformas.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den statsstödda exportkreditgivningen skall förenas med villkor om skydd av mänskliga rättigheter och förstärkt miljöhänsyn.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att obligatorisk rapportering om sociala och miljömässiga hänsynstaganden bör ingå i de svenska multinationella företagens årliga rapporter.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utvärdering av förhållandet mellan den svenska vapenexporten och utvecklingsmålen.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en ny modell för skuldavskrivning där den skuldsatta statens små steg mot ekonomisk balans, demokratisk utveckling, respekt för mänskliga rättigheter och konkreta handlingsplaner för fattigdomsbekämpning skall ge betydligt större steg i skuldavskrivning.

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en omprövning av TRIPS-avtalen för att skapa nya samarbets- och marknadsstrategier för hälsoforskningen i kampen mot exempelvis hiv/aids.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en ny patentregistreringsmodell med prissänkingskrav för läkemedelsbolagens försäljning av t.ex. hivmediciner till fattiga länder.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör avsätta större aidsrelaterade resurser i biståndsbudgeten.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den svenska utvecklingspolitiken i större utsträckning bör uppmärksamma människor med funktionshinder.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall vara pådrivande för att utarbeta strategier för bättre samarbete mellan EU och internationella organisationer.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall verka för att utvecklingsaspekterna beaktas inom alla EU:s politikområden.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige aktivt verkar för att stärka det handelsrelaterade utvecklingssamarbetet och demontera EU:s handelshinder.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förlägga ett institut för handelsrelaterad kapacitetsuppbyggnad inom Sida.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om reformer av FN och dess underliggande organisationer.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att betona betydelsen av det humanitära biståndet för det internationella utvecklingssamarbetet och frivilligorganisationernas viktiga roll i arbetet.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att spridningen av hiv/aids bör ses som ett säkerhetspolitiskt problem.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att betona vikten av bistånd riktat mot insatser för förståelse och försoning mellan tidigare stridande grupper.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringens uppsatta målbild för Sveriges utvecklingssamarbete lätt kan feltolkas och därför borde ha en annan lydelse.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inte slå samman samarbetet med Central- och Östeuropa med det övriga internationella utvecklingssamarbetet.

30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att fortsätta systemet med prioriterade samarbetsländer.
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om successiv och flexibel avbindning av svenskt bistånd.
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att på nationell nivå och EU-nivå införa konsekvensbeskrivningar som skildrar och analyserar vilka ekonomiska, och därmed i förlängningen också välfärdsmissiga, konsekvenser som exempelvis en tull på ett visst livsmedel kan få för berörda fattiga länder.
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa en koordinerings/samordningsfunktion inom Statsrådsberedningen med ansvar för redovisning av den förda politiken för global utveckling.
34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta ett medborgarforum för utbyte av kunskap och erfarenheter inom utvecklingsområdet.
35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bilda en självständig funktion för utvärdering av Sveriges internationella utvecklingssamarbete.
36. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att installera en expertgrupp med syfte att studera Sveriges samverkan med andra länder inom ramen för utvecklings- och biståndsområdet och komma med förslag om ytterligare former för internationell samverkan och samstämmighet.

2003/04:U7 av Ulla Hoffmann m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett jämställdhetsperspektiv av samma dignitet som fattigdomsbekämpningen och kampen för mänskliga rättigheter måste ingå i den svenska utvecklingspolitiken.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att nya regler för den svenska krigsmaterielexporten måste utarbetas och vara så utformade att de inte står i motsättning till den svenska utvecklingspolitiken.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör ta en ledande roll för nedrustning då rustningar ofta leder till konflikter som i grunden står i motsättning till arbetet att uppnå FN:s utvecklingsmål och främjandet av de mänskliga rättigheterna.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att svensk export av krigsmateriel till länder med stor fattigdom i framtiden bör föregås av en problematiserande granskning av risker för att denna krigsmaterielexport inte försvårar kampen för de mänskliga rättigheterna och fattigdomsbekämpningen.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att om det föreligger risk för att svensk krigsmaterielexport försvårar främjandet av de mänskliga rättigheterna och fattigdomsbekämpningen skall export inte tillåtas.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att om WTO (World Trade Organization)-avtalen och deras genomförande står i konflikt med eller motverkar främjandet av de mänskliga rättigheterna skall främjandet av de mänskliga rättigheterna ges företräde i händelse av normkonflikter.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall medverka till att TRIPS (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights)-avtalet omarbetas så att det inte längre står i strid med rätten till mat och hälsa.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att TRIPS-avtalet omarbetas så att det inte blir möjligt att ta patent på någon form av liv.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Globkom utredningens förslag på mekanismer som blottlägger och underlättar hanteringen av olika mål- och perspektivkonflikter i politiken bör ligga till grund för en konkretisering av en samstämmig utvecklingspolitik.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den bör fastställa grundläggande principer för den samstämmighet man vill uppnå samt precisera vilka metoder och verktyg man avser att använda för detta.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den bör precisera sig när det gäller vilka politikområden som skall ha företräde framför andra när det gäller kampen mot fattigdomen och för mänskliga rättigheter.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att mål- eller perspektivkonflikterna mellan krigsmaterielexporten och utvecklingspolitiken samt mellan TRIPS-avtalet och hälsopolitiken måste hanteras konkret när det gäller vad som är överordnat och underordnat i Sveriges politik för global utveckling.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att för att samstämmighet mellan olika politikområden skall kunna uppnås en koordineringsinstans skapas, vilken fastställer en prioriteringsordning för de olika politikområdena.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att handelspolitiken kontinuerligt utvärderas och analyseras samt att ett utrymme står öppet för omprövningar av den svenska politiska strategin från 1999.

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en öppenhet måste finnas för omprövningar av den svenska politiken, särskilt när det gäller de av WTO:s avtal som går bortom handel med varor, dvs. GATS (General Agreement on Trade in Service), TRIPS, TRIMS (Trade-Related Investment Measures), där Sverige generellt bör inta en mer kritisk hållning från strategin 1999.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att frågan om huruvida förhandlingar om ett investeringsavtal i WTO skall inledas bör analyseras noga och öppenhet finnas för en omprövning av den svenska inställningen.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förhållningssättet till jordbruksprodukter måste vara annorlunda förhållningssättet till industriprodukter, eftersom det är viktigt att försvara rätten för länder med stor fattigdom att skydda den del av sin produktion som är viktig för deras livsmedelsförsörjning.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att handelsrelaterad kapacitetsuppbyggnad bör vara nära integrerad med annat utvecklingssamarbete så att en helhetssyn på fattigdomsbekämpningen säkerställs och praktiseras.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skuldavskrivningarna när det gäller länder med stor fattigdom måste få en mer framskjuten plats i den svenska utvecklingspolitiken.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör stödja ett öppet och oberoende skiljedomsförfarande mellan långgivare och låntagare när det gäller skuldavskrivningar för länder med stor fattigdom.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den inleder ett kritiskt framåtsyftande analysarbete av konflikterna och problematiken kring hur nationella planer för kampen mot fattigdomen fungerar så att man kan se vilka av dem som kan medföra förbättringar.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skuldfrågorna kräver mer drastiska lösningar för att millenniemålen fram till år 2015 skall uppnås såsom nya mekanismer som går längre än HIPC (Heavily Indebted Poor Countries)-initiativet och ligger i linje med vad såväl både ledare för Afrikanska unionen som olika FN-organ och den internationella Jubelrörelsen framfört.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en ordning likartad den som finns i USA, Storbritannien, Italien och Frankrike när det gäller offentliggörandet av de nordisk-baltiska representationens agerande i Världsbanken införs.

24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i Världsbanken och valutafonden IMF (International Monetary Fund) bör verka för att enskilda organisationer med bas och representativitet bland de fattiga får en tydlig och central roll när det gäller tillkomsten av de fattigdomsstrategier, vilka är del av Världsbankens nya politik.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör verka för och säkerställa att de ekonomiska råd och recept Världsbanken och IMF framlägger inte står i konflikt med de fattigdomsstrategier som utgår från de fattigas behov och perspektiv utan i stället underordnas dessa människors behov och perspektiv.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att möjligheten av att inrätta en fond för finansiellt bistånd till s.k. twinning utreds.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett samarbete och studentutbyte mellan Sverige och länder med stor fattigdom bör etableras och utvecklas.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det bör ske en förstärkning av kapaciteten och kunskapen när det gäller global jämställdhet och att ett centrum för sådan global jämställdhet inrättas och finansieras av den svenska staten.

2003/04:U8 av Mariann Ytterberg och Sonja Fransson (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utökning av fattigdomsdefinitionen samt att Sidas roll beaktas.

2003/04:U9 av Maud Olofsson m.fl. (c):

1. Riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med förslag om redskap, regler och mekanismer för hur målkonflikter skall hanteras.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inrättande av en koordineringsfunktion i Regeringskansliet för politiken för global utveckling.
3. Riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med en analys över och förslag till metoder och redskap som skall användas för att Sveriges bidrag till FN:s millenniemål skall nås.
4. Riksdagen begär att regeringen årligen återkommer med en skrivelse om hur arbetet med millenniemålen fortskrider till riksdagen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Sveriges arbete för en utveckling som stärker de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna.
6. Riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med förslag om hur funktionshindrade i utvecklingsländer skall få en bättre livssituation.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om metoder och principer för att lyssna till de fattiga.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om partiers och parlamentarikers betydelse för demokratiutveckling.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av folkrörelser och enskilda organisationer för uppbyggnaden av det civila samhället.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att aktivt stödja framväxten av en mångfald av fria och oberoende medier.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att stödja kooperativ samverkan som utvecklingsmodell.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stödja lokala projekt för kreditförsörjning till kvinnor.
13. Riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med förslag om strategier och metoder för hur arbetet för förhindrandet av diskriminering av kvinnor i utvecklingspolitiken skall ske.
14. Riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med förslag om hur lokalinvånarna skall involveras i arbetet för en hållbar utveckling.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att jämställdhetsperspektivet och kvinnoperspektivet bör beaktas i högre grad vid utformningen av miljöpolitiken inom utvecklingspolitiken än vad som nu anges.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att landsbygds- och jordbruksutvecklingen måste få högre prioritet i samarbetet med utvecklingsländer om fattigdomsmålet skall kunna uppnås.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förutsättningar för jordbruksutveckling och livsmedelsförsörjning.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sida bör prioritera arbetet för att underlätta villkoren för jordbrukarna.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kvinnors roll för ett livskraftigt jordbruk.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av de handelspolitiska strategierna.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stödja utvecklingsländerna med WTO-förhandlingar.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om svenskt stöd åt WTO:s arbete med teknisk assistans åt utvecklingsländerna.

23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kriterier för skuldavskrivningar.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i arbetet med det civila samhället och frivilligorganisationerna i mottagarländerna lyfta fram frågan om sexuell och reproduktiv hälsa.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kulturens roll i informations- och kunskapsspridning kring hiv.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i det internationella arbetet i frågor som rör sexuell och reproduktiv hälsa bör vara pådrivande för att utvecklingsländer skall få stöd till de nätverk och den personal de behöver för att få hivsituationen under kontroll.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att delar av Sidas verksamhet borde förläggas till några utvecklingscentrum i bl.a. Afrika.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om det civila samhällets roll i länder där Sverige som nation inte kan medverka.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en begränsning av antalet mottagarländer och kriterierna för dessa.
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att UD och Sida bör skapa förutsättningar för att få till stånd en mellan Sverige och biståndsmottagarlandet gemensam analys av jordbrukspolitiken i det afrikanska landet och att denna analys läggs till grund för det fortsatta utvecklingssamarbetet.
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att arbeta för att förändra, förbättra och effektivisera EU:s biståndspolitik.
32. Riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med förslag om hur samarbetet mellan Sveriges och Europeiska unionens politik skall drivas från svensk sida.
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avbindning av svenskt bistånd bör ske i samma takt som internationell avbindning.

2003/04:U10 av Carl B Hamilton m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att demokrati bör vara det överordnade målet för svenskt utvecklingssamarbete.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om demokrati och individperspektivet.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om demokrati och rättighetsperspektivet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att biståndet, som hittills, bör vara koncentrerat till ett mindre antal länder.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av ökad frihandel och minskad EU-protektionisms betydelse för global utveckling.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en sammanhållen utvecklingspolitik genom att utredningar, myndigheter och EU-politikansvariga i förväg bör analysera konsekvenserna för den globala utvecklingen av sina rekommendationer och beslut, och ta dessa i beaktande.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utvärdering, mätbara mål och 40 års erfarenheter av bistånd.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en återgång till enprocentsmålet.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om EU:s utvecklings- och biståndspolitik.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av bistånd förmedlat genom enskilda organisationer.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kvinnors rättigheter.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige driver frågan om sexuell och reproduktiv hälsa inklusive rätten till abort i internationella forum.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att låta en större del av biståndet gå till sexuell och reproduktiv hälsa och åtgärder för att motverka spridning av hiv/aids.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om stöd till rörelser som arbetar för demokrati och mänskliga rättigheter.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att förbättra HBT-personers situation.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om funktionshindrades situation.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av större satsningar på skuldavskrivningar och ekonomiska reformer.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om samspelet mellan bistånds- och flyktingpolitik.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bistånd i diktaturstater genom enskilda organisationer.

20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att fasa ut biståndet till Laos och Vietnam.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kontroller som söker säkerställa att bistånd i odemokratiska länder inte i sista hand tillfaller totalitära regimer.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökade satsningar på utbildningsinsatser för flickor och unga kvinnor.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kulturella aspekter och betydelsen av människors kulturarv måste få en ökad betydelse inom utvecklingssamarbetet.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av avbindning av bistånd.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om konflikthantering och säkerhet i områden i akut kris.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om sammanläggning av östbiståndet med övrigt bilateralt bistånd.

2003/04:U11 av Göran Lenmarker m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att biståndet skall främja en snabb utrotning av fattigdomen som övergripande mål.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att rättsstaten, respekt för mänskliga rättigheter, demokrati och marknadsekonomi är centrala målsättningar i samarbetet med biståndsländerna.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att FN nu skall fokusera på fred i Afrika och omedelbart prioritera fredsfrämjande insatser samt att FN och EU skall stödja utvecklingen av en afrikansk freds- och säkerhetsordning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige kraftigt bör stärka resurserna för fredsfrämjande insatser.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det svenska biståndet bör inriktas på bekämpandet av hiv/aids.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om sänkta kostnader samt garantier för utveckling av läkemedel mot sjukdomar som främst drabbar u-länder.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utbildning för alla flickor och pojkar i u-länder.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige måste värna frihandeln genom att inom EU och WTO ständigt arbeta för avskaffande av tullar och handelshinder.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall ta initiativ till en total skuldavskrivning år 2005 för högt skuldsatta låginkomstländer samt att en sådan skuldavskrivning skall kombineras med fyra villkor: ej nyupplåning, ej främja korruption och vanstyre, ej bidra till finansiering av anfallskrig och komma de fattiga till godo. Regeringens bristfälliga förslag om skuldhantering avvisas därmed.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en avsaknad av kritisk utvärdering av svenskt bistånd.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en nystart av utvecklingspolitiken så att fattigdomsutrotningen kan påbörjas på allvar.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att målet för Sveriges politik för global utveckling uttryckligen skall vara FN:s millenniemål, med tillägget att främja mänskliga rättigheter och demokrati.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att frivilligorganisationer bör få en utökad roll i biståndet, särskilt i länder med korrupta regimer.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utformningen av biståndet bör ske i u-landsmiljö.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om resultat- och kvalitetsmål för svensk utvecklingspolitik; idén om ett utbetalningsmål för bistånd avvisas därmed.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avvisa förslaget om sammanslagning av samarbetet med Central- och Östeuropa och det internationella utvecklingssamarbetet.

2003/04:U12 av Lotta N Hedström (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att miljö- och hållbarhetsperspektivet integreras i fattigdoms- och rättighetsperspektivet, såväl i svensk inrikespolitik som i internationellt utvecklingssamarbete och i alla insatser på internationell botten.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om verktyg och metoder för att analysera och mäta Sveriges eget bidrag till den växande miljökrisen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att erkänna och synliggöra målkonflikter i utvecklingspolitiken.
4. Riksdagen begär att regeringen tar initiativ till en problematisering av tillväxtbegreppet så att alla delar av Regeringskansliet opererar med samma typ av definitioner med avseende på ekonomisk tillväxt i för-

- hållande till utveckling, miljö och naturresurshushållning och att begreppet problematiseras med avseende på tillväxtens fördelning, innehåll och begränsningar.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att övervakningen av samstämmighet i politiken bör åläggas en myndighet, ett fristående institut eller en specifik del av Regeringskansliet, på sådant sätt att det globala hållbarhetsperspektivet övervakas och att enheten bör medverka i beredningsprocessen och ge förslag vid skrivande av propositioner och skrivelser samt vid utformning av förhandlingspositioner så att utformningen av regeringens tänkta politik för global hållbar utveckling säkras.
  6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en årlig utvärdering görs som tar sikte på den eftersträfvade koherensen mellan alla politikområden ur detta globala hållbarhetsperspektiv.
  7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det svenska civila samhällets delaktighet i de globala strategierna utvecklas vidare med konkret utformade och specifika folkbildningsinsatser och förankringsinstitutioner.
  8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att mottagarländernas delaktighet på civil nivå säkerställs på ett mer uttalat och konkret sätt. Specifika strategier för sådan dialog bör utarbetas. Brister i metodiken och iscensättningen av Poverty Reduction Strategy Papers förtecknas och villkoras som föremål för åtgärd vid framtagning av biståndsprogram.
  9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att UD skall utveckla strategier för att konsultera och lyssna till det civila samhället och organisationer som är representativa för de fattiga vid utformning av svensk politik för global utveckling.
  10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen mer betonar vårt lands eget ansvar på civil och institutionell nivå för att åtgärda ohållbara produktions- och konsumtionsmönster i Sverige.
  11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att de fattiga ländernas skulder är ett strukturellt hinder för utveckling och motverkar de internationellt fastställda målen i FN:s millenniedeklaration.
  12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att HIPC-initiativet har visat sig otillräckligt. Sverige skall verka för ett förnyat initiativ som går betydligt längre och kan fungera snabbare för att skriva av de fattiga ländernas skulder.
  13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det specifika hungerperspektivet tydligt verbaliseras i samband med all fattigdomsbekämpning och blir en ledstjärna i reformeringen av WTO-arbetet.

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige i Världsbanken och valutafonden IMF verkar för att de enskilda organisationer med bas och representativitet bland de fattiga får en tydlig och central roll i de fattigdomsstrategier som är en del av Världsbankens nya politik.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige skall verka för att Världsbankens och IMF:s ekonomiska direktiv och råd till länderna underordnas och inte står i konflikt med de fattigdomsstrategier som utgår från de fattigas behov och perspektiv.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige skall verka för en reell demokratisering av WTO-processen och för att stärka de fattiga ländernas förhandlingskapacitet.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige skall verka för att det inte fattas beslut i WTO om att börja förhandla ett investeringsavtal.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige skall verka för att WTO- avtalen uttryckligen slår fast att utvecklingsländerna får möjlighet att skydda sin inhemska produktion av baslivsmedel. Det är nödvändigt för att garantera livsmedelssäkerheten.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige skall verka för att WTO-avtalen och deras genomförande inte strider mot målsättningarna i internationella miljöavtal eller konventionerna om de mänskliga rättigheterna. De senare skall ges företräde i händelse av normkonflikter.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige skall verka för att TRIPS-avtalet skall omarbetas så att det inte längre står i strid med rätten till mat och hälsa, samt att det inte skall vara möjligt att ta patent på någon form av liv.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör ta en ledande roll för nedrustning då rustningar leder till konflikter och i grunden står i motsatsställning till inte bara världsfreden, utan även arbetet att uppnå FN:s utvecklingsmål och främjandet av de mänskliga rättigheterna.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att svensk export av vapen till länder med stor fattigdom i framtiden måste föregås av en problematiserande granskning av risker för export till de aktuella länderna i vad gäller främjande av de mänskliga rättigheterna och bekämpning av fattigdom utifrån de fattiga människornas situation. Finns det en risk för att svensk vapenexport försvårar främjandet av de mänskliga rättigheterna och fattigdomsbekämpningen skall export ej tillåtas.

23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sveriges regering med kraft verkar för att stärka FN ekonomiskt, moraliskt och organisatoriskt och inte tillerkänner andra formationer rätten att utöva militärt våld i världssamfundets namn, samt som överordnad samordningskraft vid både katastrofinsatser, fredsskapandeinsatser och utvecklingsinsatser.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att biståndets nivå i Sverige bör återställas till den anständighetsnivå som samarbetspartierna enats om, nämligen 1 % av bruttonationalinkomsten, vilket torde vara den bästa sporren till att förmå andra länder att höja sina andelar.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2002

2002/03:L249 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Sveriges bilaterala biståndssamarbete.

2002/03:U201 av Sten Tolgfors (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om den avgörande roll marknadsekonomi, äganderätt, rättsstat och demokrati spelar för att bryta fattigdomen i utvecklingsländer.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att varje lands regering bär det fulla ansvaret för landets institutionella utveckling och för att goda förutsättningar för välstånd skapas.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av en bistånds- och utrikespolitik inriktad på att sprida respekt för demokrati och mänskliga rättigheter för att öka välståndet i världen.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av en bistånds- och utrikespolitik inriktad på att sprida respekt för demokrati och mänskliga rättigheter för att stoppa krigen i världens fattiga regioner.

2002/03:U207 av Sten Tolgfors (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om det ideella biståndets vikt.

2002/03:U209 av Annelie Enochson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom EU verkar för att internationellt bistånd till Palestina av mottagaren inte används så att uppnåendet av en hållbar fred i området försvåras.

2002/03:U212 av Maud Olofsson m.fl. (c):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en ökning av Sveriges stöd till de FN-organ som aktivt och medvetet arbetar för ett ökat genusperspektiv på sina områden.

2002/03:U220 av Mauricio Rojas (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skadestånd till utvecklingsländernas folk.

2002/03:U224 av Göran Lenmarker m.fl. (m):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att svenskt bistånd inte bör ges till regimer som grovt och systematiskt kränker de mänskliga rättigheterna.

2002/03:U228 av Carl B Hamilton m.fl. (fp):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att svenskt utvecklingssamarbete skall genomsyras av ett rättighetsperspektiv.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nödvändigheten av att skilja mellan civila och politiska rättigheter, vilka är absoluta, och sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bilateralt biståndssamarbete bör villkoras med krav på demokrati och respekt för mänskliga rättigheter.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av oberoende och fria massmedier och att stöd till dessa skall vara en viktig del av svenskt demokratibistånd.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att EU:s biståndspolitik bör vara ett viktigt instrument för att främja respekten för mänskliga rättigheter i världen.

2002/03:U230 av Lars Johansson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det svenska biståndet kan användas för att stödja frivillig återvandring genom att stödja etablering av småföretag i det forna hemlandet.

2002/03:U235 av Birgitta Ohlsson (fp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Sverige bör verka för att kvinnors rätt till fri abort och god sexuell och reproduktiv hälsa blir ett prioriterat politiskt mål i svensk utrikespolitik.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Sverige bör verka för att kvinnors rätt till fri abort och god sexuell och reproduktiv hälsa blir ett prioriterat finansiellt mål i den svenska biståndsbudgeten.

2002/03:U237 av Göran Lennmarker m.fl. (m):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de svenska stödinsatserna måste utformas i perspektiv av EU-integrationen av Central- och Östeuropa.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör verka för att utsatta barn i Central- och Östeuropa får gå i skolan.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stärka skyddet för barn och kvinnor i Central- och Östeuropa.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att svenskt östbistånd skall stödja smittskyddsarbete, särskilt tbc och hiv/aids.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att frågor som rör barns sociala situation och skolgång bör genomsyra såväl EU:s öststöd som det svenska öststödet.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sveriges stöd bör flyttas till nordvästra Ryssland.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om demokratistöd i Vitryssland.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om den svenska regeringens ansvar att kritisera kränkningar av mänskliga fri- och rättigheter i Ryssland.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att fortsätta säkerhetsstödet till Estland, Lettland och Litauen även efter det att de har blivit EU-medlemmar.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inriktningen i övrigt av stödet till Central- och Östeuropa.

2002/03:U240 av Runar Patriksson (fp):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stärka kommunikationerna inom ramen för samarbetet mellan Nordkalotten och nordvästra Ryssland.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att verka för en ekonomisk och demokratisk utveckling i enklaven Kaliningrad.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att verka för en lösning av frågan om rörlighet till och från enklaven Kaliningrad i samband med EU:s utvidgning.

2002/03:U244 av Hillevi Larsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige skall arbeta för att det i FN:s regi byggs upp läkemedelsforskning och läkemedelsproduktion som på icke profitbasis tar fram billiga läkemedel mot de omfattande sjukdomar som förekommer i u-länderna.

2002/03:U246 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att de funktionshindrades situation i Östeuropa skall granskas vid dessa länders förhandlingar om EU-medlemskap.

2002/03:U256 av Lars Ångström (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om att Sida bör få i uppdrag att beräkna det svenska biståndets effekter för reducering av antalet människor som lever i absolut fattigdom.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om ett uppdrag att mäta effekterna av Sveriges samlade politik för global utveckling med avseende på antalet personer som lever i absolut fattigdom.

2002/03:U257 av Lotta N Hedström m.fl. (mp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Sverige har ett ansvar för att biståndspengarna används på bästa möjliga sätt för att hjälpa den drabbade civilbefolkningen i hela landet så att biståndet inte i stället förlänger lidandet.

2002/03:U260 av Viviann Gerdin m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att det i fattigdomsbekämpningen behövs riktade insatser för kvinnor och ett mycket tydligt perspektiv på kvinnors situation i alla konkreta handlingar och sammanhang för att uppfylla millenniemålet om halverad fattigdom år 2015.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att stöd till utbildningssatsningar i syd måste prioritera flickors utbildning och fokusera på att kvinnor får utbildning och tillgång till ny teknologi.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kvinnor måste få större möjlighet att delta i konfliktförebyggande arbete världen över och även delta i besluten om freds- och uppbyggnadsarbete.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om biståndsinsatser för att förhindra våld mot kvinnor och för att säkerställa kvinnors rätt till hälsa.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om stöd till demokratiuppbyggnad i andra länder samt att kvinnligt deltagande prioriteras i demokratiseringsprocesser.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det sjätte biståndsmålet måste finnas kvar för det svenska biståndsarbetet.

2002/03:U261 av Ana Maria Narti (fp):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om arbetet för förbättringar i fattiga länder.

2002/03:U262 av Holger Gustafsson m.fl. (kd):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stärka den internationella arbetsrätten genom positiva instrument.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett ökat handelsrelaterat utvecklingsamarbete med u-länder.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att EU-länderna bör samordna sitt handelsfrämjande samarbete med u-länder.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om stöd till u-länderna att öka öppenheten och stabiliteten på de egna finansmarknaderna.

2002/03:U263 av Lotta N Hedström m.fl. (mp):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de fattiga ländernas skulder bör avskrivas omgående.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ekonomisk och politisk makt måste demokratiseras genom en omfattande decentralisering och självtillitsstrategi.

2002/03:U266 av Cecilia Nilsson Wigström m.fl. (fp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inriktningen på det svenska biståndet till Kuba.

2002/03:U273 av Lars Ohly m.fl. (v):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör ge bistånd till utbyggnaden av olika energikällor och infrastruktur i norra Irak/irakiska Kurdistan.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör understödja jordbruket i norra Irak/irakiska Kurdistan så att regionen kan utveckla ett självständigt jordbruk.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i FN bör verka för att befolkningen i norra Irak/irakiska Kurdistan garanteras mat, mediciner och gasmasker i händelse av krig.

2002/03:U274 av Peter Pedersen och Sermin Özürcüt (båda v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att Sverige medverkar till att utveckla en strategi och ett handlingsprogram i syfte att uppnå målet att halvera svälten i världen fram till år 2015.

2002/03:U281 av Rosita Runegrund m.fl. (kd):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om närmare politiskt och ekonomiskt samarbete med länderna öster om nuvarande kandidatländer.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inom ramen för EU:s biståndsprogram CARDS till Balkanländerna starta särskilda program för tvärvetenskapliga Balkanstudier vid utbildningssäten i dessa länder.

2002/03:U284 av Alf Svensson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det övergripande målet för det internationella biståndet måste inkludera även främjandet av mänskliga rättigheter och demokratisk samhällsutveckling.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att säkerhetsfrämjande och konfliktförebyggande insatser måste inkluderas i de övergripande biståndspolitiska målen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om krav på tydligare instrument för styrning, genomförande och samordning av det internationella biståndet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av oberoende utvärderingar av det svenska biståndet.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om krav på att biståndsinsatser i första hand kanaliseras via och till enskilda icke-statliga organisationer för att stödja det civila samhället i de fall som samarbetslandet styrs av en demokratiskt tvivelaktig regim, eller då risken är stor att insatsmedel försvinner på grund av korruption.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen, inom EU-kretsen eller tillsammans med de nordiska regeringarna, snarast initierar en omfattande översyn av hela FN-arbetet generellt och dess biståndsverksamhet i synnerhet.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det rättighetsbaserade biståndet i ökad grad bör bygga på positiva och stödjande åtgärder och inte enbart konditionalitet.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det svenska biståndet i ökad grad skall riktas till kvinnor.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om krav att svenskt bistånd till Kuba skall kanaliseras via frivilligorganisationer till grupper som arbetar för ett demokratiskt Kuba med respekt för de mänskliga rättigheterna.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i samarbete med partnerländer arbeta fram nationella handlingsplaner för mänskliga rättigheter, en översyn av nationell lagstiftning i dessa frågor i förhållande till internationella avtal samt allianser för support och handling.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att demokratifrämjande åtgärder skall utgöra en större del av svenskt bistånd.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det partinära biståndet skall samordnas med det övriga demokratibiståndet samt att de partinära organisationerna får delta i strategiarbetet för svenskt demokratibistånd.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att samordna svenskt demokratibistånd med internationella aktörer och nationella stiftelser som verkar för demokratisering och flerpartisystem i utvecklingsländer.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av insatser och aktiviteter som bidrar till näringslivsutveckling och tillväxt i de allra fattigaste länderna.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att arbeta fram strategier och handlingsplaner för att undvika en fortsatt s.k. brain-drain i de fattigaste länderna.

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett ökat samarbete mellan Sida och svenskt näringsliv i såväl strategiarbetet som genomförandet av insatser för att effektivisera utvecklingssamarbetet.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skapa ökat utrymme för finansiell riskdelning med svenskt näringsliv.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att låta den moderna informations- och kommunikationstekniken integreras i utvecklingsstrategier och utvecklingsprogram.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bygga ut Internetinfrastrukturen vid universitet och akademiska institut i utvecklingsländer, att liksom möjliggöra distansutbildningar.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att intensifiera samarbetet mellan regeringar, internationella organisationer och näringslivet för att öka hälsoforskningssamarbetet om de fattigas sjukdomar.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökade insatser för att bekämpa malaria och tuberkulos.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökat samråd i strategiarbetet med de enskilda organisationerna.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i ökad grad integrera handikappfrågor i utvecklingssamarbetet.

2002/03:U290 av Rosita Runegrund m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen inom ramen för EU-samarbetet skall verka för ökat samarbete med den nybildade afrikanska unionen (AU).
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen inom ramen för EU-samarbetet skall verka för en fördjupad dialog med AU på lika villkor vad gäller bl.a. handelsfrågor, hiv/aids-insatser och konfliktlösning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Kenya och lagstiftningen om korruption.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det internationella biståndet bör bidra till att säkerställa försörjningsmöjligheterna för jordbrukarna i Afrika.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen genom Sida fortsätter utvecklingen av demokratibiståndet till Afrika.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av verkningsfulla och prisvärda mediciner för världens fattiga.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör begära särskilda handlingsplaner för bekämpning av hiv/aids i kombination med krav på ökade rättigheter för kvinnor från de afrikanska länder där Sverige bedriver utvecklingssamarbete.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att fortsätta med bistånd till konfliktfyllda regioner genom att det kanaliseras via noggrant utvalda organisationer.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att brottsbekämpning och rättssäkerhet prioriteras i samarbetsländerna i Afrika.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör fortsätta stödet för demokratibistånd i syfte att stärka flerpartiväsendet och partiernas interna demokrati i de afrikanska staterna.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör verka för att åtgärdsprogram upprättas för föräldralösa barn.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen skall verka för att det internationella biståndet skall bidra till att göra det finansiellt möjligt att genomföra juridiskt riktiga markreformer.

2002/03:U294 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att demokratimålet bör göras till det överordnade målet för svenskt utvecklingssamarbete.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att biståndet skall ske genom enskilda organisationer då det skall bedrivas i diktaturstater, totalitära stater eller stater utan flerpartisystem.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inslaget av villkor i biståndsgivningen bör öka.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen i en särskild rapport –eller på annat lämpligt sätt – varje år för riksdagen bör redovisa läget beträffande demokrati och mänskliga rättigheter i Sveriges mottagarländer.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inriktning och förlängning av Vitrysslandsprogrammet och att erfarenheterna av programmet bör användas som grund för ett mer omfattande folkrörelseinriktat demokratibiståndsprogram.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att erfarenheterna av Vitrysslandsprogrammet bör användas för utarbetandet av ett Kubaprogram, vars främsta mål bör vara att stärka demokrati rörelsen i Kuba.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av bistånd förmedlat via partinära organisationer.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rättsstatens betydelse för utveckling.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att stärka kvinnors rättigheter samt främja jämställdhet mellan kvinnor och män.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att jämställdhetsperspektivet i ökad utsträckning bör genomsyra svenskt utvecklingssamarbete.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att främja sexuell och reproduktiv hälsa.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att motverka spridning av hiv/aids.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om samspelet mellan bistånds- och flyktingpolitiken.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utvecklingssamarbete med länderna i Central- och Östeuropa samt länderna på Balkan.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om EU:s utvecklings- och biståndspolitik.

2002/03:U295 av Göran Lennmarker m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att biståndet skall främja en snabb utrotning av fattigdomen som övergripande mål.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att rättsstaten, respekt för mänskliga rättigheter, demokrati och marknadsekonomi är centrala målsättningar i samarbetet med biståndsländerna.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bistånd skall vara resultat inriktat. De s.k. millenniemålen kan vara en vägledning.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utveckling av läkemedel för tropiska sjukdomar.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avskaffa systemet med landramar till förmån för avtal, med strikta villkor vad gäller korruption, effektivitet och demokratiutveckling.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bistånd inte skall ges till regimer som för anfallskrig.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att frivilligorganisationerna bör få en utökad roll i biståndet.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utformningen av biståndet bör ske i u-landsmiljö.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tillväxtens betydelse för fattigdomsutrotningen.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att satsa på good governance.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av en koherent politik för att utrota fattigdomen.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det svenska biståndet bör inriktas på bekämpandet av hiv/aids.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vilka insatser Sverige kan göra inom biståndet för att bekämpa hivspridning och lindra effekterna av aids.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att svenskt bistånd för hiv/aids-bekämpning med fördel kan kanaliseras genom frivilligorganisationerna.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att stärka kvinnans ställning för att bekämpa spridningen av hiv.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om garantier för utveckling av läkemedel mot sjukdomar som främst drabbar u-länder.

2002/03:U296 av Holger Gustafsson m.fl. (kd):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det humanitära biståndet får ökat utrymme i det fredsuppbyggande arbetet och i utvecklingssamarbetet.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige och EU bör arbeta för att världens länder ökar sin vilja att hjälpa flyktingar i nöd och för att öka bidragen till internationella hjälporganisationer.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att internationella företag bör utarbeta en etisk kod för sina verksamheter.

2002/03:U297 av Lotta N Hedström (mp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om översyn av den svenska biståndspolicyn och landramen.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om de parallella behoven av omedelbar, fortsatt och förstärkt katastrofhjälp samt ett långsiktigt utvecklings- och demokratiuppbyggnadsbistånd.

2002/03:U298 av Agne Hansson m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om demokrati, verklig frihandel och ökat bistånd för att nå FN:s mål om halverad fattigdom.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att ge de fattiga länderna större möjligheter att delta i den globala beslutsprocessen.

2002/03:U304 av Lars Ohly m.fl. (v):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att Sverige i den bristsituation som råder i de västahariska flyktinglägren i Algeriet ökar sitt humanitära stöd till dessa.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att Sverige bör bistå det västahariska folket med utbildningsinsatser genom att västahariska stipendiater ges plats vid svenska skolor och universitet.

2002/03:U308 av Alf Svensson m.fl. (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att regeringen bör verka för att UNHCR skall erhålla tillräckligt stöd för sin verksamhet genom att sända brev till regeringschefer i ett stort antal länder och uppmana dem att bidra till en snabb lösning av krisen.

2002/03:U313 av Agne Hansson m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om biståndspolitikens inriktning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om politiska prioriteringar i förhållande till livsmedelssäkerhet.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att Sverige i sin biståndspolitik skall prioritera frågor som har med hållbar utveckling att göra.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att Sverige bör ge sitt fulla stöd till den av UNAIDS initierade kampanjen mot stigmatisering och diskriminering av hiv/aidssjuka.

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att världens ledare måste tala om mäns sexuella uppträdande som en största orsak till spridning av hiv/aids och om kondomanvändning.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att frågan om hiv/aids måste tas upp som en politisk prioritering.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet av nya, billiga och tillgängliga mediciner för smittsamma sjukdomar.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att förbättra kvinnors hälsa.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att stödja utvecklingsländerna vid WTO-förhandlingar.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att den svenska biståndspolitiken bör bidra till utvecklandet av interna reformer inom utvecklingsländerna.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att avskrivning av Sveriges del av tredje världens skulder bör villkoras med demokratiska och ekonomiska reformer samt kamp mot korruption.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att biståndet måste inriktas på att få ett större deltagande av kvinnor i samhällsutvecklingen samt att utveckla god samhällsstyrelse.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om ett fungerande institutionellt ramverk.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om stöd till uppbyggnaden av politiska partier.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om betydelsen av folkrörelser och enskilda organisationer för uppbyggnaden av det civila samhället.
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Sverige bör vara en pådrivande kraft i effektiviseringen av EU:s biståndsverksamhet.

2002/03:U314 av Carina Ohlsson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att sexuella och reproduktiva rättigheter bör kunna ingå som en profilfråga vad gäller svenskt bistånd.

2002/03:U315 av Monica Green m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inriktningen för ett särskilt biståndsmål.

2002/03:U316 av Monica Green m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att beakta barnperspektivet inom det fortsatta Östersjösamarbetet.

2002/03:U320 av Anders Ygeman (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om rätten till facklig organisering.

2002/03:U322 av Bo Lundgren m.fl. (m):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall stödja frihandelsansträngningar i Afrika.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sveriges bistånd skall främja en uthållig snabb tillväxt med snabb fattigdomsutrotning som övergripande mål.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de centrala villkoren för Sveriges bistånd skall vara rättsstaten, respekt för mänskliga rättigheter, demokrati och marknadsekonomi.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sveriges biståndsinsatser skall koncentreras till Afrika.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen i övrigt anförs om Sveriges bistånd.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att noggranna rapporter om läget för mänskliga rättigheter och demokrati i Sveriges samarbetsländer bör redovisas i god tid före beslut om biståndssamarbete.

2002/03:U323 av Bo Lundgren m.fl. (m):

28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om svenskt bistånd till Central- och Östeuropa.

2002/03:U327 av Rosita Runegrund m.fl. (kd):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att särskilda medel budgeteras för det globala hiv/aidsarbetet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör verka för inrättandet av förvaltarfonder för att skydda föräldralösa barn från att genom hiv/aids berövas sitt arv.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen via svenska biståndsinsatser skall verka för att skolavgifterna i de fattiga och hiv/aidsdrabbade länderna slopas.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall vara pådrivande för att få i gång en generell satsning på behandling av hivinfekterade blivande mödrar och deras nyfödda barn.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen på såväl multilateral som bilateral nivå vid samtal med länders och organisationers beslutsfattare påpekar behovet av att rakt och tydligt framhålla hivinfektionens smittvägar och hur infektionen kan förebyggas.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i-länderna kan vara beställare och finansiärer av mediciner från läkemedelsbolagen för de fattigaste ländernas räkning.

2002/03:U328 av Rosita Runegrund m.fl. (kd):

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om frågan om prenatal könsdiskriminering lyfts fram inom det bilaterala utvecklingsarbetets ram.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i det multi- och bilaterala biståndsarbetet samt i andra internationella sammanhang särskilt uppmärksammar flickornas situation i Indien och Kina.

2002/03:So455 av Göran Magnusson m.fl. (s, fp, kd, v, c, mp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om alkohol som utvecklingshinder

2002/03:Kr371 av Gunilla Tjernberg m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kulturens betydelse i biståndsarbete.

2002/03:MJ428 av Maud Olofsson m.fl. (c):

43. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen inom EU bör verka för att regelverket för godkännande av odling av GMO i närliggande områden, utanför unionen, skärps och harmoniseras med EU:s regler.

2002/03:A242 av Annelie Enochson m.fl. (kd):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bistånd med genderperspektiv.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003

2003/04:K416 av Alf Svensson m.fl. (kd):

38. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att effektivisera och bättre samordna det europeiska biståndet.

2003/04:K418 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Sveriges bilaterala biståndssamarbete.

2003/04:Fi251 av Ulla Hoffmann m.fl. (v):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att öka inflytandet för u-länderna i IMF:s och Världsbankens styrelser.

2003/04:U206 av Torsten Lindström (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det i relationerna med de palestinska myndigheterna skall krävas att dessa som ett villkor för bistånd aktivt skall verka för mänskliga rättigheter och ta avstånd från antisemitism.

2003/04:U212 av Mauricio Rojas (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inrättandet av en kompensationsfond till förmån för utvecklingsländernas folk till Anna Lindhs minne.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en årlig utbetalning till denna kompensationsfond motsvarande åtminstone en tiondel av den skada som vår protektionism i alla dess former åsamkar utvecklingsländernas folk.

2003/04:U213 av Ana Maria Narti (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om system för kontroll av kontrollanterna på ekonomins fält.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om samarbetet mellan lokala demokratiska krafter och det internationella samfundets experter på ekobrottslighetens fält.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bekämpningen av korruption i Sveriges internationella utvecklingssamarbete.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om EU:s och FN:s engagemang i frågor angående bekämpning av korruption.

2003/04:U217 av Lars Ohly m.fl. (v):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör öka sitt stöd till WFP.

2003/04:U220 av Agne Hansson m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att demokrati skall ses som en universell rättighet på samma sätt som mänskliga rättigheter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av en fortsättning på landstrategierna för Vitryssland och Ukraina.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om de svenska frivilligorganisationernas och de partinära organisationernas roll i utvecklingsprocessen i Vitryssland, Ukraina och Moldavien.

2003/04:U223 av Tuve Skånberg (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ompröva svenskt bistånd till UNFPA:s stöd av Kinas ettbarnspolitik.

2003/04:U225 av Lotta N Hedström m.fl. (mp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige ger aktiv hjälp till de 165 000 flyktingarna så att de kan återvända från Algeriets ökentält till Västsahara och att de där får hjälp att bygga upp ett nytt liv genom riktade biståndsinsatser.

2003/04:U227 av Agneta Ringman (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om folkbildningens möjligheter att globalt förbättra situationen i lokalsamhället.

2003/04:U228 av Agneta Ringman och Inger Lundberg (båda s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ytterligare åtgärder inom biståndspolitiken för att motverka hiv/aids i södra Afrika.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av kraftigt ökade internationella insatser, bl.a. av EU, för att stödja de afrikanska staterna i kampen mot hiv/aids.

2003/04:U232 av Hillevi Larsson och Anne Ludvigsson (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet av ett ökat fokus på sexuell och reproduktiv hälsa i det svenska biståndet.

2003/04:U241 av Yvonne Ruwaida m.fl. (mp, fp, v, c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Sidas regleringsbrev.

2003/04:U244 av Lars Ohly m.fl. (v):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den genom redovisning av hur biståndspengarna används garanterar att dessa inte kopplas till Plan Colombia och USA:s militära stöd och operativa verksamhet i Colombia.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i händelse av att garantier för att svenska biståndsmedel ej kan ges genom revision av oberoende källor bör biståndet tills vidare frysas.

2003/04:U245 av Göran Lennmarker m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det svenska biståndet bör fokuseras på bekämpandet av hiv/aids.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utbildning för alla barn i Afrika.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att behandlingskosten för både hälso- och sjukvård och medicin ytterligare måste sänkas.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om garantier för utveckling av läkemedel mot sjukdomar som drabbar Afrikas länder.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för att fler politiska ledare deltar i kampen mot hiv.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att öka samarbetet mellan stater, regeringar, frivilliga och/eller enskilda organisationer för att sprida kunskap om hiv.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att samverka till byggandet av sociala strukturer för att hindra flyktingströmmar.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillse att utbildning ges till alla barn i Afrika samt att hivprevention inkluderas i skolan.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skapa en effektiv struktur för olika hälso- och sjukvårdsinsatser i Afrika.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skapa fler utvecklingsenheter som arbetar med hivprevention på plats i Afrika.

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för att inrätta hivpreventionsprogram på alla lokala arbetsplatser och bygemenskaper i Afrika.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för att ökad information, medvetande och kunskap ges till alla barn, ungdomar och vuxna vad gäller hiv.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ytterligare resurser tillförs för att öka möjligheten för människor i Afrika att hivtesta sig.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge ekonomiska möjligheter för afrikanska stater att själva kunna tillverka eller efterfråga antivirala medel.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge tillgång till antivirala medel för alla gravida hivsmittade kvinnor i Afrika.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att öka tillgången till preventivmedel för män i Afrika.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att satsa ytterligare resurser på grundforskning rörande ett effektivt vaccin mot hiv.

2003/04:U246 av Göran Lennmarker m.fl. (m):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige och EU skall verka för att respekt för mänskliga rättigheter och demokrati uttryckligen inbegrips i FN:s millenniemål.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige och EU skall verka för att FN nu fokuserar på att bekämpa hiv, vilket är världens största katastrof.

2003/04:U248 av Göran Lennmarker m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att biståndet skall främja en snabb utrotning av fattigdomen som övergripande mål.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att rättsstaten, respekt för mänskliga rättigheter, demokrati och marknadsekonomi är centrala målsättningar i samarbetet med biståndsländerna.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det svenska biståndet bör inriktas på bekämpandet av hiv/aids.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om sänkta kostnader samt garantier för utveckling av läkemedel mot sjukdomar som främst drabbar u-länder.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utbildning för alla flickor och pojkar i u-länder.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige måste värna frihandeln genom att inom EU och WTO ständigt arbeta för avskaffande av tullar och handelshinder.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall ta initiativ till en total skuldavskrivning år 2005 för högt skuldsatta låginkomstländer samt att en sådan skuldavskrivning skall kombineras med fyra villkor: ej nyupplåning, ej främja korruption och vanstyre, ej bidra till finansiering av anfallskrig och komma de fattiga till godo.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att noggrann utvärdering ger kunskap om hur svenskt bistånd kan effektiviseras.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en nystart av utvecklingspolitiken så att fattigdomsutrotningen kan påbörjas på allvar.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att målet för Sveriges politik för global utveckling uttryckligen skall vara FN:s millenniemål, med tillägget att främja mänskliga rättigheter och demokrati.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att frivilligorganisationer bör få en utökad roll i biståndet, särskilt i länder med korrupta regimer.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utformningen av biståndet bör ske i u-landsmiljö.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om resultat- och kvalitetsmål för svensk utvecklingspolitik.

2003/04:U249 av Göran Lennmarker m.fl. (m):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör fullfölja och utöka samarbetsprojekten med regionerna i nordvästra Ryssland.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att EU:s nordliga dimension måste vidareutvecklas.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige tar initiativet till fördjupat och intensifierat samarbete om Östersjön som ett friskt hav, om fiskehavsrresurserna och sjötransporter.

2003/04:U251 av Rosita Runegrund m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utveckla nya modeller för patentregler som i större utsträckning än i dag gynnar folkhälsan för fattiga länder.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör kräva ökat etiskt ansvarstagande av läkemedelsbolagen som utarbetar och framställer bromsmediciner mot hiv/aids.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i ökad utsträckning bör fokusera biståndsarbetet på att bygga upp fungerande hälso- och sjukvårdssystem och infrastruktur för svårt hivdrabbade länder.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i ökande grad tydliggöra kopplingen mellan fattigdom och hivspridning i utvecklingsarbetet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en förutsättning för att bekämpa hiv/aids är att kvinnans status höjs och att man arbetar för att öka jämställdheten i utvecklingsländerna.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör agera som pådrivare och opinionsbildare i bilaterala dialoger med länder, svårt utsatta av hiv/aids-spridningen för att föra upp hiv/aids-frågan på högsta politiska nivå.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utvecklingen av bättre samarbetsstrukturer mellan internationella och enskilda organisationer samt officiella och frivilliga verksamheter för att effektivisera kampen mot hiv/aids.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att vidareutveckla stödjande åtgärdsprogram för föräldralösa barn till följd av hiv/aids-spridningen.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör avsätta en större andel av anslaget till bilateralt utvecklingssamarbete till hiv/aids-bekämpning.

2003/04:U253 av Sven-Erik Sjöstrand m.fl. (v):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall verka pådrivande internationellt för att inom FN utarbeta ett globalt bindande regelverk för transnationella företag.

2003/04:U254 av Rosita Runegrund m.fl. (kd):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den etiska dimensionen bör betonas i det fortsatta arbetet mot uthållig utveckling och tillväxt.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör betona vikten av att skydda produktionen av de ”gemensamma globala nyttigheterna”. Prioriterade bland dessa bör vara en effektivisering av energi- och materialhanteringen inom ramen för en hållbar utveckling.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utveckla ytterligare förslag på instrument och verktyg som kan användas för en mer hållbar trafikplanering såväl i Sverige och EU som för utvecklingsländerna.

2003/04:U255 av Rosita Runegrund m.fl. (kd):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för en minskad klyfta mellan kvinnors och mäns tillgång till mark, krediter och produktionsmedel.

2003/04:U260 av Joe Frans m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kvinnors rättigheter som utgångspunkt för det bilaterala biståndet till Afrika.

2003/04:U261 av Rosita Runegrund m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör stödja UNDP:s presenterade "millenniekontrakt" med syfte att huvudsakligen inrikta fattigdomsbekämpningen på de högprioriterade länderna för att nå millenniemålen för de länder som är i störst behov av hjälp.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen inom ramen för EU skall uppmuntra till en fördjupad dialog med Afrikanska unionen (AU) vad gäller bl.a. kraven på en modell för etiskt ledarskap i Afrika.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör vara ett föredöme i det internationella samfundet och leda den globala opinionen för radikalare skuldavskrivningar.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att nu gällande protektionism bör avvecklas vad gäller restriktioner för införsel av ekologisk jordbruksproduktion från utländer till EU.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inom EU verka för att tullarna mot världens 49 fattigaste länder tas bort snabbare – även för bananer, ris och socker.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ökat stöd bör gå till utvecklingen av självständiga bondeorganisationer i Afrika.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att mer resurser måste tillföras forskningen om sjukdomar i de fattiga länderna.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sida bör förbättra sina konsekvensanalyser vad gäller hivspridning i de projekt man stöder i Afrika.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en ökad samordning av det partinära biståndet i det övriga demokratibiståndet.

2003/04:U263 av Lars Johansson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det svenska biståndet kan användas för att stödja irakier att återvända till sitt hemland samt att ideella organisationer som arbetar med frivillig återvandring får möjlighet att medverka genom olika projekt i denna satsning.

2003/04:U267 av Hillevi Larsson m.fl. (s):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att den humanitära situationen i flyktinglägren måste förbättras bl.a. genom ökade anslag till World Food-program.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Sverige bör stödja Västsahara genom att överväga att inrätta ett utbytesprogram för ungdomar.

2003/04:U270 av Nyamko Sabuni m.fl. (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av ökad frihandel och minskad EU-protektionism för global utveckling.

2003/04:U271 av Lotta N Hedström m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en nollvision för att utrota svälten.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en opinionsbildningskampanj för att uppnå utrotning av svälten.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att analysera och ta lärdom av det nya begreppet livsmedelssuveränitet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om det framtida behovet av ökade forskningsanslag till hållbarhet och effektivitet i jordbrukssektorn.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att på sikt öka biståndet till jordbrukssektorn.

2003/04:U276 av Birgitta Ohlsson (fp):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör verka för att kvinnors rätt till fri abort och god sexuell och reproduktiv hälsa blir ett prioriterat finansiellt mål i den svenska biståndsbudgeten.

2003/04:U282 av Carl B Hamilton m.fl. (fp):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bilateralt biståndssamarbete bör villkoras med krav på demokrati och respekt för mänskliga rättigheter.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av oberoende och fria massmedier och att stöd till dessa skall vara en viktig del av svenskt demokratibistånd.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att EU:s biståndspolitik bör vara ett viktigt instrument för att främja respekten för mänskliga rättigheter i världen.

2003/04:U283 av Jan Emanuel Johansson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av bindande regelverk för transnationella företag avseende sociala och miljömässiga frågor.

2003/04:U284 av Birgitta Ahlqvist (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inflytande över Världsbankens arbete.

2003/04:U285 av Viviann Gerdin m.fl. (c, m, fp, kd, v, mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i EU och i allt bilateralt och multilateralt samarbete arbetar för att resolution 1325 skall implementeras i allt FN-arbete och i de enskilda länderna.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i utvecklingssamarbetet och i arbetet med millenniemålen skall tala klarspråk om mäns våld mot och diskriminering av kvinnor.

2003/04:U295 av Rezene Tesfazion och Tone Tingsgård (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att medel från vårt svenska u-landsbistånd anslås för att snabbt utveckla och distribuera bra och billigare mediciner till tredje världens folk.

2003/04:U296 av Martin Nilsson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om demokratistöd i form av tillgång till Internet i diktaturer.

2003/04:U297 av Inger Lundberg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om förtydligande av folkbildningens möjligheter att bidra till det globala utvecklingsarbetet.

2003/04:U300 av Britt-Marie Danestig (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ytterligare åtgärder inom biståndspolitiken för att motverka hiv/aids i södra Afrika.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av kraftigt ökade internationella insatser, bl.a. av EU, för att stödja de afrikanska staterna i kampen mot hiv/aids.

2003/04:U305 av Hillevi Larsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall arbeta för att det i FN:s regi byggs upp läkemedelsforskning och läkemedelsproduktion som på icke profitbasis tar fram billiga läkemedel mot de omfattande sjukdomar som förekommer i u-länderna.

2003/04:U308 av Agne Hansson m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett närmande av Världsbanken och IMF till FN-systemet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skuldavskrivningars roll för den globala utvecklingspolitiken.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Världsbankens vinster borde användas till att skriva av delar av Världsbankens egna fordringar på de fattigaste länderna.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att HIPC-initiativet (Heavily indebted poor countries) behöver reformeras.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att främja diskussionen om illegitima skulder inom IMF och Världsbanken.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att sociala hänsyn och ekologiska hänsyn skall ges samma vikt som ekonomisk utveckling.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Poverty Reduction Strategy (PRS).

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de fattiga länderna borde ha ett större inflytande i institutionernas exekutivstyrelser.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rösträttsreform, styrelserepresentation samt landsgrupperingar.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökad demokratisk öppenhet i förvaltningen inklusive offentliga beslutsprotokoll.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att miljökonsekvensbeskrivningar skall vara ett centralt underlag i beslutsfattandet hos Världsbanken.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det skall vara mottagarländernas uppfattningar som skall styra politiken i landet.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om flyttning av Världsbankens huvudkontor till exempelvis Kenya.

2003/04:U310 av Erik Ullenhag (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förstärkt FN-forskning med lokalisering vid Uppsala universitet.

2003/04:U312 av Rosita Runegrund m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen mer kraftfullt än i dag bör motverka sexuell exploatering av barn inom det internationella samfundet och genom frivilligorganisationer som t.ex. ECPAT.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den svenska regeringen skall avsätta biståndsmedel till inrättandet av s.k. stödfamiljer för barn som blivit föräldralösa på grund av den omfattande hiv/aids-spridningen eller av annan orsak.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör initiera, nationellt och inom ramen för det internationella samfundet, särskilda satsningar och nationella handlingsprogram för att förbättra situationen för barn drabbade av aids.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör verka för att öka insatserna för fysisk och psykisk hjälp och krishantering till världens många gatubarn.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör initiera en diskussion, på nationell och internationell nivå, om orättvisorna i mängden bistånd i olika utvecklingsfonder.

2003/04:U315 av Ingegerd Saarinen m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inriktningen på Sveriges agerande beträffande energiutlåningen i Världsbanken och andra internationella finansieringsinstitutioner.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om regeringens årliga rapportering till riksdagen om inriktningen på bankens energiutlåning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om regeringens årliga rapportering till riksdagen om dess ställningstagande angående beviljade fossilenergiprojekt i banken.

2003/04:U316 av Gustav Fridolin och Lotta N Hedström (båda mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att definitionen av fattigdom i biståndssammanhang, i enlighet med Globkoms förslag, även skall omfatta fattigdom som brist på makt, möjligheter och säkerhet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att föra fram och involvera s.k. icke prioriterade grupper i fattigdomsbekämpande insatser.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om Sidas roll för att Sveriges arbete med att bekämpa fattigdomen i framtiden när människor med funktionsnedsättning.

2003/04:U318 av Lars Ångström (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Sida bör få i uppdrag att beräkna det svenska biståndets effekter för reducering av antalet människor som lever i absolut fattigdom.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om ett uppdrag att mäta effekterna av Sveriges samlade politik för global utveckling med avseende på antalet människor som lever i absolut fattigdom.

2003/04:U322 av Lotta N Hedström (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om värdet av civila organisationers, folkrörelsers och primärkommuners ansatser till twinning, volontärutbyten, vänortsprogram och riktade biståndsinsatser i en anda av solidaritet och underifrån kommande globalisering.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet att stödja framväxten av formella kanaler och institutioner för utveckling av kommunaliserat bistånd.

2003/04:U330 av Lotta N Hedström m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ansvarig minister inför varje vår- och höstmöte i riksdagen öppet diskuterar den svenska linjen i IMF och i Världsbanken så att denna förankras i riksdagen och också blir offentliggjord för allmänheten.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen årligen och på ett samlat sätt till riksdagen rapporterar hur Sverige har agerat i Världsbanken och IMF samt den nordisk-baltiska röstavgivelsen i dessa forum.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att presentera en redovisning av den tänkta politiken för kommande period.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att på sikt kunna skicka uppuktande parlamentarikerdelegationer till ministermöten och involvera riksdagen i nomineringsförfarandet.

2003/04:U337 av Anders Bengtsson m.fl. (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om Sidas regleringsbrev.

2003/04:U348 av Alf Svensson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de övergripande målen för det internationella biståndet måste inkludera främjandet av mänskliga rättigheter, demokratisk samhällsutveckling och fattigdomsbekämpning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inleda ett system med ett begränsat antal mottagarländer, s.k. programländer, med vilka Sverige arbetar fram utförliga nationella handlingsplaner och program.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om krav på tydligare samordning inom regeringen för styrning, genomförande och utvärdering av den svenska bistånds- och utvecklingspolitiken.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av oberoende utvärdering och analys av användningen av de svenska biståndsresurserna.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att på nationell nivå och EU-nivå verka för införandet av ett system med konsekvensbeskrivningar av hur politiska beslut påverkar utvecklingsländerna.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av biståndsinsatser som i första hand stöder det civila samhället och går via enskilda icke-statliga organisationer i de fall då mottagarlandet styrs av en demokratiskt tvivelaktig regim.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det rättighetsbaserade svenska biståndet i mindre utsträckning bör vara villkorsbundet och uppbyggt på sanktionsprinciper utan snarare vara grundat på stödjande åtgärder för människors möjlighet till en positiv utveckling.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det svenska biståndet i ökad grad skall riktas till kvinnor med anledning av de gynnsammare samhällsekonomiska resultat som det leder till i förhållande till icke riktat bistånd.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att demokrati-främjande åtgärder skall utgöra en större del av svenskt bistånd och effektiviseras genom bättre samarbete med internationella aktörer och nationella stiftelser som verkar för demokratisering och flerpartisystem i utvecklingsländer.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det partinära biståndet bättre bör samordnas med det övriga demokratibiståndet.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om krav på att svenskt bistånd till Kuba skall kanaliseras via frivilligorganisationer till dem som arbetar för ett nytt, demokratiskt Kuba med respekt för de mänskliga rättigheterna.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av stärkta insatser för ökad näringslivsutveckling och tillväxt i de allra fattigaste länderna.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stärka det handelsrelaterade utvecklings-samarbetet såväl på svensk som på europeisk nivå.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utöka utrymmet för finansiell riskdelning med det svenska näringslivet.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att låta ett IT-perspektiv integreras i samtliga utvecklings-strategier och program.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att öka utbildningsbiståndet och undervisningsstödet till mottagarländerna och att motverka brain drain för främjandet av en god utveckling i de fattigaste länderna.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att intensifiera det multilaterala forsknings-samarbetet för att öka hälsoforskningsarbetet om de fattigas sjukdomar.

20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att Sverige bör verka för en förbättring av samarbets- och marknadsstrategierna för hälsoforskningen i kampen mot exempelvis hiv/aids.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att Sverige bör avsätta mer resurser av den totala biståndsbudgeten för kampen mot allvarliga smittsamma sjukdomar i fattiga länder.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att följa de mål som upprättades under FN-toppmötet i Johannesburg 2002 om en integrering av miljöaspekter i all form av fattigdomsbekämpning och att skydda de naturresurser som ligger till grund för ekonomisk utveckling.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att de säkerhetsfrämjande och konfliktförebyggande insatserna måste inkluderas i de övergripande biståndspolitiska målen samt ytterligare förstärkas och effektiviseras.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att utöka resursdelen inom biståndsanslaget för en förbättring av samarbetet med enskilda organisationer vid upprättandet av landstrategier och nationella handlingsprogram.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att i ökad grad integrera icke prioriterade grupper och människor med handikapp i svensk fattigdomsbekämpning och i Sidas insatser, i enlighet med FN:s standardregler för tillförsäkrandet av människor med funktionsnedsättningar, delaktighet och jämlikhet.
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att Sverige bör verka för att EU främjar ökad regional integration mellan utvecklingsländerna.

2003/04:U349 av Sonja Fransson (s):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att Sverige skall arbeta för att en uppföljningsmekanism angående resolution 1325 enligt mönster från CEDAW-konventionen skall inrättas.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att Sverige i utvecklingssamarbetet och i arbetet med millenniemålen skall tala klarspråk om mäns våld mot och diskriminering av kvinnor.

2003/04:U351 av Holger Gustafsson m.fl. (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att regeringens ställningstagande till globala handelsavtal skall vara att u-länder skall tillåtas att gradvis öppna sina marknader i takt med sin egen förmåga att hantera en öppen marknad.

2003/04:U352 av Holger Gustafsson m.fl. (kd):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige och EU skall arbeta för att världens länder ökar sin vilja att hjälpa flyktingar i nöd och att säkra UNHCR:s ekonomiska resurser i detta syfte.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att internationella företag, som medverkar i utvecklings- och biståndsprojekt, skall utarbeta en etisk kod för sina verksamheter.

2003/04:Fö267 av Lars Ångström och Berit Jóhannesson (mp, v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Sverige och Sida åtminstone inte minskar utan snarare ökar sitt stöd till humanitär ammunitions- och minröjning.

2003/04:Sf403 av Sven Brus m.fl. (kd):

33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det svenska biståndet i ökad grad skall riktas till kvinnor i mottagarländerna.

2003/04:So645 av Agneta Lundberg m.fl. (s, fp, kd, v, c, mp):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om alkohol som utvecklingshinder.

2003/04:Kr391 av Alf Svensson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kulturens betydelse i biståndsarbete.

2003/04:MJ411 av Ulla Hoffmann m.fl. (v):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om en europeisk politik för en rättvis världshandel.

2003/04:N334 av Ingegerd Saarinen m.fl. (mp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall verka pådrivande internationellt och genom EU för att inom FN utarbeta ett internationellt bindande regelverk för transnationella företag.

2003/04:N340 av Lotta N Hedström och Ingegerd Saarinen (båda mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs att WTO obligatoriskt bör stödja MUL-ländernas delegationer ekonomiskt så att de kan förhandla på samma villkor som andra stater.

20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att WTO:s handelspolitik inte får bli ett hinder för millenniemålets uppfyllande, särskilt inte det första, att avskaffa hungern och fattigdomen.

2003/04:A371 av Alf Svensson m.fl. (kd):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bistånd med genderperspektiv.

BILAGA 2

Offentlig utfrågning om global utveckling

Fredagen den 31 oktober anordnade utrikesutskottet en offentlig utfrågning i anslutning till behandlingen av regeringens proposition 2002/03:122 Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling.

I regeringens proposition föreslås en politik vars mål är att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Detta mål föreslås gälla för samtliga politikområden. Handels-, jordbruks-, miljö-, säkerhets-, migrationsfrågor och ekonomiska frågor är exempel på områden där åtgärder skall utformas på ett sätt som gynnar global utveckling. Propositionen har fokus på fattiga människor och länder. Två perspektiv föreslås genomsyra politiken: ett rättighetsperspektiv och ett de fattigas perspektiv. Regeringen vill effektivisera utvecklingssamarbetet, bland annat genom ökad samverkan med andra länder, inte minst inom EU, och med multilaterala organ.

Utrikesutskottets syfte med utfrågningen var att utveckla och stärka debatten och dialogen mellan riksdag, frivilligorganisationer och andra intresserade av global utvecklingspolitik samt att inhämta synpunkter från Globkoms remissinstanser inför utskottets behandling.

Närvarande ledamöter från utrikesutskottet:

Göran Lennmarker (m) (ordförande vid utfrågningen)

Berndt Ekholm (s)

Carl B Hamilton (fp)

Carina Hägg (s)

Holger Gustafsson (kd)

Lars Ohly (v)

Göran Lindblad (m)

Cecilia Wigström (fp)

Agne Hansson (c)

Ewa Björling (m)

Lotta N Hedström (mp)

Björn Hamilton (m)

Birgitta Ohlsson (fp)

Rosita Runegrund (kd)

Sermin Özurküt (v)

Henrik S Järrel (m)

Kaj Nordquist (s)

Ingrid Olsson (s)

Nils Oskar Nilsson (m)

Inledning

Ordföranden: Välkommen till riksdagen och riksdagens utrikesutskotts offentliga utfrågning *Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling.*

Låt mig inledningsvis erinra om bakgrunden till det här. Det är faktiskt för 41 år sedan, 1962, som den första biståndspropositionen kom, proposition 100. Alla som är förtroga med biståndsarbetet vet att det var startpunkten till den biståndsverksamhet som nu har över 40 år på nacken.

Det har egentligen inte skett någon samlad översyn av Sveriges relation med utvecklingsländerna och biståndet på det breda sätt som nu har skett, nästan 40 år senare. Under 2000/01 och fram till 2002 fanns det en utredning som hette Globkom, som lade sitt förslag *En rättvisare värld utan fattigdom* för ett och ett halvt år sedan. Denna utredning gick sedan på svenskt maner på remiss till ämbetsverk, organisationer och andra intresserade. När remissvaren var inne lade regeringen ett förslag till riksdagen: *Gemensamt ansvar*. Det är denna proposition till riksdagen som utrikesutskottet nu ska bereda. Det ska vi göra under november och december. Den 16 december är tanken att riksdagen ska fatta beslut om detta. Den här offentliga utfrågningen är ett led i det.

Vi har särskilt inbjudit remissinstanser. De som tidigare givit synpunkter på utredningen ska nu få chansen att också kommentera det som sedan blev regeringens förslag.

Dagen är upplagd så att vi har två halvlekar. Under den första lyssnar vi på speciellt inbjudna remissinstanser. Vi har valt ut tio som representerar olika delar av remissinstanserna, med en spridning mellan olika inriktningar, intressen och olika attityder. De ska först ge sina synpunkter, och sedan får utskottets ledamöter möjlighet att ställa direkta frågor som är relaterade till det presenterade.

Den andra delen blir en mera öppen och friare form för diskussion.

Därmed går vi rakt in i ärendet. Vi har som sagt bjudit in tio remissinstanser som har viss vikt i frågan att presentera sin syn på regeringens förslag. Den första är Sida, välkänd i biståndssammanhang, och därefter Kommerskollegium.

1. Sida

Staffan Herrström, Sida: Tack för att vi har fått komma hit. Det är enkelt att ge en sammanfattande bild av Sidas syn på propositionen. Det är en proposition som ligger väl i linje med Sidas remissvar på Globkom. Det är en proposition som enligt vår bedömning väl svarar mot vad den internationella utvecklingsagendan kräver av oss i Sverige.

Det viktigaste och mest nydanande är just kravet på ökad samstämmighet mellan politikområden, inte samstämmighet i största allmänhet utan samstämmighet för att nå det nya övergripande målet om hållbar och rättvis global utveckling. Detta är naturligtvis samtidigt den största utmaningen för oss alla.

Vi instämmer i förslaget om målformuleringar. Vi tror att det är bra att ha ett enda övergripande mål för allt utvecklingssamarbete, också för hela Östeuropa, eftersom det ytterligare skärper fokus i statsmakternas uppdrag till Sida. Vi tror att det är viktigt att målformuleringen betonar de fattigas roll som aktörer och att biståndet ska bidra till att skapa förutsättningar, inte göra jobbet åt andra.

Den omläggning av svenskt utvecklingssamarbete som har skett det senaste dryga decenniet, inte minst när nya Sida bildades genom en sammanslagning av fem myndigheter 1995, ger oss ett gott utgångsläge. Det är för oss en styrka att vi redan i dag rör oss i den riktning som propositionen pekar ut: betoningen av fattigdomsfokus, lokalt ägarskap, givarsamordning, harmonisering, demokrati och mänskliga rättigheter, samverkan med svenska aktörer, strävan efter en ökad resultatorientering. Vi är verkligen inte framme. Vi kan och ska accelerera. Propositionen har en visionär och övergripande karaktär. Därför återstår självfallet många preciseringar och vägval. Låt mig nämna ett par frågetecken.

Vi saknar direktiv om geografisk koncentration i propositionen. Tvärtom talas det om breddning och i budgetpropositionen om breddning till fler länder.

Sverige ger för närvarande någon typ av bistånd till ca 120 länder och har biståndspersonal i ca 45 länder. Vi har från Sidas sida vid flera tillfällen pekat på behovet av att koncentrera det bilaterala biståndet till ett mindre antal länder. Varför? Ja, propositionen anger att vi aktivt ska arbeta med samordning och harmonisering, att vi ska föra dialog, att vi bör utgå från efterfrågan och inhemska fattigdomsstrategier. Allt detta kräver en gedigen landkunskap och en närvaro som bara är möjlig om ansträngningar och resurser koncentreras. Det är inte bara vår slutsats, utan det är också den slutsats som OECD:s kommitté DAC drog i sin översyn att svenskt utvecklingssamarbete och den slutsats som Globkom drog i sitt betänkande.

Vi avstyrkte Globkoms modell för det här med, som vi kände det, lite fyrkantiga kriterier för 20 länder men hade och har sympati för ambitionen till koncentration.

En annan sak är att Sverige redan, inte minst genom EU, är givare i ännu fler länder än i dem som Sida arbetar i. Ett breddat engagemang i form av ett mer slagkraftigt svenskt agerande i multilaterala sammanhang är självfallet naturligt och nödvändigt.

Ett annat frågetecken gäller biståndets roll. Vi uppfattar propositionen så att olika politikområden nu ska dra åt samma håll för att bidra till en global utveckling. Vi möter ibland tolkningen att biståndet nu ska uppfylla även andra

mål än global utveckling och minskad fattigdom, andra mål inom andra politikområden. Så bör det inte vara. En global utveckling och minskad fattigdom bör vara det överordnade.

Inom Sida finns ett brett och djupt utvecklingskunnande. Vi vill och hoppas kunna vara en dynamisk kraft i genomförandet av den nya utvecklingspolitiken och i hanteringen av ett på landnivå sammanhållet bilateralt utvecklings-samarbete. Vi måste nu vara beredda att förändra oss för att genomföra detta uppdrag. Som framgått hoppas vi på preciseringar nu och senare, men som helhet ger propositionen en färdriktning av det slag som Sida är betjänt av.

Ordföranden: Tack för det. Jag vill inleda med att ställa en fråga. I Globkom gällde en del just koncentrationen, och du tog själv upp det i ditt anförande. Man kan naturligtvis diskutera vilka kriterier man ska ha för det. Men vore det ändå inte en rimlig utgångspunkt att säga att Afrikas låginkomstländer borde vara den första prioriteringen när det gäller bistånd? Det är de länder som är mest illa ute.

Rosita Runegrund (kd): Du tog upp biståndets roll, att alla ska dra åt alla håll. Hur ser Sida på den eventuella målkonflikt som jag tycker inte behandlas på ett ändamålsenligt sätt i propositionen? Man ser sådant till exempel i handelspolitiken, vapenexporten och skyddet av mänskliga rättigheter. Det skulle jag vilja veta.

Lotta N Hedström (mp): Min fråga gäller koordinering av politik för global utveckling på ett proaktivt sätt. Har man, enligt Sidas mening, en explicit åsikt om var och när och vem som är den bäst lämpade att sköta den typen av koordination av hela politiken? Är det Regeringskansliet eller någon ny myndighet eller en fristående organisation?

Berndt Ekholm (s): Du nämnde att propositionen inte uttryckligen talar om koncentration av länder. Men den talar ju om koncentration av verksamhetsområden. Hur ser ni på det?

Carina Hägg (s): Jag har en fråga som handlar om förändringen i skrivningarna som berör jämställdhet. Jämställdhetsmålet är ett av de senaste målen. Det har varit en väldigt tydlig signal till Sida, andra organisationer och inte minst till våra samarbetspartner i biståndsländerna. Nu skrivs det på ett annat sätt. Det är inte en förändring i prioriteringen utan en förändring i sättet att uttrycka sig från den politiska nivån. Hur upplever ni att ni kan omsätta de nya skrivningarna i ert arbete så att det fortfarande ges samma tyngd och så att man inte får den uppfattning som man ibland kan få, att det nedprioriteras?

Kaj Nordquist (s): Jag skulle vilja ha några kommentarer på balansen mellan bilateralt och multilateralt samarbete, hur ni ser på samstämmigheten i det fallet och hur vi kan gå vidare i det avseendet.

Staffan Herrström, Sida: Jag får börja med ordförandens fråga om länderval. Självfallet spelar Afrikas låginkomstländer en central roll i utvecklingssamarbetet och måste så göra. Det vi skisserade i vårt remissvar var ett synsätt där statsmakterna vid beslut om vilka länder som vi ska ha ett utvecklingssamar-

bete med ska ta hänsyn till ett antal kritiska faktorer, där låg inkomst är ett kriterium, utvecklingen när det gäller mänskliga rättigheter och demokrati ett annat, den miljömässiga utvecklingen och miljöproblemen ytterligare ett. Men där saknar vi i Globkoms resonemang konfliktperspektivet. Erfarenheten visar att utvecklingssamarbetet ofta spelar en väldigt stor roll i kritiska situationer, inte minst i postkonfliktlägen. Där tror jag att man ska använda sig av begreppet marginalnyttan, alltså vad kan, givet situationen i det enskilda landet och den enskilda regionen, svenskt utvecklingssamarbete spela för en extra viktig roll? Vilket marginalvärde kan det vara i att just vi engagerar oss där?

Vad gäller frågan om hur vi ser på målkonflikter tror jag att det centrala är att det i de målkonflikter som naturligtvis finns och kommer att uppstå mellan olika politikområden är tydligt uttryckt att målet för utvecklingspolitiken, en hållbar och rättvis global utveckling, ska väga tungt i de övervägda vägval som regeringen och riksdagen då måste göra. Det vore naturligtvis värdefullt om det tydligt sades från statsmakternas sida. Det skulle underlätta genomförandet av utvecklingspolitiken.

Den tredje frågan gällde koordineringsfunktionen. Vår bedömning är att en sådan koordineringsfunktion behövs och att den rimligen bör ligga i Regeringskansliet. En annan fråga är sedan hur Regeringskansliet väljer att organisera det. Det har vi inte några speciella synpunkter på.

Berndt Ekholm ställde en fråga om verksamhetsområden. Koncentration kan och ska genomföras i ett antal avseenden. Den geografiska koncentrationen är extra angelägen eftersom landkunskandet och landanalyser spelar en central roll. Sedan måste vi dessutom på landnivå i de enskilda fallen försöka koncentrera våra program så mycket som möjligt och inte minst se till att vi etablerar ett mycket närmare samarbete med andra givare. Ibland kan man säga att på undervisningssektorn har till exempel Norge den ledande rollen, och Sverige intar en mer tillbakadragen roll. Men det ena kan inte utesluta det andra. Bägge dessa ambitioner att koncentrera behövs, inte minst om vi administrativt på ett bra sätt ska kunna hantera det växande utvecklingssamarbetet.

Carina Hägg frågade om jämställdhetsperspektivet. Vår bedömning är att vi kan omsätta det, med de tydliga skrivningar som finns om jämställdhet under rättighetsperspektivet i propositionen, i ett ännu aktivare arbete än vad som hittills har bedrivits. Vi förespråkar i vårt remissvar att det skulle finnas ett särskilt jämställdhetsperspektiv. När vi läser propositionen ser vi att det har slagit igenom väldigt tydligt under rättighetsperspektivet.

Den sista frågan gällde balansen mellan bilateralt och multilateralt samarbete. Den syn som propositionen ger uttryck för, att de här bägge spåren i svenskt utvecklingssamarbete i ännu högre grad än hittills bör ses som ett spår, tycker vi speglar väldigt väl den verklighet som vi ser och vad som faktiskt behövs för att den samlade utvecklingspolitiken ska bli effektiv.

Väldigt mycket av substansen i den ståndpunkt som Sverige driver i UNDP, EU och Världsbanken har sina rötter i det kunnande vi får genom det bilaterala utvecklingssamarbetet. I många avseenden har det bilaterala utvecklingssamarbetet många komparativa fördelar i enskilda sektorer och i enskilda länder. Precis som propositionen uttrycker vill vi, i mycket högre grad än i dag, se detta som två spår men där vi inte säger att det här är det bilaterala och det här är det multilaterala och aldrig mötas dessa två. Tvärtom måste vi jobba mycket mer tillsammans med andra och genom andra.

Ordföranden: Jag tackar Staffan Herrström för detta.

2. Kommerskollegium

Peter Kleen, Kommerskollegium: Jag ber att få tacka för att vi har fått komma hit och säga några saker i den här viktiga frågan.

Kommerskollegium sysslar med utrikeshandel och handelspolitik sedan ett antal år och jobbar uteslutande med det. Vi ska bidra till regeringens två mål som är viktiga och relevanta här, nämligen till att EU:s handelspolitik blir mera öppen och till ett förstärkt multilateralt handelssystem inom ramen för Världshandelsorganisationen, WTO. Man kan säga att större delen av vårt arbete är analysarbete. Vi tar fram beslutsunderlag för regeringen i olika handelspolitiska frågor. Där har vi sedan ett par år tillbaka särskilt beaktat u-ländernas intressen. Det är en sak som står inskrivet i vår instruktion att det gäller.

Vi har också en väldigt viktig funktion som handelshindermyndighet, alltså att försöka hjälpa aktörer att komma in på den svenska marknaden. Jag vill bara nämna att det nu finns ett förslag om att man just för u-länderna skulle upprätta någon form av kontaktpunkt, kanske på Kommerskollegium beroende på vad regeringen beslutar, som skulle hjälpa u-länderna att komma in på den svenska marknaden och klara av en hel del problem som har att göra med EU:s handelspolitik, krångliga regler och sådant.

Vi har också en väldigt viktig roll, en allt större roll, som just förmedlare av kunskap på olika handelspolitiska områden, kunskapsöverföring till en rad olika u-länder. Vietnam har vi exempelvis jobbat väldigt med under det senaste året. Vi har också en väldigt viktig roll som informatör till vad man kallar den handelspolitiskt intresserade allmänheten, där vi på ett så objektivt sätt som möjligt försöker informera om regelverket både i EU och i WTO.

Vi tycker allmänt sett att den här propositionen är väldigt bra på det handelspolitiska området. Jag tror att vi kan ställa upp på allting som sägs. Så jag tänker inte upprepa allt som är bra utan kanske göra ett par reflexioner.

Vi tycker att en handelspolitisk dialog med våra samarbetspartner i olika delar av u-landsvärlden är väldigt viktig inom ramen för det bilaterala samarbetet. Det vi tycker att man skulle passa på att lyfta upp när man har samtal med de här länderna om bistånd är att man även lyfter in handelspolitiken, inte bara det tekniska biståndet utan även politikområdet. Jag tror att just frågan om

sambandet mellan handel och tillväxt, som har lyfts fram i propositionen, är väldigt central. Vi tror att det är väldigt viktigt att man i dialogen med olika länder verkligen lyfter fram också den här frågan.

När det gäller den tekniska kunskapsöverföringen tror jag att vi från vår sida kan öka och har ökat våra insatser. Jag tror att vi på olika områden kan hjälpa en hel del. Vi kunde exempelvis i Vietnam hjälpa till på en rad områden inom handelspolitiken.

Det sägs väldigt mycket om jordbruk i propositionen. Det som står där skriver vi helt under på. Alla vet att EU har stora problem med den så kallade koherensen, samstämmigheten, mellan olika politikområden. Jag vet att Sverige förgäves i konventionsförslaget har försökt få in nya skrivningar när det gäller jordbrukspolitik men inte lyckats. Som vi vet har man kanske något förbättrat situationen genom förändringarna i EU:s jordbrukspolitik, men för många aktörer i u-länderna sticker de här stöden till bönderna i i-länderna i ögonen, oavsett vilken färg man sätter på stöden – man talar om olika boxar. Problemet är att stödet till jordbruket generellt sett i industrivärlden egentligen inte har minskat särskilt mycket. Här tror jag att det är viktigt att man skapar opinion för det här.

Problemet är att vi har en ganska stor samstämmighet om problemet på jordbruksområdet i Sverige, men hur ska vi påverka EU-länderna? Vi är ganska ensamma inom EU att driva u-ländernas sak på jordbruksområdet. Det är väl ett par länder till. Vi tycker att man bör fundera över hur man ska kunna påverka de övriga länderna.

En annan fråga som vi tycker är viktig när man kommer in på det här med u-länder – Staffan Herrström var inne på det – är: Ska vi koncentrera och till vilka länder? Ordföranden frågade själv om man ska koncentrera på de minst utvecklade afrikanska länderna. Jag tycker att det är viktigt att inte glömma bort de länder som är fattiga men som befinner sig just ovanför sträcket för de minst utvecklade länderna, länder som Zambia, Uganda, Angola, Vietnam och flertalet länder i Centralamerika. De diskrimineras väldigt ofta. Om man gör särbehandling för de minst utvecklade länderna blir det en motsvarande diskriminering av de här länderna. De kommer på något sätt i kläm. På något sätt borde man titta på den här frågan och försöka definiera vilka de här länderna är. Det tror jag är en väldigt viktig fråga.

Slutligen vill jag ta upp en fråga som jag tycker är helt central när vi talar om WTO och tilltron till det multilaterala handelssystemet. Just nu är det lite stiltje på den fronten eftersom mötet i Cancún havererade, men det pågår en enorm utveckling i olika delar av världen när det gäller att sluta bilaterala och regionala handelsavtal. De sluts kors och tvärs mellan olika länder, i i- och u-länder, och de ser ut precis hur som helst. Snart sitter vi med ett enormt nätverk av olika överenskommelser, som säkert är bra för de länder som ingår i de bilaterala eller regionala avtalen. Problemet är att det finns ett antal länder som inte ingår i de avtalen. Ta exempelvis Bangladesh – landet blir alltmer diskriminerat på olika marknader, eftersom det inte kommer in i avtalen. Det

här gäller ett ökat antal länder. Vi tycker att det är lite lustigt att man kritiserar WTO, men skeendet, *the action, is somewhere else* just nu. Det är en enorm utveckling vad gäller de bilaterala och regionala avtalen, som hotar hela grundvalarna för det multilaterala handelssystemet.

Ordföranden: Tack för det, Peter Kleen.

Carina Hägg (s): Jag är väldigt glad för att man från Kommerskollegiums sida tog upp den som jag ser bekymmersamma utvecklingen med den ökade regionaliseringen i stället för att man satsar på det multinationella. Jag tror att de fattigaste länderna, de som har svårast att komma in på den internationella handelsmarknaden, i slutändan kommer att förlora på den utveckling som har tagit fart efter Cancún.

Men jag har en mer precis fråga. I den svenska debatten diskuterar vi väldigt ofta syd-nord och handelsrelationer i det perspektivet, medan det är väldigt viktigt att lyfta in att man kan stimulera handeln inte bara mellan syd och nord och mellan EU och afrikanska länder utan också mellan länderna i syd och mellan våra biståndssamarbetspartner. Kan ni vara en aktiv partner? Känner ni att ni har stöd, med den här propositionen i ryggen, så att ni kan göra ett bättre arbete där?

Holger Gustafsson (kd): För att få den tillväxt som det talas om i propositionen är handelspolitiken oerhört central, och Kommerskollegium har att påverka handelspolitiken. Nu är handelspolitiken en exklusiv EU-rätt. Min fråga är: Vilka förutsättningar och möjligheter har Kommerskollegium att verkligen påverka handelspolitiken i den riktning som propositionen vill?

Göran Lindblad (m): Jag tar vid där Holger Gustafsson slutade. Vilka beslut förväntar sig Kommerskollegium? Skulle Kommerskollegium önska att den här riksdagen tar dem för att vi ska komma till rätta med handelshindren?

Lotta N Hedström (mp): Du nämnde dialog i början. OECD, ett inte helt obekant institut, har en liten checklista för hur man skulle skapa koherens och integration i hållbar utveckling i världen och olika kriterier och påminnelser. Under 24:e kriteriet står hur man involverar alla berörda parter. Det behövs klara *guidelines* för vem, vad och hur sådana konsultationer och dialoger ska ske.

Min fråga är: Tycker ni att propositionen är tillräcklig i det här avseendet, eller har ni egna tankar om hur dialogen med utvecklingsländerna ska utformas?

Birgitta Ohlsson (fp): Allt fler globala röster höjs för att man ska ställa hårdare krav på transnationella företag vad gäller mänskliga rättigheter, arbetsrätt och annat. Vad har ni för åsikt om detta? Det är en fråga som kommer att öka i intresse de närmaste åren.

Agne Hansson (c): Handelspolitiken rör ett område där det ska råda en fri marknad. Min fråga är: Behövs det några lagstiftningsåtgärder, regelförändringar, för att kunna få med handelspolitiken på rätt sätt i utvecklingspolitiken?

Detta med dumpningar och stöd – behövs det inte också en analys av jordbrukspolitiken i biståndsländerna? Det finns de som påstår att den mera påverkar situationen än stöden som kommer utifrån, exporten?

Rosita Runegrund (kd): Det nämndes att EU:s handelspolitik till viss del har kraschat på grund av mötet i Cancún. Min fråga är: Hur ser man på detta att länderna träffar egna avtal? Vi kristdemokrater har ett förslag om att utveckla samstämmighetsindex, alltså en expertgrupp som i sig skulle kunna binda samman frågorna och där man skulle kunna ta itu med jordbrukspolitiken när det gäller TRIPS-avtalen. Hur ser ni på en expertgrupp inom till exempel Sida?

Kaj Nordquist (s): Herr ordförande! Kan det finnas ett problem när det gäller demokratimålet och ökad handel och tillväxt?

Ewa Björling (m): Hur tänker ni på Kommerskollegium? I propositionen står det att vi ska verka överallt där det behövs, det vill säga ökad flexibilitet i utvecklingspolitiken. Hur ser Kommerskollegium på det? Speciellt inom jordbrukspolitiken handlar det om att förmedla kunskap. Det är en långsiktig fråga som man måste jobba med under många år i ett land för att verkligen få effekt.

Vice ordföranden: Det gäller frågan om handelshinder mellan u-länder, framför allt mellan grannar. Det spontant riktiga är att handla med sina grannar. De är närmast, och man känner varandra bäst. Det innebär att handelshinder u-länder sinsemellan, till exempel inom Afrika, är ett mycket stort bekymmer. Vad gör Sverige och EU för att stimulera att sådana handelshinder rivs?

Peter Kleen, Kommerskollegium: Det är möjligt att jag inte klarar alla frågorna. I så fall får vi ta dem sedan.

Carina Hägg och Göran Lenmarker ställde en fråga om handeln syd—syd. Den är oerhört viktig, särskilt för de små och medelstora företagen.

Bangladesh säljer färre skjortor till Indien än till EU. Det säger lite grann om vilka handelshinder som möts mellan u-länder. Det är en sak som vi har uppmärksammat. Det finns förslag om att få ned tullarna i vissa av dessa länder, till exempel i Indien där tullarna är höga. Vi tycker att det är viktigt.

Vi har jobbat mycket med frågan om handelsprocedurer. Det är en speciell form av olika handelshinder, mer tekniska och administrativa men viktiga. Vi har gjort studier som har visat på enorma vinster om det går att få till stånd förbättringar och förenklingar. Vi jobbar både inom WTO och OECD på FN-området.

Sedan var frågan vad kollegiet kan göra och påverka. Samstämmigheten mellan den svenska regeringen och Kommerskollegium är stor – nästan helt sammanfallande. Vi har en del tyngdpunktsförskjutningar och en del saker som vi driver på. Regeringen måste ta ett helhetsperspektiv. Vi jobbar aktivt med analysarbetet. Vi ger inspel till olika möten när regeringen sitter med de övriga medlemsländerna. Vi har en rådgivande roll. Vi tar inga egna beslut. Våra råd stäms av med andra inspel som regeringen får från andra aktörer. Vi försöker att vara breda i våra analyser och ta hänsyn till intressen hos olika organisationer och folkrörelser i Sverige. Vi arbetar i olika referensgrupper.

Sedan var det en fråga om vilka beslut vi kan fatta. Vi kan inte ta några egna beslut annat än i fråga om kunskapsöverföring och att hjälpa till med konkreta handelshinder. När det gäller politiken är vi en stabsmyndighet till regeringen. Vi lägger fram våra analyser, rapporter och beslutsunderlag, och det är regeringen som fattar beslut om vilken position Sverige ska ta vid möten med de övriga EU-länderna.

I fråga om checklisten och OECD passar jag. Jag kan kanske få återkomma till den frågan. Jag berörde frågan lite grann i början. Det är viktigt att ha en dialog med länderna i det bilaterala samarbetet, passa på att lyfta fram handelspolitiken som ett viktigt politikområde, om det ska vara samstämmighet mellan dem. Det har inte skett på det sättet hittills. Vi tycker att det är viktigt att även om vi har en gemensam handelspolitik att vi också passar på med våra viktiga samarbetspartner att diskutera frågan ordentligt. Hur kan man se på politikområdet, och hur kan man passa in i de övriga områdena?

Vi har inte särskilt mycket att göra med transnationella företag när det gäller koder och agerande. Vi kommer ganska lite i kontakt med det problemet i våra utredningar. Vi anser att vinsterna framför allt ligger i en öppen handelspolitik för de små och medelstora företagen. De större företagen kan ofta hoppa över handelshinder genom att investera i andra länder, vilket små och medelstora företag inte kan göra på samma sätt.

Sedan var det en fråga om jordbrukspolitiken. Det var någonting om lagstiftningsåtgärder, och jag kommer tillbaka till den frågan senare.

Det ställdes en fråga om det är problem med den jordbrukspolitik som förs i dessa länder. Självklart! Det är mycket det det beror på. Det ska inte minska insatserna för att ta bort den djupt orättvisa politik som i-länderna bedriver genom sin subventionspolitik, särskilt exportstödet. Överskott hystas ut på världsmarknaden och gör det fullständigt omöjligt för u-länderna att konkurrera.

Jag ber att få återkomma om expertgruppen för EU:s handelspolitik.

Det ställdes en fråga om det finns en konflikt mellan demokratimålet och ökad handel och tillväxt. Det ser inte vi. Tvärtom! Vi tror att en öppnare handel går hand i hand med ökad demokrati och ökad öppenhet. De studier som har gjorts av ekonomer visar att länder som är mer öppna mot omvärlden har en

starkare demokratisk förankring och har starkare indikatorer på jämställdhet och demokrati. Det finns naturligtvis undantag, men det är en allmän trend som forskarvärlden har identifierat.

Ökad flexibilitet och mer långsiktig kunskap. Många av dessa frågor är långsiktiga. Man måste jobba långsiktigt. Det är en långsiktig fråga att få opinioner i olika länder att svänga om jordbrukspolitik. *Politics starts at home* brukar man säga. Om vi inte får en ändrad attityd i många av de tunga länderna, USA, Frankrike och Tyskland, i fråga om jordbrukspolitik kommer det att gå långsamt.

Vice ordföranden: Vi har också möjligheter att komma tillbaka till frågor vi särskilt vill fördjupa oss i under andra halvlek.

Tack, Peter Kleen och Kommerskollegium.

3. JämO

Vi går över till nästa inbjudna remissinstans, nämligen JämO, jämställdhetsombudsman Claes Borgström. Välkommen.

Claes Borgström, JämO: Tack så mycket för inbjudan.

Som en nationell institution för bevakande och främjande av mänskliga rättigheter, som Jämställdhetsombudsmannen är, är det självklart att vi ställer oss bakom att politiken för global utveckling ska präglas av ett rättighetsperspektiv och också präglas av de fattiga kvinnornas och männens perspektiv på utveckling – och också ett barnperspektiv. Det är ett perspektiv sett från pojkar och flickor som lever under fattiga förhållanden. Jag vill gärna understryka detta inledningsvis.

Ett led i att främja rättighetsperspektivet är att stödja uppbyggnaden av institutioner som liknar den svenska ombudsmannainstitutionen. Det finns ett mycket starkt intresse runtom i hela världen vad gäller vår modell, även om man naturligtvis inte kan kopiera den. Det finns olika varianter; *human rights defender*, kommissioner och så vidare.

Jag konstaterar med tillfredsställelse att betydelsen av jämställdhet mellan kvinnor och män genomgående framhålls i propositionen som en viktig faktor för ett fruktbart utvecklingsarbete. Jag kan instämma med Staffan Herrström att skrivningarna i propositionen är starka på den punkten. Men jag tycker att det finns anledning att gå längre än så. Jämställdhet mellan kvinnor och män är i själva verket en absolut förutsättning för en reell och hållbar utveckling. Jämställdhet, som i och för sig är könsneutral, betyder i praktiken att det är nödvändigt att eliminera diskriminering av kvinnor, att stärka deras rättigheter och att understödja deras faktiska möjligheter att delta i samhällslivet på alla olika områden.

Bekämpande av fattigdom kan aldrig ge bestående resultat så länge kvinnors rättigheter inte stärks. Jämställdhet mellan kvinnor och män, som bland annat Amartya Sen har visat, är av direkt och avgörande betydelse för befolkningsutvecklingen, vilket i fattiga regioner eller fattiga länder får en direkt påverkan på fattigdomen.

Som nämns i propositionen har jämställdhet omedelbar betydelse för miljöfrågor, för utbyggnad av den sociala omsorgen och för folkhälsan. Jämställdhet påverkar säkerhets- och försvarspolitiken. Den analys som ligger till grund för säkerhetsrådets resolution 1325 från år 2000, är att FN:s medlemmsstater anmodas att öka kvinnors deltagande på alla beslutsfattande nivåer i nationella, regionala och internationella institutioner för att förhindra respektive lösa konflikter. Lika angeläget är det enligt resolutionen att kvinnor också deltar i fredsbyggande arbete i postkonfliktområden. Självfallet har jämställdhet ett avgörande inflytande på omfattningen av mäns våld mot kvinnor, det sexualiserade våldet, våldtäkter som vapen i krig, prostitution, *trafficking* av kvinnor för sexuellt utnyttjande, handel av barn. Listan över sambandet mellan å ena sidan jämställdhet mellan kvinnor och män och å andra sidan en rättvis och hållbar global utveckling kan göras mycket längre. I själva verket har jämställdheten en avgörande betydelse för ett framgångsrikt arbete inom alla de olika politikområdena. Mina egna erfarenheter, som i och för sig kanske är relativt begränsade, handlar om att jag har deltagit i utvecklings-samarbete inom den rättsliga sfären i Laos, Vietnam, Kina och Armenien. De bekräftar fullständigt säkert att allt utvecklingssamarbete måste innehålla ansträngningar att förbättra kvinnors villkor för att vara meningsfullt.

Kvinnors deltagande i beslutande organ på alla nivåer, från lokala plan upp till centrala, nationella organ, är naturligtvis en nyckelfråga för den demokratiska utvecklingen i ett samhälle. I sin tur en grundförutsättning för en sådan utveckling är att kvinnor får tillgång till utbildning på samma villkor som män. Med utbildning följer också möjligheter att få kunskaper om sina egna rättigheter och att i nästa led kräva dem.

Ett könsperspektiv, en konsekvensanalys ur könsvinkel, med andra ord *mainstreaming*, måste prägla allt biståndsarbete. I det arbetet måste fokus sättas på männen.

Jag anser mot bakgrund av det jag kortfattat har nämnt att det inte är tillräckligt med att ange *gender mainstreamings* som en metod i arbetet att främja en rättvis och hållbar utveckling. Jämställdhet mellan kvinnor och män måste vara ett särskilt angivet delmål för svenskt utvecklingssamarbete. Ett arbete för att uppnå det delmålet är i sin tur en förutsättning för att de fattigas perspektiv också ska råda. För att fylla det med ett reellt innehåll är det nödvändigt med jämställdhet mellan kvinnor och män.

Vice ordföranden: Tack, Claes Borgström. Vi har återigen en frågelista från utskottets ledamöter.

Carina Hägg (s): JämO har ett viktigt ansvarsområde. Det var intressant att lyssna på de synpunkter du hade.

Om vi ska lyfta de fattigaste av de fattiga kvinnornas levnadsnivå behöver de lyftas upp ekonomiskt, få mer makt över sina egna liv och få mer makt över samhällsutvecklingen. Det är prioriterade frågor. Samtidigt ska de verka i manliga strukturer, både här hemma men även i de länder där problemen finns i den omfattning vi talar om här.

Det gäller också att ha de bästa utvärderingsverktygen. Erfarenheterna hittills säger oss att det är inte så jättelätt att utvärdera hur jämställdhetsmålen har genomtyrat biståndspolitiken mer än i policydokument. Hur ser du på utvärderingsmöjligheterna i dokumentet? Har du några goda råd framöver?

Birgitta Ohlsson (fp): Herr ordförande! JämO är förvisso en nationell myndighet som koncentrerar sig på jämställdhetsarbetet på arbetsmarknaden, att kunna kombinera familjeliv och karriär.

På vilket sätt nyttjas er fantastiska kompetens på området konkret när det gäller svensk biståndspolitik? Hur pass mycket är ni med för att influera andra länder att nå de goda resultat vi har nått i Sverige?

Rosita Runegrund (kd): Ordförande! Jag är glad för att Claes Borgström tog upp de grundläggande frågorna och resolution 1325.

Du sade till oss att grundförutsättningen är att kvinnorna är med i de beslutande församlingarna. Jag tycker att propositionen brister i det hänseendet om man ser till de parlamentariska församlingarna. Där har kvinnorna i de fattiga länderna inte det stöd eller de förutsättningar som verkligen behövs. Debatten pågår inte i parlamenten i de olika länderna. Hur tycker du att vi ska kunna stödja de fattigas perspektiv och kvinnorna i beslutande församlingar?

Lars Ohly (v): Nu har propositionen inte jämställdhet som ett delmål. Vad är risken med det? Vad är risken med att vi inte har ett särskilt jämställdhetsmål enligt propositionen? Kan du ge konkreta exempel på att ett sådant mål skulle kunna förändra svensk utvecklingspolitik på något sätt?

Lotta N Hedström (mp): Min fråga ansluter lite grann till vad Birgitta Ohlsson frågade.

Upplever ni som svensk myndighet att propositionen skulle ge er ett vidgat mandat att agera på internationell botten eller ge råd till regeringen i till exempel frågor om förhindrande av könsstympning, bortgifte av unga flickor eller kvinnligt deltagande i konfliktlösning och uppbyggnad i till exempel Irak?

Agne Hansson (c): Lite mer konkret skulle jag vilja ha synpunkter på hur man motverkar diskriminering av kvinnor, till exempel garanti för utbildning i stället för att de som barn tvingas ut i arbete. Det kan vara lånegarantier. Det är ofta så att krediter för verksamheter får större effekt om de ges till kvinnor. Vad behöver göras mer konkret för att nå jämställdhetsmålen?

Berndt Ekholm (s): Min fråga ligger nära Lars Ohlys, möjligen med en annan infallsvinkel. Propositionen och Globkom vill skapa en koncentration. Det är utifrån ett yttre tryck, bland annat från OECD/DAC. Det är en fokusering i det här fallet med biståndet till fattigdomsperspektivet men också rättvis och hållbar utveckling.

Nu finns i det övergripande målet rättvisa och hållbar utveckling med. I anslutning till det övergripande målet finns rättviseperspektivet.

De är utvecklade i huvuddrag eller inriktning. Ett av inriktningsmålen är jämställdhet. Jag sade nu, lite slarvigt, *mål!* Vad är det egentligen för skillnad mellan den gamla politiken som hade delmål och den nya politiken som kallar jämställdhet för ett huvuddrag? Jag skulle vilja påstå att det är ingen skillnad. Vad vinner man genom att tala om ett delmål? Kan du förklara det?

Vice ordföranden: Låt oss vända på resonemanget. Det sker en stark utveckling vad gäller födelsetal i u-länderna. Det är inte bara Europa och Sverige som har låga födelsetal utan många u-länder är på väg att få lika låga födelsetal – två - tre barn per kvinna. Hur påverkar detta jämställdheten? Ser man någon trend och tendens?

Claes Borgström, JämO: Jag ska försöka så gott jag kan att besvara en del frågor som till viss del ligger utanför mitt och JämO:s kompetensområde. Jag ska göra så gott jag kan.

Den första frågan var från Carina Hägg. Den handlade om att utvecklings-samarbete sker i starkt manliga strukturer. Hur ska man om man driver jämställdhetsfrågan kunna utvärdera att det har lett till något resultat? Det är inte lätt. Det är inte lätt ens i vårt eget land att göra en bärkraftig analys av utvecklingen. När det gäller jämställdhet talar man ofta om att kvantitet faktiskt är ett mått på kvalitet. Det gäller inte alla andra områden. Det är inte den enda faktorn naturligtvis. Det är en utvärderingsmöjlighet att se på förändringar när det gäller proportioner mellan kvinnor och män i olika sammanhang när det gäller beslutsfattande organ och inom andra områden i samhället. Det är en möjlighet. Jag kommer tillbaka till frågan om betydelsen av jämställdhet som ett särskilt delmål.

Hur utnyttjas JämO:s kompetens, frågade Birgitta Ohlsson. JämO är den enda svenska myndighet som har jämställdhet som sitt uppdrag. Men vårt uppdrag som myndighet är faktiskt begränsat till arbetslivet och sedan mars 2002 också till universitet och högskolor. Jag kan passa på att inom parentes säga att det är ett problem. Vi vill på JämO naturligtvis delta i det internationella utvecklingsarbetet, men det är ingenting som egentligen ligger i vår kärnverksamhet. Vi har ett mycket stort internationellt samarbete. Både jag och andra på JämO reser mycket utomlands, och vi tar emot många delegationer utifrån. Den kompetens vi har utnyttjas något mer än till hundra procent.

Sedan var det frågan om hur kvinnors representation i beslutande församlingar ökar. Debatten pågår inte i de nationella parlamenten i de länder det är fråga om.

Jag vet inte riktigt om jag vill hålla med om det utifrån min erfarenhet. Diskussionen finns. När svenskt biståndsarbete finns på plats finns diskussionen alltid med i våra överläggningar med representanter för de olika nationella parlamenten. Jag har träffat parlamentariker och regeringsrepresentanter i alla de sammanhang jag har varit ute i.

Jag kan komma tillbaka till frågan om stöd. Det är nästa fråga!

Vad finns det för risk, frågade Lars Ohly, om man inte har jämställdhet som ett klart uttalat delmål. Det var även andra som frågade om det. Bland annat Berndt Ekholm undrade vad det är för skillnad på förr och nu.

Det finns en viss skillnad. Jämställdhet och att hävda kvinnors rättigheter är inte alldeles enkelt att få gehör för, inte heller i Sverige. Än svårare är det i många av de länder vi talar om. Det finns ett artigt intresse som många gånger inte är genuint förankrat med dem jag har haft kontakt med. Därför har ett klart uttalat delmål, att jämställdhet mellan kvinnor och män ingår som ett sidoordnat mål tillsammans med de andra målen, sin betydelse från pedagogisk utgångspunkt men också rent konkret. Man kan inte ingå i ett utvecklingssamarbete om man inte också är beredd att driva jämställdhetsfrågan. Det ökar förutsättningarna för att driva frågan i många av de länder vi talar om.

Lotta N Hedström frågade om propositionen ger ett ökat mandat att agera internationellt. Jag sade inledningsvis att jag tycker att skrivningarna i sig, genomgående i hela propositionen, är bra. Att inte ha ett mandat att verka internationellt är inte det som är problemet för JämO:s verksamhet. För vår del är det en resursfråga.

Sedan var det en fråga om utbildning. Jag tycker bra om konkreta frågor. De är viktiga. Problemet inom det här området är att det är svårt att ge svar på riktigt konkreta frågor. Vi har ett antal olika verktyg för att främja jämställdhet i Sverige. En del av dem kan man använda sig av utomlands. Jag har talat om vår idé att om man främjar jämställdhet i arbetslivet ger det avtryck inom andra områden i samhällslivet. Det måste också ligga inom biståndsarbetet i sig att ta fram de olika instrument som kan användas för en mer konkret förändring. Ett delmål är en viktig utgångspunkt för att driva konkreta projekt eller frågor.

Slutligen var det ordförandens fråga. Födelsealen sjunker. Jag nämnde Amartya Sen, den indiske nobelpristagaren i ekonomi. Han har talat om sambandet mellan befolkningsutvecklingen och jämställdhet. Det finns naturligtvis ett klart samband mellan befolkningsutvecklingen, kvinnors möjligheter att hävda sig i det sociala samhället och fattigdom. Det är det svar jag kan ge. Sambandet är alldeles klart. Det intressanta med svensk teori är att samtidigt som den kan visa ett sjunkande födelseal, där det faktiskt är fråga om en

icke önskvärd befolkningsutveckling i vissa fattiga regioner, kan samma metod med jämställdhet också ha sitt intresse i Västeuropa, inom EU, där den sjunkande nativiteten också anses ha ett visst samband med icke-jämställdhet.

Vice ordföranden: Tack, Claes Borgström. Därmed är vi klara med myndighetsdelen, och vi går över till det som på klingande svenska heter NGO, det vill säga frivilligorganisationer. Jag inviterar Forum Syd, Inger Björk och Maud Johansson.

4. Forum Syd

Inger Björk, Forum Syd: Tack för att vi fick komma hit.

Vi kommer att ta upp ett par punkter som ett antal organisationer står bakom i nuläget. Det är Forum Syd, Diakonia, Svenska missionsrådet, Svenska Röda Korset, Afrikagrupperna, Kooperation utan gränser och PMU Interlife. Vi har tillsammans försökt att ta fram några punkter som vi tycker är viktiga att titta på i förhållande till utvecklingspropositionen. Sedan kommer flera av organisationerna att ha egna synpunkter vid sida om detta.

Vi tycker att förslaget är bra när det gäller svensk politik för global utveckling när det gäller de övergripande målen. Vi är helt överens om att alla politikområden ska bidra till en rättvis och hållbar utveckling. Vi tycker att det är bra att den globala politiken ska präglas av ett rättighetsperspektiv och att främja fattiga människors behov och perspektiv.

Vi kommer att koncentrera oss på det som vi tycker är de stora förändringarna i utvecklingspropositionen. När det gäller biståndspolitiken och utvecklings-samarbete ser vi inte så stora avgörande skillnader i den nuvarande propositionen jämfört med nu. Vi ser att de stora avgörande skillnaderna ligger inom andra områden när det gäller samstämmighet mellan olika politikområden, när det gäller förändringar som behövs i finanspolitik, handelspolitik och näringspolitik. Därför väljer vi att ta upp två punkter som berörs här.

Den första punkten handlar om att det är viktigt att det finns verktyg så att det blir möjligt med en samstämmig politik att realisera de goda ambitionerna och de övergripande målsättningarna.

Den andra punkten som vi kommer att ta upp är att det är nödvändigt att det finns en politisk vilja att förutsättningslöst analysera och även tänka om inom flera av de andra politikområdena för att just utvecklingsmålen ska vara överordnade och att det ska bli samstämmig politik.

Låt oss först titta på verktygen. Vi anser att det är viktigt att det finns en koordinering på hög politisk nivå. Det är inte bara en koordinering när det gäller att sammanställa rapporter från departement. Det krävs en funktion som verkligen ser till att det finns konsekvensanalyser när det gäller olika förslag till politik, att man förtydligar och analyserar de målkonflikter vi ser självklart kommer att komma upp mellan olika delområden och politikområden.

Vi ser att det är nödvändigt att det finns problemanalyser, att det finns klara och tydliga mål i departementens handlingsplaner. Vi ser att det krävs obligatoriska konsekvensanalyser för att säkra regelverk för svenska myndigheters politik och att de verkligen styr politiken på sådant sätt att utvecklingsmålen blir överordnade.

Maud Johansson, Forum Syd: När det gäller de konkreta analyser och inriktningar som finns skissade i propositionen för olika politikområden fokuserar vi, förutom biståndet, på andra områden. Vi menar att en hel del av dem behöver konkretiseras och förbättras ganska mycket för att politiken redan nu ska riktas in mot att leda till rättvis och hållbar utveckling.

Jag ska kort nämna två av de centrala frågorna. Den ena rör det som kallas *poverty reduction strategies*, PRS, nationella fattigdomsstrategier som initierats av Världsbanken och IMF. De utgör nu ett väldigt viktigt underlag för skuldlättnader men inte bara för skuldlättnader. De styr också mycket av biståndspolitiken och olika stödåtgärder. De är väldigt centrala.

Propositionen nämner de här processerna men helt okritiskt. Grundtanken med PRS som verktyg är naturligtvis utmärkt. Det ska vara lokalt ägda framtagna utvecklingsplaner. Men ute i världen växer kritiken mot de här processerna ganska lavinartat nu. Det gäller både processen, att det folkliga deltagandet som ska finnas i praktiken är väldigt dåligt, och innehållet, framför allt de makroekonomiska komponenterna. Världsbanken och IMF använder i många fall PRS som de gamla nu hårt kritiserade strukturanpassningsprogrammen. De används som verktyg för ganska omdiskuterade makroekonomiska reformer.

Propositionen kan förstås inte ange en detaljerad svensk hållning, men det är viktigt att i ett styrdokument som det här notera att det finns problem. Man måste försöka dra lärdomar av PRS och arbeta för förbättringar.

Det andra jag vill nämna väldigt kort är det som står om handelspolitiken i propositionen. Vi menar att det finns samma grundproblem där. Läget i världen är att handelsreglerna inom WTO till exempel men också inom många bilaterala och regionala organisationer är problematiska. De är i grunden inte utformade för att gynna en rättvis och hållbar utveckling. De är utformade efter olika länders kommersiella intressen. FN:s kommission för mänskliga rättigheter har ganska många gånger de senaste åren varnat för effekten av de här regleringarna, till exempel effekten av avregleringen av jordbruksmarknaden i fattiga länder i förhållande till livsmedelssäkerhet och rätten till mat.

Propositionen säger i princip att den svenska WTO-politiken och handelspolitiken slogs fast 1999 och att några vidare analyser eller förändringar inte behövs. Vi kan se ganska stora svagheter i den politik som formulerades 1999, till exempel i förhållande till livsmedelssäkerhet, som jag nämnde, men också i förhållande till andra kontroversiella frågor som är viktiga att inte

tappa när man talar om jordbruk. Det handlar om patentregelverk, regler om kapitalflöden som faktiskt var det som Cancún i slutänden kraschade på, och så vidare.

Det är samma sak här. Politiken kan kanske inte detaljformuleras i en proposition, men riktningen måste läggas fast. Det är fundamentalt att det konstateras att det finns problem. Det måste ske löpande konsekvensanalyser och finnas en öppenhet för förändringar av den svenska politiken för att det övergripande målet ska uppnås.

Det här var två politikområden. Det finns andra som vi tycker borde förbättras som skuldfrågor, vapenexport och så vidare. Vi går inte in på dem nu eftersom våra minuter är slut. Vi har skrivit ett papper som vi har lagt ut. Vi hoppas att alla tar ett ex.

Vice ordföranden: Tack för det, Forum Syd. Nu kommer de flitiga frågeställarna.

Carina Hägg (s): Jag har en fråga som föredragarna själva inte lyfte fram, men jag vill gärna ställa den eftersom ni representerar så många organisationer. Globkom talar om 20 samarbetsländer. Sida talade om att man i dag finns i 120 länder. I praktiken finns då svenskt bistånd i långt fler länder än så. Har ni några synpunkter på hur man ska skriva? Ska det vara 20 eller 120 länder, eller ska man skriva något mitt emellan? Spelar det som vi kommer att landa på i betänkandetexten någon roll för de organisationer som ni företräder?

Holger Gustafsson (kd): Jag skulle vilja ställa en fråga som jag hoppas kan få hänga kvar även till de kommande organisationerna, de som är en förlängd arm för Sida och mottar pengar för att bedriva verksamhet på fältet. När det blir en epokförändring i biståndspolitik, som vi ser det här som, är det lätt att vi alla börjar använda nya ord och uttryck som tillväxt, en bred politik och allt sådant. Vilken effekt får det i er egen organisation? Vad gör ni i dag i er ledningsstruktur för att leva upp till det nya? Hur agerar ni på fältet för dem som ska genomföra det? Hur ska man genomföra det på ett effektivt sätt? Det är viktigt för skattebetalarna.

Ewa Björling (m): Min fråga liknar lite den som Holger ställde. Det är viktigt att vi inser, när vi sitter här i dag, att det är global utvecklingspolitik vi ska diskutera och inte traditionell biståndspolitik. Det är väldigt lätt att halka in på det, eftersom det är det vi är vana vid. Hur har Forum Syd tänkt? Hur tänker frivilligorganisationerna när det gäller att verkligen förändra sitt arbete så att det gäller global utveckling och inte traditionellt bistånd? Ska organisationerna över huvud taget se ut som de gör i dag? Ska det vara den formen av kunskap, eller funderar man på att förändra och bilda en helt annan typ av organisation?

Agne Hansson (c): Jag har samma ingång. Vi pratar om en tyngdpunktsförskjutning med vackra mål. Jag ställer gärna upp på dem, men det är lätt att dölja effektivitet med att tala vackert. Jag skulle vilja ha synpunkter från er på geografisk prioritering, sektorsprioritering och ämnesvis på miljö, aids, jordbruk till exempel.

Carl B Hamilton (fp): Jag uppfattar det som att ni tyckte att målen som är angivna i stort sett är okej. Jag tycker att målet om demokrati har alldeles för svag vikt. Varför tycker ni det också? Det verkar som om ni instämmer i det, eller hörde jag fel? Det återknyter lite till det som Peter Kleen sade. Det är ganska tydliga samband mellan å ena sidan öppenhet, handelspolitiskt bland annat men även i andra avseenden, inflöden av idéer, människor ut och in i länder, och å andra sidan demokrati. Ni talade själva om folklig förankring. Då är väl just det här med frihandel, öppenhet och demokrati i ett och samma paket.

Det som är så slående med den här propositionen och också er egen framställning är det som Agne Hansson var inne på. Det handlar om en idyllisering. Vi har ju ett väldigt stort problem. Vi har gett bistånd alltsedan proposition 100. 1968 tror jag att det var. Olof Palme skrev. Där hade man en väldigt optimistisk syn på biståndets förmåga att förändra. Den synen är inte kvar. Tvärtom är erfarenheten väldigt dystert i det perspektivet. Efter 40 år är det många länder i Afrika som har en sämre levnadsstandard nu än när biståndsgivningen började för 40 år sedan. Vad drar ni för slutsatser av det?

Vice ordföranden: Det var 1962 som propositionen kom.

Carl B Hamilton (fp): Tack. Jag är inte lika konservativ som ordföranden så jag visste inte det.

Rosita Runegrund (kd): Jag har en fråga när det gäller verktygen på mikronivå. Hur ser ni på de folkliga organisationerna och deras bas i de fattiga länderna? Lyssnandet måste stärkas för att de fattiga människornas önskemål och hur de ser på utvecklingen ska komma fram bättre. Vilka verktyg tycker ni att man ska ha på mikronivå? Hur stärker man de folkliga organisationerna i utvecklingsländerna?

Kaj Nordquist (s): Jag har två frågor. Den ena anknyter precis till det som Carl B Hamilton var inne på. Det var intressant att ni gjorde en lite annan distinktion när det gäller demokratiutveckling och frihandel eller handel och ekonomisk utveckling. Jag skulle vilja att ni utvecklade synpunkterna där. Kommerskollegium såg ett tydligt samband. Det gjorde inte ni.

Min andra fråga gäller vilken roll ni får i framtiden om balansen förändras mellan bilateralt och multilateralt bistånd. Finns ni med i det multilaterala sammanhanget?

Lotta N Hedström (mp): Det sägs väldigt lite om personbiståndet. Har ni några utvecklade tankar om hur det idealt sett borde se ut i framtiden? Ska det kopplas till andra former och också kanske bli personbistånd på ett mer ömsesidigt sätt med utbyte i åtminstone två riktningar?

Inger Björk, Forum Syd: Vi tar frågorna i lite annan ordning, och vi hjälps åt. När det gäller svaren kan vi inte stå för mer än för Forum Syd. I vissa frågor är vi överens med vissa organisationer, i vissa med andra.

När det gäller vilka länder det är och de 20 länderna som fanns tidigare sade vi i ett gemensamt remissvar från en mängd enskilda organisationer till Globkom-utredningen att vi var kritiska till att man skulle begränsa antalet länder till länder som var demokratiska och hade kommit långt i olika avseenden. Vi ser det utifrån det civila samhällets perspektiv. Det handlar om att kunna stödja folkligt inflytande och organisationer som ofta står i opposition till icke-demokratiska regeringar. Däremot har vi inga andra synpunkter när det gäller detta.

Jag börjar bakifrån med frågan om hur vi ser på det folkliga inflytandet. Eftersom vi är organisationer från det civila samhället ser vi nödvändigheten av att fattiga människor från basplanet ända upp har möjlighet att ge sina synpunkter på vilken utveckling, vilka behov och vilket perspektiv de har. Vi ser till exempel att de fattigdomsstrategier som man har talat så mycket om borde kunna göras från lokal nivå och upp nationellt. Det måste finnas tid. Det är en demokratisk process vi talar om här. Vi talar om både kvinnor och män och om möjligheter för människor som organiserar sig på olika nivåer. Vi ser det som ett väldigt viktigt demokratiskt instrument. Det handlar om att lyssna och framför allt om att människor ska få inflytande på olika nivåer. Vi har en viktig roll i våra länder och i vår utvecklingsproposition att ge möjligheter och öppenhet för en sådan sak.

När det gäller idylliseringen och frågan om biståndet kan förändra någonting är det samma sak. Visst har det funnits problem. Man har dragit vissa lärdomar. Vissa saker har varit helt felaktiga. Om vi ser det ur vårt perspektiv kan man säga att vi under de senare 10 – 20 åren på väldigt många olika ställen har kunnat stärka varandra när det gäller organisationen inom det civila samhället. Vi har kunnat hitta en plattform för att få ett inflytande på olika nivåer i relation till kommunala eller nationella regeringar. Bistånd är olika saker. Perspektivet förändras. I den nya propositionen ser man att alla politikområden påverkar utvecklingen. Det är nödvändigt att människor nerifrån och upp har möjlighet att ha inflytande. Det hänger ihop med frågor som handelspolitik och möjligheten för olika länder att ha sina egna ekonomiska strategier. För att fattiga människor och fattiga kvinnor ska kunna ha inflytande och bestämma hur de vill ha det krävs det att man har olika modeller och olika sätt att lösa problemen från lokal nivå och uppåt. Det hänger ihop med frågan om demokrati och öppenhet när det gäller handelspolitik och förändring. Människor på olika nivåer och nationella regeringar måste kunna komma fram till olika förslag.

Maud Johansson, Forum Syd: Jag skulle vilja kommentera NGO:ers nya roll. Jag är väldigt mycket del av den förändringsprocess som faktiskt redan har skett. Folkrörelser av alla möjliga kategorier driver inte längre bara biståndsprojekt. Jag säger bara men vi tror mycket på bra bistånd. Vi ska inte sluta

med det. Men vi är ute och diskuterar skuldfrågor. Vi gör analyser av PRS. Vi bedriver opinionsarbete kring handelsarbete. Vi blev till och med beskyllda av en av EU:s kommissionärer att det var NGO:ers fel att det kraschade i Cancún. Så pass aktiva uppfattar man att vi är.

Processen är på gång. Det viktiga är att göra båda delarna. Vi finns ute. Vi är involverade lokalt och i att påverka politiken. Det är jätteviktigt att vara det. Det tillhör verkligen det som Forum Syd har som en stor *mission* att jobba med.

Jag vill göra en kort kommentar kring demokrati. Vi uppfattar att demokrati ligger väldigt mycket i det övergripande målet om ett rättvist och hållbart samhälle. Ett av huvuddragen som är definierat i propositionen tillsammans med mänskliga rättigheter är demokrati och god samhällsstyrning. Vi har ingen fundamentkritik av att det är dåligt formulerat i propositionen, även om vi håller med om att det är en viktig fråga av många.

Jag vill varna lite för de överförenklade sambanden. Peter sade att öppenhet leder till demokrati. Riktigt så enkelt är det inte. Verkligheten är förbaskat komplex. Vi skulle gärna se att demokrati och tillväxt hänger ihop till exempel. Men det är inte ens så enkelt. Det är inte ens så enkelt som att öppenhet när det gäller handelsregler och så vidare leder till tillväxt. Jag har just sett studier som har pekat rätt mycket på motsatsen. Verkligheten är komplex. Låt oss inte köpa överförenklingarna. En komplexitet kring reglerna, en asymmetri med utrymme för olika varianter och strategier, är väldigt fundamental. Vad som har lett har sett lite olika ut i olika delar av världen.

Inger Björk, Forum Syd: Angående vad som händer i våra organisationer kan vi säga att när vi till exempel pratar med människor i Bolivia så pratar de om vattnet: Priserna har höjts. Vad beror det på? Jo, hela vattendistributionen har privatiserats. Varför då? Hur hänger det ihop? Jo, det hängde ihop med Världsbanken en gång.

Det är en helt annan diskussion. I somras träffade jag småbönder i Honduras. Vad pratade de om? Jo, om det nya handelsavtalet i Centralamerika: Vad händer nu? Kommer det en massa dumpade billiga livsmedel till marknaden i vår by? Vad händer med oss småbönder eller lantarbetarna här? Kommer vi att kunna ha något utsäde? Hur ska vi göra? Nu kommer det genmanipulerat utsäde från USA. Vad händer då?

De globala utvecklingsfrågorna diskuteras i dag ute i småbyar och ute bland fattiga människor på väldigt många ställen i världen. De försöker att förstå hur det hänger ihop. Det är en helt ny situation jämfört med för bara fem – tio år sedan. Vi tvingas att försöka förstå det här och även att ändra våra organisationer.

Vice ordföranden: Tack för det. Det var Forum Syd. Vi går vidare till Kooperation utan gränser. Lennart Hjalmarsson med flera står det. Du är välkommen.

5. Kooperation utan gränser

Lennart Hjalmarsson, Kooperation utan gränser: Tack för inbjudan. Kooperation utan gränser är sedan 1958 den samlande svenska kooperationens biståndsorganisation. Vi har som medlemsorganisationer representanter från såväl konsumentkooperationen, jordbrukskooperationen som bostadskooperationen. Vi är till formen en ideell förening. Vi har tre primära verksamhetsområden: landsbygdsutveckling, bostadslösningar och olika finansiella tjänster.

Vi har den uppfattningen att ansatsen i politiken är positiv. Vi delar den helhetssyn som det finns uttryck för och huvuddragen. Jag tänker inte gå in på övergripande frågor utan ska försöka koncentrera mig på frågor som ligger vår organisation nära. Det är tre frågor: landsbygdsutveckling, bostadslösningar och kooperationens relevans när det gäller biståndsarbete.

Vi anser att mat är en mänsklig rättighet. Det dör 1 000 barn varje timme på grund av svält och svältrelaterade sjukdomar. Majoriteten av alla fattiga människor finns på landsbygden. Vi arbetar med landsbygdsutveckling och har valt att göra det i vid mening. Vi arbetar inte bara med jordbrukstekniska frågor utan vidare än så med handelsfrågor och olika typer av tjänster för att vi ska kunna få en ekonomiskt och socialt hållbar utveckling. Vi tror att en bra jordbrukspolitik lokalt tillsammans med ett utvecklande av lokalt entreprenörskap och företagsamhet ger förutsättningar för ökade inkomster på landsbygden. Vi stöder också lokala spar- och kreditföreningar.

Vi tycker att det är bra att regeringen i propositionen slår fast att landsbygdsutveckling är avgörande för förbättrade levnadsvillkor. Vi ser fram emot att detta återspeglas i det kommande biståndet.

När det gäller boende anser vi att en bostad är en mänsklig rättighet. 40 % av befolkningen i utvecklingsländerna bor i slumområden. Avsaknad av värdiga bostäder är ett hinder för andra mänskliga rättigheter. Vi tycker därför att det är väsentligt att bidra till anständiga boendemiljöer. Det är ett angeläget område inom biståndet.

I propositionen behandlas över huvud taget inte bostadsfrågan. Vi tycker att det bör rättas till i den fortsatta behandlingen.

När det gäller kooperationens relevans är det för oss som representerar stora delar av den kooperativa rörelsen i Sverige naturligt att lyfta fram kooperativa lösningar som en väsentlig del i den svenska politiken för global utveckling. Vi anser att kooperativt företagande som ett sätt att bekämpa fattigdom alltför lite uppmärksammas, såväl i Globkom som i propositionen. Det är av vikt att kooperativ samverkan tydliggörs som ett väsentligt verktyg i utvecklingsarbetet. Både FN och ILO har på senare tid uppmärksammat den potential som finns i kooperativa lösningar för att uppnå milleniemålen år 2015.

Kooperation som företagsform är enligt vår mening en bra modell för fattigdomsbekämpning och ökad rättvisa. Kooperation kombinerar ekonomisk tillväxt och affärsutveckling med demokrati och socialt ansvarstagande. En kooperativ förening hålls levande genom ett genuint engagemang. Männ-

skorna måste själva ta ansvar för och äga sin egen utveckling. Historiskt finner vi mängder av bevis för att medlemmar i kooperativ samverkan har ökat sina inkomster, minskat sina risker och blivit stärkta i sitt aktiva medborgarskap i samhället.

Tyvärr är det också så att kooperativ i vissa länder, speciellt i Afrika och i öst, har använts på ett felaktigt sätt. Statligt kontrollerade kooperativ har misslyckats med att mobilisera medlemmar. Kooperation måste vara självständig. Det är avgörande för dess verksamhet. Nu hörsammar de flesta länder detta och ser till att det finns regelverk och en lag som möjliggör kooperativa lösningar som växer underifrån och har en affärsmässig samverkan på en demokratisk bas.

Vi tycker också att den svenska Kooperationen i hög grad har bidragit till demokratiutvecklingen i Sverige. Kooperativa organisationer har tillhört frontlinjen i kampen för bättre levnadsvillkor, demokrati och folkupplysning. De har därigenom bidragit till en god samhällsutveckling. Inte minst gäller detta naturligtvis i svåra och utsatta lägen där den kooperativa verksamheten är viktig. Inom svensk Kooperation menar vi därför att våra erfarenheter är relevanta och bör användas för att stödja en ekonomisk och demokratisk utveckling i utvecklingsländerna.

Vice ordföranden: Tack för det. Då har vi frågor som vanligt.

Rosita Runegrund (kd): Jag är väldigt glad att man tar upp bostadslösningar, landsbygdsutveckling och finansiella tjänster. Om man ser till jämställdheten och kvinnors möjlighet att utvecklas är det så att det är kvinnor som arbetar inom jordbruket. Nu är hiv/aids den stora frågan. Då ser man att förutsättningarna för kvinnorna förändras när det gäller landsbygdsutveckling. Min fråga gäller det lokala entreprenörskapet. Riktas man sin hjälp eller sin kunskap till just kvinnor? Vi har tråkiga exempel på att jordbruksmaskiner, hjälpmedel och redskap inom jordbruket och landsbygdsutvecklingen är riktade till män. Kvinnor och barn kan inte använda dem. Jobbar ni med den frågan riktat till kvinnor?

Carina Hägg (s): Vi vet att inget land i världen är befriat från problemet med korruption, men den är olika stor och vi kan ha mer eller mindre utvecklade redskap att hantera den med. Ett närliggande problem är rättsosäkerhet. Det kan handla om tillgång till marken som ett kooperativ vill bruka, till bostäder eller finansiella tjänster som är en förutsättning för att driva ett kooperativ. Jag skulle vilja höra era synpunkter om kooperativ bättre kan verka i en miljö där de här problemen är av större omfattning eller om ni kanske tvärtom möter större problem därför att ni har valt den kooperativa formen. Jag skulle vilja höra något om det och om ni tycker att man är tillräckligt tydlig från riksdagens sida när det gäller att formulera sig kring den här problematiken.

Agne Hansson (c): Du representerar ju de basala nyttigheterna för att få en ändring på fattigdomen. Jordbruksnäringen och landsbygdsutvecklingen har ju en nyckelroll i det här sammanhanget. Du nämnde det själv. Jag skulle vilja

fråga dig utifrån din erfarenhet om du tycker att propositionen prioriterar det här området tillräckligt starkt, inriktningen på jordbruket i biståndsverksamheten, familj jordbruk, stora plantager eller annan verksamhet.

Bygger ni själva upp kontakter och kooperativ i u-länderna? Man slås av att Kooperationen i u-länderna bara utgörs av kvinnor. Hur får man in männen? Här är det en omvänd jämställdhetsproblematik.

Carl B Hamilton (fp): Det har tidigare sagts om jordbrukspolitiken att den är en nyckel, både i handelsförhandlingar och i biståndssamarbetet i världen. Jag skulle vilja höra lite om hur du ser på den konflikt som onekligen finns. Om vi vill främja bönders inkomster och välfärd i u-länder måste de få exportera sina produkter till i-länder och den europeiska unionen. Om vi inte utgår ifrån att mätta människor i Europeiska unionen ska äta mera innebär det att det europeiska jordbruket måste producera mindre. Hur ser du på denna konflikt mellan bönders intressen i u-länder och bönders intressen i EU och i Sverige?

Lennart Hjalmarsson: När det gäller den första frågan är kvinnornas engagemang för landsbygd och landsbygdsutveckling särskilt viktigt. Vi arbetar mycket med att engagera kvinnorna i de kooperativ som vi inte bygger upp utan som vi hjälper människorna på landsbygden att själva bygga upp.

När det gäller vår påverkan arbetar vi inte bara med jordbruksfrågor och frågor om lokal landsbygdsutveckling. Vi arbetar också med att påverka samhälle och regelverk som underlättar en ordentlig utveckling av kooperativ. Den kombination som vi företräder är en kombination av demokrati och ekonomisk tillväxt, såväl lokalt som för samhället i sin helhet.

I vårt remissvar, som vi lämnade tillsammans med LRF, KF och HSB, har vi utvecklat våra synpunkter på jordbrukspolitiken. Vi företräder en avveckling, som andra här redan tidigare har sagt, av hinder för en positiv utveckling av jordbruket i de fattiga länderna. Det är en komplicerad fråga. Men vi tror i och för sig inte att det behöver vara en mindre tillväxt i de utvecklade länderna för att man ska få en ökad tillväxt i utvecklingsländerna totalt sett.

Som vi har varit inne på tidigare i dag här är jordbrukspolitiken och handelspolitiken en fråga om de utvecklade ländernas kommersiella intressen. Men det handlar också väldigt mycket om de fattiga ländernas egen jordbrukspolitik. Något som vi får arbeta med är ägandefrågor, demokratifrågor och med korruption, som det fortfarande är i många av de här länderna när det gäller jordbruk. Det måste vi naturligtvis försöka komma till rätta med.

6. Svenska naturskyddsföreningen

Michael Karlsson: Framtiden formas i nuet. Det är en första viktig insikt när vi talar om globalt ansvar. Ser vi i backspegeln kan vi trots många framgångar konstatera att världen har misslyckats över lag med global utveckling. Klyftor blir större. Som sagts här är det många som inte förmår att lyfta sig ur fattigdomstrasket utan finns kvar där, trots att den rika världen har blivit så enormt

mycket rikare de senaste decennierna. Det som vi gör i dag har betydelse långt in i framtiden. Det är en första viktig insikt att vi måste jobba långsiktigt.

En andra viktig insikt är att världen kan bli väldigt mycket bättre. Det finns insikt, det finns kunskaper, det finns teknik och det finns resurser av olika slag – naturkapital, realkapital, humankapital. Även ett kortsiktigt snävekonomiskt utrymme finns. I Kyotoavtalet finns det beräkningar som visar att vi blir 20 % rikare än i dag i juni år 2010 i stället för i januari 2010, om vi genomför de åtgärder som behövs för att nå Kyotoprotokollets mål. Samtidigt är det bara ett första av kanske 20 eller 30 steg i en trappa som vi måste kliva upp för om vi ska motverka globala klimatförändringar.

Det finns alltså mycket att göra. Men finns empati? Delvis är den här propositionen ett uttryck för empati. Den ansatsen finns, men den räcker inte. För att stärka den goda inriktning som ofta finns vad gäller målsättningar för att i högre grad säkerställa att ord blir handling, att politiska mål blir politisk handling, tror jag att man behöver strössa lite mer empati över propositionen. Det kan vägleda i målkonflikter, och målkonflikter finns det väldigt många. Jag ska peka på några problem som vi ser från Svenska naturskyddsföreningen. Vi berörs ju av delar av propositionen.

Det är fint med ansatsen i fråga om rättvis, hållbar och global utveckling. Samtidigt kan vi som på något sätt värnar arvet efter Brundtland se det som ett tautologiskt begrepp eftersom hållbarhet alltid inbegriper rättvisa. Talar man om rättvis och hållbar blir det tautologiskt. Rättvisa inom generationer och rättvisa mellan generationer finns klart uttalat i alla internationella dokument som handlar om det här.

Tillväxt är ett begrepp som används fram och tillbaka och på väldigt många olika sätt. Är ekonomisk tillväxt ett mål eller ett medel? Vad innebär det? Det står så här i propositionen: ”Hållbar ekonomisk tillväxt var någonting som EU lämnade när vi gick från Maastrichtfördraget till Amsterdamfördraget. Då gick vi från hållbar ekonomisk tillväxt till hållbar utveckling”. Det gamla begreppet finns kvar här, men jag vet inte riktigt vad det betyder. Det står: ”Utan tillväxt sker ingen utveckling. Utan tillväxt kommer inte människor i fattiga länder att kunna ändra sina levnadsförhållanden.” Samtidigt står det på andra ställen i propositionen att utveckling är mer än ekonomisk tillväxt. Uppenbarligen måste något av dessa påståenden vara genuint falskt, för de är inte förenliga med varandra.

När vi talar om koherens finns det väldigt mycket att göra bara inom vissa områden i propositionen och givetvis mellan olika områden. Där kommer man till, för att ta upp miljöråden, frågan om handelsavtalens förhållande till miljöavtalen. Här finns nonsensformuleringar som att de olika avtalen ska vara ömsesidigt stödjande. Vad betyder det? Finns det ingen normkonflikt, betyder ju inte formuleringen någonting. Och finns det en normkonflikt,

kommer formuleringen inte att lösa normkonflikten. Det är egentligen att avhända sig påverkan av utvecklingen att säga att avtalen ska vara ömsesidigt stödjande.

Jag skulle vilja citera vad den svenska regeringen sade i Cancún i plenum, och som jag tycker är ett steg i rätt riktning jämfört med propositionen: *Then we should go on to make sure that WTO-rules cannot and should not overrule environmental conventions*, det vill säga att miljöavtalet aldrig får åsidosättas till följd av genomförandet av de olika avtalen under WTO-paraplyet. Det tror jag är något som är väldigt viktigt att klargöra, och den svenska regeringen har visat vägen i sammanhanget. Sedan kan man i och för sig ifrågasätta om WTO är ett särskilt lämpligt forum för att diskutera miljöfrågor. Men nu finns miljöfrågorna där, och det gäller att vara med i den diskussionen. Det finns mycket som man i propositionen bör klargöra när det gäller WTO och hur handelspolitik och miljöpolitik ska förhålla sig till varandra.

Frågan om miljömärkning berörs i en mening i propositionen. Det är ett väldigt viktigt styrmedel. Särskilt i tider av *deregulation* och *better regulation*, som EU-kommissionen har fattat tycke för, är det viktigt att vi kan ha effektiva och marknadsbaserade styrmedel för de aktörer som vill tillämpa miljömärkning. Miljömärkning är inte ett handelshinder. Det underlättar för dem som vill handla på miljöns villkor. Det är inte förvirrande för konsumenter, som en del svenska myndigheter verkar tro, utan det är något som underlättar för konsumenter att få pålitlig information.

Frågan om företagens ansvar är etiskt diskuterades väldigt mycket i Johannesburg, men saknas när vi talar om global utveckling.

Det finns också andra frågor som ligger väldigt nära miljön, som livsmedels-säkerhet eller tryggad livsmedelsproduktion. TRIPS-avtalets förhållande till konventionen om biologisk mångfald är långt ifrån klarlagt. Där är det förstås viktigt att Sveriges riksdag sätter ned foten och visar vilket avtal som ska gå före det andra i händelse av en normkonflikt.

Det finns väldigt mycket att säga också om jordbrukspolitiken, men det är ett stort område. Jag ska bara kort påpeka att det saknas ett klargörande i propositionen av att utvecklingsländerna måste få rätt att skydda sin inhemska produktion av grundläggande livsmedel från importflöden.

Singaporefrågorna har väl delvis avförts från agendan i och med floppen i Cancún. Men också där kan det vara viktigt att propositionen slår fast att till exempel investeringsavtalen inte är på utvecklingsländernas villkor, om man ser till en majoritet av dem. Det var tack vare den rika världens, däribland Sveriges, påtryckningar att driva igenom Singaporefrågorna som Cancúnmötet blev en flopp och ett tecken på att världen inte tog ett globalt ansvar för en rättvis och hållbar global utveckling.

Det finns alltså en väldigt viktig uppgift för riksdagen att städa i, utveckla, nyansera och fördjupa resonemangen i propositionen, inte minst vad gäller miljöpolitiken som beskrivs väldigt allmänt. Naturresurshushållningen ska vara långsiktig. Särskilt mycket mer står det inte.

Vi förväntar oss väldigt mycket av riksdagen i det kommande arbetet med propositionen. Framtiden bygger vi nu.

Agne Hansson (c): Det sjunde millenniemålet är att säkra en miljövänlig och hållbar utveckling i världen. Jag vill ställa frågan till dig: Borde vi inom en del av vår totala biståndsram prioritera ett miljöbistånd? Hur ser du på det?

Carina Hägg (s): Jag vill ta upp en konkret fråga, nämligen vatten. Vatten är en förutsättning för liv. Det används för rekreation. Det är också ett område fyllt av målkonflikter. Jordbruket behöver vattenresurser. Näringslivet i övrigt behöver också vattenresurser. Vatten är föremål för konflikter mellan länder. Det gör att vattenfrågorna spänner över så många områden. Har ni som företrädare för en miljöorganisation ett särskilt fokus på detta? Du talade om ert internationella engagemang i organisationer och processer. Jag vill dra tillbaka detta till svensk mark och fråga: Hur kommer ni i de komplexa frågorna kring till exempel vatten att arbeta med de olika departementen och olika ansvariga på svensk mark för att få bästa möjliga slagkraft och genombrott för ett mer vidgat perspektiv på utvecklingspolitiken?

Carl B Hamilton (fp): Jag känner mig lite som karringen mot strömmen här, men jag tycker att det är vår uppgift att ställa de frågor som jag tror att väldigt många skattebetalare och vanliga medborgare ställer. Det finns ju en väldigt positiv opinion för global rättvisa i Sverige, och det är det grundläggande. Samtidigt finns det en ganska stor skepsis mot hur det faktiskt utförs. Det är för många reportage och inslag på olika håll om att det här inte är riktigt bra. Jag själv och mitt parti är i grunden oerhört positiva till att det är starkt fokus på utvecklingspolitik och biståndspolitik. Just därför känner jag att en del besvärliga frågor måste ställas. Det är därför som jag gör det nu.

Du säger att ni har stora förväntningar på riksdagen. Det är bra. Riksdagen representerar ju folket. Det som jag då förväntar mig av er som kommer från frivilligorganisationer är en ganska stor konkretion. Men när jag lyssnade på dig och även på representanten för Forum Syd tyckte jag att det var en påtaglig brist på konkretion. Du säger att ord och mål ska bli handling och att det behövs mer empati i propositionen. Vad hjälper det mig som beslutsfattare att höra detta?

Ordet rättvisa är också väldigt problematiskt, även i propositionen. Vem är för en orättvis värld? Vem är för ett orättvist skattesystem? Ordet rättvisa är väldigt svårt att använda när man kommer över i politik, därför att ingen är emot rättvisa. Alla är för det. Ingen kommer att säga emot dig.

Sedan när det gäller detta med miljön och handeln, som jag har haft anledning att syssla med under många år, används miljöargumentet många gånger som ett protektionistiskt argument, inte utifrån miljöns preferenser eller önskemål,

som om miljön vore ett särskilt begrepp som kan yttra sig. Så är det ju inte. Storproducenter i EU, USA och i många andra länder använder miljöargumenten för att skydda sina stålindustrier. Livsmedelsindustrin och lantbruket använder miljöargumenten för att skydda sig, och så vidare. Det är alltså väldigt mycket svårare frågor än vad du antyder.

När det gäller jordbrukspolitiken i u-länder – du tyckte att det var bra att det blev en flopp i Cancún om jag förstod det rätt – säger du att u-länderna måste ha rätt att skydda sitt eget jordbruk. Det har de ju redan. Alla länder får göra det, men de får naturligtvis också ta konsekvenserna av det. Men det finns ju andra än EU-länderna som heter statsbefolkning, som heter konsumenter. Varför ska vi hålla nere deras levnadsnivå genom att hålla högre livsmedelspriser? Det är en ganska svår avvägning. De flesta människor i många u-länder bor numera i städer. Det är då ganska krävande att säga att de ska betala mer för livsmedlen än vad de annars kanske hade behövt göra.

Avslutningsvis: Är du för eller emot ekonomisk tillväxt? Då mäter jag den mycket rakt av som BNP per capita. Tycker du att det är bättre att ett land har lägre BNP per capita än att det har ett högre BNP per capita?

Lotta N Hedström (mp): I motsats till föregående talare ska jag inte hålla något längre föredrag utan ställa samma korta fråga som jag ställde till Sida. Har Naturskyddsföreningen en klart uttalad åsikt om var och hur det behövs en instans som på förhand styr och samordnar så att politiken verkligen blir koordinerad och koherent? Vi i Miljöpartiet håller nämligen med Naturskyddsföreningen väldigt mycket när det gäller just regeringens klivna tunga och att man i flera frågor både vill äta kakorna och ha dem kvar.

Rosita Runegrund (kd): Jag har också en kort fråga som gäller hur du ser på detta med tillväxt och energi. Energiförbrukningen är ju en del av tillväxten.

Ordföranden: Du sade att man har misslyckats totalt. Jag har väldigt svårt att förstå det uttalandet. Vi har väl de senaste decennierna sett den snabbaste fattigdomsavvecklingen någonsin under mänsklighetens historia. Jag har svårt att förstå att det skulle innebära att vi har misslyckats totalt.

Michael Karlsson, Svenska naturskyddsföreningen: Jag kan börja bakifrån. Jag sade att vi trots många framgångar har misslyckats över lag och att vi skulle ha kunnat göra oerhört mycket mer. Det skulle göra mig djupt besviken om inte alla här håller med om det.

Sambandet mellan tillväxt och energi bör brytas. Vi behöver i världen omsätta mer energi, men vi behöver inte nödvändigtvis göra det med ökat slitage på naturresurser. I samband med ekonomisk tillväxt och energi diskuteras nu i termer av *decoupling*, ett modeord som används om att den ekonomiska tillväxten ska kunna öka.

Givetvis, Carl B Hamilton, är det bättre med en hög än en låg ekonomisk tillväxt. Men frågan är på vilka villkor den högre ekonomiska tillväxten sker. Jag tycker att det är lite tragiskt att man gör misstaget att så fort någon bara en gnutta problematiserar begreppet ekonomisk tillväxt, som för många är ett

mantra eller ett Shangri-la, säger man: Är du emot ekonomisk tillväxt? Men det är inte det som diskussionen handlar om egentligen. Frågan behöver problematiseras och utvecklas: På vilket sätt skapar vi tillväxten? Tillväxt för vem? Är tillväxten långsiktig eller inte?

Det finns väldigt mycket mer att kommentera, och givetvis har Naturskyddsföreningen konkreta synpunkter på en lång rad områden. Jag lovar att om vi sätter oss ned två timmar ska du få dem alla. Det är svårt att på fem minuter gå in i detalj på allting. Men vi tycker nog att regeringen, med det utredningsmaskineri som finns bakom, skulle kunnat bemöda sig om att göra det lite mer utförligt än vad man nu har gjort, till exempel på miljöområdet där skrivningarna är väldigt allmänna och svepande.

Vi har lämnat en lång rad förslag under ganska lång tid inom miljöpolitiken, den internationella ekonomiska politiken och handelspolitiken. Vi har gjort det bland annat tillsammans med de andra organisationerna som talade tidigare här – Forum Syd, Diakonia och Svenska kyrkan – just om handelsfrågorna.

Visst är det bra att det finns en förväntan tillbaka från riksdagen på frivilligorganisationerna. Det vore beklagligt om det inte fanns, men fem minuter räcker inte för att diskutera igenom alla de här problemen och kanske heller inte vattenfrågan, men jag återkommer gärna till den efter pausen.

Låt mig bara säga något om den första frågan. Att särskilt prioritera miljöbistånd kanske vore ett steg tillbaka från en bredd, samstämmighet, koherens och så vidare. Vi måste väga de olika perspektiven gemensamt för att säkra den fulla innebörden i hållbar utveckling.

7. Sveriges kristna råd

Eva Christina Nilsson: Tack för inbjudan att komma hit.

Under lång tid gick Globkom under namnet Biståndspolitisk utredning, men den blev alltmer den globalpolitiska utredningen. Vi är inte längre betraktarna som förlägger problemen någon annanstans i världen. Global utveckling skapas också här. Därför välkomnar vi mycket av innehållet i propositionen. Där finns oerhört många nya perspektiv som är viktiga.

Jag vill ge några kommentarer från Sveriges kristna råd, som är ett samarbete mellan 28 kyrkor och som därmed representerar praktiskt taget alla kristna kyrkor och samfund i Sverige.

Länge har vi diskuterat innehåll och kvalitet på nästan 1 % av BNI, det vill säga biståndet. Det avgörande nu är insikten om den roll som övriga 99 % spelar för en rättvis och hållbar utveckling.

Det övergripande målet för Sveriges politik för global utveckling föreslås bli en rättvis och hållbar utveckling. Det är om detta mål som alla politikområden måste vara samstämmiga. Det är till detta mål som alla politikområden måste bidra. Men det kommer alltid att finnas motstridiga intressen liksom målkonflikter och även värdekonflikter.

Vilka värderingar är det som i grunden styr när vi skyddar svenska bönder på bekostnad av bönder i syd, vilket de facto sker? Är det så att det finns ett intresse av att skydda svenska intressen med konsekvens att bönder i syd missgynnas? Det måste väl finnas lösningar som samtidigt stöder svenskt jordbruk och gynnar lokal försörjning i utvecklingsländer. Det här är ett politiskt problem, och det måste lösas politiskt. Men det måste ske på en värdegrund som är tydligt präglad av solidaritet och gemensamt ansvar – de grundläggande motiv som propositionen anger.

För att en framväxande samstämmighet ska bli framgångsrik krävs därför att målen för politiken för global utveckling och de värderingar den bygger på sorteras i tydliga hierarkier samt att inte heller mål förväxlas med medel.

Det måste vara en öppen diskussion och tydliga politiska beslut när grunderna är kända. Samstämmighet som gynnar fattigdomsbekämpning och möjliggör ett liv i värdighet avgörs genom politisk vilja.

För att detta avgörande synsätt som propositionen lyfter fram ska få genomslag krävs det instrument på olika nivåer. Samstämmighetsfrågorna måste hanteras på högsta politiska nivå för att få en politisk tyngd. Koordinering, instruktioner, styrning etcetera måste samtidigt vara en naturlig del av det dagliga arbetet, då många beslut som har betydelse för de stora politiska dragen fattas i början av en process på vanlig handläggarnivå. Men de olika instrumenten måste finnas med från början om propositionens intentioner verkligen ska få genomslag.

Som ett ytterligare instrument för att stärka samhörigheten välkomnar vi förslaget om att inrätta ett medborgarforum. Vi menar att ett sådant medborgarforum ska vara en från regeringen oberoende instans, bestående av ett begränsat antal forskare, parlamentariker och personer från enskilda organisationer och näringslivet. Poängen med ett medborgarforum är att det skapas ett instrument som har till uppgift att följa och bevaka samstämmigheten i politiken och regelbundet rapportera sina slutsatser. Däremot behövs inget nytt diskussionstorg.

Det finns intressanta erfarenheter från Världsbankens *Inspection panels* som skulle kunna tas till vara här. Panelens prövning gäller just om beslutade policyer har följts i verksamheten.

Vad som sägs om deltagande i propositionen är angeläget. Det är positivt att både IMF och Världsbanken har lagt en större tyngdpunkt på fattigdomsbekämpning under senare år genom stödet till nationella fattigdomsstrategier och att dessa utarbetas i bred konsultation med parlament och det civila samhällets organisationer. Men kyrkornas samarbetspartner har gjort oss uppmärksamma på att deltagandeprocesserna inte fungerar tillfredsställande. Ska propositionens intentioner om ökat nationellt ägarskap förverkligas måste tydliga kriterier för deltagandeprocesser utarbetas i berörda länder.

Vi konstaterar att propositionen till skillnad från utredningen inte uppmärksammar religionens roll för ekonomisk och social utveckling. Svensk utrikespolitik har alltför ofta behandlat omvärlden som om den vore lika sekulariserad som Sverige. Därmed har risken varit stor för felbedömningar av till exempel konflikters orsaker och lösningar. Den risken är fortsatt stor.

Religionen – och jag talar inte enbart om den kristna – är inget entydigt fenomen. Den kan vara både en befriande och kreativ kraft och reaktionär och destruktiv i händerna på ledare som utnyttjar religionen i speciella syften.

Det behövs mer studier och dialog kring religionens bidrag till värdegrunden. Religion, etnicitet och identitet är viktiga faktorer för att främja eller bromsa utvecklingen i både fattiga och rika länder. Religiös fundamentalism och aggressiv etnicitet är på många håll hinder för utveckling. Men vi ser också den betydelse som folkreligiositet kan ha i mobiliseringen av människor för demokrati och lokal utveckling. Analyser och bedömningar riskerar att leda fel i dag om inte de här faktorerna räknas in och om inte kunskapen ökar.

Avslutningsvis har kyrkorna i Sveriges kristna råd en mycket positiv förväntan på att denna proposition också i praktiken ska stå för en förnyelse, att svensk politik ska leda till ökad solidaritet och ett gemensamt ansvar utifrån insikten om vårt ömsesidiga beroende i denna vår gemensamma värld.

(Paus)

Ordföranden: Då kör vi i gång andra halvlek av denna utfrågning som utrikesutskottet har. Vi fortsätter där vi slutade före pausen. Det var Eva Christina Nilsson från Sveriges kristna råd som just hade redovisat Sveriges kristna råds synpunkter, och nu ska vi ha frågor utifrån detta.

Låt mig också säga att vi ligger något efter i tidsschemat, i och för sig av glädjande skäl. Det har varit mycket frågor, och det är ju bra. Det är ju själva syftet med den här övningen. Möjligtvis kan vi försöka speeda upp tempot något lite grann. Jag ber därför båda parter, den som svarar och den som ställer frågor, att kanske skärpa sig lite mer så att vi håller tidsschemat.

Rosita Runegrund (kd): Eva Christina Nilsson tog upp det här med deltagarprocessen. Min fråga är hur kyrkans delaktighet i den demokratiska processen ska kunna bli bättre. Jag har bott i utvecklingsländer ett antal år och besökt kyrkor med olika trosinriktningar, och jag har sett att de många gånger står utanför den demokratiska processen i samhället. Min fråga är alltså: Hur ska kyrkan få en större delaktighet i den demokratiska processen?

Ewa Björling (m): Min fråga är lite annorlunda. Ser ni inte att det också är väldigt stora problem med religionstillhörighet? Egentligen skulle jag fråga så här: Är Sveriges kristna råd verkligen helt öppet för andra kulturer? Ni säger att man ska stärka samhörigheten, men det är minst lika viktigt att också våga se olikheten och att låta en annan kultur växa. Det kanske är något helt annat än just kristna värderingar.

Lars Ohly (v): Nästan alla pratar om samstämmighet och vikten av samstämmighet, och det gör även regeringen i sin proposition. Men om man är tveksam till hur den här samstämmigheten ska kunna fungera måste man också fråga sig på vilka områden målkonflikter kan uppstå. Vad ser du för tänkbara konflikter mellan svensk politik som den bedrivs i dag på olika områden och den samstämmighet om de övergripande utvecklingspolitiska målen som beskrivs i propositionen?

Lotta N Hedström (mp): Jag tänkte återanvända en fråga till, och den gäller personbiståndet. Hur ser Sveriges kristna råd på att de frågorna inte berörs särskilt mycket alls, närmare bestämt ingenting, och har ni någon egen syn på det ideala framtida person- eller personalbiståndet?

Carina Hägg (s): Utskottet har att behandla motioner som berör ett ökat fokus på sexuell och reproduktiv hälsa samt rättigheter. Det handlar både om engagemang på området och om att öka den andel av biståndet som går till det här området till 10 %. Det är vad vi har att behandla i utskottet.

Utifrån kommer ett hot mot kvinnors rättigheter, ytterst från president Bush, som lägger ett lock på väldigt mycket av det konstruktiva arbete på det här området som behövs för att effektivt bekämpa hiv/aids och förbättra kvinnors villkor och hälsa.

Jag uppfattar att Svenska kyrkan har en väldigt positiv och ur den här synvinkeln bra inställning och försöker påverka sina kristna kolleger runtom i världen. Men hur är det med Sveriges kristna råd i dess helhet? Vilken inriktning står man bakom i de här frågorna?

Eva Christina Nilsson: Det var olika frågor. Hur kan kyrkans deltagande i den demokratiska processen öka? Jag tror att man kan få fram väldigt många olika bilder beroende på var och i vilka sammanhang man finns. Det finns också mycket erfarenhet av att kyrkorna deltar i samhällsdebatten och är pådrivande i olika frågor. Vi har många partner som vi stöder i deras arbete. Det kan gälla ansvarsutkrävande av deras regeringar i olika frågor som fördelningen av statsbudgeten, hur jämställdheten efterlevs, barns rättigheter och mycket annat. Jag skulle alltså vilja påstå att det finns olika bilder där men samtidigt att en förändring sker. Deltagandet ökar.

Nästa fråga gällde religionstillhörighet och problem med detta. Jag tror att vi måste konstatera att religionen är en levande del av många människors liv. Det kan vi aldrig bortse från om vi ser det globalt. Vi vet att det finns olika inriktningar och olika kännetecken. Sveriges kristna råd representerar i sig en väldigt stor bredd med den romersk-katolska kyrkan, tolv – tror jag – ortodoxa kyrkor, orientaliska kyrkor, frikyrkor och den lutherska kyrkan. I SKR självt finns alltså dessa olika kulturer. Detta ska hanteras, och det sker bäst genom en öppenhet. Det är detta vi möter runtom i världen. Det pågår mycket av religionsdialog och religionsmöten där det handlar om att dra åt samma håll och att se och förstå varandra.

Var kan målkonflikter uppstå? Jag tror inte att jag ska göra någon lista här, men detta är viktigt att tydliggöra. Jag tror att det kan uppstå många tillfällen när det som är gynnsamt i ett begränsat svenskt perspektiv, och kanske också ett kortsiktigt perspektiv, kommer att missgynna människor runtom i världen. Det viktiga är en tydlighet och en öppenhet, att det inte är någon grumlighet i förklaringarna utan att man känner till vad värdegrunden är och varför vi gör på detta sätt.

Jag tror att de kommer att uppstå på en rad områden. Men det viktiga är just öppenheten och tydligheten och att man också inser att vi måste ha målhierarkier. Så komplicerad tror jag nämligen att denna verklighet är.

När det gäller personalbistånd kan jag se att det inom det sammanhang som kyrkorna utgör har skett en väldigt stor förändring. Där det en gång i tiden var experter som åkte i väg och skulle lösa problem åt andra är i dag de människor som ingår i detta personalbistånd en länk mellan olika sammanhang som kan föra ihop erfarenheter. Det finns numera också stor erfarenhet av att människor kommer hit och jobbar i svenska kyrkor. Det måste finnas en ömsesidighet i detta. Det måste finnas ett ömsesidigt lärande. Här har skett en stor förändring, skulle jag vilja påstå.

När det gäller sexuella rättigheter och reproduktiv hälsa finns det naturligtvis i det breda kristna sammanhanget en rad olika åsikter. Ser jag det från svenskt perspektiv skulle jag inte vilja påstå att Sveriges kristna råd skulle säga något annat än vad en av dess medlemmar gör, nämligen Svenska kyrkan. Här handlar det i grunden om människosyn och människors rättigheter som måste lyftas fram.

Ordföranden: Tack för det, Eva Christina Nilsson och Sveriges kristna råd. Då går vi vidare, och då säger jag välkommen till Göran Norén från Svenskt Näringsliv.

8. Svenskt Näringsliv

Göran Norén: Jag börjar med att tacka för inbjudan. Den här propositionen spänner över ett enormt brett fält. Den tar upp ett mycket stort antal frågor och uttrycker ganska tydligt en ambition att hålla ihop en politik.

Det finns väldigt många formuleringar i propositionen som vi känner mycket stark sympati för. Samtidigt är det så att vi genom denna oerhört breda beskrivning av områden, frågor och företeelser som är viktiga får väldigt mycket svar på vad som är viktigt och varför det är viktigt, men vi får väldigt lite svar på hur man ska hantera frågorna och vad man i praktiken ska göra. För den som är oinvigd i den här världen blir det svårt att se prioriteringarna – om allt är viktigt är inget viktigt, på något sätt. Det är väl ett litet minustecken. Plustecknet är att alla givetvis hittar någonting som man kan ta fasta på, som är bra och som man känner igen sig i.

Jag vill från vår sida peka på sex punkter, eller snarare fem punkter, som vi känner igen oss i och känner stark sympati för. Sedan ska jag lite grann gå emot min egen policy och på slutet peka på en punkt som jag tycker att man borde lägga till, för att ytterligare förvirra.

Någonting som vi känner väldigt stark sympati för är naturligtvis att näringslivets betydelse understryks i propositionen. Den betydelse näringslivet kan ha för att skapa global utveckling finns väldigt tydligt omnämnd på många ställen. Jag tänker på sysselsättningseffekter, skattebas, innovation och sådant som har med tillväxt att göra. Det är väldigt klart uttryckt i propositionen.

Tillväxten som sådan finns också väldigt tydligt uttryckt. Den ser vi som en nödvändig, men inte tillräcklig, faktor för att få global utveckling. Någonstans är det dock så att innan kakan kan delas så måste den bakas. Tillväxten skapar resurser som är nödvändiga för att hantera miljöfrågor, sociala frågor och så vidare.

Punkten handels- och jordbrukspolitik har flera varit inne på. Här kan jag bara säga att vi har en väldigt bred samsyn med den syn som uttrycks i propositionen. Vi delar synen på handelspolitikens betydelse. Vi delar synen på att den jordbrukspolitik som förs i dag är djupt orättfärdig.

En fråga som jag särskilt skulle vilja lyfta fram är frågan om utländska investeringar. Den nämns på några håll i propositionen. Som fakta kan jag säga att år 2000 hade svenska företag tre gånger så stora investeringar i fattiga länder som det samlade biståndet det året, så man förstår att detta är en viktig företeelse. Svenska företag har styvt 170 000 direkt anställda i fattiga länder. Indirekt berörs naturligtvis oerhört många fler.

Här saknar jag dock lite grann frågan: Om detta är en viktig faktor, hur utvecklar vi det då ytterligare? Hur får vi företag att ta steget att investera i de här länderna, väl medvetna om att de kommersiella förutsättningarna ofta är sämre och riskerna ofta större? Vad gör vi åt det? Riskkapitalfrågor är någonting som man tänker på.

En punkt som nämns i propositionen som jag själv känner stor sympati för är frågan om migrationspolitiken. Det är väl känt att de pengar som folk som arbetar i andra länder överför tillbaka till sina hemländer faktiskt utgör ett större belopp än det samlade globala biståndet. Här tror vi att det finns ett betydande utrymme att öka personrörligheten globalt. Inte minst innebär den demografiska utvecklingen i de rika länderna att vi kommer att ha ett akut behov inom bara 10, 15 eller 20 år av att kraftigt öka invandringen.

Min avslutande punkt, som går emot mina egna regler, är en ytterligare faktor som jag tycker i viss mån saknas, nämligen frågan om arbetsmarknaden och den dimensionen. I Sverige i dag är vi inte alltid ense i sak med kollegerna på den fackliga sidan, men vi är totalt ense om vikten av att detta är en enormt viktig fråga för att skapa demokrati, för mänskliga rättigheter samt för utveckling och tillväxt.

Någon sade någon gång att det bästa som EU har åstadkommit var att gå från bom bom bom till bla bla bla. Det är rätt vanvördigt, men jag skulle vilja säga att arbetsmarknadsrelationer på den grunden – att inte kivas utan att hitta ett vettigt samtal och kunna lösa frågor i fredlig samverkan och dialog – är oerhört centralt. Det skulle vi gärna vilja se mer av i den här propositionen. Det är en dimension som vi tycker saknas lite.

Birgitta Ohlsson (fp): För det första gläder det oss i Folkpartiet väldigt mycket att Svenskt Näringsliv talar så pass positivt om en öppnare och friare invandring. Det tycker vi är väldigt glädjande.

Min fråga gäller egentligen organiseringen av företagare i u-länder. Vi pratar ofta och med rätta om att man ska satsa på fackföreningar i u-länder, och det är väldigt bra att de byggs upp och blir starka. Samtidigt talar man inte så mycket om hur svårt det är att driva ett företag i länder som är korrumperade och där lagar ändras från dag till dag. Vad gör ni konkret för att stötta dem som startar företag, inte minst bland den inhemska befolkningen? Finns det någon form av samarbeten?

Lotta N Hedström (mp): Du nämnde hur-frågorna i början, och vi håller verkligen med om att de är svåra. Hur menar Svenskt Näringsliv att vi ska handskas med svensk vapenexport i ljuset av en hållbar och rättvis global utveckling?

Rosita Runegrund (kd): Jag har en fråga när det gäller avbindningen av biståndet. Det kom inte upp i de här olika målen. Hur ställer ni er till det?

Björn Hamilton (m): Jag håller med om att det är en väldigt omfattande proposition och att allt på något sätt är viktigt, som du sade. Man saknar kanske prioriteringarna. Då undrar jag: Hur skulle Svenskt Näringsliv vilja prioritera? Du angav några saker här, men du kanske kan utveckla det.

Sedan är ju detta med hur också väldigt viktigt. Har ni några specifika synpunkter på hur man mer i detalj skulle kunna hantera de här frågorna, utöver det du har sagt?

Göran Norén: Organisationen av företagare i u-länder – så uppfattade jag den första frågan. Jag kan glädja Birgitta Ohlsson med att vi precis för tillfället håller på, tillsammans med våra fackliga kamrater, att försöka starta ett projekt som har just det som syfte: att diskutera arbetsmarknadsrelationer och visa hur det fungerar. Från vår sida handlar det naturligtvis också om att hjälpa till med att bygga upp partsrelationer och parter i länderna. *It takes two to tango.* Det behövs två stycken som har den här relationen.

Vi har ambitionen att tillsammans med våra fackliga kolleger bygga upp ett program just för insatser i tredje världen på det här området.

Vapenexporten är en knepig fråga. Jag ska göra det enkelt för mig genom att säga så här: Enligt FN:s regelverk är självklart självförsvar i vissa former helt tillåtet. Därmed behövs det också någon som någonstans tillverkar vapen.

Svensk politik är restriktiv och har vissa regler för vem man får sälja vapen till. Du känner till allt detta med att man ska undvika krigszoner, riskområden och sådant. Det är en politik som vi tycker är rimligt balanserad.

I avbindningsfrågan säger vi enkelt uttryckt så här: Konkurrens är väldigt bra. Vi är för det. Vi är också för att denna utveckling får ske i en takt som är harmoniserad med resten av världen. Det finns ingen poäng i att Sverige springer före här. Där ser vi vissa risker. Den svenska resursbasen, som används i rätt stor utsträckning i det svenska biståndet i dag, innebär också att det finns en koppling tillbaka. Det finns en koppling till Folkrörelses-Sverige, det finns en koppling till näringslivet och det finns en koppling till fackföreningarna. Det skapar ett slags legitimitet för biståndet och för utvecklingspolitiken. Skär man av den strängen alltför abrupt i en utveckling där vi inte hänger med den globala utvecklingen och vad andra länder gör ser vi en risk att man tappar legitimitet också i biståndet.

Den sista frågan var den knepigaste: Hur gör vi? Vilka frågor är prioriterade från vår sida? Hur svarar vi på hur-frågan? Om jag skulle försöka prioritera ytterligare några utöver dem som jag nämnde som viktiga skulle jag peka på väldigt mycket av det som Sida har jobbat med under senare år och som handlar om *good governance*, fungerande infrastruktur och fungerande samhällsinstitutioner. Inte minst i ett näringslivsperspektiv är rättssäkerheten viktig – att man kan lita på att få rätt i en domstol, att det finns ett konkursväsende som fungerar, att det finns något slags rimlig legal säkerhet. Detta är helt centralt för att man ska våga ta risker, och företagande handlar väldigt mycket om att ta risker på ett kalkylerat sätt. Den frågan tror jag är oerhört viktig.

Jag vill också nämna uppbyggnaden av ett lokalt näringsliv, något som ofta kan ske i bra former, kanske i partnerskap med företag från andra länder. Det kan vara svårt för ett företag i ett u-land att komma i gång ordentligt på egen hand. När man pratar med folk som kommer från sådana företag visar det sig ofta att medan vi i i-världen har våra hinder ligger hos dem ett ännu större problem på utbudssidan. Företagen har svårt att leverera tillräckligt mycket och tillräckligt god kvalitet av det som våra företag i i-världen vill ha. Ta till exempel kaffeexport och sådana saker. Det finns mycket bra sådant, men då måste man kunna sälja regelbundet, punktligt och med tillräcklig kvalitet till de kunder som finns i till exempel Europa. Det är inte så många som klarar av det i dag. Där behövs det en uppbyggnad av strukturen.

Nu är det säkerligen en massa saker jag har glömt. *Good governance*, skrev jag ned här. Prioriterat? Näringslivsutveckling. Hur-frågan.

Vår erfarenhet är att väldigt mycket av samhällets positiva utveckling har en ganska tydlig ekonomisk koppling. Det är ingen automatik i att man får demokrati och bra miljö bara för att man får en ekonomisk tillväxt, men på något sätt hänger dessa väldigt starkt ihop. Vi ser alltså en väldigt tydlig funktion i just frågan om att skapa en ekonomisk tillväxt. Med denna skapar man resurser som ger samhällena möjlighet att bygga upp den här strukturen.

Vi vet erfarenhetsmässigt att handeln är en viktig faktor, att villkoren för utländska investeringar är en viktig faktor och att utbildning är en mycket viktig faktor i de här länderna.

Det var inte särskilt konkret men så konkret som jag kan bli här.

Ordföranden: Tack för det, Göran Norén och Svenskt Näringsliv. Då går vi raskt över till den andra delen av arbetsmarknadens parter, nämligen Keth Tapper och Lars Bengtsson från LO/TCO:s biståndsnämnd.

9. LO/TCO:s biståndsnämnd

Keth Tapper: Jag representerar LO. Jag vill också tacka för inbjudan att få komma hit till denna hearing.

Jag vill börja med att säga att vi tycker att regeringens förslag till ny utvecklingspolitik är ett stort steg framåt. Det innehåller mycket nytänkande. Vi delar fullt och fast målet om att rättighetsperspektivet ska vara överordnat allt och vara i centrum för våra biståndsinsatser. Men vi menar också att förslaget innehåller en stor utmaning, inte minst när det gäller att samordna den svenska politiken på våra olika politikområden.

Vi har pratat väldigt mycket om mänskliga rättigheter, något som ju ligger i rättighetsperspektivet. Det är en mänsklig rättighet att ha ett jobb – ett anständigt jobb med en anständig lön, med en anständig arbetsmiljö och med ett inflytande i den egna arbetssituationen.

ILO, FN:s organ för arbetsmarknadsfrågor, beräknar att någonstans mellan 1 ½ och 2 miljarder människor antingen står helt utanför möjligheten till arbete, är undersysselsatta i väldigt hög grad, är barnarbetare eller finns inom den informella sektorn. Vi menar att det är ett ofantligt resursslöseri med människor när vi inte kommer åt den problematiken. Vi menar att detta måste stå i centrum.

ILO säger också i sina konventioner om mänskliga rättigheter att graden av ekonomisk utveckling inte ska vara avgörande för respekten för de grundläggande mänskliga rättigheterna i arbetslivet. Det betyder att också utvecklingsländer ska kunna respektera de grundläggande mänskliga rättigheterna i arbetslivet. Detta ska inte vara avhängigt av en viss ekonomisk nivå.

Jag tror att det var min kollega från Naturskyddsföreningen som sade att ”hållbar och rättvis” är lite kaka på kaka, och jag håller med om det. En hållbar utveckling innehåller per automatik att den är rättvis. Vi menar att det inte finns någon möjlighet att få en hållbar ekonomisk, social eller demokratisk utveckling om vi inte sätter upp mänskliga rättigheter som ett villkor i alla sammanhang, inklusive i våra biståndsinsatser.

Jag går så tillbaka till den informella ekonomin, utanförskapet, marginaliseringen, alla de människor som står utanför det formella och det rättsligt bundna samhället. Detta är en av de största utmaningarna som vi måste ta tag i. I dag växer många så kallade ekonomiska frizoner enormt. Den informella ekonomin är den som växer snabbast i de allra flesta utvecklingsländer.

Informell ekonomi är ingen ekonomi som kommer samhället i fråga till godo. Den innebär ingen utveckling av de gemensamma resurserna i det samhället. Det kan vara kortsiktiga vinster för företag ibland. Det är också en majoritet kvinnor i den informella sektorn och i de ekonomiska frizonerna. Det förekommer siffror på upp till 80 %. Här finns också väldigt många barn.

Vi menar att det inte kan vara rimligt att arbetskraft ska reas ut i dessa länder. En del tvingas till det; i andra fall beror det på att länderna inte har en demokratisk struktur eftersom de inte kommer in i det internationella handelsarbetet. En annan väldigt viktig faktor är därför, tycker vi, att man tar bort hinder och orättvisor när det gäller de fattiga ländernas tillträde till kanske framför allt den internationella handelsmarknaden.

Jag kan ta ett exempel på detta med ekonomiska frizoner kopplat till fackliga organisationer. I Kina är det hur många hundra ekonomiska frizoner som helst. De växer dag för dag. Det finns inga fria fackföreningar där. I Kenya, med den nya regeringen och sina fria fackföreningar, har man också många ekonomiska frizoner. Där har man nu beslutat att Kenyas arbetslagstiftning gäller i hela landet, oavsett om det är frizon eller inte. Där kan man se lite grann vad fria, demokratiska fackliga organisationer kan spela för roll, beroende på hur landets regering agerar.

Kvinnor har nämnts. Vi tycker att det är bra att de finns med i rättsperspektivet. Frågan är om det räcker. Kanske skulle jämställdhetsfrågorna och kvinnornas roll som outnyttjad – men utnyttjad på ett negativt sätt – resurs i många u-länder i dag sättas i särskilt fokus.

Arbetsmarknaden har nämnts, inte minst av Svenskt Näringsliv. Vi har nu ett begynnande intensivt samarbete även när det gäller biståndsinsatser. Vi tror att man måste utveckla dialogen mellan parterna som en faktor för att nå hållbar ekonomisk och annan utveckling i de här länderna. Vi tror också att trepartsdialogen, där regeringen alltså tar aktiv del i detta tillsammans med de övriga parterna, är väldigt viktig.

ILO, återigen, tar fram flera rapporter som visar att på de platser där de mänskliga rättigheterna tillämpas i praktiken ser man en större ekonomisk utveckling och ett mer friktionsfritt samarbete mellan parterna, och allt detta bidrar positivt till en ekonomisk tillväxt.

Vi tror att det måste finnas konfliktlösningsmekanismer på arbetsmarknaden som aktivt tas fram av parterna och även följs och respekteras av parterna.

När det slutligen gäller företag, framför allt multinationella företag, förespråkar vi bindande regler. I dag är det lite grann så att de slipper igenom det rättsliga nätet. Det tror vi är ett problem. Vi har sedan länge drivit frågan om att ge framför allt ILO:s men också OECD:s regler för multinationella företag en bindande struktur.

Mellan parterna på global nivå pågår också fler och fler samarbeten när det gäller att reglera villkoren för löntagarna i form av så kallade globala avtal inom olika branscher. Det finns 23 sådana avtal i dagsläget, och det arbetet fortsätter förstås från bland annat vårt håll.

Lars Bengtsson: Jag tänker fortsätta med att gå lite närmare in på propositionens innehåll och skrivningar. Det är framför allt två punkter som jag tänker beröra. Den ena har berörts av Sida, Forum Syd och kanske någon mer, och det handlar om koordineringsfunktionen. För att inte ta upp tid tar jag ingen argumentation där. Jag tycker att Forum Syd och Sida hade bra argument kring den.

Vi, från LO/TCO:s biståndsnämnd, är väldigt glada över att fackföreningsrörelsen i propositionen har lyfts fram på det sätt som gjorts på flera ställen, både i kapitel 5 och i kapitel 6 och framför allt under punkterna om olika aktörer. Det finns dock ett problem i det hela - jag vet inte vad det beror på, kanske på att det gick väldigt snabbt när propositionen skrevs - och det är att halva arbetsmarknadens organisationer har tappats bort.

Vad jag menar är följande: Om man tittar på aktörerna när det gäller att delta i att utforma politiken - vi ser propositioner som en ram som ska fyllas med innehåll, och detta ska bland annat aktörerna i Sverige vara med och utforma - ser man att det finns väldigt bra skrivningar om hur näringslivet och fackföreningsrörelsen kan delta när det gäller det privata området. I de båda kapitlen där man tar upp de offentliga aktörerna, vilket jag tolkar som statliga och kommunala institutioner och landstingsinstitutioner, berörs däremot inte de fackliga organisationerna eller den parten inom det området.

Vi tror att de fackliga organisationerna på både den privata och den offentliga sidan har mycket att bidra med, både när det gäller att skapa en bra dialog med arbetsgivarna och också för att utveckla verksamheten som sådan.

Vi kan se exempel i de verksamheter vi har hemma i Sverige. För att ta någonting ur luften har vi Lärarförbundet och Vårdförbundet, som å ena sidan har en traditionell facklig inriktning men å andra sidan också driver och deltar i utvecklingen av verksamheten. I sitt internationella utvecklingssamarbete har de samma frågor på agendan.

Därför är det viktigt att man inte glömmer bort den här delen när det slutliga dokumentet kommer.

Jag nöjer mig med de här två frågorna. Tack så mycket för att vi fick komma!

Carina Hägg (s): Till företrädaren för Kooperationen ställde jag frågan om att verka i en rättssäker miljö. Representanten för Svenskt Näringsliv talade om att man måste ha en rättssäkerhet för att våga satsa och göra investeringar. Till er blir det naturligt att ställa frågan om arbetsrätten, eller mer precist: Upplever ni när man talar om att stärka lagstiftning, avtal och sådant att man betraktar arbetsrätten som lika viktig som, och likvärdig med, andra rättsliga områden?

Agne Hansson (c): Ni talade om att ni arbetar tillsammans med Svenskt Näringsliv ute på fältet. Det handlar naturligtvis också mycket om att få i gång det civila samhället. I det sammanhanget vill jag ställa en fråga som möjligen är traditionell: Hur ser ni på detta med att avbinda biståndet mer och mer? Är ni ense där?

Sedan vill jag ta upp det civila samhället – korruption, maktmissbruk, mötesfrihet och sådana saker. Arbetar ni också där tillsammans för att bygga upp partssamverkan eller partsmedverkan? Det är också en viktig del av möjligheten att komma ur fattigdom och att lyfta människor lönemässigt, om man nu kan tala om det i de här sammanhangen.

Göran Lindblad (m): Jag vill först konstatera att jag tycker att det är mycket glädjande att man från fackligt håll så kraftigt betonar just de mänskliga rättigheterna. Det tycker jag är bra, och det är vi många som behöver arbeta vidare med när det gäller den globala utvecklingen.

Sedan till frågan. Från Svenskt Näringsliv konstaterade man att när det gäller bistånd är migrationen av en enormt stor betydelse. Är man nu även från fackföreningshåll beredd att säga att detta är mycket bra och att det är en vinna – vinna-modell, både för Europa, som behöver tillskott av arbetskraft, och för biståndsländerna som faktiskt får ett enormt tillskott genom denna migration?

Lotta N Hedström (mp): Min fråga handlar om en aspekt som bekymrar mig mycket, nämligen att vi ofta kräver, med rätta tycker vi, att vi ska ha en världsordning där man har ett reglerat arbetsliv med en rimlig arbetsrätt där barnarbete inte förekommer och så vidare och att det ska finnas sociala klausuler. Men understundom får man höra att detta av fattiga länder uppfattas som uttryck för kolonialistiska förhållningssätt och att det ibland utestänger fattiga länder från att kunna konkurrera och komma in på världsmarknaden. Hur ser ni på denna problematik?

Carl B Hamilton (fp): Någon av er sade att bara halva arbetsmarknaden fanns med. Och då var det uppdelat på privat och offentligt. Men det som jag trodde att du skulle säga var att lantarbetarna står utanför, det vill säga de som inte tillhör den moderna sektorn, det vill säga fabriksarbete som vi som har ett utlandsperspektiv oftast tänker på. Vad gör fackföreningsrörelsen för de människor som ofta är mycket mer utsatta för ett godtycke, inte minst från arbetsgivarens sida, nämligen lantarbetarna i u-länderna?

Min andra fråga handlar om demokratimålet. Det kan ju inte finnas en fri fackföreningsrörelse med mindre än att det är demokrati. Därför är jag förvånad över att detta demokratimål står mera distinkt och högt på er målhierarki.

Min tredje fråga handlar om ett klagörande. Det gäller barnarbete. Det finns en ILO-konvention om *worse forms of child labour*. Till exempel Rädda Barnen är positivt till barnarbete och vill inte förbjuda det. Vilken är er inställning i detta sammanhang?

Lars Bengtsson: Det samarbete som vi för närvarande håller på att bygga upp mellan Svenskt Näringsliv och LO och TCO bygger på, som Göran Norén tidigare var inne på, konfliktlösningar genom dialog i stället för konflikter. Hur det ska gå till i verkligheten ute på fältet är en diskussion som vi inte har påbörjat, utan den ska vi föra med de parter som kommer att ingå i projektet framöver. Helt tydligt är att vi har en idé om att vi kan delta i den konkreta dialogen mellan parterna, men också att parterna gemensamt kan utveckla idéer och gemensamma ståndpunkter exempelvis för uppbyggnad av ett rättssystem, ha uppfattningar om socialförsäkringar, pensionsområdet och så vidare. Längre kan man i dag inte tala om vad det här projektet ska göra i detalj eftersom det blir en diskussion om detta mellan oss och de parter som vi kommer att jobba med i ett särskilt land. Det är därför lite svårt att svara på frågan.

Keth Tapper: När det gäller om vi tycker att arbetsrätten har fått lika stor plats som andra rättssystem i denna proposition kan jag svara nja – egentligen inte riktigt. Det säger jag mer med utgångspunkt i Sidas arbete så här långt – inte när det gäller propositionen utan över huvud taget när det gäller det svenska biståndet.

Vi gjorde nyligen en analys på Biståndsnämnden där vi tog fram landanalyser. Då hittade vi bara sex exempel på landanalyser som över huvud taget nämnde arbetsrätten som ett rättssystem som också måste utvecklas för att nå utvecklingsmålen. Det har lett oss till att ta ett initiativ som säger att parterna här måste vara med, både näringslivet och facken. Därför är jag lite ambivalent i svaret. Jag säger inte tvärnej, och jag säger inte jätteja, utan det skulle kunna göras mycket mer. Och vi vill ta aktiv del i det.

När det gäller avbindning av biståndet har vi sagt att vi tycker att Sverige inom EU ska gå i spetsen – och vi vet att man tänker göra det – och driva att avbindning ska vara för alla. Men då ska det verkligen vara så att det ska vara ett gemensamt EU-mål att vi avbinder vårt bistånd, så att det inte återigen skapas en konkurrenssituation där några gör det medan andra inte gör det. Då är det inte lika villkor som gäller.

Beträffande partssamverkan och migration tror vi att det är en *win – win*-situation, men bara om rättighetsperspektivet ligger överst, det vill säga att man får de rättigheter som man ska ha. Det får inte vara fråga om en dumpning, utan det måste verkligen vara rättssystemet i landet i fråga som gäller enligt EU:s miniminivåer.

Jag tycker att det är beklagligt när man ibland beskyller bland annat fackförningar för att vara protektionistiska när de hävdar de grundläggande mänskliga rättigheterna. Vi har förståelse för att u-länder ibland kan säga att de tycker att vi som rika länder har en möjlighet att på ett tyngre och starkare sätt driva våra frågor. Men vi anser att krav på grundläggande mänskliga rättigheter i arbetslivet inte är protektionism. Det är snarare ett sätt att jämna ut så att ribban ligger på samma nivå överallt.

När det gäller lantarbetarnas situation har ILO som organisation också tagit fram minimivillkor som reglerar lantarbetarnas situation. Det är sant som sägs att det är den överlägset största gruppen arbetare runtom i världen. Detta börjar ratificeras från olika länder. Men det är en miniminorm för att reglera lantarbetarnas situation.

Det finns två konventioner om barnarbete. Konvention 182 om de värsta formerna av barnarbete kom långt efter den första som handlar om minimiålder. Vi menar att barnarbete konserverar fattigdom. När jag säger vi menar jag den internationella fackliga rörelsen och det internationella samfundet. Konvention 182 antogs med total enighet av alla tre parter. Det som görs i konvention 182 men inte i 138 är att man specificerar extremt farliga och skadliga barnarbetsmiljöer och att man så fort som det bara går ska utarbeta en handlingsplan för att eliminera dem. I övrigt gäller minimiregler. Vi tror att en kombination av dessa två är absolut nödvändig.

Beträffande demokratimålet står det i Biståndsnämndens stadga att vi ska bygga fria och demokratiska fackliga föreningar. Det ingår i vår målformulering. Även om vi inte hade tid att säga allt som vi tycker om denna proposition så är demokratimålet naturligtvis oerhört viktigt.

Ordföranden: Vi tackar Keth Tapper och Lars Bengtsson från LO/TCO:s biståndsnämnd och går vidare till den sista institutionen. Det är Björn Hettne från Göteborgs universitet som representerar alla universitet här. Det är en stor och mäktig uppgift.

10. En representant för svensk forskning

Björn Hettne: Jag tackar också för inbjudan på universitetens vägnar. Universiteten har naturligtvis inte någon entydig uppfattning om dessa väldigt komplicerade frågor. Men i de remissvar som jag har gått igenom är man ganska tillfredsställd med Globkomutredningen som en intellektuell produkt, och de påpekanden som har gjorts i remissvaren har åtgärdats i propositionen som är mer stringent både teoretiskt och begreppsligt, tycker vi.

Detta positiva omdöme får kompletteras med ett frågetecken, och det gäller innebörden av det helt centrala begreppet global utveckling. Mycket av teoretiserandet kring utveckling har utgått från att utveckling är en nationellt förankrad process där staten har setts som en viktig, drivande aktör. Olika skolbildningar har i och för sig betonat olika problem och lösningar, men den utgångspunkten har varit väldigt central i synen på utveckling.

Detta läge har förändrats genom vad vi kallar globalisering – att nationella marknader och även produktionssystem i växande grad länkas samman transnationellt, och man ser nationalstatens roll som mindre avgörande. Styrformågan avtar. I viss mån kan man säga att skeppet befinner sig på drift.

Det är stora förändringar som det handlar om. Det råder det i och för sig en stor akademisk debatt om. Men jag tror att man kan säga att vi befinner oss i ett skymningsland mellan en döende ordning och en ännu inte etablerad ny världsordning. Dessutom ställs i dag olika principer mot varandra i världspolitiken – unilateralism kontra multilateralism – och så vidare.

I detta läge kan en proposition om Sveriges bidrag till den globala utvecklingen egentligen bara ange kompassriktningar. Som jag ser det måste global utveckling betyda en kvalitativ förbättring och en högre grad av institutionalisering av de internationella relationerna, delvis som en kompensation till det förhållandet att samhällsfunktioner inte längre kan hanteras med framgång nationellt utan i högre grad måste hanteras transnationellt. Det avspeglas i begreppet globala gemensamma nyttigheter, *global public goods*, som har en central roll i utredningen och som också finns med i propositionen men som inte har nämnts så mycket här i dag. Detta begrepp har ett stort akademiskt intresse och en lång historia.

Jag tror att den centrala utmaningen för en politik för global utveckling ligger häri, alltså att globala mål förutsätter globala institutioner och en global implementering, och därav kommer kravet på samstämmighet som ju har varit ett centralt begrepp i diskussionen här i dag.

Jag tror att man kan säga att regeringens förslag befinner sig i detta skymningsland mellan å ena sidan bilateralism och nationellt organiserad politik och å andra sidan en mera konsekvent transnationellt organiserad verksamhet som bygger på multilateralismens principer, folkrättens olika konventioner och så vidare. Detta innebär, vilket egentligen är min poäng, att en politik för global utveckling gäller förbättringen av medlen, det vill säga institutionerna. Detta blir en central del av global utveckling.

Samtidigt som mål och delmål uppfylls måste man arbeta med att effektivisera de övernationella institutionerna. Det handlar alltså om EU, om FN-systemet och så vidare. Kritiken av dessa institutioner saknar naturligtvis inte grund. Men jag håller inte med om de remissvar där man menar att brister i dessa institutioner motiverar att man går förbi dem eller rent av åternationaliserar biståndet. Tvärtom måste en politik för global utveckling innebära stora satsningar på att reformera just dessa institutioner samtidigt som man så att säga använder dem.

Det sker också en förskjutning i den globaliserade världen av implementeringen av utvecklingspolitiken mot det civila samhället som i sin tur, som vi har hört här i dag, opererar mer transnationellt och för global utveckling, och då inte bara biståndsfrågor.

Samstämmighetskravet som jag ser som helt centralt i förslaget gäller inte bara samstämmighet mellan politikområden utan också mellan olika typer av aktörer som opererar på olika nivåer av det globala systemet. Biståndet blir en av flera komponenter i en global utveckling och ska inte, tycker jag, sam-

manblandas med global utveckling. Därmed kan biståndet kanske ges en mer precis och konkret innebörd. Jag tycker till exempel att av vår kunskap om biståndet som konfliktförebyggande medel är väldigt dålig.

Till sist två reflexioner som jag har haft under diskussionens gång. Frågan om jämställdhet mellan män och kvinnor skulle kanske trots allt kunna ges en mer strategisk roll i den framtida propositionen. Detta är nämligen en viktig signal till det internationella biståndssamhället, biståndsverksamheten. Jag har mött en stor besvikelse hos kvinnliga intellektuella som upplever att detta mål har tagits bort. Det är klart att den skrivning som finns är bra, men symboliskt sett skulle man kanske ge detta rollen av grundläggande perspektiv.

Den sista frågan handlar om de samband som har nämnts här mellan demokrati, handel, ekonomisk öppenhet, tillväxt och så vidare. Här är universiteten väldigt bra på att problematisera men kanske inte på att komma med så många lösningar. Men jag tror att en viktig reflexion är att koherens, samstämmighet, mellan politikområden förutsätter att man har sambanden mellan politikområdena rätt så klara för sig. Ett förenklat sambandstänkande är alltså fel konsekvens om man ska koordinera mellan områden. Här krävs alltså en djupare analys och kanske också mer samarbete med forskningsvärlden när det gäller dessa frågor.

Ordföranden: Vi går raskt över till frågorna.

Rosita Runegrund (kd): När det gäller att stärka institutionerna i de olika länderna har jag en fråga utifrån att institutionerna i många länder där det är konflikter utarmas genom så kallad *brain drain*. Vad tycker Björn Hettne att man skulle kunna göra när det gäller institutionernas ansvar i fråga om samarbete länder emellan?

Berndt Ekholm (s): Det är intressant att Björn Hettne så tydligt noterar det globala samarbetet. Björn Hettne är den ende som så tydligt har markerat det. Jag undrar om du med det menar att vi bör ge mycket större tyngd åt det multilaterala biståndet? Menar du att den kritik som finns mot WTO måste leda till en starkare reformering av WTO för att möta upp mot den här globala ansatsen? Menar du att Världsbankens politik inte räcker till för att möta dina tankegångar? UNCTAD var en organisation, men den är strängt taget död – den gör i alla fall inte mycket nytta om man talar med människor i FN-systemet. Kan du åtminstone på några punkter konkretisera vad det är för förändringar som du vill se för att möta upp mot denna globala samstämmighet?

Agne Hansson (c): Björn Hettne tog upp biståndet som en möjlig väg för konfliktförebyggande arbete. Det saknas en del sådant i propositionen. Jag delar den uppfattningen. Har du några tankar kring på vilket sätt riksdagen skulle kunna förbättra förslagen i den riktningen?

Ewa Björling (m): Universiteten har en oerhört viktig roll att spela i global utveckling när det gäller att förmedla kunskap och då också på ett icke-egoistiskt sätt. Samtidigt ska detta ske i en värld där det i dag är stenhård

konkurrens om forskningsmedel, vilket innebär att man alltid vill samarbeta med de starka universiteten med de bästa forskarna i världen. Då blir detta ganska motsägelsefullt. Visserligen säger man att man samarbetar med u-länder och att man tar hit doktorander från u-länder för att de sedan ska kunna förmedla kunskap hemma och så vidare. Men sanningen är ofta att det i stället sker en *brain drain*, det vill säga att de stannar kvar här. Hur ser universiteten på det? Har ni någon lösning på hur man ska göra i stället?

Holger Gustafsson (kd): Det var mycket intressant att höra beskrivningen här och inte minst att den har en prägel av havet i Göteborg – kompassriktning, fritt drivande på havet och annat. Björn Hettne fokuserade också mycket på institutionernas roll. Jag har en fråga till Björn Hettne som akademiker. Är er bedömning när ni diskuterar detta att vi i den fria marknadsekonomin, som vi gärna pläderar för, behöver ha mer styrning eller mindre styrning för att lyckas med dessa politiska och humanitära mål?

Kaj Nordquist (s): Det här föredraget stack ut ganska kraftigt från de andra. Det var oerhört intellektuellt stimulerande. Vad jag förstår drar Björn Hettne en lans för multilateralt bistånd, stora transnationella organisationer och institutioner. Jag skulle vilja ställa några följdfrågor till Björn Hettne i linje med vad Berndt Ekholm tog upp.

Vilken roll kan man i din modell se för det bilaterala biståndet i fortsättningen, vilken roll kan man se för bistånd som går via enskilda organisationer och på vilket sätt kan man se till att små grupper inte marginaliseras och blir helt obetydliga från globala institutioners synpunkt?

Carl B Hamilton (fp): Jag vill anknyta lite grann till det som har sagts tidigare. Sverige är ju medlem av Europeiska unionen, och där finns det starka krav på lojalitet och solidaritet i utrikespolitiken. Det ska vara en gemensam utrikespolitik så långt det är möjligt.

Jag har några frågor till Björn Hettne. Man kan göra några reflexioner om EU:s biståndspolitik. Men annars undrar jag: Hur ska vi använda Europeiska unionen som ett instrument – bygga koalitioner med andra länder? Europeiska unionen blir vad medlemmarna vill att den ska bli. Det är inte någonting som svävar fritt. Det är inte något som har tagits upp här i dag, men hur ser du på Sveriges agerande inom Europeiska unionen för att uppnå dessa mål?

Björn Hettne: Mycket har handlat om de internationella institutionernas betydelse, och jag har fokuserat på det lite grann. Jag ser inte att man kan göra någon typ av plus- och minusdiskussion när det gäller multilateralism kontra bilateralism, utan jag ser multilateralismen och de transnationella institutionernas roll som en process i hela globaliseringen och internationaliseringen. Och det gäller att få institutioner som kan följa med i utvecklingen och hantera de problem som uppstår.

När det gäller just marknader och institutioner har jag själv en favoritteori om detta, nämligen att marknadens expansion alltid kommer att skapa en viss turbulens som i sin tur kräver reglering, och regleringen skapar i sin tur en

stelhet som man sedan löser upp genom en sorts ny marknadsexpansion. För mig är detta ett dialektiskt spel mellan marknad och reglering. Frihandeln är reglerad för att bli så fri som möjligt, så jämlik mellan olika parter som möjligt, men den är inte fri i den meningen att den är helt självreglerande.

Institutionernas roll är en konsekvens av hela denna globaliseringsprocess. Tendensen är att marknaden hela tiden går före och att institutionerna halkar efter. Där måste man aktivt politiskt driva globaliseringsprocessen. Där har jag vissa förhoppningar om just EU. Det finns en politik inom EU med *inter group-relations* som går lång tid tillbaka och som man har tillämpat i det tysta under ganska lång tid men som jag tror inte är särskilt känd. Men jag ser det som en latent världsordning att fler länder organiserar sig regionalt och att man då skapar interregionala överenskommelser. Det här är någonting som överspelar både multilateralism och bilateralism. Det blir som en ny världsordningsmodell.

I dagens läge är det ännu viktigare att dessa principer slås fast och att Sverige aktivt medverkar till EU:s utrikespolitik, det som brukar kallas interregionalism. Det finns avtal mellan till exempel EU och Asean. Det finns även Asienprocessen, *The Asia-Europe Meeting*, som spelar en väldigt viktig roll när det gäller att lite grann balansera USA:s agerande. Det finns liknande relationer mellan EU och Mercosur, den sydamerikanska regionala organisationen.

Jag är lite besviken över att Sverige engagerar sig så passivt i just EU:s externa agerande. Jag vet också att många inom EU är besvikna över att Sverige inte har gått fram hårdare och pläderat för sin modell för bistånd. Det skulle Sverige ha kunnat göra mycket mer för att utgöra en modell för ett progressivt bistånd.

När det gäller att förmedla kunskaper och åstadkomma balans mellan u-länder och i-länder är det sant att forsknings-samarbete väldigt mycket bygger på att man försöker nå de starkaste miljöerna. Där har Sida Linnaeus – Palme-programmet som åtminstone vi i Göteborg har tagit aktiv del av. Problemet är bara att det blev en tumme jämfört med det ursprungliga förslaget. Det var tänkt att vara tiodubbelt större. Nu blir det mer en sorts försiktig försöksverksamhet. Men jag tycker att Sida ska fundera över detta projekt igen och se vad man tycker om det och utvidga den verksamheten betydligt mer.

Universitetet har i dag egentligen inga egna resurser. Allt går till löner, verktyg och så vidare, och alla nya resurser är externa för universitetets del, och det påverkar ju kunskapsutvecklingen en hel del.

Ordföranden: Tack för det Björn Hettne. Därmed har vi klarat av de tio särskilt inbjudna organisationerna. Då går vi över till det som blir andra halvlek och något kortare än första halvlek. Då är tanken att vi ska ha ett friare meningsutbyte. Jag vill erinra om att i den proposition som vi har att behandla och det utredningsbetänkande som kom tidigare handlar det om målsättnings-

arna, om samstämmigheten i politiken, det vill säga de andra politikområdena, och själva biståndet som traditionellt har varit i fokus där man diskuterar Sveriges relationer med utvecklingsländer.

Avslutande frågestund (frågor till UD, Sida, IOGT-NTO, Forum Syd m.fl.)

Vi hade ursprungligen tänkt att dela upp detta i de olika delarna, men vi ligger lite efter i tidsschemat. Därför håller vi ihop allt i en enda diskussion. Vi har ungefär en timme på oss. Därmed har vi möjlighet att rikta frågor även till även andra deltagare här, förutom de som hittills har varit uppe och som är beredda att svara på frågor och delta i diskussionen. Vi är alltså inte bundna till bara dessa tio särskilt inbjudna organisationer.

Ledamöter i utrikesutskottet har nu möjlighet att fritt ställa frågor och ta upp synpunkter till de inbjudna representanterna.

Lotta N Hedström (mp): Jag vill börja med att rikta en fråga till IOGT-NTO. Det handlar om en aspekt på frånvaron av alkohol och droger som utvecklingshinder. Hur skulle IOGT/NTO vilja hjälpa oss i utskottet med att göra ett bättre betänkande i detta avseende?

Birgitta Ohlsson (fp): Jag har en fråga som riktar sig främst till delegationen från Utrikesdepartementet.

Alla värnar vi väldigt mycket om att man ska låta demokrati vara ett tydligare begrepp i biståndspolitiken. Men vi från Folkpartiet skulle vilja att det var ett överordnat mål. När man tittar på den konkret förda politiken finns det vissa grumligheter. Några av de länder som får den allra största delen av svenskt bistånd är enpartistater och en del kommunistiska stater som Vietnam och Laos. Det är bilateralt bistånd som går direkt till diktaturstater och också korrumperade länder.

Detta gäller också det bistånd av svenska skattepengar som går via frivilligorganisationerna. Jag kan ta ett exempel. Forum Syd ger pengar till Svensk-kubanska föreningen som ägnar sig åt hyllningsskrifter om Fidel Castros diktatur, vilket jag tycker är ganska osmakligt.

Min nästa fråga rör följande: I årets biståndsbudget från regeringen finns det ingen direkt specificering av vad pengarna ska gå till. Det finns viss specificering när det gäller pengar till olika FN-organ med mera, men inte vad gäller regioner i världen. Som folkpartist är jag ganska van vid att Socialdemokraterna använder biståndet som ett slags budgetregulator som inte prioriteras tillräckligt högt. Att inte definiera vad pengarna konkret ska gå till öppnar för att de också kan användas till sådant som inte är bistånd, exempelvis internationella insatser eller försvar.

Berndt Ekholm (s): Eftersom vi nu har slagit ihop allt i en enda klump har jag tre frågor, en om målinriktningen – en huvuddragsfråga – och två på politikområden.

Den första frågan har en viss koncentration på ekonomisk tillväxt och det huvuddrag som finns. Vi har ju under åren lärt oss ganska mycket om hur viktigt det är för utvecklingen att vi har ekonomisk tillväxt och att vi har en fungerande marknadsekonomi för att det ska bli ett bra resultat. Vi vet också att det är stor skillnad när man applicerar marknadsekonomi på i-landsmiljö, det vill säga förutsättningarna i en i-landsmiljö respektive en u-landsmiljö. Jag vet ju efter att ha varit med flera år nu att det råder ganska delade meningar om hur öppna marknader ska få vara. Det har redan delvis kommit fram här i diskussionen mellan i-länder och u-länder, och kanske till och med mellan u-länder och u-länder. Många hävdar att u-länderna behöver skydda sig mot i-länderna medan i-länderna inte behöver skydda sig mot u-länderna. Det gäller jordbrukspolitik, men det kan gälla andra områden också. En del hävdar att det räcker att vi har ett övergångsskydd som varar några år, exempelvis de här TRIPS-reglerna. En del vill hävda att vi behöver ett permanent skydd, kanske särskilt för jordbruket, för att trygga livsmedelsförsörjningen.

Jag skulle vilja fråga professor Ari Kokko som kommer från Handelshögskolan i Stockholm, som också är ledamot av Sidas styrelse, och som jag vet har forskat mycket på marknadsekonomins utveckling, bland annat i Vietnam, hur han ser på de här frågorna om skyddsbehov, men också om hur marknadsekonomi kan utvecklas i u-landsmiljö. Jag vill också ställa samma fråga till Forum Syd. Det var den första frågan.

Den andra frågan gäller området säkerhets- och försvarspolitik. När vi hade en utfrågning om Globcom tog jag upp vapenexportfrågan som, så långt jag minns, egentligen inte alls var behandlad i Globcom. Jag tycker nog att det var lite konstigt. Nu berör propositionen den frågan, om än kortfattat. Jag vet dock att flera NGO:er, särskilt från kyrkornas sida, har uttalat kritik i samband med Globcomutredningen, och en av de skarpaste kritikerna har varit Diakonia. Jag skulle nu vilja ställa frågan till Diakonia hur ni ser på propositionens behandling. Den tar ändå upp den här frågan: frågan i sig när det gäller vapenhandel, dess koppling till fattigdoms- och rättighetsperspektiven men också kopplingen till samstämmighet i politiken.

Den tredje frågan berör handeln och näringen. Jag tycker att såväl svensk import som svensk export är väldigt viktigt för utvecklingen, och det sammanhänger naturligtvis med synen på marknadsekonomi. Jag är nyfiken på hur den nya politiken i propositionen nu kan bidra till att det här utvecklas och att olika politikområden stöder varandra i den här utvecklingen. Jag vet att Svensk Projektexport, som jag tror är närvarande här, har haft synpunkter på den här politiken, och jag skulle vilja veta hur ni ser på politikens former på exportområdet för att bekämpa fattigdomen. Jag skulle också vilja rikta samma fråga till Sweden Consultants, som ju också har en inriktning på exportområdet.

Jag ser inte att det finns någon representant för importsidan, så jag avstår från att fråga om importen. Jag nöjer mig med de här exportfrågorna.

Annika Söder, Utrikesdepartementet: Herr ordförande, jag uppfattade bara frågor från Birgitta Ohlsson. Regeringen delar självfallet synen på demokratin som central för utvecklingsfrågorna, och det framgår av det rättighetsperspektiv som vi föreslår för hela politiken och det huvuddrag som ska gälla både för hela politiken och för biståndssamarbetet.

Vi tror att det är viktigt att fortsätta dialog och samarbete med länder som inte är fullt utvecklade demokratier och att inte lämna dem helt åt sitt öde. Därför tror vi att det bistånd som vi ger till länder som inte har kommit hela vägen i demokratiskt hänseende mer ska inriktas på att användas för en vettig dialog med länderna. Det gör vi bilateralt, och vi gör det också till exempel genom EU. Några exempel på det här är Vietnam och Laos. I dagarna kommer vi att överlämna ett dokument till Vietnam där vi talar om att vi inte längre kan ge dem budgetstöd eftersom de inte har en transparent budget. Det hänger också samman med att den del av budgeten som sannolikt inte är transparent handlar om försvarsutgifter, och vi tycker att det är rimligt att vi, om vi skulle gå in med medel rakt in i budgeten, också vet vart de pengarna tar vägen. Vi tror fortfarande att det är angeläget att ha ett samarbete med Vietnam i den meningen att det innebär att vi kan upprätthålla dialogen. Jag tror för övrigt att Claes Borgström just har genomfört ett MR-dialogmöte i Vietnam i dagarna.

Budgetpropositionens ramar för medel är angivna regionvis. Vi tycker att det är viktigt att informera riksdagen om de regionvisa anslagen. Samtidigt kan vi få problem om vi binder oss landvis, till exempel om ett land inte längre skulle vara värdigt bistånd och vi kommer fram till att det ska innehållas, vilket till exempel inträffade med Zimbabwe för några år sedan. Vi tror också att det är viktigt att vi regelbundet informerar utrikesutskottet om de överväganden som vi och Sida gör när det gäller landramar, och det är då huvudsakligen Sida som tar de slutliga besluten om hur mycket pengar som går till olika länder.

När det gäller utgifter inom biståndsramen och riskerna för att de skulle gå till militära insatser så följer vi OECD:s dagsregelverk, och det förbjuder att vi finansierar fredsbevarande trupp med biståndsmedel.

Ari Kokko, Sida: Jag fick två frågor, en som gällde skyddsbehovet för u-länder permanent och temporärt, och en som gällde utvecklingen av marknadsekonomi och vilka erfarenheter man kan dra av olika länders utveckling.

Vad gäller skyddsbehov går det att hitta väldigt goda teoretiska skäl för att använda uppfostringstullar i ett inledningsskede när ett land öppnar en marknad och börjar delta i den internationella ekonomin. Men när man kommer till praktiken finns det väldigt stora svårigheter i att tillämpa dem på ett systematiskt sätt. Det är svårt att identifiera de industrier som skulle kunna dra nytta av skyddet för att sedan så småningom kunna konkurrera på lika villkor. Det är svårt att uppnå effektiviteten, därför att skyddet ofta ger utrymme för kostnadsökningar, och det utrymmet använder man. I synnerhet är det väldigt svårt att avsluta skyddet.

De här problemen gör att om man ska säga något väldigt generellt så kanske det vore lättare att tala om standardisering, transparens och neutralitet när det gäller u-länders deltagande i internationell handel. Det är möjligt att de behöver visst skydd, kanske till och med under långa tidsperioder, men då är det viktigt att vi börjar fundera på samma skyddsnivå för alla sektorer så att man minskar korruption, komplikationer och brist på transparens. Det ger också marknaden möjlighet att styra resurser. En sektor som har goda förutsättningar har ju då nytta av ett sådant skydd i större utsträckning än en sektor som har dåliga förutsättningar, svaga komparativa fördelar.

Här ska man kanske också komma ihåg – och vi glömmet den ofta – valutans roll. Den kan påverka konkurrenskraften överlag. Ett problem i många u-länder är att man väljer fel värde på valutan. Det är inte marknadsbestämt. Tittar vi sedan på marknadsekonomins utveckling, tillväxtpotentialen, så tror jag att det är viktigt att börja i rätt ända med de länder som verkligen har anammat marknaden under de senaste årtiondena. Det går inte att undvika Kina och Vietnam och se den enorma utveckling och minskning av fattigdomen som har skett i de länderna. Det visar på potentialen för många u-länder.

Samtidigt tror jag att båda de här exemplen också visar på några av riskerna och kraven när man inför marknad på ställen där sådan inte har funnits i en väl utvecklad form. Det finns en enorm risk till exempel att styra aktörer, kidnappa utvecklingsprocessen och skapa snedvridningar på någonting som egentligen inte är en fri marknad. Både i Kina och i Vietnam handlar det väldigt mycket om statliga företag som har tagit åt sig den här rollen och som i dag i stor utsträckning verkar som bromsklossar för fortsatt utveckling.

Den potential som finns måste alltså tyglas. Jag tror att det finns större krav på regleringar av de här nya, unga marknaderna, i synnerhet under perioder då en marknadskultur eller vad vi ska kalla det – ett socialt kapital – utvecklas, standarder för hur man betar sig. *A rule of law*, brukar man tala om i de här sammanhangen. Så länge den inte finns kanske regleringsbehovet och genomsyningsbehovet i största allmänhet är större.

Esbjörn Hörnberg, IOGT-NTO: Vi samarbetade med Globkom för att försöka få upp alkoholen som utvecklingshinder i utredningen. När vi visade på Sveriges utveckling för ungefär hundra år sedan framgick det att det är rätt självklart att det är ett hinder för utvecklingen i varje land, inte bara här i nord utan även i syd. Jämför vi sedan situationen i dag i Sverige och EU, när vi släpper på våra restriktioner i den europeiska gemenskapen, med det tryck som finns på utvecklingsländerna så är det bara en viskning i stormen, kan man säga. Den marknadsföring av alkoholprodukter som sker mot speciellt länder i Asien och Afrika och mot svaga grupper, kvinnor och barn, av den alkoholindustri som finns är så etiskt oförsvarbar att vi har svårt att egentligen greppa den. Därför tycker vi att en fråga som enligt Världshälsoorganisationen kräver 3,5 % av alla dödsfall bör komma med i ett utvecklingsarbete. Den bör finnas med där.

Det här är inte enbart en hälsofråga. Vi ser med glädje att Sida i sin nya hälsopolitik har tagit upp den som en viktig del i *Hälsa är välfärd*, men vi skulle också vilja att den fanns med i hela det svenska utvecklingssamarbetet. Detta innefattar också komponenter inom andra områden, inte bara bistånd och till exempel folkrörelsebiståndet utan även inom handelsområdet. Alkoholen är ingen vanlig vara utan ska behandlas som en mycket speciell produkt, och det har vi också sagt i vårt remissyttrande.

Ett bra exempel på hur man kan arbeta med frågan om alkohol som utvecklingshinder har vi i ett land som har varit uppe här flera gånger, nämligen Vietnam. Där har vi, genom att visa på ett förebyggande arbete på det lokala planet men också parallellt med det information, utbildning och samarbete för den politiska eliten och parlamentet, lyckats få till stånd en beredskap att nu gå vidare med både alkoholpolitiska åtgärder och förebyggande, rehabilitering och sociala åtgärder.

Maud Johansson, Forum Syd: När det gäller vikten av u-länders möjlighet att skydda sig pratar vi framför allt om det som är knutet till livsmedel, det vill säga matproduktion. Vi tror att det är viktigt att se matproduktionen är lite annorlunda än annan produktion. Det är på två avgörande sätt som det ganska kvalitativt skiljer sig från annan produktion. Det ena är att jordbruksproduktionen är så nära knuten till naturresurser och miljöfrågor, och det andra är att det utgör den största försörjningskällan – det rör sig om ett par miljarder människor, siffran 2,4 miljarder har jag sett någonstans.

Man måste se det i relation till det mera rena marknadstänkandet. En marknadsekonomi där priset räknas per ton tar inte in miljö och sociala faktorer. Om det lägre priset per ton innebär att en stor del av de ett par miljarder småbönderna slås ut syns inte det någonstans. I dag i världen ser det ut just så att en avreglering i fattiga länder innebär att väldigt stora grupper slås ut som i dag inte har en alternativ försörjningsmöjlighet. Så ser verkligheten ut. Fallstudie efter fallstudie visar det här. FAO gjorde en i 14 länder för ett par år sedan som väldigt tydligt visar det här. Det är ju inte rimligt. Även om det så att säga är teoretiskt fel att man ska få skydda sig så är det inte rimligt ur försörjnings-synpunkt. Det här är ju ingen naturlag. Om 500 år kanske de här människorna sitter och plockar mikrochips allihopa, men man måste vara pragmatisk – man måste se verkligheten i dag: Det finns ingen annanstans att göra av sig, alltså är det väldigt centralt att se försörjningsperspektivet. Kort vill jag också säga att ur miljö- och hållbarhetssynpunkt är ett diversifierat jordbruk oerhört centralt. Det vet vi. Vi vet också att den sortens sociala kostnader eller värde som kommer till inte mäts in i dag.

Jag tror att det därför är viktigt att ha möjlighet att skydda sig. Det behöver ju inte betyda att det ska vara permanent, men det är ganska farligt att ha en godtycklig på förhand bestämd tidsperiod som man har i WTO: Om åtta år har vi löst problemen i Filippinerna och Sudan. Det är ganska absurt att tro att man på förhand kan bestämma. Detta måste gälla tills vidare, samtidigt som ju utvecklingen går framåt. Saker händer hela tiden.

Vad gäller industripolitiken har vi inga starka formulerade synpunkter. Det var väldigt omdiskuterat i Cancún, och många menar att det ställs för stora krav på u-länder på avreglering vilket i praktiken innebär en deindustrialisering. Jag skulle vilja kort peka på att det finns en annan komponent i det här med handelsregler och industripolitik än bara själva industritullarna, som bland annat togs upp av en gäst vi hade från UNDP förra veckan. Att utveckla en industri, ett strategiskt tänk, i många utvecklingsländer innebär ju många mycket större regelverk än bara tullarna. Det är här vi kommer in på att man kanske behöver styra investeringar vilket omfattar MAO, det kan omfatta tjänsteavtal och TRIMS, och patentregelverket kommer in. Det är där de stora hindren i dag finns för utvecklingsländer att ha en strategisk industriutveckling, vilket är ett minst lika stort problem som tullarna och mycket omdiskuterat inom WTO. Det måste man också se ur den aspekten, och det kan man inte heller reglera med på förhand bestämda tidsperioder.

Magnus Walan, Diakonia: Jag har en fråga som gäller den nya utvecklingspolitiken. Den ska ju främja rättighetsperspektivet utifrån de fattiga människornas rätt. Den ska också inkludera alla politikområden. Det nuvarande regelverket kring vapenexportpolitiken tar ju faktiskt inga hänsyn till fattigdomseffekter eller mänskliga rättigheter förutom grova politiska kränkningar. Det är ett regelverk som också i det avseendet har visat sig vara ganska bristfälligt. Det anmärkningsvärda är ju att den nya propositionen inte föreslår några förändringar i regelverket i detta avseende. Det finns inte heller aviserat några förändringar i de kommittédirektiv som har formulerats när det gäller att man ska utreda en ny vapenexportpolitik.

För oss är det ganska uppenbart att till exempel i FN:s färdplan för hur man ska nå millenniemålen är nedrustning en oerhört viktig hörnsten. Det är ju inte så att vi har för lite vapen i utvecklingsländerna och för mycket sociala och demokratiska framsteg, utan det är snarast tvärtom. Vi menar att det vore logiskt och, ja, nödvändigt att också vapenexportpolitiken underordnas den här nya utvecklingspolitiken. Om det nu är så att alla politikområden ska inlemmas i den nya politiken krävs det också nya regelverk för de institutioner som övervakar och utför den svenska vapenexportpolitiken. Vi förordar ett krav på konsekvensanalyser och att man också ska ha en försiktighetsprincip som säger att effekterna för fattiga människor och mänskliga rättigheter ska ha företräde. Finns det en risk att fattigdomsbekämpningen kan motverkas på grund av svensk vapenexport ska exporten inte tillåtas.

Vi ska också komma ihåg att det här inte är en sidofråga. Vi vet att Exportkreditnämnden och Svensk Exportkredit faktiskt satsar många tiotals miljarder kronor till stöd för svensk vapenexport. Det kan nog inte vara menat, tror jag, om vi ska få en politik som ska inkludera alla politikområden mot fattigdom, att den svenska statens medel ändå används med tiotals miljarder kronor för att faktiskt snarast skapa fattigdom. Vi menar att det är en trovärdighetsfråga att vi får en förändring inom just vapenexportpolitiken inom de här institutionerna om den nya politiken ska ha trovärdighet.

Ulf Hjalmarsson, Svensk Projektexport: Svensk Projektexport består av en stor grupp exporterande företag, både mindre och kanske framför allt större inom väldigt många olika näringsgrenar. Det är en helt frivillig sammanslutning, och här finns representanter för telekom, vatten, miljö, transporter, energi, byggande och mycket annat, även jordbruk. Vi har deltagit ganska intensivt i Globkomutredningen och lagt en hel del synpunkter där i olika sammanhang. Vi har också skrivit ett ganska omfattande remissvar.

Frågan som vi fick var väl egentligen om vi tror att den nya propositionen kommer att leda till en effektivare fattigdomsbekämpning. Vi har då från näringslivet och den här gruppen lite svårt att förstå detta: Om man internationellt sätter upp ett mål att till 2015 halvera fattigdomen så tycker vi inte att det praktiskt avspeglar sig i den här propositionen.

Ska man halvera fattigdomen och man inte bara stirrar sig blind på vad som har hänt i exempelvis Kina, där utvecklingen kanske i någon mån förrycker statistiken i dess helhet när man tar med exempelvis afrikanska länder där utvecklingen snarast har gått tillbaka, anser vi inom näringslivet att det krävs helt andra krafter om man ska minska fattigdomen i många länder, och det tycker vi inte avspeglar sig här.

Svensk Projektexport-gruppen består av människor som dagligen är ute och utvecklar projekt i fattiga länder i hela världen och har gjort så i många decennier. Här finns en djup kunskap och en bred erfarenhet. Det vi upplever i fattiga länder är precis det vi upplever här: Det är plånboksfrågorna som är de allra viktigaste – att kunna köpa mat för dagen. Vi ser i svenska tidningar en liknande diskussion även i Sverige. Man höjer skatten någonstans, man höjer en avgift någonstans, och det blir direkt plånboksfrågor. Vi tycker att det saknas en praktisk insikt om att den fattiga människan i ett fattigt land har samma problematik: att få råd att köpa mat för dagen till sin familj.

Därför anser vi att den ekonomiska utvecklingen är det absolut grundläggande och borde ägnas mycket större utrymme i propositionen. Vi skulle vilja uppmana riksdagens ledamöter att kanske inte införa för mycket detaljer i det här förslaget, för då kanske det över huvud taget inte kan tas här i december, men att man i fortsättningen verkligen bevakar att fattigdomsmålet är det övergripande målet, och det förtjänar en helt annan uppmärksamhet.

Det finns en övertro på multilaterala insatser jämfört med bilaterala insatser. När vi ser vad exempelvis Världsbankens administration kostar och jämför med det vad Sidas administration kostar har vi sett siffror på att Världsbankens administration går upp till åtminstone 22 %, medan Sidas administration ligger på 6 %. Nu är det skattebetalarnas pengar vi talar om. Det betyder att en bilateral insats från Sida alltså är fyra gånger mer effektiv i mottagarlandet än när Världsbanken administrerar och hanterar ett projekt – för att inte tala om vilken tid det tar med hantering genom multilaterala instanser jämfört med en bilateral hantering. Det var några synpunkter.

Stina Mossberg, Swedish Consultants: Swedish Consultants är en konsultföretagsorganisation. Man skulle kunna säga att vi är en av de aktörer som finns för det praktiska genomförandet av insatser på utvecklingsområdet. Vi är alltså privata företag, men vi har jobbat länge med biståndsfrågor och utvecklingsfrågor. Vi är också tematiskt helt skilda åt. Det finns företag som jobbar med till exempel jämställdhetsfrågor enbart, organisationsfrågor, miljöteknik, elektrifiering och vattenfrågor. Själv arbetar jag i ett företag som jobbar med användning av naturresurser och miljöfrågor. Hur många vi är, om vi finns och hur duktiga vi är beror naturligtvis mycket på oss själva, men det beror också på vilken marknad som finns och efterfrågan på våra tjänster. En av de marknaderna, och en viktig sådan, är naturligtvis Sida.

Vi tycker att det är viktigt att Sida i större utsträckning än nu ser till att de insatser som man vill genomföra sker genom konkurrensupphandling. Jag tror att konkurrensupphandlingen som metod är en bra metod för att få till stånd utveckling och nytänkande i biståndet. Det är nämligen så att i ett upphandlingsögonblick och i en upphandlingsprocess så sätter flera grupperingar sig och kliar sina huvuden, tänker hur de ska lägga upp den här insatsen, vilka resurser som ska gå in för att nå målet – jag pratar då om ekonomiska resurser men också rätt personer och rätt plats – och så vidare.

Den här processen innebär att Sida har möjlighet att välja det bästa förslaget. Man har också möjlighet att i en ny process några år senare eller någon annanstans välja andra.

Det är så vi överlever. Vi överlever om vi är bra på nytänkande, om vi är bra på genomförande av projekt. Om man kommer fram till att Sida fungerar som en god upphandlare innebär det i sig också en kunskapsöverföring till u-länderna som går långt förbi den process som den konkreta insatsens upphandling innebär.

Vi kan alltså genom att vara goda upphandlare själva överföra den kunskapen till u-länderna. Det gäller också i andra sammanhang.

Sedan är det också så i dag att vi som konsultföretag inte genomför det här, om vi pratar om personalbistånd, enbart med svenska resurser. Vi har nästan i all upphandling – och det beror naturligtvis delvis på hur Sida gör upphandlingsunderlagen – allianser med företag i mottagarländerna. Det innebär också en kunskapsöverföring i sig. Det är ett samarbete med dessa företag. Det innebär också att vi i väldigt hög utsträckning diskuterar med dem hur man ska driva företagande. Det finns även där en kunskapsöverföring som går långt utanför själva insatsen.

Jag skulle vilja se en tydligare idé från svensk sida, att man har ett mål att öka upphandlingen när det gäller genomförande av biståndsinsatser.

Det innebär naturligtvis också att vår svenska resursbas blir större om vi har mer upphandling. Det innebär att vi har en resursbas som vi kan använda även för rekrytering när vi ska ha folk ute i internationella organisationer, oavsett om det är i Världsbanken, EU eller annorstädes. Jag tror att det ger en legitimitet till biståndet och en effektivitet till biståndet.

Ordföranden: Tack för det! Därmed var vi klara med den omgången. Tiden går. Det innebär att vi slår ihop alla de frågeställare som är kvar. Jag erinrar om att ni ska ställa frågorna distinkt till någon som ska svara.

Agne Hansson (c): Jag vill rikta mig till Diakonia. Min första fråga är: Vad är problem nummer ett i världen när det gäller biståndet?

Vi har ju hållit på med utveckling och bistånd i Afrika sedan 1962. Nu lägger vi om och har en annan syn på biståndspolitik. Är det tillräckligt, eller fattas det något ytterligare? Jordbruksinriktningen har vi varit inne på tidigare. Det handlar om omvärldens behandling av u-länderna, export och import. Är det tillräckligt, eller fattas det ytterligare något? Det gäller jordbrukspolitikens inriktning i biståndsländerna. Vad kan riksdagen komplettera propositionen med på den punkten?

Rosita Runegrund (kd): Min fråga riktar sig till UD, till någon av regeringens representanter. Solidariteten nämns väldigt tydligt i propositionen, men man tar inte upp den upplysta egennyttan som grund till en positiv utvecklingspolitik. Det har framförts kritik från vissa remissinstanser, men jag vill ändå höra UD:s syn på det här. Är inte det upplysta egenintresset i verkligheten en mycket viktig faktor även för svensk biståndspolitik? Varför tar man inte upp det i propositionen? Det är trots allt en gemensam värld vi lever i.

Carl B Hamilton (fp): Min fråga riktar sig till Björn Hettne och möjligen Ari Kokko. Vi har diskuterat här utifrån forskning om u-länder och relationerna mellan i- och u-länder, men det finns ett annat relativt nytt forskningsområde som rör aktörerna i bistånds- och utvecklingsprocessen, till exempel den roll som lobbyister och frivilligorganisationer spelar. Det finns alltså forskning om dem som är här, så att säga.

Jag skulle vilja att ni kommenterar den kritik som brukar framföras om att både lobbyister och frivilligorganisationer gör att det blir en *biasi* fråga om popämnerna i industriländerna och att trender som finns i industriländerna ganska snabbt och effektivt överförs till biståndspolitik och när det gäller vad man ska göra i u-länderna i allmänhet. Man är medietillvänd och har sin egen agenda för att överleva som en viktig aktör i de här processerna. Det är också en *bias* beträffande ämnesinriktningen på softa frågor. Det finns liksom inga frivilligorganisationer för stränga utgiftstak, om jag säger så, utan det är mera behjärtansvärda ändamål, i alla fall på kort sikt.

Lotta N Hedström (mp): Jag hoppas att det finns någon representant för SHIA och någon representant för HomO. Jag är inte säker på det, men om så är fallet skulle jag vilja att de bägge hjälpte oss lite grann på traven, så att vi i det betänkande vi ska göra bättre kan sätta ord på *hur* respekten för de mänsk-

liga rättigheterna ska implementeras. Som propositionen nu är skriven handlar det mera om ”att” i största välvilja, men jag skulle önska lite draghjälp när det gäller hur detta ska göras.

Ordföranden: Jag har tre frågor. Den första riktar sig till Sida. Det är två aspekter som man stöter på. I de europeiska diskussionerna när det gäller östbiståndet är det absorptionsförmågan. Hur mycket bistånd kan man ge till ett land innan det slår över i inflation och korruption? Det skulle vara intressant att höra om Sida har några synpunkter på detta. Det förs egentligen inget resonemang kring detta i vare sig Globkom eller propositionen. Jag saknade faktiskt detta i Globkom, som jag ju själv var med i. Hur mycket bistånd kan man ge utan att man får negativa effekter av detta?

Det andra hänger samman med detta – det här riktar sig också till Sida. Det är tidsperspektivet. Hur avvecklar man bistånd? I Ostasien brukar de säga att den svåraste men viktigaste perioden var när man avvecklade bistånd och de fick börja klara sig själva.

Den andra frågan gäller UD. Den handlar om trepartssamarbete, så att vi inte bara använder oss av den svenska resursbasen utan även av andra länder, framför allt länder som själva har varit lyckosamma, som nyligen har genomfört fattigdomsavveckling.

Den tredje och sista frågan är till Forum Syd. Det är frågan om just jordbruksavveckling. Det alldeles centrala i den svenska välståndsutvecklingen var ju en snabb minskning av jordbruksbefolkningen. Så har det varit överallt som vi känner till. När Globkom var i Guatemala noterade vi att det fanns en del av Guatemalas befolkning som hade oerhört små jordplättar, mindre än en hektar. Försökte man tala om att de i framtiden kommer att ha mycket större jordbruk och alltså mycket färre som jobbar i jordbruk så ville de inte lyssna.

Måste vi ändå inte vara ganska tydliga på den punkten. Välståndsutveckling hänger samman med en snabb minskning av andelen yrkesverksamma i jordbruket, inte att jordbruket producerar mindre. Det är ett ganska impopulärt budskap på landsbygden i de flesta u-länder, men vi måste väl vara tydliga och inte säga motsatsen, att vi ska skydda de små täpporna, med tanke på den fattigdom som det medför.

Ewa Björling (m): Jag har flera frågor. Jag har bland annat en till Sida vad gäller uppföljning och utvärdering, som jag och Moderaterna vill sätta större tryck på. Detta hade jag velat se betydligt mer utförligt i propositionen. Hur blir vi bättre på uppföljning och utvärdering? Är det tillräckligt med den interna revision som vi har på Sida i dag? Behöver vi ha någon ny form av extern revision? Kan vi gå ut och titta hur andra länder har gjort?

Jag har också en liten sidofråga till Ari Kokko angående Vietnam. Jag undrar om han kan nämna några viktiga positiva bitar som gör att vi nu ser en bra utveckling där.

Sedan måste jag få ställa en fråga angående ett av de åtta målen som nästan inte har berörts här i dag. Det tycker jag är helt fascinerande. Vi har suttit här sedan klockan 9, och man har knappt nämnt hiv/aids.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Sidas hiv/aids-sekretariat, om någon därifrån är kvar fortfarande. Hur ser arbetet ut i dag vad gäller hivprevention, och vad kan vi fokusera på ytterligare? I många delar strömmar det nu in väldigt mycket pengar från olika håll i världen, men det handlar också om att vara effektiv och göra rätt sak med de här pengarna.

I och med detta kommer jag fram till min sista fråga, till Annika Söder på UD. Vad är tanken bakom en hiv/aids-ambassadör? Vad är den här personens uppgifter? Varför ska man ha just detta när vi redan har massa andra organisationer som jobbar i den här riktningen?

Sedan måste jag få kommentera en sak. När vi skulle kommentera budgeten avseende utgiftsområde 7 fanns det ingen landindelning. Det fanns faktiskt bara en indelning för de olika FN-organen. Det tycker vi inte bidrog till någon ökad transparens, tvärtom.

Carina Hägg (s): Jag har varit FN-delegat och kom nyligen hem från New York. Där gjorde jag en erfarenhet, och det var att man inte kom in i FN med små barn, inte ens som FN-delegat. Varför säger jag detta? Jo, det gör jag för att det är ett väldigt tydligt exempel på att det är viktigt hur man skriver konventioner, propositioner och betänkanden för att de ska bli de bästa redskapen för att man ska få genomslag i praktiken. Här fick inte barnperspektivet genomslag ens i det hus som främst ska förvalta en sådan viktig fråga. Därför vill jag ställa en fråga till Rädda Barnen. Hur upplever de att barnperspektivet genomsyrar propositionen, och har de något att sända med oss för att det ska bli ett bra utslag så fort som möjligt i praktiken?

Jag vill även ställa en fråga till UD. Ni får väl välja vem som ska svara. Jag tror att det är viktigt att vi är ytterst tydliga när vi skriver vårt betänkande, så att vi inte bara kan styra det bistånd som vi direkt och lättare kan ha en uppföljning av. Vi ska också hitta metoder för att kunna styra och följa upp det bistånd som går via EU. Jag har själv misslyckats med att göra det när det gäller till exempel jämställdhetsfrågorna.

Jag ser att det finns en del som är bra. Man har satt av pengar till sådant som ligger helt i linje med svensk politik. Jag kan se andra delar som jag absolut inte kan få en genomlysning av. Då blir jag orolig för att man ger med den ena handen och tar med den andra handen, för att det finns pengapotter som går till verksamheter som motverkar varandra. Då kan man säkert göra jämförelser och dra paralleller med andra områden som inte är biståndsområdet. Så det är viktigt att man hittar instrument här, men det gäller även bilateralt samarbete där de pengar som vi sänder iväg går in i en korg.

En delegation parlamentariker, inte minst de kvinnliga parlamentarikerna, från ett av våra samarbetsländer som var här på besök i veckan sade att man, när det kommer i en korg, på ett sätt är väldigt tacksam för det därför att det är

väldigt svårt att ha med många biståndspartner att göra. Å andra sidan kommer kvinnorna, så länge kvinnor har mindre makt och inflytande, inte att ha tillräckligt inflytande över den här korgen. Finns då länder som Sverige inte med lika tydligt, kommer kvinnorna att förlora när det gäller kampen om de här pengarna. Hur hanterar vi de här problemen?

Ordföranden: Tack för det! Därmed var det slut på frågandet. Då har vi en dryg kvart på oss. Det är åtta som har blivit apostroferade. Jag tänkte räkna upp er i rask takt, så att ni vet var ni kommer på listan. Det är Diakonia, UD, universitetsrepresentanten Hettne, professor Kokko, SHIA, HomO, Sida, Forum Syd och Rädda Barnen.

Diakonia, varsågod! Tänk på tidsaspekten, så att övriga också har möjlighet att svara!

Magnus Walan, Diakonia: Jag ska försöka fatta mig kort. Jag tror att representanterna för Rädda Barnen har gått, så det kan hända att frågan till Rädda Barnen inte blir besvarad.

Agne Hansson frågade vad som är problem nummer ett när det gäller biståndet. Det är en väldigt svår fråga. Man kan titta på det i ett svenskt perspektiv eller i ett EU-perspektiv eller i ett internationellt perspektiv. Jag tror att det finns en trend. Ett stort problem med biståndet är att det fungerar som plåster på såren. Inriktningen på det kortsiktiga tenderar att bli populär – vi hörde inte minst Carl B Hamiltons kommentar. En stor del av biståndet, inte minst i EU, går också till närområdet och används för andra syften än fattigdomsbekämpning utan att främja egenintresset på olika sätt.

Som kommande från en organisation som jobbar långsiktigt med demokrati, MR och fattigdomsarbete kan jag säga att det inte alltid är lätt att få rubriker när man jobbar med det långsiktiga. Det är svårare. Det kan jag verkligen hålla med om.

Fråga nummer två var om omläggningen av biståndspolitiken är tillräcklig. Det gäller utvecklingspolitiken och jordbrukspolitiken, vill jag säga. Det finns en sak som jag tror att flera av oss har pekat på. Det är just bristen på nyanseering i diskussionerna kring jordbrukspolitiken när det gäller livsmedelssäkerhet. I propositionen görs det för enkelt, som att borttagande av handelshinder automatiskt leder till att bönderna får det bättre och att man också får livsmedelssäkerhet. Det finns inget resonemang kring livsmedelssäkerhet. Vi är överens om att EU:s subventioner och exportstöd i dag har väldigt negativa effekter, så det är ingenting att prata om.

Detta tror jag är en punkt som är viktig.

Annika Söder, Utrikesdepartementet: Först frågade Rosita Runegrund om det upplysta egenintresset. ”Gemensamt ansvar”, som propositionen heter, är ju samma uttryck som ”solidaritet”. Jag tror kanske inte att vi kommer så långt med en semantisk diskussion. Jag tror att bevarandet och utvecklandet av världen i någon mening kan kallas för det upplysta egenintresset. Om det är det som Rosita Runegrund menar tror jag att vi är överens, men jag tror att det

är viktigt att anknyta till det som Magnus Walan nyss sade. Det långsiktiga och det som kan te sig långt från vårt eget intresse i ett kortare perspektiv är oerhört viktigt. Därför har vi undvikit att använda just uttrycket ”det upplysta egenintresset” och i stället valt ”gemensamt ansvar” och ”solidaritet”.

Själva tankegången är att man ska gå ifrån idylliseringen av biståndet som enda utvecklingsfaktor, som Carl B Hamilton kallade det för en stund sedan, och i stället nå ett brett perspektiv där alla olika samhällsfenomen faktiskt påverkar vad som kan bli resultatet.

I propositionen görs det inga anspråk på att tala om hur allt det här ska gå till. Vi hoppas att den här texten ska stå sig ett tag och att alla aktörer, regeringen och riksdagen och alla som är verksamma inom det här området, ska bidra till att politiken i sak konkretiseras år efter år alltefter de behov som vi ser.

I begreppet ”gemensamt ansvar” ligger också ansvaret på de fattiga länderna själva. Vi vill sätta ett tydligare tryck på de ansvariga regeringarna, väl medvetna om att de befinner sig i en globaliserad värld. Det måste bli tydligare att ansvaret för utvecklingen ligger hos regeringarna och att de i sin tur har att i det nationella ramverk som de agerar i förankra sin politik. Därmed blir biståndet bara en katalysator. Jag passar på att göra en liten utläggning om det.

Nu ska jag prata om trepartssamarbete. Jag delar helt Göran Lennmarkers uppfattning att det är viktigt. Sida gör en hel del inom trepartssamarbetet. Ett exempel är samarbetet i Rwanda, som vi har med Sydafrika. Vi ser också stora möjligheter att ha trepartssamarbete med de nya medlemsländerna i Europeiska unionen. De har just varit med om en övergång från totalitärt styre till demokrati och har stora erfarenheter på det området. Vi tror till exempel att vi kan få till stånd ett samarbete med Ungern om utvecklingen i Vietnam, som vi tror kan bli väldigt spännande. Det här var bara några exempel.

Ewa Björling frågade om hiv/aids-ambassadören. Det viktiga som vi vill slå fast både i utvecklingspropositionen och i årets budgetproposition är att hiv/aids är ett allt överskuggande utvecklingshinder. Det är en säkerhetsfråga, en hälsofråga och så vidare. Därför har vi föreslagit för riksdagen att vi ska satsa mer pengar på hiv/aids multilateralt men också bilateralt. Det handlar om hela kedjan, om det förebyggande, om att se till att ledare i länder talar ett tydligare språk om hiv/aids, om bromsmediciner och om vaccin, som vi tror är en viktig faktor. För att det ska bli en bra samverkan mellan Regeringskansliet och Sida och när det gäller det multilaterala arbetet har vi valt att tillsätta en hiv/aids-ambassadör som ska samordna det här utan att ta ifrån någon aktör den särskilda funktion som den har.

Slutligen gäller det styrning och utvärdering och inflytande i EU. Ja, det behövs fortsatt många reformer inom Europeiska unionen när det gäller biståndsarbetet – det är helt klart. Vi tycker att vi har utgjort en skillnad. Vi försöker att göra en skillnad också fortsättningsvis, tillsammans med många andra länder som tänker i liknande termer som vi gör när det gäller utveckling, samstämmighetsfrågor och biståndsfrågor.

När man ger ägarskapet till regeringarna i utvecklingsländerna och inte styr själv från givarsidan måste man naturligtvis vara väldigt vaksam, så att inte svaga grupper i de här länderna kommer sämre ut. Men vi tror fast och fullt att det civila samhället, alla de aktörer som har nämnts här i dag, kan spela en sådan roll i de samhällen som har att ta sitt eget ansvar.

Björn Hettne, universitetsrepresentant: Det gällde då frågan om frivilligorganisationernas roll. Det är också en stor och komplicerad fråga. Man kan vara positiv och säga att de i viss mån utgör en sorts demokratisk utveckling, dels i länder med svag institutionell demokrati, dels i det transnationella rummet där det egentligen saknas folkligt inflytande. Å andra sidan är det uppenbart att många av de här organisationerna anpassar sig till det externa resursflödet. De anpassar sig till aktuella frågeställningar och avviker väldigt mycket från inhemska organisationer genom att de har bättre resurser, större bilar och så vidare. Det här är alltså ett problem som har konstaterats under de senaste åren.

Samtidigt behövs de här organisationerna. I konfliktområden är de ofta ett komplement till de officiella organen, som kanske inte kan agera i väldigt besvärliga konfliktsituationer. Det behövs alltså någon typ av dekonstruktion av hela begreppet, så att man kan komma ifrån det allmänna refererandet till NGO:er och kanske hitta mera specifika infallsvinklar på det här fenomenet, där det alltså finns både positiva och negativa aspekter.

Ari Kokko, Sidas styrelse: Om vi tittar på några av de faktorer som har bidragit till att Vietnams utveckling har varit så positiv under de senaste 10–15 åren tror jag att det är tre saker som framstår som allra mest viktiga.

Jag tror att ett första steg som var viktigt, och som fortsätter att vara viktigt, var decentralisering av ekonomiskt beslutsfattande. Det skedde på ett väldigt extremt sätt tidigt i reformprocessen när man gick från jordbrukskollektiv till familj jordbruk och hushåll och privata aktörer. Och detta har fortsatt att vara viktigt, ibland på sätt som man inte hade väntat sig. Decentraliseringen av den statliga industrin innebar att många statliga företag började agera nästan som privata företag under flera års tid. De bidrog kraftigt till en ökad industriproduktion fram till mitten av 90-talet då de började upptäcka att det kanske går att skapa monopol. Då tog konkurrensen mellan statliga företag slut, men decentraliseringen var väldigt viktig där.

En annan faktor som har varit central är utvecklingen av den privata sektorn. Redan de första jordbruksreformerna skapade en privat sektor som inte hade funnits tidigare. Men även under senare tid, i synnerhet under de senaste sex, sju åren, är det den privata sektorn som har dragit Vietnams ekonomi. Den statliga sektorn har till exempel inte skapat några nya jobb sedan mitten av 90-talet, utan allt har skett antingen i den inhemska privata sektorn, formell såsom informell, eller i en sektor där utländska investerare har bidragit till Vietnams utveckling.

Ett tredje område – och det är ett politikområde – som jag tror har bidragit väldigt starkt till att cementera en del av de framgångar som Vietnam har haft är handelspolitiken. Vietnam har gjort mer på det handelspolitiska området än på många andra områden. Man har förbundit sig att liberalisera sin handel och gett ganska klara signaler om vilken väg man ska gå. Det finns ett bilateralt frihandelsavtal med USA. Det finns en ansökan om medlemskap i WTO. Och det är en utveckling av exporten som hela tiden sedan reformernas början har överträffat planer och förväntningar. Det är det som jag tror har skapat utrymmet och tillväxten, som gör det möjligt att minska fattigdomen i så gott som alla befolkningslager i det landet.

Ordföranden: Då var det Svenska Handikapporganisationers Internationella Biståndsförening, SHIA. Varsågod! De kanske inte är kvar. Då går vi vidare till Sida.

Per Ronnås, Sida: Jag börjar med frågan om absorptionsförmågan. Problemet med att mottagarländerna har svårt att absorbera biståndet finns förvisso, men jag tror inte att man ska överdriva det. Den totala internationella biståndsvolymen är trots allt inte mer än 50 miljarder dollar. Det är inte mer än hälften – det är kanske omkring en tredjedel – av de pengar som migranter från uländerna sänder hem varje år. Men problemen finns, och i enstaka fall är de uppenbara.

Låt mig kort peka på fyra aspekter på absorptionsproblemet. Den första är makroekonomisk. Vi ser i vissa fall att det leder till en övervärderad valuta. Inflödet av biståndsmedel kan leda till en övervärderad valuta, vilket försvårar näringslivets utveckling och export.

Den andra aspekten handlar om att vi i vissa fall finner att man med den institutionella kapaciteten på mottagarsidan inte förmår att absorbera biståndet, men det har ofta mer att göra med bristande harmonisering från givarsidan.

En tredje viktig aspekt, som man ofta glömmer bort, handlar om ägarskapsfrågan. Om biståndet blir alltför dominerande riskerar landets eget ägarskap över sin utveckling att minska. Det finns en risk att givarna tar över utvecklingsagendan i landet, men det är, återigen, ett område där givarna har ansvar.

Slutligen är det den fjärde aspekten. Ett dåligt utformat bistånd kan självfallet leda till att reformtrycket minskar i ett land där reformer behövs. Givarnas agerande påverkar alltså absorptionsförmågan väldigt mycket. Kontinuitet och förutsägbarhet i biståndet ökar inte bara effektiviteten utan också absorptionsförmågan. Samtidigt ser vi att det i fall då det är bristande förutsägbarhet i biståndet och ibland väldigt stora svängningar i biståndsvolymer skapar problem i mottagarländerna. Det minskar också effektiviteten och absorptio-

Staffan Herrström, Sida: Jag tar frågan om tidsperspektiv. Jag får väl säga att vi, historiskt sett, inte har varit så bra på avveckling av bistånd i länder. Jag tror att en viktig faktor nu är att man till att börja med bör bygga in ett tidsperspektiv tidigare och tydligare i planeringen. För att man ska undvika

biståndsberoende handlar det också om sådana faktorer som vi talar om generellt och som regeringen betonar i propositionen. Det handlar om ägarskap, lokalt ansvarstagande, kapacitetsutveckling och lokal resursmobilisering, att man faktiskt mobiliserar egna budgetmedel, till att börja med i små mängder, i de biståndsinsatser som görs.

Det handlar om den flexibilitet som nu finns i fördelningen av bistånd mellan länder. Vi är nu snabbare och har lättare för att anpassa oss till förändrade verkligheter i länderna. När vi ser att utvecklingen är väldigt negativ i Angola lägger vi oss på en utfasning.

Vi fasar faktiskt också ut stödet i flera länder nu. Det gäller bland annat de baltiska länderna. Vi har en utfasningsstrategi i Sydafrika och Namibia. Här handlar det mycket om att under slutfasen främja, med ett utvecklingsfokus men ändå som en del av utvecklingssamarbetet, ett långsiktigt relationsbyggande mellan Sverige och de här länderna.

Sedan skulle jag vilja be Sidas utvärderingschef Eva Lithman säga något kort om uppföljning och utvärdering och chefen för hiv/aids-sekretariatet Anders Molin att svara på Ewa Björlings fråga.

Eva Lithman: Den första frågan som Ewa Björling ställde var om det borde vara mer tryck i propositionen när det gäller frågor om uppföljning och utvärdering. Vi tycker i och för sig att det är ganska bra tryck i propositionen när det gäller just resultatorientering. Vi är glada att man lägger så stort fokus just på frågor om lärande. Vi tror att det är en av hörnstenarna här. Bistånd är en besvärlig verksamhet, och vi behöver lära oss allteftersom vi arbetar. Sida har därför byggt in i olika system och mekanismer, både i sitt regelsystem och i sin organisation, för att följa vad som händer med de olika insatserna.

I det regelverk som Sida har finns det till exempel i projektcykelregler och så vidare väldigt klart angivet att det ska ske utvärderingar vid slutet av en insats och att det ska vara avtalsbundet och så vidare. Det sker också ett mycket stort antal utvärderingar av olika insatser löpande. Jag tror att vi hade 35 stycken som publicerades förra året. På listan i år hade vi 133.

Det här en sida av saken. Det andra är att göra lite större tematiska utvärderingar. För att få det till stånd bildades sekretariatet för utvärdering och internrevision när nya Sida bildades 1995. Det är en oberoende enhet som lyder direkt under Sidas styrelse för att garantera ett mått av oberoende.

UTV genomför lite större tematiska utvärderingar. Vi har till exempel tittat på genomslaget av *mainstreaming*-strategin, vi har tittat på ägarskap och hur man stöder utveckling av den privata sektorn, för att nämna några exempel.

I det sammanhanget vill jag ta upp att man pratar om intern och extern utvärdering. Det kan man göra. Men man kan också prata om oberoende och tillförlitlighet. Det är naturligtvis någonting som diskuteras mycket internationellt. Förra året genomfördes en utredning därför att det fanns ett förslag inom Danida att man skulle byta ut deras utvärderingsenhet och göra en extern funktion.

Till slut valde man att inte göra det. Man gjorde då en översikt över hur man hade ordnat utvärderingsfunktioner inom olika biståndsorganisationer och fann att inte i något enda fall hade man valt en extern lösning. Då kan man fråga sig varför man inte har gjort det. Ett skäl kan vara att om det ligger relativt nära den organisation som man utvärderar kan det främja lärandet.

Man kan också titta på hur mandatet ser ut. UTV kan kanske inte titta på hela politikområdet. Vi var väldigt glada när man föreslog att man skulle ha en extern utvärderingsfunktion som skulle kunna titta på hela politiken för global utveckling. Det tyckte vi kändes ganska logiskt.

Det finns kanske också delar av hela utvecklingspolitiken som vi inte har mandat att utvärdera. Därför kunde det vara befogat att ha någonting som ligger utanför Sida också. Samtidigt ska man vara medveten om att då pratar man om det som vi lite schablonmässigt ofta pratar om, nämligen mer ansvarsutkrävande, det vill säga *accountability*-utvärderingar. Det kan ibland vara svårare att få genomslag för sådana utvärderingar i verksamheten.

Sedan vill jag säga att det också pågår ett stort gemensamt internationellt arbete här. Det är många gemensamma utvärderingar eftersom det är frågor som varje land egentligen inte ska utvärdera själva. Vi deltar självfallet i det.

Dessutom har jag ytterligare en kommentar. En väldigt viktig fråga är också att stödja våra samarbetsländers egen uppföljnings- och utvärderingskapacitet. Det är deras politik, och det är de som har intresse av att följa upp resultatet av den egna utvecklingen.

Anders Molin: Jag ska försöka fatta mig kort. Vi uppskattar också att hiv/aids togs upp som en fråga. Det nämns i propositionen som ett av vår tids största utvecklingshot. Jag tycker att Annika Söder väl beskrev betydelsen av det.

Sida har kraftigt förstärkt sitt arbete på hiv/aids-området under de senare åren. Förutom att utveckla direkta insatser mot hiv/aids på en rad områden, arbetar vi mycket på att försöka integrera hiv/aids-arbetet konkret inom alla sektorer inom utvecklingssamarbetet. Man ska inte kunna bidra till ett infrastrukturprojekt i ett land där 30 % av den vuxna befolkningen är hivpositiv utan att man tar konkret ställning till hur det projektet påverkar hiv/aids-epidemin i landet och hur det projektet påverkas av hiv/aids-epidemin i landet. Det arbetar vi hårt med.

Den sista delen av frågan handlade om den situation vi har i dag där vi ser ganska stora pengavymer komma in som är ämnade till hiv/aids-arbetet. Det är naturligtvis i botten väldigt bra, men det leder till risker för att man snedvrider arbetet i länderna. Det finns en risk att entusiasmen inför behandlingsagendan gör att man får en obalans mellan förebyggande åtgärder och behandling. Där har Sida, UD och Sverige i stort en mycket viktig roll att spela.

Jag vill nämna två nivåer på det. Vi har samarbetet mellan Sida och UD när vi sitter i olika styrelser i det multilaterala systemet. Sverige är också med i styrelsen för den globala fonden mot aids, tuberkulos och malaria. Där är vi en

viktig röst för att den här balansen ska bibehållas. Men det kanske allra viktigaste är att vi med våra relativt begränsade resurser dock bidrar till att förstärka de nationella regeringarnas möjligheter att koordinera de medel som kommer in på landnivå. Där kan även relativt små insatser i pengar räknat vara av en avgörande betydelse.

Representant för Forum Syd: Jag ska försöka göra detta kort. Du sade att det i princip var ett impopulärt budskap att man måste minska på den andel av befolkningen som försörjer sig på jordbruket. Jag tror tvärtom att det skulle vara ett väldigt populärt budskap hos de fattiga småbönderna själva om du gick ut och sade att vi kan fixa en annan försörjning. Då skulle de slippa slita på fälten i solen.

Problemet är att i realiteten finns ofta inte den här andra försörjningen för väldigt stora grupper. Där tycker nog både vi och de själva att en lite racklig försörjning är bättre än ingen försörjning alls. Alternativet är helt enkelt utslagning. När det gäller Guatemala är det nog dessutom det feodala systemet som är det huvudsakliga försörjningsproblemet.

Om man ser lite mer strukturellt på det tror jag ändå att det är viktigt att se att utveckling inte är en motorväg. Alla kommer inte att utvecklas exakt identiskt som Sverige. Jag är fullkomligt övertygad om att olika länder kommer att ha olika stor andel av befolkningen jobbande inom jordbruket till exempel. Jag tror också att vår syn på jordbrukets roll i förhållande till biologisk mångfald kommer att omvärderas och förtydligas. Det kommer att se olika ut.

Om man ser till möjligheten till diversifiering i försörjningen är möjligheten till industrialisering naturligtvis oerhört viktig. Där kommer vi tillbaka till alla andra regler inom handelsregelverket som vi ofta inte alls pratar om. De handlar om man kan tillåta användning av olika strategier och lämna ett policyutrymme för industrialisering.

Det finns en brittisk ekonom som sammanfattade det här så utmärkt i senaste numret av *Omvärlden*. Han beskrev investeringsreglerna så här: I princip alla de strategier och ekonomiska verktyg som används av kapitalistiska regeringar för att få fart på tillväxten i Sydostasien – med tillägget förbudet.

Det är just mot bakgrund av det här resonemanget som vi menar att en omvärdering och fortsatt analys av de här reglerna är central och viktig. Det måste finnas utrymme för det i propositionen. Det hänger ihop på det sättet att denna delen av handelsreglerna också är viktiga för fattigbönderna i Guatemala.

Vice ordföranden: Därmed var vi vid vägs ände i den här utfrågningen. Utrikesutskottet tackar alla er som har kommit hit och ställt upp och svarat på våra frågor. Ni har breddat vårt underlag för den process som nu ska ta vid i utrikesutskottet under de närmaste veckorna. Den 16 december ska vi fatta beslut i riksdagen med anledning av den här propositionen och de motioner som har skrivits till följd av den. Tack ska ni ha!

Jag kan också berätta att som en bilaga till detta kommer det att ligga en utskrift av det som har sagts i denna sal under denna dag.

Tack ska ni ha och trevlig helg

BILAGA 3

Millenniemaålen

I september 2000 enades världens ledare på FN:s millennietoppmöte om en rad mätbara mål för att minska fattigdomen i världen. Målen ska vara uppnådda senast år 2015. Det är ett ansvar för Sverige och för de andra 146 länder som skrivit under millenniedeklarationen att arbeta för att förverkliga dem. Sveriges regeringer gör bedömningen att det är möjligt att förverkliga målen. Men det internationella samfundet måste göra särskilda insatser för att Afrika och Sydostasien ska nå ändra fram.

MILLENNIEMÅLEN (Millennium Development Goals, MDG)

- 1. Utplåna extrem fattigdom och hunger.** Mellan åren 1990 och 2015 ska andelen människor som lever på mindre än en dollar per dag halveras. Samtidigt ska andelen som lider av hunger halveras.
- 2. Uppnå allmän grundskoleutbildning.** Alla pojkar och flickor ska få grundskoleutbildning senast år 2015.
- 3. Främja jämställdhet och ökade möjligheter för kvinnor.** Utbildningsskillnader beroende på kön ska elimineras, helst före år 2005 men inte senare än 2015.
- 4. Minska barnadödligheten.** Dödligheten bland barn under fem års ålder ska minska med två tredjedelar fram till år 2015.
- 5. Förbättra mödrars hälsa.** Målet är att minska mödradödligheten med tre fjärdedelar fram till år 2015.
- 6. Bekämpa hiv/aids, malaria och andra sjukdomar.** Spridningen av hiv/aids, malaria och andra sjukdomar ska stoppas före år 2015.
- 7. Säkra en miljömässigt hållbar utveckling.** Att halvera andelen människor utan tillgång till rent vatten före år 2015. Att livsvillkoren för minst 100 miljoner människor som lever i slumområden signifikant ska ha förbättrats för år 2020.
- 8. Utveckla ett globalt partnerskap för utveckling** Att utveckla ett öppet, rättvist och icke-diskriminerande handels- och finanssystem. Att beakta behoven hos de minst utvecklade länderna.